

TÜRKİYE DAYANIKLI PEYZAJ ENTEGRASYON PROJESİ
(TULIP)

Yer: Bolaman Nehri Havzası

Stratejik Çevresel ve Sosyal Değerlendirme (SÇSD)

KAPSAM BELİRLEME RAPORU (FİNAL)

Food and Agriculture
Organization of the
United Nations

İÇİNDEKİLER

1	GİRİŞ	8
2	SÇSD VE KAPSAM BELİRLEME SÜRECİ	10
2.1	Stratejik, Çevresel ve Sosyal Değerlendirme (SÇSD) Sürecinin Amaçları	10
2.2	Kapsam Belirleme Sürecinin Adımları	11
3	MEVZUAT VE POLİTİKA ÇERÇEVESİ	14
3.1	Ulusal mevzuat	14
3.2	Ulusal ve Bölgesel Politika Çerçevesi	18
3.3	Kurumsal Çerçeve	20
3.4	Dünya Bankası'nın Standartları	23
4	PROJE TANIMI	26
4.1	Proje alanı	26
4.2	TULIP Projesi	27
5	KAPSAM BELİRLEME SÜRECİ	29
5.1	Havza Özelliklerine İlişkin Masabaşı İncelemesi	29
5.1.1	Çevresel Özellikler	30
5.1.2	Sosyal Özellikler	44
5.1.3	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	75
5.2	Saha Çalışması ve Yerinde Gözlemler	81
5.3	Çevresel ve Sosyal Hususlara İlişkin Ön Tespit	87
6	BOŞLUK ANALİZİ	93
6.1	Boşluk Giderme Stratejisi	93
6.1.1	Veri kaynakları	93
6.1.2	Anket Çalışmaları İçin Örneklem Belirleme	94
6.2	Cinsiyet Analizi	101
6.3	Boşluk Analizinin Özeti	102
7	ÖN ETKİ DEĞERLENDİRMESİ	107
7.1	Uygunluk Değerlendirmesi	107
7.2	Ön Etki Değerlendirmesi	112
8	SÇSD SÜRECİNE PAYDAŞ KATILIM PROGRAMI	122
8.1	Paydaş Haritasının Çıkarılması	122
8.1.1	Doğrudan Paydaşlar	122
8.1.2	Dolaylı Paydaşlar	124
8.1.3	Diğer ilgili taraflar	125
8.1.4	Paydaş Analizi	125
8.2	Paydaş Katılım Yöntemleri	126
8.2.1	Katılım ilkeleri	126
8.2.2	Paydaş Katılım Faaliyetleri	126
9	BİR SONRAKİ SÇSD AŞAMASI	136
9.1	Sorun Tespit Aşaması	136
9.2	Değerlendirme Aşaması	138
9.3	SÇSD Raporu'nun Ana Hatları	138
9.4	Çalışma Planı	140

TABLULARIN LİSTESİ

Tablo 3-1. Kapsam Belirleme Aşaması için Temel Ulusal Mevzuat	15
Tablo 3-2. İlgili Ulusal Politikalar, Stratejiler ve Eylem Planları	18
Tablo 3-3. İlgili Bölgesel Politikalar ve Eylem Planları	20
Tablo 3-4. Havza Yönetimi için Kamu Paydaşları	20
Tablo 3-5. Dünya Bankası'nın Çevresel ve Sosyal Standartları Hakkında Kısa Açıklamalar ..	24
Tablo 5-1. Bolaman Havzası'nda arazi kullanımı	32
Tablo 5-2. Bolaman Havzası'ndaki Alt Havzalar ve Kapsadıkları Alanların Yüzdeleri	33
Tablo 5-3 Ordu İlinde Nüfus ve Nüfus Artışı Oranı (2008-2019)	45
Tablo 5-4. Ordu ilinin nüfusu, ilçelere göre (2019)	46
Tablo 5-5. Ordu'da Kırsal ve Kentsel Nüfusun Tarihsel Gelişimi (1927-2017)	48
Tablo 5-6. Ordu'nun Genç, Yetişkin ve Yaşlı Nüfusu (2017).....	49
Tablo 5-7. Bolaman Bölgesindeki SED gruplarının oranı (%), ilçelere göre (Türkiye'yle karşılaştırmalı).....	52
Tablo 5-8. Ev Aletleri Sahipliği Oranı	53
Tablo 5-9. ÇKS'ye Kayıtlı Tarım İşletmelerinin Arazi Büyüklüğüne Göre Dağılımı	54
Tablo 5-10. Bolaman Nehri Havzası'ndaki Tarım İşletmelerinin Toplam ve Ortalama Arazileri, İlçelere göre (2012-2019).....	54
Tablo 5-11. Bolaman Nehri Havzası'ndaki Meralar, İlçelere Göre (2012 ve 2018)	55
Tablo 5-12. Bolaman Nehri Havzası'nda Meyve Üretilen Alan, İlçelere Göre (2012-2019) ..	56
Tablo 5-13. Bolaman Nehir Havzasında Fındık Üretim Alanları (Dekar), İlçelere göre.....	57
Tablo 5-14. Üretim Tablosu (Ton).....	57
Tablo 5-15. Bolaman Havzasında Fındık Üretimi (dekar/kg), İlçelere Göre.....	58
-Tablo 5-16. Canlı Hayvan Sayısı ve Eğilimleri	59
Tablo 5-17. Bolaman Havzası'nda Arıcılık Faaliyetleriyle ilişkili Eğilimler, İlçelere Göre (2012-19).....	60

Tablo 5-18. Kümes Hayvanları Sayısı	61
Tablo 5-19. Ordu'nun En önemli üç Sorunu (2017)	63
Tablo 5-20. Yükseklik ve Afet Türlerine Göre Risk Etki Değerleri	65
-Tablo 521: Ordu'da eğitim düzeyi, farklı yerleşim bölgelerine göre (2017)	66
Tablo 5-22. Sağlıkla İlgili Bazı Göstergeler, Ordu - Türkiye – 1 (2018)	67
Tablo 5-23. Sağlıkla İlgili Bazı Göstergeler, Ordu - Türkiye – 2 (2018)	67
Tablo 5-24. Ordu'nun ve Türkiye'nin Bazı Sağlık Göstergeleri – 3 (2018)	67
Tablo 5-25. Ordulular arasında serbest zaman etkinlikleri (2015).....	68
Tablo 5-26 Etkilenen yerleşim yerlerinin çevresindeki kültürel miraslar	73
Tablo 5-27 Kapsam Belirleme için Saha Ziyaretleri.....	82
Tablo 5-28. BNH'deki Kilit Konuların �n Tespiti.....	88
Tablo 6-1. Mahalle düzeyinde anket ile ilgili örneklem stratejisi.....	95
Tablo 6-2 Rasgele seçilen iller ve ilçeler	96
Tablo 6-3 Mahalle düzeyinde anket için seçilen köyler.....	96
Tablo 6-4. Hane anketi için seçilen yerleşim yerleri.....	99
Tablo 6-5. BNH'deki Tahmini Hane Büyüklüğü	100
Tablo 6-6 Hane düzeyinde anket sayısı.....	100
Tablo 6-7. Eksiklik Analizi ve Veri Toplama Araçları	103
Tablo 7-1. Planlanan projelerin alt kategorileri	107
Tablo 7-2. BNH'deki Kilit Konular Karşısında TULIP Alt Projelerinin Uygunluğu	109
Tablo 7-3. Alt Projelerin Olumsuz Etkileri	114
Tablo 8-1. Paydaşların �nceliklendirilmesi, proje üzerindeki etkilerine ve ilgi düzeylerine göre	125
Tablo 8-2 S��SD �rneklem Geribildirim Formu.....	129
Tablo 8-3. Katılım Planı �zeti	133

Tablo 9-1. Çalışma Planı	141
--------------------------------	-----

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil 2-1. SÇSD Akış Şeması	12
Şekil 2.2. SÇSD Akış Şeması 2.....	13
Şekil 4-1. Proje Yeri.....	26
Şekil 5-1. Bolaman Havzası Deprem Riski Haritası	31
Şekil 5-2. Bolaman Havzası'nda Arazi Kullanımı ve Arazi Örtüsü (OGM, 2020).....	33
Şekil 5-3. Bolaman Havzası Drenaj Sistemi ve Boyutları (Dölek, 2008).....	35
Şekil 5-4. Bolaman Havzası için Erozyon Riski Haritası	37
Şekil 5-5. Heyelan Haritası	38
Şekil 5-6. Sel Riski Haritaları	39
Şekil 5-7. En yakın biyolojik çeşitlilik noktaları ve korunan alanlar.....	41
Şekil 5-8. Bolaman Havzası'nda yasal olarak koruma altındaki alanlar	42
Şekil 5-9. Bolaman Havzası'ndaki Doğal Habitatlar Corine Haritası	43
Şekil 6-1. BNH'de projeden etkilenen ilçeler.....	95
Şekil 9-1. Veri Yönetim Çizelgesi	136

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BNH	Bolaman Nehri Havzası
CBS	Coğrafi Bilgi Sistemi
Ç ve S	Çevresel ve Sosyal
ÇKS	Çiftçi Kayıt Sistemi
ÇSC	Çevresel ve Sosyal Çerçeve
ÇSİÖ	Çevresel ve Sosyal İnceleme Özeti
ÇSS	Çevresel ve Sosyal Standartlar
ÇSYÇ	Çevresel ve Sosyal Yönetim Çerçevesi
ÇŞİM	Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
DB	Dünya Bankası
DKD	Doğu Karadeniz
DKMP	Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü
DOKAP	Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi
DSİ	Devlet Su İşleri
EUNIS	Avrupa Doğa Bilgi Sistemi
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
GEL	Görev Ekibi Liderleri
HHA	Hane Halkı Anketi
IAIA	Uluslararası Etki Değerlendirme Birliği
INC	Uluslararası Sert Kabuklu ve Kuru Meyveler Konseyi
IUCN	Dünya Doğa Koruma Birliği
İSG	İş Sağlığı ve Güvenliği
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
İYP	İşgücü Yönetim Planı
KGM	Karayolları Genel Müdürlüğü
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MDF	Orta yoğunluklu lif levha
MGM	Meteoroloji Genel Müdürlüğü
MoCT	Kültür ve Turizm Bakanlığı
MoENR	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
MoEU	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
MoFLSS	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
MoI	İçişleri Bakanlığı
MoIT	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
MoTF	Hazine ve Maliye Bakanlığı
MoTI	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı
MTA	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
NIBIS	Nitrat Bilgi Sistemi
OBM	Orman Bölge Müdürlüğü
OGM	Orman Genel Müdürlüğü
OİB	Orman İşletme Birimleri
OİM	Orman İşletme Müdürlüğü

OMO	Türkiye Orman Mühendisleri Odası
OSKİ	Ordu Su ve Kanalizasyon İdaresi
OTS	Ordu Ticaret ve Sanayi Odası
PBD	Proje Bilgi Dokümanı
PKÇ	Paydaş Katılım Çerçevesi
PKP	Paydaş Katılım Planı
SÇD	Stratejik Çevresel Değerlendirme
SÇSD	Stratejik Çevresel ve Sosyal Değerlendirme
SES	Sosyo-Ekonomik Statü
SSD	Stratejik Sosyal Değerlendirme
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDA	Topluluk Düzeyindeki Anket
TMP	Tarım Master Planı
TOB	Tarım ve Orman Bakanlığı
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TRGM	Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
TULIP	Türkiye Dayanıklı Peyzaj Entegrasyon Projesi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UTF	Tek Taraflı Güven Fonu
YYPÇ	Yeniden Yerleşim Politikası Çerçevesi

1 GİRİŞ

On Birinci Kalkınma Planı'nda (2019-2023) belirtildiği üzere, Türkiye (coğrafi konumu nedeniyle) iklim değişikliğinden olumsuz yönde etkilenecek ülkeler arasındadır ve ülkede ani yağışlar, seller ve kuraklık felaketleri artmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti, sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme yolunda ilerlemeye büyük bir önem vermektedir. Su kaynaklarının etkin kullanımı ve korunması amacıyla 25 havza için nehir havzası yönetim planları, sektörel su tahsis planları, havza master planları, kuraklık yönetim planları, taşkın yönetim planları, içme suyu havzaları koruma eylem planları tamamlanacaktır. Bunlara ek olarak, Kalkınma Planı'nda çevrenin korunmasına da özel bir önem verilmektedir. Başta su havzaları gelmek üzere tüm alanlarda çevre kaynaklarının ve doğal kaynakların korunması, kalitenin artırılması; etkili, entegre ve sürdürülebilir yönetim sağlanması, çevre ve iklim dostu uygulamaların yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır.

Doğu Karadeniz bölgesinin, Ordu-Giresun alt havzasında yer alan Bolaman Nehri Havzası; heyelanlardan, su baskınlarından ve doğal kaynakların bozulmasından ciddi bir şekilde etkilenen bölgeler arasında yer almaktadır. Havzada toprak erozyonu, orman ekosistemlerinin bozulması, yüzey suyu kirliliği, heyelanlar, kuraklık ve seller de dâhil olmak üzere Doğu Karadeniz Havzası'na özgü sorunların bir bileşimi yaşanmaktadır.

Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlı Orman Genel Müdürlüğü (OGM); yukarıda belirtilen sorunları ve olası entegre çözümleri de göz önünde bulundurarak havza için bir proje hazırlıklarını başlatmıştır. "Türkiye Dayanıklı Peyzaj Entegrasyonu Projesi" adlı bu proje, Dünya Bankası tarafından TULIP Projesi (Bundan sonra Proje olarak anılacaktır) olarak kısaltılmıştır. Bolaman Projesi için Fizibilite Çalışması Projesi, "2020 Yılı Yatırım Programının Kabulü ve Uygulanmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi"ne ve "2020 Yılı Yatırım Programı"na dâhil edilmiştir.

OGM; belli başlı ulusal ve yerel uygulayıcı kurumlar ile birlikte, Bolaman Projesi için çeşitli finansman seçeneklerini araştırmıştır. Bu çalışmaların sonucunda, OGM; Hazine ve Maliye Bakanlığı ile işbirliği içinde, Dünya Bankası ile birlikte çalışmaya karar vermiştir. Bankanın maksimum 300 milyon ABD doları tutarında kredi tahsis etmesi kararlaştırılmıştır. Dünya Bankası'nın dâhili yönetimi, "Proje Bilgi Dokümanını" (PBD) 7 Nisan 2020 tarihinde yayımlamıştır.

OGM; Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) entegre doğal kaynak yönetimi konusundaki uzmanlığını ve ulusal kurumların kapasite kısıtlamalarını göz önünde bulundurarak, Bolaman Projesi'nin ulusal makamlar ve Dünya Bankası tarafından onaylanması için, hazırlık belgelerinin (Fizibilite Raporu, SÇSD Raporu ve ÇSÇ Araçları gibi) hazırlanması ve uygulanması konusunda FAO'dan resmî olarak destek talep etmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti hükümeti; FAO Türkiye'nin belge hazırlama sürecine Tek Taraflı Güven Fonu (UTF) Anlaşması (UTF Projesi) vasıtasıyla liderlik etmesini kabul etmiştir. FAO'nun Tarım ve Orman Bakanlığı, diğer ilgili kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile ülke, bölge ve il düzeyinde yakın bir işbirliği ve koordinasyon içinde çalışarak gerekli teknik yardımı sağlaması öngörülmüştür. Hükümet; talep edilen destek çalışmalarının zamanında ve etkin bir şekilde başlatılmasını, uygulanmasını ve takip edilmesini sağlamak için tüm gerekli girdileri, personeli ve kurumsal düzenlemeleri sağlama taahhüdünde bulunmuştur.

Ulusal kamu kurumları arasında Orman Genel Müdürlüğü (OGM) koordinatörlük rolünü üstlenirken, proje kapsamında finansman sağlayacak diğer uygulayıcı kurumlar arasında Tarım ve Orman Bakanlığı'na bağlı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü (TRGM), Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) ile Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığına Bağlı Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM) yer almaktadır. Bunun yanı sıra, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığı projenin mali denetçisi olarak görev yapacaktır.

Stratejik Çevresel ve Sosyal Değerlendirme (SÇSD) Raporu; UTF Projesi'nin en önemli çıktılarından biri olacaktır. Söz konusu rapor; aşağıda belirtilen alt proje faaliyetlerinin geliştirilmesine katkıda bulunacaktır: (i) Tarımda iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması ve değişikliklere uyum sağlanması, (ii) ormancılık ve ulaştırma sektörlerinde iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması (iii) Bolaman Projesi'nin geliştirilmesine ve uygulanmasına yardımcı olmak suretiyle geçim kaynaklarının doğal afetlere ve krizlere karşı dayanıklılığının artırılması.

SÇSD raporu; projenin bileşenleri, önerilen alt projeler, Bolaman Havzası'nın fiziksel ortamı ve sosyal özellikleri hakkında derinlemesine bir kavrayışa dayandırılmaktadır. Bunun yanı sıra ilgili politikalar ve yönetmelikler de incelenmektedir. SÇSD kapsamında önerilen yatırımların toplam riskleri dikkate alınarak Havza'da mevcut sosyal ve çevresel sorunlara ilişkin mevcut durum çalışması hazırlanmaktadır. Paydaşların Havza topluluğunun katılımını teşvik etmek amacıyla istişareler yapması sağlanacaktır. Rapor; havza koşullarına daha uygun ve getirileri daha fazla bir yönetim için karar alma süreçlerinde kullanılacak temel araçlardan biridir.

SÇSD süreci, üç aşamada gerçekleştirilecektir:

- İlk aşama olan kapsam belirleme aşamasında, proje kapsamındaki önemli çevresel ve sosyal konulara ilişkin genel bir kavrayış geliştirilecek, planlanan alt projeler anlaşılacak ve ilgili değerlendirme metodolojisi belirlenecektir.
- İkinci aşamada çevresel ve sosyal açıdan öncelikli konular belirlenecektir.
- Planlanan Projenin alt projeleri, potansiyel etkileri açısından değerlendirilecek ve bu doğrultuda alınacak hafifletici tedbirler üçüncü aşamada tespit edilecektir.

2 SÇSD VE KAPSAM BELİRLEME SÜRECİ

Bu Bölümde, Bolaman Havzası'nda projenin uygulanması için SÇSD ile ilgili olarak FAO SÇSD Ekibi'nin genel yaklaşımı sunulmaktadır.

2.1 Stratejik, Çevresel ve Sosyal Değerlendirme (SÇSD) Sürecinin Amaçları

SÇSD süreci, aşağıdaki belirtilen soruların yanıtlanmasına yardımcı olacaktır:

- Havza açısından önemli çevresel ve sosyal konular/hassasiyetler nelerdir?
- Proje, havzadaki çevresel ve sosyal önceliklerle ilgili midir?
- Planlanan Proje yatırımlarının çevresel ve sosyal etkileri/riskleri nelerdir?
- Projenin daha iyi bir şekilde uygulanmasıyla ilişkili çevresel ve sosyal zorluklar ve fırsatlar nelerdir?
- Proje kapsamındaki herhangi bir alt projenin çevreyi veya yerel toplulukları olumsuz bir şekilde etkilemesi mümkün müdür? Bu tür olumsuz etkiler nasıl azaltılabilir ve alt projeler nasıl izlenebilir?
- Daha sürdürülebilir ve iklime dayanıklı alternatifler mevcut mudur?
- Sorumlu taraflar, toplumsal cinsiyet duyarlılığına nasıl öncelik verebilir ve proje uygulanırken projenin savunmasız gruplar için faydalı olmasını nasıl sağlayabilir?
- Çevresel ve sosyal etkiler nasıl yönetilecek? Kurumların bu etkileri azaltma veya yönetme sorumlulukları nelerdir?

Bu bağlamda, SÇSD kapsamında aşağıda belirtilen çalışmalar yapılacaktır:

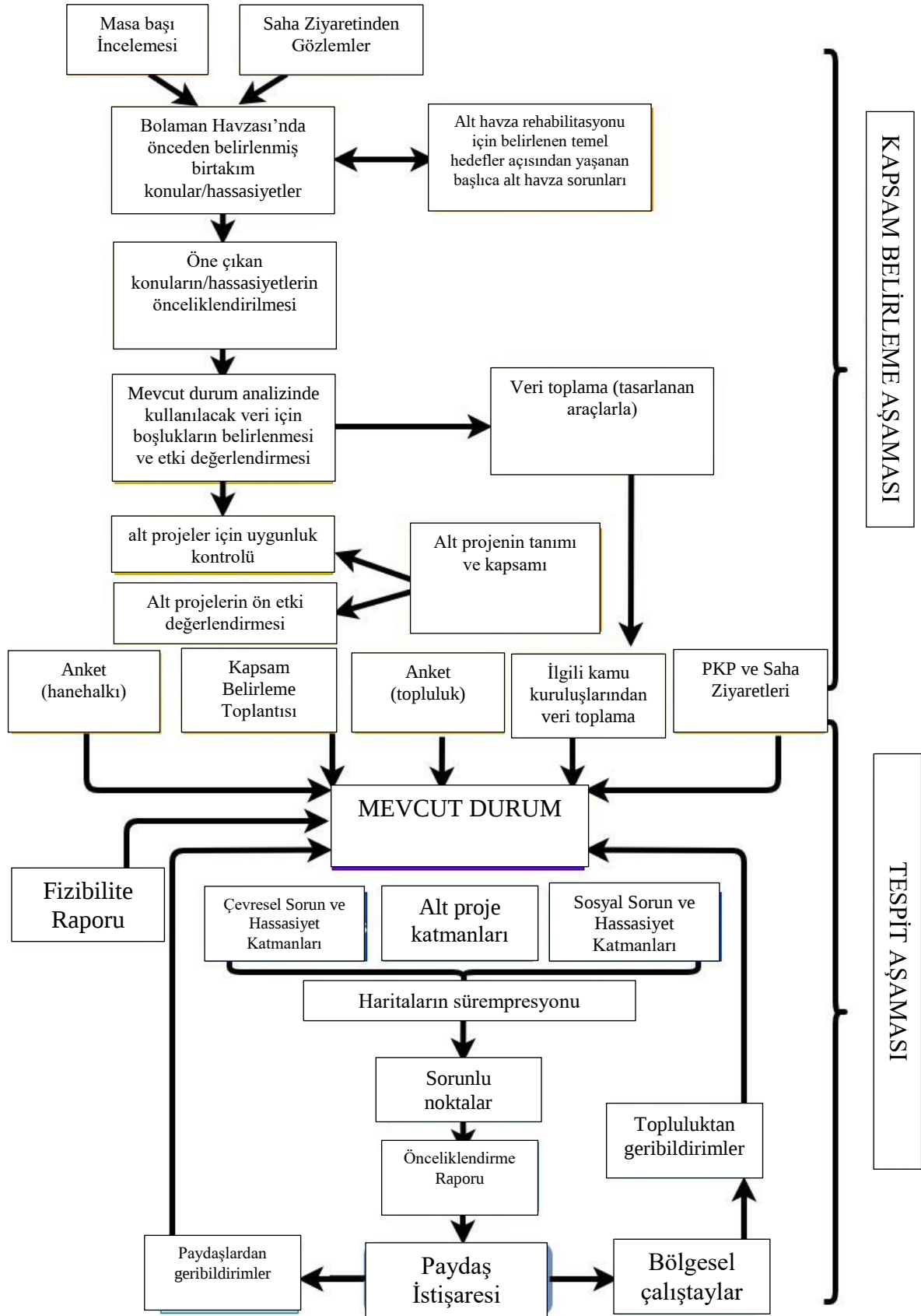
- Havza için önem taşıyan temel çevresel ve sosyal konular tespit edilecek ve değerlendirilecektir.
- Başta kaynak dağılımı, iklim dayanıklılığı ve biyolojik çeşitlilik gelmek üzere havzayla ilgili hassas konular belirlenecektir.
- Proje yatırımlarının ve havzadaki temel konuların önceliklendirilmesine rehberlik etmek için yapılandırılmış bir yaklaşım sağlanacaktır.
- Proje yatırımlarıyla ilgili olası çevresel ve sosyal riskler, etkiler, zorluklar ve fırsatlar değerlendirilecektir.
- Havzada Çevresel ve Sosyal Yönetim Çerçevesi (ÇSYÇ) uygulamasına yönelik kurumsal ihtiyaçlar analiz edilecek ve bu çerçevenin uygulanmasından sorumlu kurumlar için kapasite geliştirme faaliyetleri için öneriler geliştirilecektir. Bu analiz ve öneriler de dâhil olmak üzere, entegre bir çevresel ve sosyal yönetimi için girdiler önerilecektir.
- Havza Master Planı, Havza Yönetim Planı, ÇSYÇ ve diğer geliştirilecek planlar da dâhil olmak üzere planların temelini oluşturacak hafifletici tedbirler önerilecektir.
- Tespit, analiz ve değerlendirme süreçleri boyunca tüm havza paydaşları bir araya getirilecektir.
- Ulusal ve bölgesel planlarla tutarlılık sağlanacaktır.

2.2 Kapsam Belirleme Sürecinin Adımları

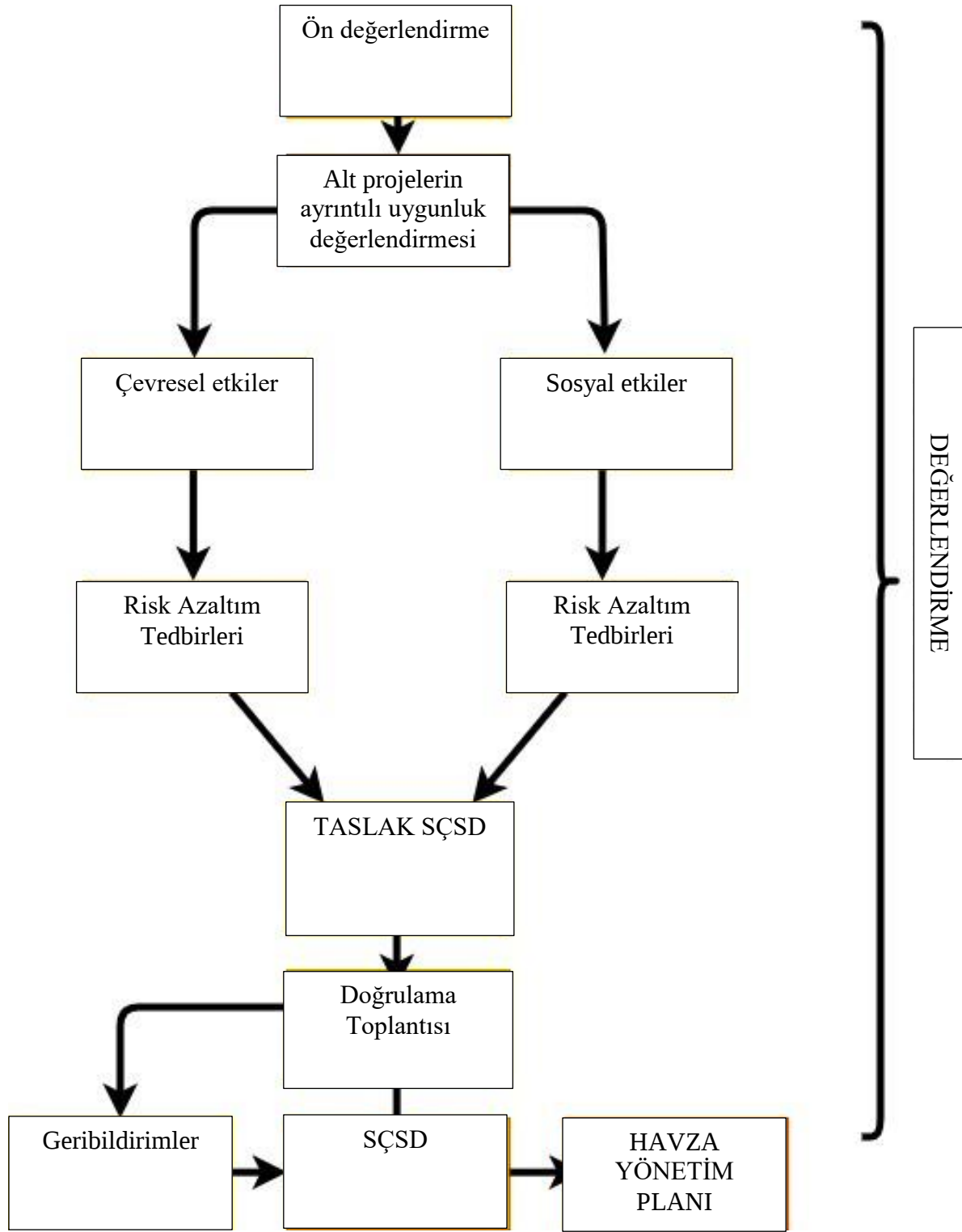
Bu Kapsam Belirleme Raporu, ilk SÇSD aşamasının çıktılarından biridir. Bu çalışmada "Projeye Yönelik SÇSD Süreci"nin kapsamına ilişkin genel bir anlayışı sunulmaktadır. Kapsam belirleme sürecinde aşağıda belirtilen adımlar izlenecektir:

- Havza yönetiminin planlanması ve değerlendirilmesi ile ilgili mevzuat ve politika çerçevesine ilişkin masa başı incelemesi yapılacaktır (3. Bölüm).
- Proje genel olarak açıklanacak ve Proje kapsamında planlanan alt projeler kısaca gözden geçirilecektir (4. Bölüm).
- Masa başı incelemesi, sahadaki SÇSD ekibinin gözlemleri ve istişareler sonucunda alınan görüşler temelinde çevresel ve sosyal konuların kapsamına ilişkin ön değerlendirmeler yapılacaktır (5. Bölüm)
- Mevcut durum koşullarının belirlenmesi, çevresel ve sosyal sorunları doğrulayacak analizlerin yapılması ve etki değerlendirmesi için bir dizi analizin gerçekleştirilmesi için ihtiyaç duyulan veriler ve masa başı incelemesiyle elde edilen mevcut bilgilerin gözden geçirilerek veri eksikleri analiz edilecektir (6. Bölüm).
- Proje kapsamında planlanan alt projelerin uygunluğunun değerlendirilmesinden sonra ilgili projelerin etkileri ön incelemeye tabi tutulacak ve daha ayrıntılı bir etki değerlendirmesi için bir sonraki SÇSD aşaması planlanacaktır (7. Bölüm).
- Kamu paydaşları, havza genelindeki bölgesel ve yerel yönetimler, yerli halk ve yerel STK'lar düzeylerinde katılımcı bir SÇSD süreci yürüterek SÇSD sürecinin belirli aşamalarına aktif girdiler sağlamak üzere Paydaş Katılım Planı hazırlanacaktır (8. Bölüm)

SÇSD metodolojisiyle ilgili akış şeması, tüm SÇSD sürecinin genel bir görünümünü sağlamak amacıyla aşağıda sunulmaktadır.

Şekil 2-1 SÇSD Akış Şeması

Şekil 2.2. SÇSD Akış Şeması 2

3 MEVZUAT VE POLİTİKA ÇERÇEVESİ

3.1 Ulusal mevzuat

Kapsam belirleme çalışması; ilgili ulusal mevzuatın ve politika çerçevesinin yanı sıra Dünya Bankası politikalarına da dayanmaktadır.

Bu bölümde temel ulusal yasalar ve yönetmelikler ele alınarak yasal bağlam sunulmaktadır. Bunun yanı sıra havza genelinde entegre yönetim, sürdürülebilirlik, iklim dayanıklılığı ve sosyo-ekonomik kalkınma ile ilgili konularda genel bir bakış açısına yer verilmektedir. Yasal çerçevenin kapsamı; etki değerlendirmesi ve yönetim çerçevesinin geliştirilmesi aşamasında daha geniş bir şekilde ele alınacaktır. Bu bağlamda, proje kapsamındaki alt projeler için yürütülecek inşaat faaliyetleri ve işletme aşamasında ortaya çıkabilecek çevresel ve sosyal etkileri azaltmaya yönelik yasal zorunluluklar üzerinde durulacaktır.

Bu alandaki önemli düzenlemelerden biri 08.04.2017 tarihli ve 30032 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği¹”dir (Bundan böyle SÇD Yönetmeliği olarak anılacaktır). Söz konusu yönetmelik; sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek amacıyla, çevre üzerindeki önemli etkileri olabilecek plan ve programların hazırlanması ve onaylanmasına ilişkin çevresel hususları entegre ederek düzenlemektedir. SÇD Yönetmeliğinde tarım, ormancılık, balıkçılık, enerji, sanayi, ulaştırma atık yönetimi, su yönetimi, telekomünikasyon, turizm, kentsel ve kırsal planlama veya arazi kullanımı ile ilgili plan ve programlar ele alınmaktadır.

"SÇD süreci" bir dizi aşamadan oluşmaktadır: Yönetmeliğin 1. ve 2. Eki doğrultusunda eleme yapılır, kapsam belirleme toplantısı da dâhil olmak üzere kapsam belirleme süreci yürütülür, istişare toplantısı (değerlendirilen planın ölçeği ile orantılı ve ilgili olarak) yapılır; temel koşulların gözden geçirilmesine, sorunların ve olası etkilerin tespit edilmesine, çevre koruma hedeflerinin belirlenmesine dayanan değerlendirme süreci yürütülür; planın etkileri değerlendirilir; ilgili azaltma tedbirleri ve izleme ihtiyaçları belirlenir; alternatifler geliştirilir.

SÇSD süreci; tüm SÇD sürecini kapsamakta ve sosyal unsurlara da odaklanarak SÇD’nin ötesine geçmektedir. SÇSD sürecinde, kamu istişaresinin ötesinde yapılandırılmış bir paydaş katılım süreci de yürütülmektedir.

Havza Yönetim Planı, OGM tarafından hazırlanacağından, SÇD eleme sürecinin OGM tarafından Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na başvurmak suretiyle başlatılması gerekir. Bu rapora konu olan SÇSD çalışmasının, ulusal mevzuat uyarınca yapılacak SÇD sürecine girdi sağlaması ve SÇD süreci hızlandırması beklenmektedir.

¹ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=23492&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

Tablo 3-1’de kapsam belirleme aşaması için belirleyici olan temel ulusal mevzuat özetlenmektedir. Ayrıntılı etki değ erlendirmesi ve analizleri aşamasında, temel mevzuat kapsamındaki y oneticmeliklere ve kararnamelere de atıf yapılacaktır.

Tablo 3-1. Kapsam Belirleme Aşaması için Temel Ulusal Mevzuat

Mevzuat Adı ve Resmî Gazete Tarihi/Sayısı	Kısaca bağlam
Çevre	
2872 Sayılı Çevre Kanunu (16.08.1983/18132)	Çevre mevzuatı (ve cezalar) hakkında çerçeve yasa. Genel olarak çevrenin korunması.
6831 Sayılı Orman Kanunu (08.09.1956/9402)	Orman köylülerinin hakları, turizm, su yönetimi, koruma altındaki ormanlar, doğal parklar, odun dışı orman ürünleri, kamu bilinci, meralar ve köylülere sağlanan mali destekler gibi konular da dâhil olmak üzere ormanların korunması ve koruma altına alınması ile ilgili hususları düzenler.
167 Sayılı Yeraltı Suları Hakkında Kanun	Yeraltı sularının kullanımını düzenler. Devlet Su İşleri (DSİ), yeraltı suyu arama ve yeraltı suyu çıkarma tesisleri tarafından kullanılacak kuyuların keşfi, inşası ve işletilmesi için yetkili makamdır.
ÇED Yönetmeliği 25.11.2014; No: 29186	Projenin türüne, kapasitesine veya faaliyet yerine bağlı olarak ÇED veya Proje Tanım Dosyası gerekli olabilir. Projelerin olası çevresel etkilerine göre sınıflandırılması temelinde, yönetmeliğin I.Eki'nde listelenen projeler için doğrudan ve tam kapsamlı bir ÇED raporu hazırlanmalıdır ve ilk olarak ÇED Başvuru Dosyası ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na (ÇŞB) başvurulmalıdır. II. Ek'te listelenen projeler için Proje Tanım Dosyası hazırlanmalıdır ve tam kapsamlı bir ÇED'in gerekli olup olmadığına karar vermek için bu dosya, ÇŞB tarafından gözden geçirilmelidir.
Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği 08.04.2017; No: 30032	Bu yönetmelik, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek amacıyla, çevre üzerinde ciddi etkiler yaratabilecek plan ve programların hazırlanması ve onaylanmasına ilişkin ayrıntıları düzenler.
Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği (31.12.2004/25687; son değişiklik tarihi: 10.01.2016, Sayı: 29589)	Yer ve yüzey sularının korunması ve su kirliliğinin önlenmesi amacıyla su kirliliğinin kontrolünde uyulması gereken hukuki ve teknik ilkeleri belirler.
Havza Yönetim Planlarının Hazırlanması, Uygulanması ve Takibi Yönetmeliği (17.10.2012/28444)	Türkiye'nin 25 nehir havzası için Nehir Havzası Yönetim Planlarının hazırlanmasına yasal temel oluşturur. Yerüstü ve yeraltı su kütlelerinin, bütüncül bir yaklaşımla havza bazında, fizikokimyasal, kimyasal ve ekolojik kalite bileşenleri ile sürdürülebilir kullanımın sağlanmasını, bozulmuş olanlarının iyi su durumuna getirilmesini, ihtiyaç ve önceliklere uygun şekilde tahsis edilmesini amaçlar.
Ekosistem hizmetleri	
4342 Sayılı Mera Kanunu (6552 Sayılı Kanun ve ilgili yönetmeliklerle değiştirilmiştir.)	Bu kanunun amacı; meraların belirlenecek kurallara uygun bir şekilde kullanılmasını, bakım ve ıslahının yapılarak verimliliklerinin artırılmasını ve sürdürülmesini, kullanımlarının sürekli olarak denetlenmesini, korunmasını ve gerektiğinde kullanım amacının değiştirilmesini sağlamaktır. Orman içindeki meralar ve otlatma yerleri bir komisyon tarafından yeniden tanımlanır ve tahsis amaçları değiştirilmedikçe başka amaçlarla kullanılamaz.
Mera Yönetmeliği (31.07.1998/23419)	4342 Sayılı Mera Kanunu'nun amacı, meraların belirlenecek kurallara uygun olarak kullanılmasını sağlamak, bunları koruyarak ve geliştirerek verimliliklerini arttırmak ve sürdürmek, kullanımlarını sürekli izlemek, gerektiğinde kullanım amacını korumak ve değiştirmektir. Bu Yönetmelik, 4342. sayılı Mera Kanunu'nun uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenler. Meralar; bitki örtüsü kalitesi ilkelerine göre "çok iyi"; "iyi"; "orta" ve "zayıf" olarak sınıflandırılır. Otlatma kapasiteleri, Tarım ve Orman Bakanlığı'na

Mevzuat Adı ve Resmî Gazete Tarihi/Sayısı	Kısaca bağlam
	bağlı il ve ilçe müdürlükleri tarafından belirlenir. Meralar, hayvancılıkla uğraşan çiftçilere 25 yıllık bir süre için kiralanabilir.
Orman Amenajmanı Yönetmeliği 5 Şubat 2008/26778	Devlete ait olsun veya olmasın tüm ormanlar "Orman Yönetim Planlarına" göre yönetilmektedir. 6831 sayılı Orman Kanununun 26. maddesi çerçevesinde hazırlanan 5 Şubat 2008 tarihli ve 26778 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Orman İşletme Yönetmeliği" halen geçerlidir. İlgili bölümde de açıklandığı üzere OGM, Orman Yönetim Planları doğrultusunda ormanları yönetmekten sorumludur. OGM'nin tarla düzeyinde sırasıyla bölge müdürlükleri, orman işletme müdürlükleri ve orman işletme şefleri bulunmaktadır. Şu anda 2140 orman yönetim şefi var yani 2140 orman yönetim planı var. Orman İşletme Yönetmeliğinin 11. Maddesine göre ormanlar, d) Ekonomik, e) Ekolojik, f) Sosyal ve kültürel işlevler. Orman alanı envanteri aşağıdaki bölümlerden oluşur (Madde 13) i) Alan envanteri, j) Habitat envanteri, k) Biyoçeşitlilik envanteri, l) Büyüyen stok ve artımlı envanter, m) Odun dışı orman ürünleri envanteri, n) Ormanın üretken olmayan işlevlerinin envanteri, o) Sosyo-ekonomik durum envanteri, p) Sağlık durumu envanteri.
Tarım Kanunu (Kanun no. 5488) (18.04.2066/26149)	Bu Kanunun amacı; kalkınma planları ve stratejileri doğrultusunda, tarım sektörünün ve kırsal alanların kalkınması ve desteklenmesi için gereken politikaların belirlenmesi ve düzenlemelerin yapılmasıdır. Kanunda kalkınma planları ve stratejileri temelinde, tarım sektörünün ve kırsal alanların kalkınmasına ve desteklenmesine ilişkin hususlar düzenlenir ve gerekli politikalar belirlenir.
Fındık Üretiminin Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesi Hakkında Kanun (18.06.1983/18081)	Bu Kanunun amacı; fındık üretiminin en uygun alanlarda yapılmasını sağlamak ve üretimin talepteki gelişmelere göre yönlendirilmesini düzenlemektir.
Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu (Kanun No:5403) (19.07.2005/25880)	Bu Kanunun amacı; toprağın korunması, geliştirilmesi, tarım arazilerinin sınıflandırılması, asgari tarımsal arazi ve yeter gelirli tarımsal arazi büyüklüklerinin belirlenmesi ve bölünmelerinin önlenmesi, tarımsal arazi ve yeter gelirli tarımsal arazilerin çevre öncelikli sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak planlı kullanımını sağlayacak usul ve esasları belirlemektir.
Hassas Su Kütleleri ile Bu Su Kütlelerini Etkileyen Alanların Belirlenmesi ve Su Kalitesinin İyileştirilmesi Hakkında Yönetmelik (23.12.2016/29927)	Besin elementlerine ve nitrata hassas su kütlelerini belirlemeye yönelik çerçeveyi oluşturur. Yönetmeliğin ekinde büyük havzalarda nitrat hassasiyeti ve kentsel etki bölgeleri haritaları yer alır. Bolaman Nehri'nin Akçay, Ceviz Deresi, Gölköy, Kabataş, Çatalpınar ve Fatsa kısımları; hem hassas su kütleleri hem de kentsel etkilere hassas su kütleleri arasında yer almaktadır.
Ekosistemler ve Biyolojik Çeşitlilik	
Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği (04.04.2014/2896)	Yönetmelik uyarınca, sulak alanlara ve sulak alanları besleyen tüm sulara veya sisteme bağlantılı kuru derelere hiçbir surette arıtılmamış evsel ve endüstriyel atık sular verilemez. Sulak alanlara katı atık, moloz, hafriyat, proses atığı çamurları dökülmesi yasaktır. Mutlak koruma bölgesinde, sulak alanlarda ve ekolojik etkileşim alanlarında, yönetmelikte tanımlanan faaliyetler dışında hiçbir faaliyete izin verilmez.

Mevzuat Adı ve Resmî Gazete Tarihi/Sayısı	Kısaca bağlam
Paydaş Katılımı	
Türkiye Cumhuriyeti Anayasası	Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, vatandaşların düşünce ve fikir özgürlüğünü güvence altına alan temel yasadır. Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir.
4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (24.10.2003 tarihli ve 25269 sayılı Resmî Gazete)	Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, bilgi edinme hakkı ile ilgili süreci tanımlar. demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenler.
Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun (01.11.1984 Tarihli ve 3071 Sayılı Resmî Gazete)	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, yazılı dilekçe ile Türkiye Büyük Millet Meclisine ve kamu idarelerine başvurma hakkına sahiptir.
Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği (25.11.2014 tarihli ve 29186 sayılı Resmî Gazete)	Çevre Kanunu'nun dokuzuncu maddesi (1983) kapsamında hazırlanan, Çevresel Etkisi Yönetmeliği kapsamına giren projeler için kamuoyuna açık bilgilendirme toplantısı yapılması zorunludur.
Çalışma	
İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu (20.06.2012 tarihli ve 6331 sayılı Resmî Gazete)	Bu kanunun amacı; iş yerlerinde iş sağlığını ve güvenliğini sağlamak, mevcut sağlık ve güvenlik koşullarını iyileştirmek için işveren ve işçilerin görevlerini, yetkilerini, sorumluluklarını, hakları ve yükümlülüklerini düzenlemektir.
İş Kanunu (22.05.2003 tarihli ve 4857 sayılı Resmî Gazete)	İşverenler ile bir iş sözleşmesine dayanarak çalıştırılan işçilerin çalışma şartları ve çalışma ortamına ilişkin hak ve sorumluluklarını düzenler.
İş Kanunu (22.05.2003 tarihli ve 4857 sayılı Resmî Gazete)-Madde 71	On beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, on dört yaşını doldurmuş ve zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış olan çocuklar; hafif işlerde çalıştırılabilirler.
Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik (06.04.2004 tarihli ve 25425 sayılı Resmî Gazete)	Temel eğitimi tamamlamış ve okula gitmeyen çocukların çalışma saatleri günde yedi ve haftada otuz beş saatten fazla olamaz. Ancak, 15 yaşını tamamlamış çocuklar için bu süre günde sekiz ve haftada kırk saate kadar arttırılabilir.
İlköğretim ve Eğitim Kanunu (12.01.1961 tarihli ve 222 sayılı Resmî Gazete)-Madde 59	İlköğretim çağında olup da mecburi ilköğretim kurumlarına devam etmeyenler, hiçbir resmi ve özel iş yerinde veya her ne surette olursa olsun çalışmayı gerektiren başka yerlerde ücretli veya ücretsiz çalıştırılmazlar. İlköğretim kurumlarına devam ettiklerini belgeleyenler ise, çocukların çalıştırılmasını düzenleyen kanun hükümleri uygulanmak şartıyla ancak ders zamanları dışında bu gibi yerlerde çalıştırılabilirler.
Çocuk Koruma Kanunu (15.07.2005 tarihli ve 5395 sayılı Resmî Gazete)	Bu kanunda çocuk haklarının korunmasına ilişkin temel ilkeler açıklanmaktadır.
2017/6 Sayılı Başbakanlık Genelgesi-2017/6-Madde 5 ve 7	İl halk sağlığı müdürlüklerince mevsimlik tarım işçilerinin ve ailelerinin kanser taramaları ile bulaşıcı ve salgın hastalıklara karşı düzenli sağlık taramaları, aşılamaları, gebe, bebek ve çocukların izlemeleri yaptırılacak; üreme ve kadın sağlığı hizmetleri, çevre sağlığı hizmetleri ve sağlık okuryazarlığı faaliyetleri, periyodik olarak yürütülecek, bu hizmetlerin ve hizmetlere erişimin kolaylaştırılması amacıyla mobil sağlık ekipleri oluşturulacaktır. Ayrıca, mevsimlik tarım işçiliğinin yoğun olduğu bölgelerde yeterli sayıda sağlık personelinin istihdamı sağlanacak ve hizmet ihtiyacına göre personelin çalışma saatleri düzenlenecektir. İl Milli Eğitim Müdürlüğü, mevsimlik göçmen tarım işçilerinin çocuklarının eğitimlerinin devamını sağlamak için gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.
Umumi Hıfzıssıhha Kanunu (06.05.1930 tarihli ve 1593 sayılı Resmî Gazete)-Madde 173	On iki yaşından küçük bütün çocukların fabrika ve imalathane gibi her türlü işletmede ve maden işlerinde işçi ve çırak olarak istihdam edilmesi yasaktır.

Mevzuat Adı ve Resmî Gazete Tarihi/Sayısı	Kısaca bağlam
Mesleki Eğitim Kanunu (19.06.1986 tarihli ve 3308 sayılı Resmî Gazete)-Madde 13	14 yaşından itibaren, çocuk işçiliği bağlamında bilgi ve becerilerin geliştirilmesine ilişkin düzenlemeleri içerir.
Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ve Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (25.02.2011 tarihli ve 6111 sayılı Resmî Gazete)-Madde 51	Tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süresiz olarak çalışanlar, 4/a kapsamında sigortalı sayılırlar. Bu sigorta kapsamındaki tarım işçilere iş kazası azası ve meslek hastalığı sigortası, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası ile genel sağlık sigortası hükümlerinden yararlanma olanağı sağlanmıştır.
Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine dair Yönetmelik (15.01.2016 tarihli ve 29594 sayılı Resmî Gazete)-Madde 5	Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılar, çalışma izni muafiyeti kapsamındadır
Kültürel miras	
Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu –Kanun No. 5879 (21.7.1983 tarihli ve 18113 sayılı Resmî Gazete)	Bu Kanunun amacı; korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir.
Toplumsal Cinsiyet	
Medeni Kanun (01.01.2002 tarihli ve 24607 sayılı Resmî Gazete)	Medeni Kanun kapsamında kadın ve erkek eşitliği kabul edilir, cinsel ayrımcılığa son verilir, kadınları hem ailede hem de toplumda erkeklerle eşit hale getirilir ve kadınların çalışmalarına değer verilir. Yeni Medeni Kanun ile aile hukukundaki gelişmeler, değişimler ve günün ihtiyaçları göz önünde bulundurularak önemli değişiklikler yapılmıştır.
5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu (01.06.2005 tarihli ve 25611 sayılı Resmi Gazete)	Cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik aile içi şiddet ile ilgili modern düzenlemeleri içerir.

3.2 Ulusal ve Bölgesel Politika Çerçevesi

Kapsam Belirleme Raporu için gerekli olduğu ölçüde, bir dizi ulusal politika belgesi, stratejisi ve eylem planı gözden geçirilerek kaynak olarak gösterilmiştir. Öncelikli belgelerin listesi aşağıdaki Tablo 3-2'de sunulmuştur.

Tablo 3-2. İlgili Ulusal Politikalar, Stratejiler ve Eylem Planları

No.	Politika Belgesi	Dönem	Sorumlu Kuruluş
1.	11. Ulusal Kalkınma Planı	2019-2023	Kalkınma Bakanlığı
2.	Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi (İDES)	2010-2023	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
3.	İklim Değişikliği Ulusal Eylem Planı (İDUEP)	2011-2023	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
4.	Türkiye'nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı	2011-2023	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
5.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Stratejik Planı	2015-2019	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
6.	Atıksu Arıtımı Eylem Planı	2015-2023	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
7.	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Stratejik Planı	2015-2017	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
8.	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Stratejik Planı (Planları)	2013-2017 2018-2022	Tarım ve Orman Bakanlığı
9.	Ulusal Tarımsal Kuraklık Stratejisi ve Eylem Planı	2013-2017	Tarım ve Orman Bakanlığı

10.	Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı	2010-2023	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
11.	Ulusal Havza Yönetim Stratejisi	2014-2023	Tarım ve Orman Bakanlığı
12.	Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı	2007	Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü
13.	Doğu Karadeniz Havzası Koruma Eylem Planı	2013	Tarım ve Orman Bakanlığı
14.	Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi ve Eylem Planı	2013-2017	İçişleri Bakanlığı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)
15.	Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı	2017-2023	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
16.	Türkiye'nin Ulusal İstihdam Stratejisi	2014-2023	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Yukarıda belirtilen ulusal politika belgelerinin yanı sıra bölgesel planlar da Bolaman Havzası'yla ilgili çevresel ve sosyal konuların kapsamının belirlenmesi ve değerlendirilmesi açısından büyük önem taşır. Bolaman Havzası'yla ilişkili Bölgesel politikalar Tablo 3-3'te sunulmaktadır. Bölgesel stratejiler; daha sonraki aşamalarda, planlanan Proje yatırımlarının uygunluğu değerlendirilirken önem taşıyacaktır.

Tablo 3-3. İlgili Bölgesel Politikalar ve Eylem Planları

No.	Politika Belgesi	Dönem	Sorumlu Kurum
1.	Doğu Karadeniz Turizm Master Planı	2008	Kültür ve Turizm Bakanlığı
2.	Ordu için 50 Yıllık Yağmur Suyu Master Planı	2019-2023	OSKİ
3.	11. Kırsal Kalkınma Planı	2019-2023	Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı- Strateji ve Bütçe Başkanlığı
4.	Çoruh ve Doğu Karadeniz Havzaları Taşkın Yönetim Planı	2019	Tarım ve Orman Bakanlığı
5.	Ordu İli için Çevre Arazi Kullanım Planı (1/100.000)	2017	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü
6.	Ordu İli Tarım Master Planı	2014	Tarım ve Orman Bakanlığı, Ordu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü
7.	Ordu İl Çevre Durumu Raporu	2017	Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Ordu İl Müdürlüğü
8.	OSKİ Stratejik Planı	2015-2019	Ordu Büyükşehir Belediyesi, OSKİ Genel Müdürlüğü
9.	Doğu Karadeniz Bölge Planı	2014-2023	Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı
10.	Ordu İli Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Eylem Planı	2018-2021	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ordu İl Müdürlüğü
11.	Ordu İli Kara ve Su Ekosistemleri Biyolojik Çeşitlilik Envanteri		Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü
12.	Türkiye'de Mevsimlik Fındık Tarımında Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Sona Erdirilmesi	2012-2020	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

3.3 Kurumsal Çerçeve

Entegre doğal kaynak yönetimi politikaları, Türkiye'de merkezi olarak planlanmaktadır. Havza yönetim politikaları, Türkiye'de merkezi olarak planlanmaktadır. Kamu kurumları; nehir havzası yönetimi ile ilgili programların planlanması, geliştirilmesi, yönetimi, bakımı ve izlenmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili görevleri üstlenir. Yerel yönetimler; uygulama aşamasında yer alır. Sivil toplum kuruluşları da dolaylı olarak birçok faaliyete katılırlar. Havza yönetiminin doğrudan paydaşları ve havza yönetimi ile ilgili temel sorumluluklar aşağıdaki Tablo 3-4'te belirtilmiştir. 8. Bölümde, Paydaş Katılım Planı kapsamında bölgesel ve yerel paydaşların kapsamlı bir listesine yer verilmektedir.

Tablo 3-4. Havza Yönetimi için Kamu Paydaşları

Kuruluş	Temel görevler ve sorumluluklar
Orman Genel Müdürlüğü (OGM)	- Ormanların ve ormanlarla bağlantılı meraların korunması, bakımı ve sürdürülebilir yönetimi, ağaçlandırma ve tekrar ağaçlandırma, nehir kıyısı ekosistemlerinin ve akarsu koridorlarının restorasyonu, - Erozyon ve sedimantasyon kontrolü, doğal su tutma ve depolama, heyelan ve sel kontrol işleri,

	- Orman toplulukları için arıcılık, kereste dışı orman ürünleri ve ekoturizm gibi gelir getirici faaliyetler ve geçim kaynaklarını çeşitlendirme faaliyetleri. - Odun bazlı orman ürünleri, odun dışı orman ürünleri ve orman ekosistemi hizmetleri ile ilgili STK'lar ve diğer paydaşlar da dâhil olmak üzere sektöre yönelik faaliyetlerin desteklenmesi.
Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdürlüğü	- Etüt ve araştırmalar yapılması, su kaynaklarını geliştirilmesi - Nehir havzası gelişimi - Su kaynaklarının genel gelişimi ve yönetimi - Hidroelektrik enerjinin gelişimi - Sediment temizlik işleri - Taşkın/Sellerin ve sedimentin yol açtığı hasarın ardından, taşkın hasarlarını giderme, rüsubat temizleme, akarsu yatağı temizliği ve gerekli görülen yerlerde akarsu ıslah çalışmalarının yapılması - Erozyonun, sedimentlerin ve sellerin kontrolü - Haritalama, hidrometrik ölçümler, su kalitesi, tarım ekonomisi, arazi sınıflandırması, drenaj ve hidrojeoloji için veri toplama. - Taşkın sular ve sellere karşı koruyucu tesisler meydana getirmek - Sulama Tesislerini kurmak - Büyük yerleşim merkezlerine içme suyu temini sağlamak - Arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetlerini yapmak” - Su tahsislerini yapmak, yerüstü ve yeraltı sularını kalite yönünden izlemek - To make water allocations, to monitor surface and groundwater in terms of quality
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB)	- Su kaynaklarında kirliliğin önlenmesi - Çevre politikalarının genel koordinasyonu - Çevre planlarının onaylanması ve sağlanması - ÇED Yönetmeliğinin uygulanmasını sağlamak - AB müktesebatına uyumu sağlanması - Su kaynaklarının kalite parametrelerine göre sınıflandırılmasını düzenleme - Atık su deşarjlarını izleme ve izinler düzenleme - Arıtma tesisi projelerini gözden geçirme ve onaylama - Su kaynakları için koruma planlarının hazır olduğundan emin olma - İklim değişikliği ile ilgili düzenleyici çerçeveyi koordine etme ve düzenleme - İklim değişikliği eylem planlarını koordine etme ve izleme, - İklim değişikliğine uyum için politikalar belirleme
Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP)	- Biyolojik çeşitliliğin korunması - Havzaların sağladığı ekolojik hizmetlerin hem yerel halkın hem de nehrin akış yönündeki kullanıcıların refahına katkıda bulunmasını sağlamak
Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü	Politikalar, stratejiler, planlar ve projeler geliştirilmesi

	• Toprağın korunması, doğal kaynakların iyileştirilmesi, çölleşme ve erozyonla mücadele, çığ, heyelan ve sel kontrol faaliyetleri ile ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlama ve işbirliği kurma • Sadece Türkiye'nin sorunlarına değil, bölgesel ve uluslararası sorunlara da çözümler geliştirilmesi.
Karayolları Genel Müdürlüğü	• Yollarda can ve mal güvenliğinin sağlanması • Trafik güvenliği ve trafik kurallarına uygunluk açısından, trafiğe açık yollarda trafiğin denetlenmesi • Çevre kirliliğine neden olan ve trafik güvenliğini tehlikeye atan her türlü atık malzemenin (moloz, evsel atıklar ve benzeri atıklar) toplanması ve bertaraf edilmesi • Trafik kazalarının nedenleri hakkında veri toplanması ve gerekli önleyici teknik önlemlerin alınması
Ordu Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi (OSKİ)	• Su temini, atıksu arıtma tesislerinin inşa edilmesi ve işletilmesi de dâhil olmak üzere kirlilikle ilgili kontrol politikalarının uygulanması.
Tarım Reformu Genel Müdürlüğü	• Kırsal alanlarda yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve ekonomik çeşitliliğin artırılması • Tarımsal verilerin toplanması ve istatistiklerin oluşturulması • Tarımsal sulamada verimliliğin artırılması • Küresel iklim değişiklikleri, tarımsal çevre, kuraklık, çölleşme ve diğer tarımsal afetler ile ilgili hizmetlerin yürütülmesi • Tarım ürünlerinin pazarlanması için çalışmalar yürütülmesi • Tarım sektörüne ve kırsal alanlara verilecek destek üzerinde çalışmalar
Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)	• Afetlerin önlenmesi, afetle ilgili zararların asgari düzeye indirilmesi, afet sonrasında müdahalelerin planlanması ve koordine edilmesi, çeşitli devlet kurumları arasında işbirliğinin teşvik edilmesi. • Risk yönetimini sağlayan bir afet yönetim modeli olan Bütünleşik Afet Yönetim Sistemi ile afetlerin yönetilmesi • Gerekli stratejilerin geliştirilmesi, yurtiçinde ve yurtdışında ihtiyaçlı insanlara hizmet edilmesi.
Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü	• Milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, sulak alanlar ve benzeri koruma statüsü bulunan diğer alanların tescil, onay ve ilanına dair usul ve esasları belirlemek ve bu alanların sınırlarını tescil etmek, • Tabiat varlıkları ve doğal sit alanları ile özel çevre koruma bölgelerinin tespit, tescil, onay, değişiklik ve ilanına dair usul ve esasları belirlemek ve bu alanların sınırlarını tespit ve tescil etmek, yönetmek ve yönetilmesini sağlamak, • Milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, doğal sit alanları, sulak alanlar, özel çevre koruma bölgeleri ve benzeri koruma statüsü bulunan diğer alanların kullanma ve yapılaşmaya yönelik ilke kararlarını belirlemek ve her tür ve ölçekte çevre düzeni, nazım ve

	uygulama imar planlarını yapmak, yaptırmak, değiştirmek, onaylamak, uygulamak veya uygulanmasını sağlamak, • Tabiat varlıkları, doğal, tarihi, arkeolojik ve kentsel sitler ile koruma statüsü bulunan diğer alanların çakıştığı yerlerde koruma ve kullanma esaslarını ilgili bakanlıkların görüşünü alarak belirlemek ve bu alanların kısmen veya tamamen hangi idarelerce yönetileceğine karar vermek, her tür ve ölçekteki çevre düzeni, nazım ve uygulama imar planlarını yapmak, yaptırmak ve onaylamak • Orman alanları dışında yer alan korunması gerekli taşınmaz tabiat varlıkları, koruma alanları ve doğal sit alanlarının Bakanlıkça belirlenen ilke kararlarına, onaylanan planlara uygun olarak kullanılmak üzere tahsisini gerçekleştirmek, uygulamaların tahsis şartlarına uygun olarak gerçekleşmesini izlemek ve denetlemek, • Tabiat varlıkları ve doğal sit alanları ile özel çevre koruma bölgelerine ilişkin olarak; hâlihazır haritaları aldirmek, gerekli görülen projeleri yapmak, yaptırmak ve onaylamak, her türlü araştırma ve inceleme yapmak, yaptırmak, izlemek, eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yürütmek, kullanım yasağı getirilen alanların kamulaştırma veya benzer yollarla kamunun eline geçirilmesini sağlamak, kontrol ve denetim yapmak, gerekli görülen alanların korunması ve kirliliğin önlenmesi amacıyla yatırım yapmak veya ilgili idarelerin yatırım projelerini desteklemek, bu alan ve bölgelerde Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlere ilişkin her türlü tasarrufta bulunmak, işletmek, işlettmek ve kullanım izinlerini vermek, korunan alanlara ilişkin insan ve finansman kaynağı sağlamak, • Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak
--	--

3.4 Dünya Bankası'nın Standartları

Dünya Bankası; Kredi Kullanıcılarının çevresel ve sosyal açıdan sürdürülebilir projeler geliştirmesini ve uygulamasını destekleme taahhüdünde bulunmuştur. Kredi kullanıcıları tarafından projelerinin çevresel ve sosyal risklerini değerlendirilmesini ve etkilerinin yönetilmesini sağlamak için çevresel ve sosyal çerçevelerinin kapasitesini arttırmayı da hedeflemektedir. Dünya Bankası; bu amaç doğrultusunda, projelerin olumsuz çevresel ve sosyal risklerini önlemek, olumsuz etkilerini asgari düzeye indirmek, azaltmak veya hafifletmek için tasarlanmış özel Çevresel ve Sosyal Standartlar (ÇSS) tanımlamıştır. Banka, bu Çevresel ve Sosyal Politika Yatırım Projesi Finansmanı (Politika) kapsamında Yatırım Projesi Finansmanı yoluyla desteklenen projeler için bu standartların uygulanması konusunda Kredi Kullanıcılarına yardımcı olacaktır. Aşağıda Tablo 3-5'de Dünya Bankası'nın çevresel ve sosyal standartları özetlenmektedir. ÇSS 1 - 6, ÇSS 8 ve ÇSS 10 TULIP Projesi ile ilgili standartlardır.

Tablo 3-5. Dünya Bankası'nın Çevresel ve Sosyal Standartları Hakkında Kısa Açıklamalar

ÇSS No.	Konu	Şartlar Hakkında Kısa açıklama
ÇSS 1	Çevresel ve Sosyal Risklerin ve Etkilerin Değerlendirilmesi ve Yönetimi	Kredi kullanıcısı; projenin yaşam döngüsü boyunca, projenin çevresel ve sosyal risklerini ve etkilerini değerlendirmek amacıyla çevresel ve sosyal değerlendirme gerçekleştirecektir. Bu değerlendirme, projenin potansiyel riskleri ve etkileriyle orantılı olacaktır. 2 ila 10. standartlarda özel olarak tanımlanan riskler ve etkiler de dâhil olmak üzere, projenin yaşam döngüsü boyunca tüm doğrudan, dolaylı ve kümülatif çevresel ve sosyal riskler ile etkiler; değerlendirme kapsamında entegre bir şekilde ölçülecektir.
ÇSS 2	İstihdam ve Çalışma Koşulları	Kredi kullanıcısı, proje kapsamında işgücünün yönetimi konusunda uygulanacak yazılı prosedürleri geliştirecek ve uygulayacaktır. Bu prosedürler kapsamında, ulusal mevzuat ve bu ÇSS'nin gerekleri doğrultusunda, proje çalışanlarının nasıl yönetileceği belirlenecektir.
ÇSS 3	Kaynak Verimliliği, Kirliliğin Önlenmesi ve Yönetimi	Kredi kullanıcısı; çevresel ortam koşullarını göz önünde bulundurarak riskleri hafifletme hiyerarşisi doğrultusunda, teknik ve mali açıdan uygulanabilir kaynak verimliliği önlemlerini ve kirlilik önleme tedbirlerini uygulayacaktır. Söz konusu tedbirler, projeye ilişkili risklerle ve etkilerle orantılı olacaktır. Başta Dünya Bankası'nın Çevre, Sağlık ve Güvenlik Rehberleri gelmek üzere, uluslararası iyi uygulamalara da uygun olacaktır.
ÇSS 4	Halk Sağlığı ve Güvenliği	Kredi kullanıcısı; proje yaşam döngüsü sırasında, özel durumları nedeniyle savunmasız durumda olabilecek toplulukların sağlığı ve güvenliği açısından projenin oluşturduğu riskleri ve olası etkilerini değerlendirecektir. Riskleri ve etkileri belirledikten sonra, risk azaltma hiyerarşisine uygun olarak gereken hafifletici tedbirleri önerecektir.
ÇSS 5	Arazi Edinme ve Arazi Kullanımına ilişkin Kısıtlamalar ve Zorunlu Yeniden Yerleştirme	Kredi kullanıcısı; arazi kullanımına ilişkin kısıtlamaların ya da zorunlu arazi ediniminin sadece net bir şekilde belirlenen doğrudan proje amaçları doğrultusunda ve sadece belirli bir süre için geçerli olacağını ortaya koyacaktır. Çevresel, sosyal yararları finansal maliyetler ile dengelerken projenin özellikle de yoksul ve savunmasız gruplar üzerindeki toplumsal cinsiyet etkilerini göz önünde bulunduracaktır. Savunmasız grupların fiziksel veya ekonomik açıdan yerinden edilmesi ile sonuçlanabilecek arazi edinimi uygulamalarından kaçınacak veya arazi kullanımına ilişkin kısıtlamaları asgari düzeye indirmek için uygun alternatif proje tasarımlarını dikkate alacaktır.
ÇSS 6	Biyolojik Çeşitliliğin Korunması ve Canlı Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Yönetimi	1. ÇSS'de belirtilen çevresel ve sosyal değerlendirme kapsamında, projenin ilgili yaşam alanları ve desteklenen biyolojik çeşitlilik üzerindeki doğrudan, dolaylı ve kümülatif etkilerini dikkate alınacaktır. Bu değerlendirmede; biyolojik çeşitliğine yönelik tehditlerin (örneğin habitat kaybı, bozulma ve parçalanma, istilacı yabancı türler, aşırı sömürü, hidrolojik değişiklikler, besin yüklemesi, kirlilik ve istemeden zarar verme gibi tehditlerin) yanı sıra öngörülen iklim değişikliğinin etkileri de ele alınacaktır. Küresel, bölgesel veya ulusal düzeydeki kırılganlıkları ve yeri doldurulamazlıkları temelinde, biyolojik çeşitliliğin veya habitatların önemi belirlenecektir. Aynı zamanda projeden etkilenen tarafların ve diğer ilgili tarafların biyolojik çeşitliliğe ve habitatlara verdiği önem de dikkate alınacaktır.
ÇSS 7	Yerli Halklar / Sahraaltı Afrika'da Tarihsel olarak Yeterince Hizmet Edilmemiş Geleneksel Yerli Topluluklar	Bu ÇSS; çevresel ve sosyal değerlendirme sırasında belirlendiği üzere yerli halklar / Sahraaltı Afrika'da tarihsel olarak yeterince hizmet edilmemiş geleneksel yerli topluluklar mevcut olduğunda ya da bir topluluğun önerilen bir proje alanına bağlılığı olduğunda uygulanır.

ÇSS 8	Kültürel miras	Kredi kullanıcısı, kültürel miras üzerinde etkiler yaratmaktan kaçınacaktır. Bu etkilerden kaçınmak mümkün olmadığında, azaltma hiyerarşisine uygun olarak kültürel miras üzerindeki etkilere müdahale etmeye yönelik önlemleri belirleyecek ve uygulayacaktır. Gerekli durumlarda, Kültürel Miras Yönetim Planı da geliştirecektir.
ÇSS 9	Finansal Aracılar	Alt projelerin çevresel ve sosyal risklerini ve etkilerini sürekli olarak belirlemek, değerlendirmek, yönetmek ve izlemek için finansal araçlar görevlendirilecek ve bir ESMS (Çevresel ve Sosyal Yönetim) muhafaza edilecektir.
ÇSS 10	Paydaş Katılımı ve Bilgilerin Paylaşılması	Kredi kullanıcısı; projenin yaşam döngüsü boyunca paydaşlar ile iletişim halinde olacaktır. İletişim faaliyetleri; proje geliştirme sürecinde mümkün olduğunca erken bir aşamada başlatılacaktır ve proje tasarımı hakkında paydaşlar ile anlamlı istişareler yapılmasına olanak sağlayan bir zaman diliminde gerçekleştirilecektir. Paydaş katılımının niteliği, kapsamı ve sıklığı; projenin niteliği, ölçeği, potansiyel riskleri ve etkileri ile orantılı olacaktır.

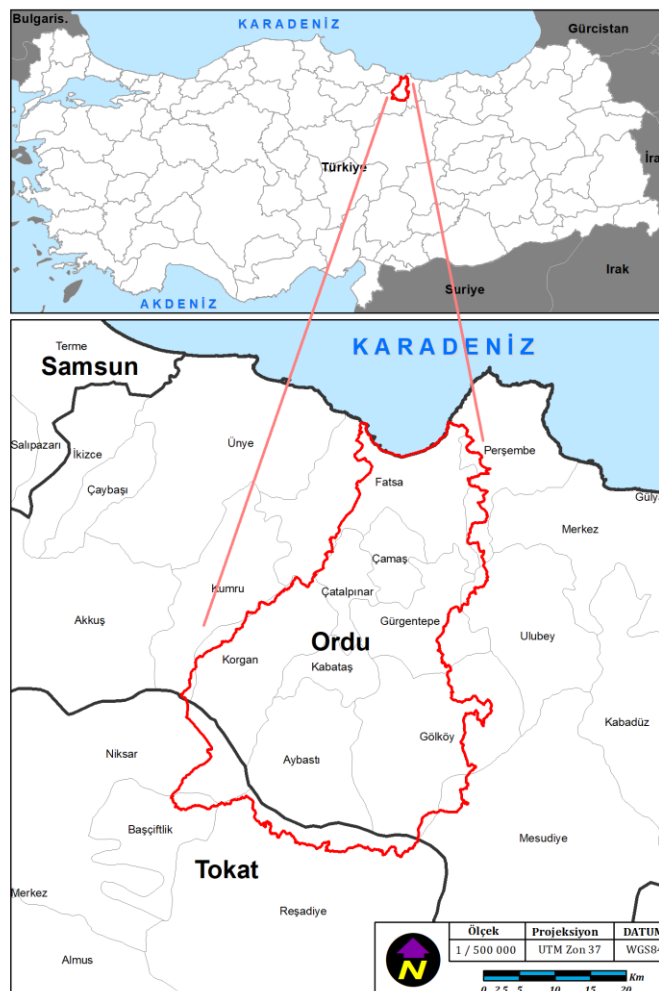
OP 7.50, Uluslararası Su Yolları Projelerine ilişkin olup, politikayı ilgilendiren su yolları ve projeler ile uluslararası su yollarındaki finansman projelerinin gereklilikleri ve koşullarını tanımlar. OP 7.50'ye göre, finanse edilen alt projelerin yalnızca ulusal su yollarında yer alması ve ilgili olması temin edilmelidir. Türkiye'de uluslararası su yolu olmayan (OP 7.50 tetiklemez) olarak tanımlanan su yolları şunlardır: Susurluk, Kuzey Ege, Gediz, Küçük Menderes, Büyük Menderes, Batı Akdeniz, Antalya, Sakarya, Batı Karadeniz, Yeşılırmak, Kızılırmak, Konya Kapalı, Doğu Akdeniz, Seyhan, Ceyhan, Doğu Karadeniz, Burdur, Afyon, Orta Anadolu ve Van. Bu kapsamda, Proje OP 7.50'yi tetiklememektedir.

4 PROJE TANIMI

Bu bölümde, TULIP Projesi (Bundan sonra Proje olarak anılacaktır) ve bu proje kapsamındaki yatırımlarının planlandığı Bolaman Nehri Havzası hakkında genel bilgiler verilmektedir.

4.1 Proje alanı

Havzanın büyük bir kısmı Ordu il sınırları içinde yer alırken küçük bir kısmı da Tokat ili sınırları içindedir. Havza; Karadeniz Bölgesi'nde Orta Karadeniz'in bir bölümünü oluşturmaktadır. Bakınız Şekil 4-1. Ordu ilinin Aybastı, Kabataş ve Çatalpınar ilçeleri tamamen havza içinde kalırken, Fatsa, Çamaş, Korgan, Gököy ve Gürgentepe ilçelerinin büyük bir bölümü, Perşembe, Mesudiye, Kumru ve Ulubey' in ise bazı bölümleri olmak üzere toplamda Ordu' nun 12 ilçesi proje bölgesinde kalmaktadır. Tokat ilinin ise Reşadiye, Başçiftlik ve Niksar ilçeleri kısmen yer almaktadır.

Şekil 4-1 Proje Yeri

Hidrografi açısından bakıldığında, Bolaman Havzası'nın Doğu Karadeniz Havzası'nın alt havzalarından biri olduğu görülmektedir. Havza 1339,5 km² yüzölçümüne sahiptir. Batı'da

Samsun'a yaklaşık 73 km, Doğu'da Ordu'ya 55 km, Güney'de Reşadiye'ye yaklaşık 102 km uzaklıktadır. Havzanın coğrafi konumu, yukarıdaki Şekil 4.1'den görülebilir.

4.2 TULIP Projesi

Proje; peyzaj düzeyinde doğal kaynakların entegre yönetimini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bolaman Havzası'ndaki toplulukların iklim koşullarına dayanıklı altyapıya (sel ve heyelan kontrolü, su ve sıhhi hizmetler, hareketlilik vb.) erişimini arttırmayı da hedeflemektedir.

Proje kapsamında farklı paydaş gruplarının görüşlerinin dikkate alınması için katılımcı bir planlama süreci de yürütülecektir. Böylece farklı kamu kurumları, yönetim paydaşları ve yerel paydaşlar arasında çözümler geliştirilmesi için koordinasyona ve entegrasyona olanak sağlanacaktır.

- **Proje; entegre yeşil ve gri altyapı çözümlerinden oluşacaktır.** Heyelan, sel ve kuraklık risklerini azaltmak ve yerel halkların ve ekosistemlerin iklim koşullarına dayanıklılığını arttırmak için hem kısa vadeli hem de uzun vadeli müdahaleleri içerecektir.
- **Yeşil altyapı aşağıda belirtilen unsurları içerecektir:** i) ağaçlandırma çalışmaları ve erozyon kontrol faaliyetleri, ii) nehrin kaynak yönüne doğru doğal su tutma ve depolama işleri, iii) nehir kenarı ekosistemlerinin ve akarsu koridorlarının restorasyonu, iv) rehabilitasyon ve iklim açısından akıllı mera yönetimi; v) ikincil ormanların bakımı ve sürdürülebilir yönetimi; vi) Gelir düzeyi düşük Orman içi köylerde yaşayanlar için arıcılık, odun dışı orman ürünleri ve ekoturizm gibi gelir getirici faaliyetleri ve geçim kaynaklarını çeşitlendirme çalışmaları.
- **Sürdürülebilir tarım ve iklim koşullarına dayanıklı değer zincirleri** aşağıda belirtilen unsurları içerir: i) sürdürülebilir ve iklim akıllı tarım uygulamaları (örneğin toprağın üst katmanını korumak için fındık bahçelerinin teraslanması, pestisit ve gübre kullanımını azaltmak için mikro dozlama, tarımsal ormancılık, suyun ve toprağın sürdürülebilir yönetimi için yağmur suyunun toplanması), ii) fındık üretimi için kullanılan alanları azaltmak amacıyla tarımsal üretimin çeşitlendirilmesi (kivi, hurma, mantar, yer mantarı ve sebze yetiştirme), iii) çevresel ve doğal kaynaklar üzerinde ayak izini azaltmak için hayvancılığın verimliliğinin artırılması, iv) yerel çiftçilerin pazara erişimini arttırmak için iklim koşullarına dayanıklı ve enerji açısından verimli tarımsal gıda değer zincirleri, v) sürdürülebilir şekilde üretilen tarım ürünlerinin markalaşması ve pazarlanması.
- **İklimle dayanıklı gri altyapı;** heyelanlar ve seller gibi iklimle ilgili afetlere karşı koruma sağlamak için iklim koşullarına dayanıklı altyapı sistemlerine erişimi arttıracaktır. Yerel topluluklar için içme suyu, sıhhi koşullar ve hareketlilik sağlayacaktır.

"Yeşil" ve "gri" yatırımlar kapsamında planlanan faaliyetlerin ve alt projelerin ayrıntıları ve açıklamaları için lütfen Ek 7'ye bakınız.

Önerilen proje, Türkiye Cumhuriyeti'nin Doğu Karadeniz'de yer alan Bolaman Havzası'nda karşılaştığı birçok çevresel güçlüğü ele almasına destek olacaktır. Diğer yandan, yerel toplulukların geçim kaynaklarının güvenliğine katkıda bulunacak ve toplulukların iklim

kaynaklı heyelan, sel ve kuraklık risklerine ve etkilerine karşı dayanıklılığını arttıracaktır. Proje kapsamında bu hedeflere ulaşmak için alt havza ölçeğinde (Bolaman Havzası) entegre bir peyzaj yönetimi yaklaşımı benimsenecektir.

Bunların yanı sıra heyelan, sel ve kuraklık risklerini azaltmak, yerel nüfusun ve ekosistemlerin iklim koşullarına dayanıklılığını arttırmak için hem kısa hem de uzun vadeli müdahaleler olarak entegre yeşil ve gri altyapı çözümleri geliştirilecektir. Projenin bütüncül yaklaşımı sayesinde, Türkiye'de benzer sorunlar yaşanan diğer havzalarda da uygulanabilecek yenilikçi yöntemler geliştirilerek değerli dersler ve deneyimler elde edilecektir.

- 1. Bileşen kapsamında doğal ekosistemlerin (ormanlar, meralar, sulak alanlar) rehabilitasyonu ve erozyon kontrolü gibi çeşitli yeşil altyapı önlemleri finanse edilecektir. Bu önlemler; sürdürülebilir ve iklim akıllı tarım uygulamaları, değer zincirleri ve geçim kaynaklarını çeşitlendirme faaliyetleri ile desteklenecektir.
- 2. Bileşen kapsamında su temini, atık su arıtma, sel, heyelan ve sediment kontrolü için altyapı sistemleri finanse edilecek ve kırsal yol ağları rehabilite edilerek iklim koşullarına ve afete dayanıklı hale getirilecektir.
- 3. Bileşen kapsamında, entegre Doğal Kaynak Yönetimi modelinin yanı sıra, ilgili kurumsal koordinasyon ve kapasite geliştirme yapılarının geliştirilmesi için teknik yardım finanse edilecektir. Çevresel ve sosyal yönler de dâhil olmak üzere proje yönetimine destek sağlanacaktır.

1. ve 2. Bileşenler için önerilen alt bileşenlerin ayrıntıları ve buna göre önerilen her faaliyet ve alt proje Ek 7'de sunulmaktadır.

5 KAPSAM BELİRLEME SÜRECİ

Bu bölümde kapsam belirleme çalışmalarının içeriği açıklanmaktadır. Kapsam belirleme süreci, aşağıda belirtilen iki ilk adımın sonuçlarına dayandırılmaktadır:

- Bilgi kaynaklarının gözden geçirilmesi, örneğin Bolaman Havzası hakkında yayımlanmış araştırma raporları, master planlar, istatistikler, haberler, haritalar gibi
- SÇSD ekibinin ilk saha ziyareti, saha gözlemleri ve OMO liderliğinde yürütülen paydaş katılım faaliyetleri.

Sonuçlar, çevresel ve sosyal konuların kapsamının belirlendiği aşağıdaki bölümde kullanılacaktır. Bu konular, SÇSD için daha fazla değerlendirilecek ve analiz edilecektir.

SÇSD sürecinin verimli olmasını sağlamak için temel olarak aşağıda belirtilen konulara odaklanılacaktır:

- Havzadaki ihtiyaçlara ve önceliklere uygun proje paketleri;
- Havzadaki sorunlar, kaygılar, hassasiyetler ve savunmasızlıklarla bağlantılı önemli çevresel ve sosyal konular ve
- Önerilen plan veya program için söz konusu olabilecek önemli etkiler.

Bir sonraki SÇSD aşamasında, kamu kurumlarından talep edilen temel bilgiler alındıktan sonra, topluluk ve hane halkı düzeylerinde anket sonuçlarının elde edilmesinin ardından, mevcut durum belirlenecektir. Mevcut durum; kapsamı belirlenen çevresel ve sosyal konularla ilgili çevresel ve sosyal parametrelere atıfta bulunacaktır. Havza özelliklerinin kısa bir açıklaması için 5. Bölüme, değerlendirme aşamasındaki analizlerde kullanılacak bilgilerle ilgili boşlukların analizi için 6. Bölüme bakınız.

5.1 Havza Özelliklerine İlişkin Masa başı İncelemesi

Bu bölümde, Bolaman Havzası'yla ilgili çevresel ve sosyal konular, savunmasızlıklar ve hassasiyetler üzerinde durularak havzanın genel özellikleri özetlenmektedir. Havza özellikleri ele alınırken aşağıda belirtilen hususlara dikkat edilecektir:

- Önemli çevresel ve sosyal konuların ön tespiti için bir temel sağlanması ve
- SÇSD'de kullanılacak veri boşluklarının tespit edilmesi.

Bu, mevcut durumun belirlenmesi için yürütülen bir ön çalışma olarak da düşünülebilir. Bu çalışma, ilgili kuruluşlardan talep edilen ilave verilerle tamamlanacaktır. Bilgiler; Tespit Aşamasında hazırlanacak Önceliklendirme Raporu'nda bir araya getirilecektir.

Bu bölümde verilen bilgiler, belge incelemeleri ve saha gözlemleri sonucunda elde edilmiştir. Bolaman Havzası hakkında kayda değer bir literatür mevcuttur ve kaynaklar oldukça günceldir. Literatürde belirli konularla ilgili göstergeler ve yararlı tarihsel veriler de sağlanmaktadır. Mevcut resmi istatistiklerle birlikte gözden geçirilen belgeler; konuyla ilgili bir masa başı incelemesi için kapsamlı kaynaklar sunmaktadır. Belge/kaynak inceleme süreci, SÇSD boyunca gerektiği şekilde devam ettirilecektir. İncelenen belgelerin listesi, Kaynaklar kısmında sunulmaktadır.

5.1.1 Çevresel Özellikler

İklim Koşulları

Havzanın iklim özellikleri; bölgede yaşanan doğal afetleri ve devam eden riskleri (heyelan ve sel risklerini) açıklayan önemli bir faktördür.

Ordu'daki iklim, daha ziyade Karadeniz ikliminden etkilenmektedir: kışları soğuk, genel olarak ılıman iklim koşulları görülmektedir. Karadeniz'de yıl boyunca yağışlar yaygındır ve en çok sonbaharda yağış almaktadır. İç kısımlarda ve kıyı bölgelerinde önemli farklılıklar görülebilmektedir. Yıl boyunca yağmur yağmaktadır. Ordu ilinde yıllık ortalama yağış miktarı: 11.520 mm'dir.

Yıllık ortalama sıcaklık 13.8°C derecedir. En sıcak ay Ağustos, en soğuk ay ise Şubattır. Şimdiye kadar tespit edilen en yüksek sıcaklık, 1995'in Haziran ayında 37.3°C derece olarak kaydedilmiştir. Ocak ayında en düşük sıcaklık -7.6 °C'dir. Uzun yıllar boyunca ölçülen değerlere göre, yıllık ortalama donlu gün sayısı 9'dır. Ordu ilinde ortalama nispi nem değeri %74,7'dir. En yüksek nem düzeyi Mayıs ayında ve en düşük nem düzeyi Aralık ayında kaydedilmektedir. Hava; yılın 58 günü açık, 177 günü bulutlu ve 130 günü kapalıdır. Ordu ilinde, kar yağışı yaygın değildir. Kar yağın yüksek yerler de dâhil olmak üzere, karın yerde kalış süresi 1 ila 15 gündür. Karlı gün sayısı 8 ve kar örtüsü olan gün sayısı 9'dur. Uzun yıllar boyunca ölçülen değerlere göre, en yüksek kar kalınlığı, Ocak ayında 72 cm olmuştur.

Aylık ortalama rüzgâr hızı 1,9 m/sn'dir. En hızlı rüzgâr Batı yönünden esmektedir ve rüzgâr hızı 35,7 m/sn'dir. Güçlü rüzgârların ve fırtınaların kaydedildiği ortalama gün sayısı 44'tür. Hâkim rüzgâr yönü Güney - Güneydoğudur.

Yıllık kuraklık indeksi, Ordu'nun kıyı bölgelerinde "olağanüstü nemli" ile iç kısımlarda "aşırı nemli" arasında değişmektedir. Öte yandan, kuraklık indeksi yaz aylarında "orta derecede kuru"dur. Bu durum, yaz aylarındaki kuraklık dönemini açıklamaktadır ve su kıtlığının mevsimsel olarak artan nüfus için bir sorun olduğuna işaret etmektedir.

Jeoloji ve Jeomorfoloji

Bolaman Havzası'nın jeomorfolojisi, bölgedeki heyelan sıklığını ve erozyonu açıklayan diğer bir özelliktir. Havza, çoğunlukla yüzey akışlarından etkilenen, dik eğimli ve engebeli bir araziye sahiptir. Literatürde, geçmişte fındık tarlalarının genişletilmesi sonucunda yaşanan ormansızlaşmanın, erozyona yatkın alanların artmasına yol açtığı belirtilmektedir.

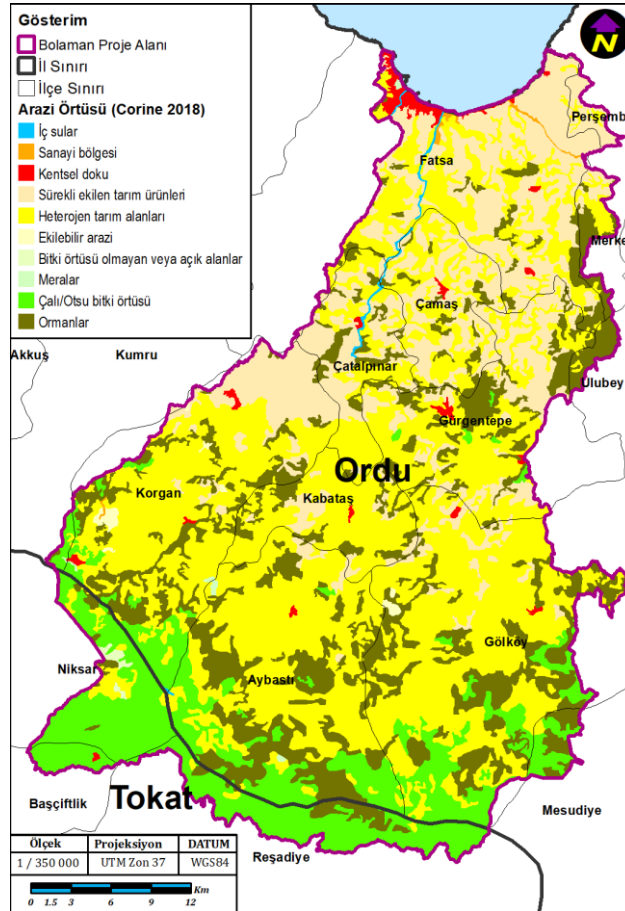
Kireçtaşı, kumtaşı ve çamurtaşından oluşan kaya yapıları; havzanın alt kısımlarının jeolojisinde, daha düşük rakımlarda yaygın olarak görülmektedir. Havzanın orta kısımları andezit ve bazalt kaya yapılarından, üst kısımları ise bazalt, aglomera, tüf ve andezit kaya yapılarından oluşmaktadır. Bolaman Havzası'nın büyük bir kısmı Eosen ve Üst Kretase dönemlerinde oluşmuştur. Litolojik olarak; piroklastikler, aglomera, yüzey volkanları ve sedimentler havzanın %98,6'sını oluşturmaktadır.

Havza jeolojisi ile ilgili olarak MTA'dan eğim dereceleri, jeoloji haritası ve jeolojik ölçeklerin dağılımı gibi diğer veriler alınacaktır.

Literatürde belirtildiği üzere, bölgedeki tarım arazileri, 1930'lerden bu yana hızla artmıştır. Havzanın arazi örtüsü, fındık üreticilerinin hâkim olduğu tek kültürlü bir alana dönüşmüştür. İlk etapta, fındık bahçelerinin genişlemesi sadece kıyı bölgelerinde gerçekleşse de, daha sonra havzanın iç kısımlarına doğru hızla yayılmıştır. Saha ziyareti sırasında yapılan istişareler, arazi kullanımındaki değişikliklerin yavaşladığına işaret etmektedir. Yine de arazi kullanımı ve bitki örtüsünün coğrafi bilgi sistemi katmanlarının kullanımıyla doğrulanması gerekir. Tablo 5-1'de 2018 yılına ait bilgiler sunulmaktadır ve havzadaki arazilerin %45'inin tarım alanı olduğunu gösterilmektedir. Eğilimleri ve potansiyel etkileri belirlemek amacıyla, özellikle de orman ve tarım arazilerindeki değişim incelenecektir.

Tablo 5-1. Bolaman Havzası'nda arazi kullanımı

Arazi Örtüsü (CORINE 2018)	Alan (ha)	Alan (%)
İç sular	442.84	%0,28
Sanayi bölgesi	252.52	%0,16
Kentsel doku	1440.83	%0,91
Sürekli ekilen tarım ürünleri	30798.01	%19,39
Heterojen tarım alanları	72321.73	%45,52
Ekilebilir arazi	452.40	%0,28
Bitki örtüsü olmayan alanlar veya açık alanlar	231.80	%0,15
Meralar	160.83	%0,10
Çalı/ otsu bitki örtüsü	23333.75	%14,69
Ormanlar	29431.23	%18,53
TOPLAM	158865.94	%100.00

Şekil 5-2 Bolaman Havzası'nda Arazi Kullanımı ve Arazi Örtüsü (OGM, 2020)

Havza Hidrolojisi ve Su Sıkıntısı

Hidrografik açıdan, Bolaman Havzası, Doğu Karadeniz (DKD) havzasında yer almaktadır ve 1339,5 km² bir alanı kapsamaktadır. Dıpköy-Cimili hattı boyunca bulunan havzanın kuzey-güney yönündeki uzunluğu 55,7 km'dir ve doğu-batı yönünde Gököy-Dereköy hattı boyunca genişliği 37,4 km'dir. Havza; Tablo 5-2 ve Tablo 5-29'de gösterildiği gibi, 7 alt havzadan oluşmaktadır.

Tablo 5-2. Bolaman Havzası'ndaki Alt Havzalar ve Kapsadıkları Alanların Yüzdeleri

Alt Havza Sınırları	Yüzölçümü (km ²)	Havzadaki yüzde (%)
Bolaman Kolu	178.1	13.3
Şahsene Kolu	132.6	9.9
Ilıca Kolu	99.4	7.4
Keş Kolu	202.2	15.1
Eceli Kolu	329.5	24.6
Direkli Kolu	227.4	17.0
Medrese Kolu	170.3	12.7
TOPLAM	1339.5	100

Kaynak: Özdemir, 2006

Bolaman Nehri Havzası'ndaki dereler ve kollar; nispeten yüksek akış hızlarına sahiptir ve her mevsim aktiftir. Şiddetli fırtınalar ve nehir yataklarının taşması sonrasında akış hızları artmakta, bu da sediment yüklerini arttırmaktadır. Havzadaki doğal göller ve göletler çoğunlukla heyelan sonucunda drenaj çöküntüsünün tıkanmasının ardından oluşur. Gaga, Ulugöl ve Sülük gölleri havzanın en önemli gölleridir.

Havzanın hidrolojisi ile ilgili olarak DSİ'den daha fazla bilgi elde edilecektir. Hidrolojik bileşenler, mevcut ve planlı su yapıları ile karşılaştırılacaktır. Böylece nehir akış yönündeki topluluklar, su sıkıntısı sorunu olan topluluklar, sel eğilimli yerleşimler vb. hakkındaki olası kaygıların analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Hidroloji katmanı haritaları, proje kapsamında planlanan su yapılarının haritası ve yerleşim haritaları ile eşleştirilecektir.

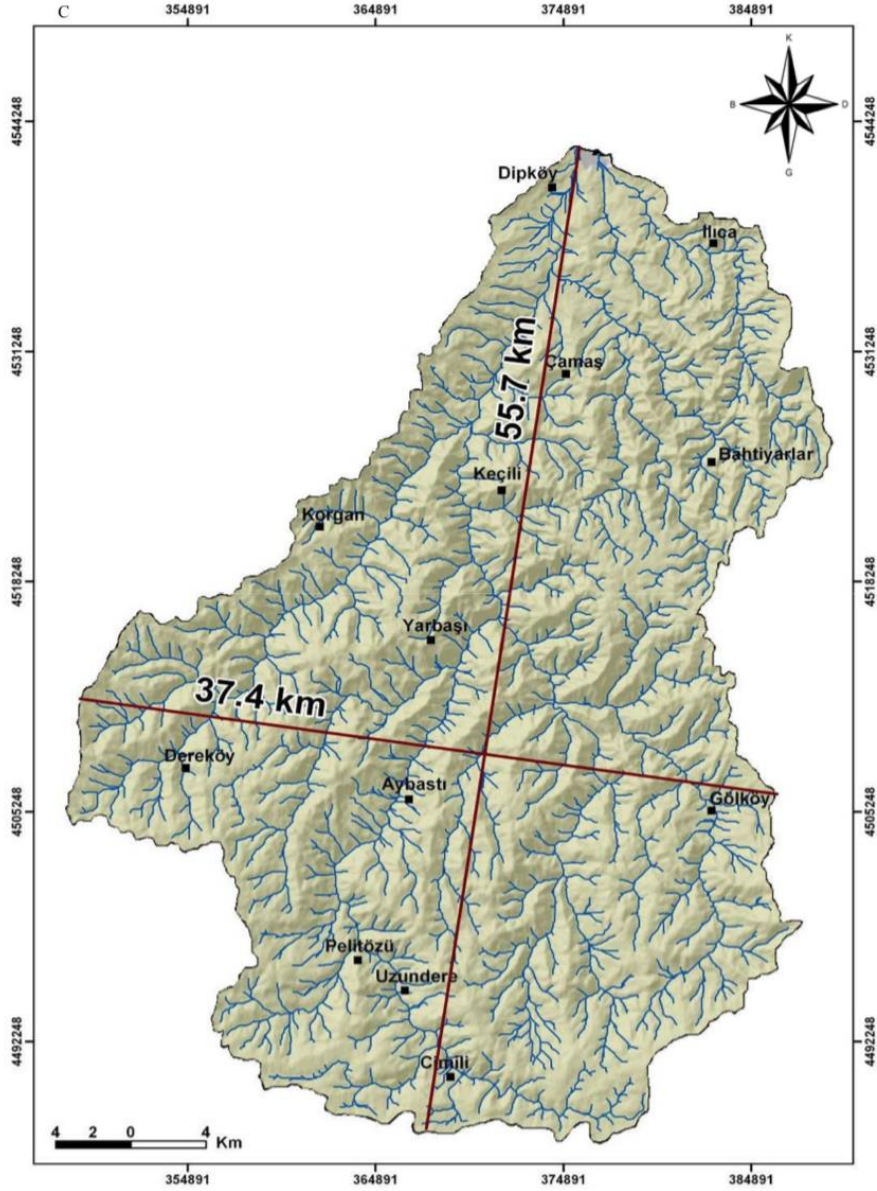
Su kalitesi

Su kalitesi; yerel paydaşlar ve topluluk üyeleri tarafından dile getirilen bir sorundur. Sahada içme suyu ve evsel kullanım için kullanılan suyun, yeraltı su kuyularından temin edildiği belirtilmiştir. Yüzey suyu kaynaklarının, otlatma alanları ve fındık tarlalarından yüzey akışı vasıtasıyla gelen organik yükler tarafından kirletildiği ifade edilmektedir. Özellikle de Aybastı Belediyesi; aynı zamanda OGM için yangın söndürme maksatlı Su Toplama Çukuru olarak hizmet veren Kızılot Rezervuarı'ndan su almaktadır. Aybastı Belediye Başkanı; musluk suyunun kalitesinin Türk Standartlarına uygun olmadığını, güvenilir ve kaliteli bir su kaynağına son derece ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir. Kızılot Rezervuarı Kapasitesi, hem nitel hem de nicel anlamda mevcut talepleri karşılama konusunda yetersiz kalmaktadır. Bunun yanı sıra, saha ziyareti sırasında rezervuarın, hayvanların kaynağa erişimini önlemek için koruma çitine sahip olmadığı gözlemlenmiştir. Bu durum, Kızılot rezervuar suyunda olası kirlilik kaynağı olarak yorumlanabilir.

Bununla birlikte, 2011 yılında Gaga Gölü'nde yapılan araştırma, gölde kirlilik kaynağı bulunmadığını ve göl suyunun yüksek kalitede olduğunu göstermektedir (30.11.2012 Tarihli ve 28483 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yerüstü Su Kalitesi Yönetmeliği'ne göre I. Kategori).

Ordu İli Çevre Durum Raporu'nda (2017), Ordu'daki su rezervuarlarının su üretim kapasiteleri sunulmaktadır. Her bir rezervuarın yeri, değerlendirme aşaması için dijital haritalarda işaretlenecektir. Tespit ve değerlendirme aşamalarında, SÇSD raporlarının "Mevcut Durum Bölümü"nde de yer verilecektir.

Mevcut duruma ilişkin veriler, DSİ'den elde edilecek diğer verilerle birlikte değerlendirilecektir.

Şekil 5-3 Bolaman Havzası Drenaj Sistemi ve Boyutları (Dölek, 2008)

Su kaynaklarındaki olası nitrat kirliliği bağlamında, Tarım ve Orman Bakanlığı; NIBIS: Nitrat Bilgi Sistemi adlı ve CBS tabanlı bir veri tabanına sahiptir³. NIBIS verilerine göre, Ordu'da bulunan yerüstü suyu ve yeraltı suyu inceleme istasyonlarında nitrat değerleri sınırların altındadır. Bolaman Havzası'ndaki içme suyu kaynaklarının olası kontaminasyonu ile ilgili olarak kamuoyunun kaygılarını doğrulamak için daha ayrıntılı bilgiler elde etmek amacıyla araştırma yapılacaktır.

³<https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Belgeler/Izleme%20HIE%20Sunumlar/TRGM-Nitrat%20Bilgi%20Sistemi%20Yusuf%20Gurbuz.pdf>

Bölgesel Toprak Kalitesi ve Kontaminasyon Seviyesi

Bolaman Havzası'nda tarımdan kaynaklanan toprak kirlenmesi hakkında bildirilen bir bilgi bulunmamaktadır. Tarım ve Orman Bakanlığı ile istişare halinde, bu konuda daha fazla araştırma yapılacaktır. Yeterli bilgi mevcut olmadığından, tarımsal kaynaklardan kaynaklanabilecek olası toprak kontaminasyonunu, daha kapsamlı bir şekilde analiz edilmek üzere incelenecektir.

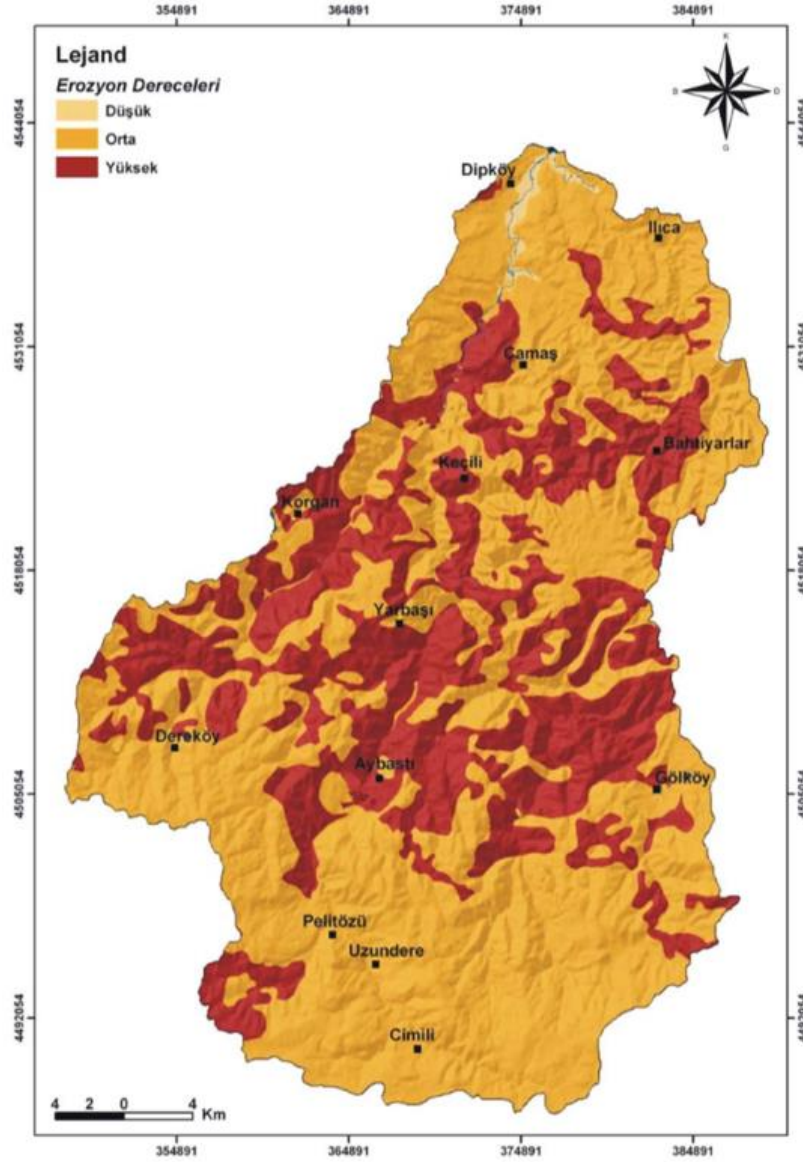
Toprak kontaminasyonunun, alt projelerle ilişkilendirilen bir sorun olduğu durumlarda, diğer olası Kontaminasyon kaynakları (örn. yabancı atık sahaları) olası kümülatif kaygılar bağlamında değerlendirilecektir.

Erozyon: Rüzgâr erozyonu ve su kaynaklı erozyon nedeniyle toprağın üst katmanının kaybı

Literatürdeki çeşitli kaynaklara göre, erozyon, havzadaki tüm arazi örtüsünün yaklaşık %80'inde meydana gelmektedir. Fundalıklarda şiddetli düzeyde erozyon görülmektedir. Tarım alanları, yönetimi bir risk oluşturan sığ topraklardan oluşmaktadır.

Bolaman Havzası'nda erozyona neden olan faktörler; doğal faktörler (örn. eğim, açıklık, akımlar ve iklim) ve insani faktörler (örn. arazi kullanımı, bitki örtüsüne sahip alanların yerleşim alanlarına dönüştürülmesi, tarım, yollar, sanayi tesisleri) olmak üzere iki gruba ayrılabilir.

Şekil 5-4'te risk seviyelerine göre, havzadaki erozyon riski haritasını göstermektedir. Harita, havzanın çoğu bölümünde erozyon riskinin yüksek olduğunu göstermektedir. Dijital erozyon haritası katmanları, erozyonun etkileri ile ilgili öncelikli sorunları değerlendirmek için kullanılacaktır.

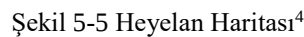
Şekil 5-4 Bolaman Havzası için Erozyon Riski Haritası

Heyelanlar

Bolaman Nehri Havzası'ndaki en önemli jeomorfolojik sorunlardan biri de heyelanlardır. Doğrudan jeolojik ve morfolojik faktörlerin yanı sıra, insani faktörler ve su faktörleri de doğrudan heyelanlara neden olur. Hızlı nüfus artışının getirdiği plansız kentleşme de heyelanlarda artışlara yol açmaktadır. Heyelanlar; doğal süreçler olmasına rağmen, uygun zemin etütleri ve düzgün bir planlama olmadan yapılan yer seçimleri nedeniyle, önemli sorunları beraberinde getirebilmektedir. Bu nedenle, Bolaman Havzası'ndaki heyelanlar büyük hasara yol açmıştır.

SÇSD Ekibi; Aybasti ilçesinde Sağlık Mahallesi'ni ziyaret ederek afet sırasında evlerini kaybeden vatandaşlarla görüşmüş ve felaketin etkilerine şahit olmuştur. 300 m genişliğinde ve 700 metre uzunluğa sahip 22 hektarlık alanı etkileyen heyelan, 15 Şubat 2019 tarihinde başlamıştır ve Sağlık Mahallesi'nde (AFAD: 2019) 3 ay sürmüştür. Neyse ki, 2015'in Nisan Ayından bu yana sahada yapılan çalışmalar sayesinde, heyelan sırasında hiçbir can kaybı yaşanmamıştır.

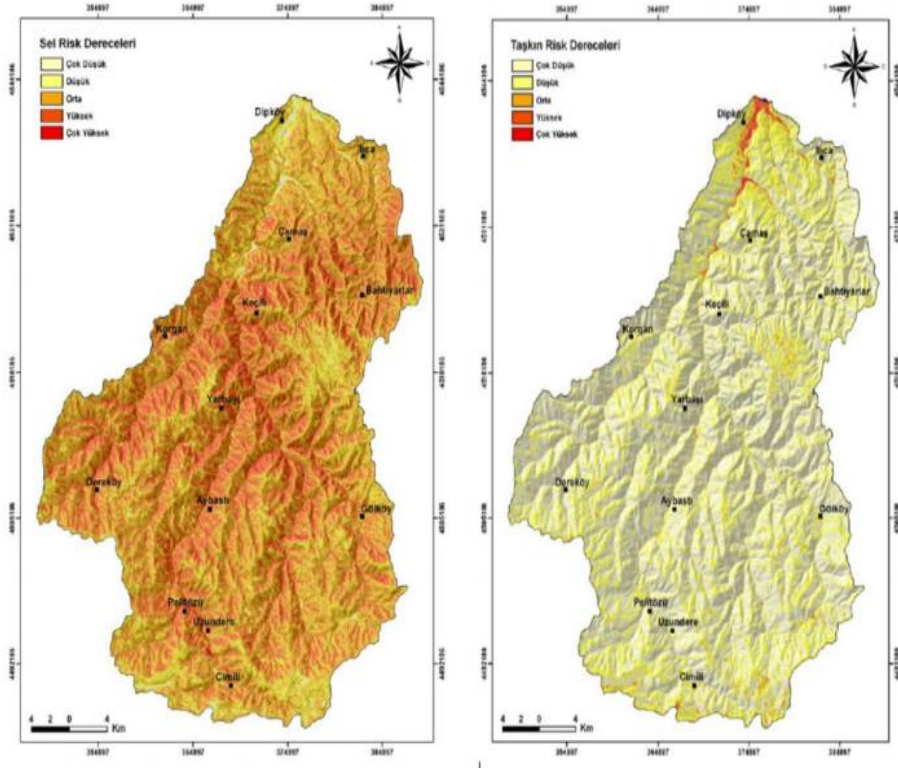
Havzanın kuzeyinde eğim, jeolojik özellikler ve yağış faktörü; güneyinde Kuzey Anadolu Fayı ve etkisiyle, tektonik heyelanlar, heyelana neden olan faktörlerden bazılarıdır. Havzanın heyelan envanter haritası aşağıdaki Şekil 5.5'ten görülebilir.

Seller

⁴MTA: GeoScience Harita Görüntüleyici ve Çizim Editörü

Havzanın Sel Riski Haritası aşağıdaki Şekil 5.6'dan görülebilir. SÇSD'nin etki değerlendirme aşamasında, AFAD ve diğer kuruluşlardan alınan verilerin yanı sıra CBS uygulamaları kullanılarak kesin veriler elde edilecektir.

Şekil 5-6 Sel ve Taşkın Riski Haritaları

Biyolojik çeşitlilik

Bolaman Havzası içinde yasal olarak koruma altında olan sınırlı sayıda doğa koruma alanları ve yüksek biyolojik çeşitlilik değerine sahip unsur vardır. Gaga Gölü Doğal Sit Alanı ve Ulugöl Tabiat Parkı'nın yanı sıra, Proje alanı içinde Perşembe, Fatsa ve Çatalpınar ilçelerinde bulunan 13 anıt ağaç da bulunmaktadır. (Ordu Doğa Koruma ve Milli Parklar Dairesi, 2020) (Şekil 5-8) mevcut CBS verilerinden elde edilmiştir). Bolaman Havzası'nın büyük bir bölümünün biyolojik çeşitliliği hakkında yapılan en güncel ve eksiksiz çalışma; Ordu ili genelini ele alan, "Karasal ve İç Su Ekosistemleri Biyolojik Çeşitlilik Envanteri ve İzleme Çalışmaları Nihai Raporu" başlıklı çalışmadır. Bu çalışmada Ordu ili düzeyinde biyolojik çeşitlilik unsurlarına ilişkin özel çıktılar da bulunmaktadır. Bu çıktılar, aşağıda belirtilen unsurlardan oluşur: i) tür çeşitliliği (bitkiler, memeliler, kuşlar, iç su balıkları, sürüngenler, amfibiler, omurgasızlar), ii) her tür grubundan gösterge türleri ve izleme planları ve iii) ildeki biyolojik çeşitlilik dağılımının bir sentezi (hedef türlerin çeşitliliğini, öncelikli bitki topluluklarını ve öncelikli yaban hayatı alanlarını içeren habitatlar 'Özel Biyolojik Çeşitlilik Alanları' olarak tanımlanmaktadır). Söz konusu çalışmanın sonuçları; Ordu ilinin tamamını kapsamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın CBS veritabanı kullanılarak, Bolaman Havzası proje alanı ile örtüşen özel çıktılar filtrelenecektir.

Nadir, tehdit altındaki ve nesli tükenmekte olan türlerin mevcudiyetiyle ilgili olarak, çalışmada, tüm Ordu ili için koruma kaygısı taşıyan türlerle ilgili belirlemeler yapılmaktadır: sekiz bitki taksonu (IUCN tehdit kategorilerine göre tehlike altında ve kritik bir tehlike altında olan), üç memeli türü, yedi kuş türü (IUCN tehdit kategorilerine göre savunmasız), üç sürüngen türü,

dört amfibi türü ve bir iç su balık türü. Tüm gruplar için genel tehditlere ve koruma önerilerine de yer verilmektedir. Bununla birlikte, bu takson kayıtlarının Bolaman Havzası proje alanı ile örtüştüğü yerleri belirlemek için söz konusu çalışmanın CBS haritalarına ihtiyaç vardır. Buna ek olarak, flora ve faunadan belirli gösterge türleri de çalışma kapsamında önerilmektedir. Ordu ilinde farklı tür gruplarının dağılımının bir sentezi kullanılarak yapılan çalışmada, tüm Ordu ili için toplam 34 Özel Biyolojik Çeşitlilik Alanı önerilmektedir: i) hedef tür çeşitliliğine sahip üç habitat alanı, ii) yedi öncelikli bitki topluluğu alanı ve iii) 24 öncelikli yaban hayatı alanı. Raporun 5. Eki'nde yer alan küçük ölçekli haritalara göre, 34 Özel Biyolojik Çeşitlilik Alanı'ndan üçü, Bolaman Havzası proje alanı içinde bulunmaktadır. Bu alanlar; Perşembe Yaylası, Ulugöl Tabiat Parkı ve Karadeniz Kıyı şerididir. Yine, Bolaman Havzası proje alanı ile özel biyolojik çeşitlilik alanları arasındaki fiili örtüşmeleri belirlemek için bu alanların da CBS haritaları gereklidir. Bolaman Havzası proje alanı içinde, Tokat ilinde yasal olarak koruma altında olan bir alan bulunmamaktadır (DKMP Korunan Alanlar).

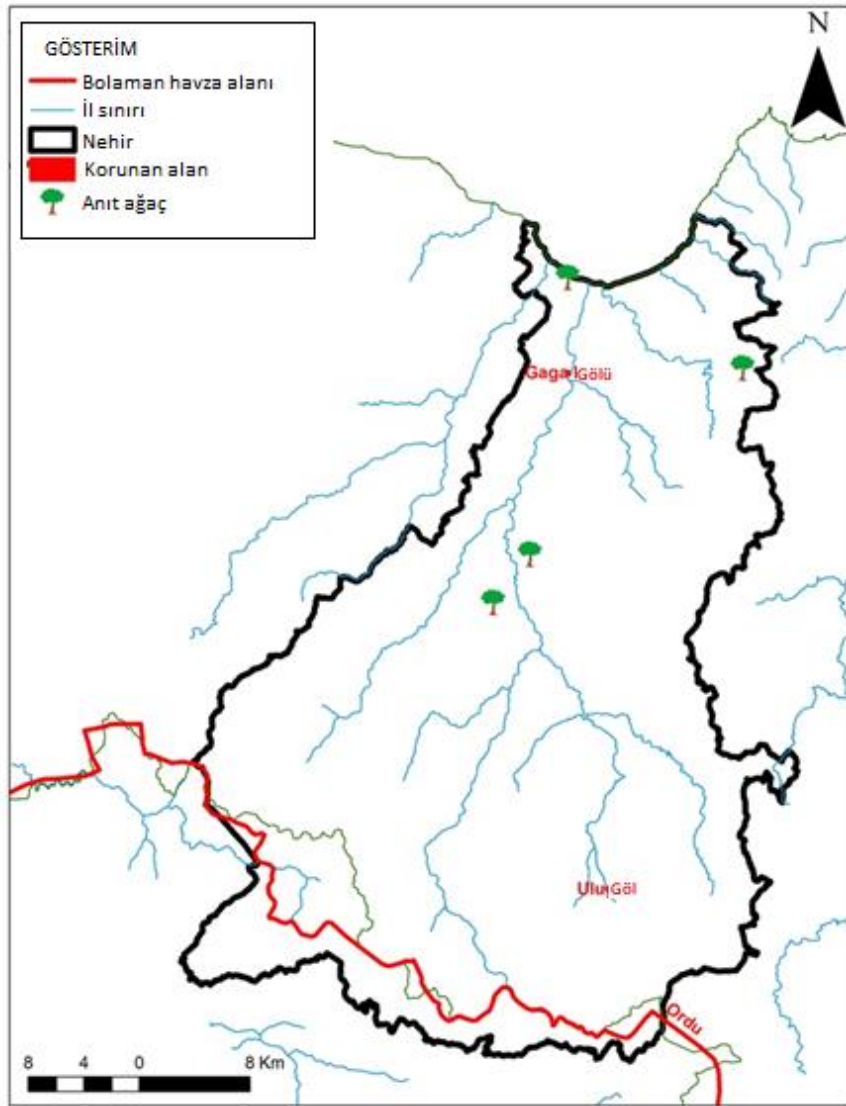
Bolaman Havzası'nın Tokat ili içinde kalan güney kısmı için de benzer bir biyolojik çeşitlilik envanter ve izleme çalışması yapılmıştır. Öte yandan, bu çalışmanın raporu henüz alınmamıştır. Bununla birlikte, Ordu il çalışmasına (Tarım ve Orman Bakanlığı: 2018) benzer şekilde, proje alanı ile örtüşen bu çalışmanın sonuçlarını değerlendirmek için, Tokat ili biyolojik çeşitlilik çalışmasının nihai raporu ile CBS veri ve haritalarına ihtiyaç vardır.

Bolaman Havzası'ndaki biyolojik çeşitliliğe ilişkin iki araştırma daha bulunmaktadır. Bunlardan biri, Akçaova Deresi'nin kıyı bölgesinin makrofit florası hakkındadır. Çalışmada bölgedeki yerel bir bitki cinsi ele alınmaktadır. Akçaova'da aşırı otlatma, inşaat faaliyetleri, tarımsal ve endüstriyel faaliyetlerden kaynaklanan kirlilik ve kumlu çakılları kaldırılması nedeniyle yerel bir bitki taksonunun tehdit altında olduğu belirtilmektedir (Özbucak, T.B, Taş, B., Akçin, Ö.E.: 2016). İkinci çalışmada, Ordu ilinin Aybastı ilçesindeki üç şelale ve bir sulak alan ele alınmaktadır. Hidroelektrik santraller ve bölgedeki arazi faaliyetleri nedeniyle Kümbet sulak alanındaki mevcut tehditler özetlenmektedir (Bulut, İ: 2010).

Dünyadaki 36 biyolojik çeşitlilik sıcak noktasından üçü, Türkiye'de geniş alanlara sahiptir (Dünyadaki Biyolojik Çeşitlilik Noktaları). Bu üç sıcak nokta; Akdeniz Havzası, İran-Anadolu ve Kafkasya sıcak noktalarıdır. Bolaman proje alanı, bu küresel sıcak nokta alanlarından herhangi biriyle kesişmez. Türkiye'nin bölgesel açıdan önem taşıyan biyolojik çeşitlilik alanları (sıcak noktaları) hakkında ulusal değerlendirmeler de bulunmaktadır. Bunlar; Temel Biyolojik Çeşitlilik Alanlarını, Önemli Bitki Alanlarını, Önemli Kuş Alanlarını, Türkiye'nin Öncelikli Kelebek Alanlarını ve Karadeniz Bölgesinin Sistemik Koruma Planlaması Kapsamında Korunan Alanları içermektedir. Bolaman Havzası proje alanı, söz konusu ulusal biyolojik çeşitlilik alanlarının hiçbirisiyle kesişmemektedir. Havzaya en yakın sıcak/etkin noktalar ve koruma altındaki alanlar Şekil 5.7'de gösterilmiştir.

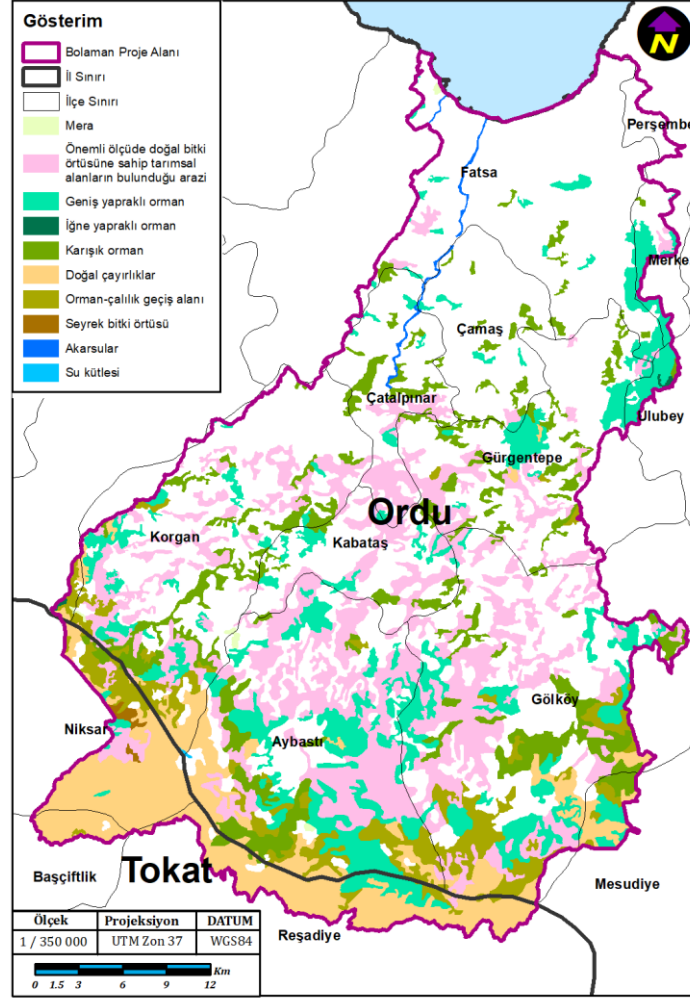

Şekil 5-7 En yakın biyolojik çeşitlilik noktaları ve korunan alanlar

Şekil 5-8 Bolaman Havzası'nda yasal olarak koruma altındaki alanlar

Bolaman Havzası'nda bulunan kritik habitatların varlığını, yerlerini ve kapsamını değerlendirmek için, ilk etapta bölgenin hâlihazırda mevcut olan habitat haritaları kullanılabilir. Bolaman Havzası düzeyinde iki EUNIS habitat haritasına, Ordu ve Tokat illeri hakkında biyolojik çeşitlilik çalışmaları vasıtasıyla erişilebilmektedir. Bununla birlikte, yukarıda da belirtildiği gibi, bu değerlendirmede, söz konusu haritaların CBS katmanlarının kullanılması gerekmektedir. Ayrıca, Corine-2018 dijital arazi örtüsü sınıflandırma haritaları da mevcuttur. Doğal habitatlar, Şekil 5.9'da sunulduğu üzere, Corine-2018 arazi örtüsü sınıflandırması kullanılarak haritalanmıştır.

Şekil 5-9 Bolaman Havzası'ndaki Doğal Habitatlar Corine Haritası

Şekil 5-9'da yer alan doğal habitatların her birinde, yasal olarak koruma altındaki alanlara veya il biyolojik çeşitlilik değerlendirmelerine göre öncelikli yaşam alanlarına ek olarak, büyük veya küçük bazı önemli habitatlar da bulunabilir. Bu önemli habitatlar; geçici göletler gibi küçük su kütleleri, çeşitli türlerde tatlı su habitatları, yüksek rakımlarda kalkerli çayır/otlaklar, bazı kıyı habitatları, doğal yaşlı orman kalıntıları olabilir. Corine haritası ve EUNIS haritalarına ek olarak, proje alanıyla örtüşen 17 Orman İşletme Şefliklerine ait mevcut orman haritaları, özellikle de orman habitatları için son derece yararlı olacaktır. Bu OYB'ler aşağıda belirtilmektedir:

Giresun Orman Bölge Müdürlüğü (OBM) için:

- Ünye Orman İşletme Müdürlüğü Fatsa, Korgan, Düzoba, Aybastı, Konakyanı ve Kumru Orman İşletme Şeflikleri,
- Ordu OİM'nin Perşembe, Ordu, Gürgentepe, Ulubey, Dibektaş ve Gökçöy Orman İşletme Şeflikleri
- Mesudiye OİM'nin Sarıçiçek ve Üçyol Orman İşletme Şeflikleri birimleri;

Amasya OBM için:

- Niksar OİM'nin Ayvaz, Suluçorak, Reşadiye ve Özalan Orman İşletme Şeflikleri

Bolaman Havzası'ndaki biyolojik çeşitliliğe ilişkin mevcut bilgilere göre, proje alanı, çok sayıda ve büyük önem taşıyan biyolojik çeşitlilik unsuruna ev sahipliği yapar gibi görünmemektedir. Orman habitatlarının çoğu fındık bahçeleri ile bölünmüştür ve kıyı bölgelerine yakın alt ovalarda geniş tarım arazileri bulunmaktadır. Bununla birlikte, kapsamlı bir nehir ağıyla birlikte büyük orman blokları ve yüksek alanlarda doğal meralar vardır. Bu nedenle, potansiyel kritik alanların, hassas habitatların ve diğer değerli biyolojik çeşitlilik unsurlarının mevcudiyetini değerlendirmek için daha yüksek düzeyde biyolojik çeşitlilik potansiyeline sahip seçilmiş alanlarda ilave olarak hedef odaklı saha çalışması planlanmalıdır.

Çevresel Altyapı

Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nin (ÇŞİM) yıllık raporlarında, çevre hizmetleri için mevcut altyapı belirtilmektedir: kanalizasyon sistemleri, su ve atıksu arıtma, katı atık bertarafı. Altyapı unsurları; SÇSD aşamasında proje yatırımları ile birlikte haritalanacaktır. Haritalama çalışması; coğrafi kapsamları, eksiklikleri, olası etkileri ve kümülatif etkileri görmeyi amaçlamaktadır. OSKİ, çevresel altyapının mevcut durumunun belirlenmesi açısından önemli bir paydaştır.

Çevresel Etkileri Olan Mevcut ve Planlanan Projeler

Bolaman Havzası'nda TULIP Projesi dışında planlanan diğer projeler için mevcut durumu tespit etmek amacıyla, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü'nün ÇED veri tabanından bilgi alınacaktır. Diğer bilgi kaynakların yanı sıra bu bilgiler ile projelerin olası kümülatif etkileri göz önünde bulundurulacaktır.

CBS temelli harita katmanları, *diğer unsuların yanı sıra* aşağıda belirtilen unsurları içerecektir:

- Mevcut ve planlanan su yapıları; örneğin rezervuarlar, hidroelektrik santralleri, kanallar, barajlar, dolgular, sulama sistemleri, kuyular
- Mevcut ve planlanan ocaklar, çukurlar ve madenler, beton tesisler;
- Mevcut ve planlanan sanayi tesisleri
- Mevcut ve planlanan enerji santralleri, enerji nakil hatları
- Mevcut ve planlanan yollar.

5.1.2 Sosyal Özellikler

Sosyal Özellikler ile ilgili konular, beş başlık altında incelenecektir. Bu başlıklar aşağıda belirtilmektedir:

- i. Demografi ve göç
- ii. Refah ve geçim
- iii. Yaşam koşulları
- iv. Sosyal ilişkiler
- v. Kültürel miras

i. Demografi ve göç

Yerleşim yeri temelinde nüfus özellikleri:

Doğu Karadeniz'in Ordu-Giresun alt havzası içinde yer alan Bolaman Nehri Havzası; heyelanlardan, sellerden ve doğal kaynakların bozulmasından ciddi şekilde etkilenen bir bölgedir. Kendine özgü coğrafi sınırlara ve hidrolojik yapıya sahip olan Havza, neredeyse tümü Ordu ilinde olan, 158.886 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Sakinlerin çoğu, kırsal kesimlerde yaşamaktadır ve bu köylerden yarısından fazlası orman köyleridir. TÜİK'in 2020 rakamlarına göre, Ordu nüfusu 756.712'dir. Şehir 5.952 km² yüzölçümüne sahiptir. Nüfus yoğunluğu 127/km²'dir. Samsun (135/km²) dışında bölgedeki dört komşu şehir ile karşılaştırıldığında, kentin nüfus yoğunluğu oldukça yüksektir (Sivas 21/km²; Tokat 60/km²; ve Giresun 63/km²). Ordu'daki nüfus yoğunluğu, Türkiye ortalamasının da üzerindedir (108/km²). Öte yandan, Tablo 5-3'ten de görüleceği üzere, 2008'den bu yana şehrin nüfus artışı çoğu yıl negatif olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılında nispeten yüksek bir nüfus artışı oranı (3.74%) kaydedilmiştir. Bu artış, o yıl kentin net göç kazancının 21.645 olmasından kaynaklanmaktadır. Bunun nedeni, büyükşehir belediyesi statüsü kazanması için kente destek olmak amacıyla Ordu'ya gelen, fakat aslında diğer şehirlerde yaşayan insanlar olabilir. Herhangi bir şehrin büyükşehir statüsü kazanması için, o ilin nüfusunun en az 750.000 kişi olması gerekir. Ordu, söz konusu yıl haricinde, 2008'den bu yana bir göçmen alan şehir olmaktan ziyade, göçmen gönderen bir şehirdir.

Tablo 5-3 Ordu İlinde Nüfus ve Nüfus Artışı Oranı (2008-2019)

Yıl	Toplam nüfus	Artış Oranı (%)
2008	719,278	0.54
2009	723,507	0.59
2010	719,183	-0.60
2011	714,390	-0.67
2012	741,371	3.78
2013	731,452	-1.34
2014	724,268	-0.98
2015	728,949	0.65
2016	750,588	2.97
2017	742,341	-1.10
2018	771,932	3.99
2019	754,198	-2.30

Kaynak: TÜİK, 2019

6360 Sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu uyarınca, Türkiye'de 750.000'den fazla nüfusa sahip il belediyeleri büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür. Yine aynı kanunla, aynı nüfus büyüklüğüne sahip illerde köy belediyeleri ve köy tüzel kişilikleri kaldırılmış ve bu alanlar mahalle olarak tanımlanmış ve büyükşehir belediyesi sınırları, il sınırları olarak belirlenmiştir. TÜİK; yukarıda belirtilen kanun doğrultusunda, büyükşehir sınırları içindeki tüm nüfusu, "kent" nüfusu olarak kabul etmektedir. Bunun sonucu olarak, kamuoyuyla paylaşılan "kırsal" nüfusun miktarı ve niteliği ile ilgili bilgiler, coğrafi ve sosyolojik terminolojilerle bağdaşmaz. Bu şartlar altında, büyükşehir belediyelerinde kırsal yerleşimleri araştırmak isteyen

araştırmacılar, büyükşehir statüsü kazanmadan önce köy statüsüne sahip yerleri incelemektedir. Ordu Belediyesi; 2013'te büyükşehir belediyesi haline gelmiştir ve bugün yasal olarak köyü bulunmamasına rağmen Türkiye'nin en kırsal illerinden biridir.

Bolaman Nehri Havzası; Ordu'nun Aybastı, Çamaş, Fatsa, Gököy, Gürgentepe, Korgan, Kabataş ve Çatalpınar ilçelerinden köyler ile Tokat'ın Başçiftlik, Niksar ve Reşadiye ilçelerinden köyleri kapsamaktadır.

Tablo 5-4'ten de görülebileceği üzere, 2019 verilerine göre bu ilçelerin toplam nüfusu, ilin toplam nüfusunun yüzde 32,73'üne karşılık gelmektedir. Diğer bir deyişle, Bolaman Havzası'nın nüfusu Ordu nüfusunun yaklaşık üçte biridir (754.198 içinde 234.643). Bununla birlikte, yukarıda belirtilen ilçelerdeki tüm köylerin Bolaman Havzası sınırları içinde olmadığını vurgulamak gerekir. Bolaman Havzası sınırları içindeki köylerle ilgili ayrıntılara **Ek 1**'den erişilebilir. Özdemir'e (2006: 166) göre, yıllar içinde genel bir eğilim olarak Bolaman Havzası'nda kırsal nüfus artmıştır. Havzadaki kırsal nüfus, havzanın kuzey kısımlarında ve Bolaman Nehri boyunca yoğunlaşmıştır. Kentsel nüfus ağırlıklı olarak Fatsa ilçesi çevresinde yoğunlaşmıştır.

Tablo 5-4. Ordu ilinin nüfusu, ilçelere göre (2019)

İlçe	Nüfus	Erkekler	Kadınlar	Nüfusun yüzdesi (%)
Altınordu	217,640	106,296	111,344	28.86
Ünye	128,101	63,734	64,367	16.99
Fatsa	119,094	59,186	59,908	15.79
Perşembe	31,542	16,380	15,162	4.18
Kumru	29,945	15,053	14,892	3.97
Korgan	28,609	14,570	14,039	3.79
Gököy	28,332	14,363	13,969	3.76
Akkuş	22,192	11,564	10,628	2.94
Aybastı	22,027	11,003	11,024	2.92
Ulubey	19,450	9,997	9,453	2.58
Mesudiye	16,809	8,735	8,074	2.23
İkizce	14,570	7,524	7,046	1.93
Gürgentepe	14,100	7,184	6,916	1.87
Çatalpınar	13,809	6,930	6,879	1.83
Çaybaşı	12,687	6,451	6,236	1.68
Kabataş	10,617	5,313	5,304	1.41
Çamaş	9,058	4,623	4,435	1.20
Gülyalı	8,269	4,135	4,134	1.10
Kabadüz	7,347	3,892	3,455	0.97

Kaynak: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ABPRS), 2019

Ordu nüfusunun yüzde 93'ü bu ilde doğmuştur. Nüfusun yüzde 4'ü Giresun, Samsun ve Trabzon olmak üzere bölgedeki üç ilden gelmiştir. Geri kalan %3'lük kısım ise bölgedeki diğer

şehirlerde ve Türkiye'nin başka yerlerinde doğmuştur. Özdemir'e (2006: 197) göre, 1970 ile 1999 arasında şehirden göç eden kişilerin yaklaşık %40'ı İstanbul'a gitmiştir. Göçmenler arasında popüler olan diğer şehirler ise Samsun ve Ankara olmuştur. Bu eğilim, yıllar içinde değişmemiştir. 2019 TÜİK verilerine göre Ordu'dan diğer şehirlere giden 46.640 göçmen vardır. Bu kişilerin yüzde 70'i beş farklı şehre gitmiştir: İstanbul (48,53%), Samsun (9,42%), Ankara (6,05%), Giresun (3,06%) ve Kocaeli (2,90%). Dış göçün temel nedeni, genelde ekonomiyle ilgilidir. Araziler, ailelerin geçimini sağlayamayacak kadar parçalı ve küçüktür.

Bolaman Nehri Havzası'ndaki tüm yerleşim alanları, Fatsa'nın ilçelerinden dışarı doğru açılmaktadır. Tarımsal üretimin artması, sanayi ve ticaret alanındaki gelişmeler sonucunda Fatsa ilçesi yatay ve dikey olarak genişlemiştir. Bu gelişmeler, yakın çevredeki yeni yerleşim alanlarının gelişimi üzerinde etkili olmuştur. Bolaman Havzası'ndaki yerleşim alanlarındaki gelişmeler de bu kapsamda yer alır. Dolayısıyla Fatsa'da yoğun bir nüfus artışı yaşanmıştır. İlçenin nüfusu 1990 yılında 39.467 iken 2000 yılında 63.721'e ulaşmıştır. Bu da sadece on yıllık bir dönemde %61'lik bir artışa karşılık gelmektedir. Doğal nedenlerin (düşük ölüm oranları ve daha yüksek doğum oranları gibi) dışında, göç de bu artışın başlıca nedenlerinden biridir (Dölek, 2008). Bolaman'da kıyı yerleşim alanları dışında peyzaj çok engebelidir ve arazilerin küçük ve parçalı olması nedeniyle yerleşim alanları yayılmıştır. Özellikle de Fatsa, Bolaman, Çamaş ve Çatalpınar ilçelerinde yamaçlarda, aralarında biraz mesafe olan evler inşa edilmiştir. Bu nedenle, köy yerleşimleri peyzaj üzerinde yayılmaktadır. Aslında Bolaman Havzası'ndaki yerleşim alanlarının neredeyse yarısı yamaçlarda yer almaktadır. Bayıralan, Çamaş, Aydoğan, Göller ve Kuzköy yerleşim yerleri ilçeleri dik eğimli yamaçlarda bulunmaktadır. Vadi alanları, aynı zamanda yerleşim alanlarının da bulunduğu yerlerdir ve Gölköy, Kabataş, Çatalpınar, Dereköy, Dereyurt, Direkli ve Aybastı gibi ilçeler de bu kapsamda yer alır.

Kıydan 500 metre rakıma kadar olan havza bölgelerindeki yerleşim alanlarında nüfus yoğundur. 1.200 metre rakımın üzerindeki alanlar olumsuz hava koşullarına açıktır ve bu rakımın üzerinde yerleşim yerleri oldukça azdır. Bu da kalıcı nüfus yoğunluğunu, çok düşük bir düzeye getirmektedir. Öte yandan, bu rakımdaki yüksek yaylalar, yaz aylarında yoğun bir nüfusa sahiptir. Diğer bir deyişle, havzadaki coğrafi koşullar; sosyo-ekonomik faaliyetleri, nüfus hareketlerini, yerleşim alanlarının oluşumunu ve yapısını etkilemiştir. Bununla birlikte, rakımları, topografyaları, arazi kullanımı ve ekonomik faaliyetleri ile ilgili olarak yerleşim yerlerinden dışarı doğru göç konusunda bilgi eksikliği vardır. Bu tür bilgiler; giden ve gelen göçün anlaşılması açısından önemli görünmektedir. Söz konusu veri eksikliği; SÇSD kapsamında bir saha çalışmasıyla giderilecektir.

Vurgulandığı üzere, havzada kıyı yerleşimlerine, özellikle Fatsa'ya iç göç olmuştur. Bununla birlikte, Havzada, kırsal alanlardan diğer bölgelere doğru ciddi bir dış göç söz konusudur. Olumsuz koşulların bulunduğu topraklarda, küçük ve parçalı arazi mülkiyeti; tarımsal verimliliği azaltmakta ve bölge sakinlerinin geçim kaynaklarını desteklemek için yetersiz kalmaktadır. Geçim kaynakları destekleyen faaliyet kaynaklarının azlığı nedeniyle, havzadaki insanlar daha geniş kapsamlı alternatiflere başvurmaktadır. Yüksek yaylalarda, Mayıs ortasından Eylül ayına kadar hayvancılık önem kazanmaktadır. Kapsam belirlemek için yapılan saha çalışmasında gözlemlendiği üzere, arıcılık önemli bir ekonomik faaliyettir. Arıcılar, arı kovanlarını sezonun önemli dönemlerinde Türkiye'nin diğer bölgelerine nakletmektedir. Öte yandan, mevcut veriler ve gözlemler, Havzadaki hane halklarının ekonomik stratejilerini değerlendirmek için yeterli materyal sağlamamaktadır. Bu konudaki veri eksikliği, Havzada yapılacak hane halkı anketleri ile giderilecektir.

Göç:

1927'den bu yana Ordu'nun kentsel ve kırsal alanlarında yaşanan nüfus değişiklikleri Tablo 5-5'te sunulmaktadır. Temel gözlemlerden biri, kentsel alanlarda nüfus artışına işaret etmektedir. Bu artış; ilçe merkezlerine doğru göçlerden, ilçe sayısındaki artışlardan ve ilçelerin yakın çevredeki köyleri içine almasına neden olan coğrafi gelişmelerden kaynaklanıyor olabilir. Kırsal nüfusa baktığımızda, 1985 yılına kadar kırsal nüfusta sürekli bir artış olduğunu görebiliyoruz. Öte yandan, 1985'ten bu yana, kırsal alanların nüfusunda ciddi bir azalma gözlemlenmektedir (Daha fazla bilgi için Tablo 5-5'e bakınız). Nitekim 1990 ve 2007 yılları arasında Ordu'daki kırsal nüfus incelendiğinde, nüfusunun %33'ünden fazlasını kaybedildiği görülmektedir. 2000 ve 2007 yılları arasında Ordu'nun kırsal alanlarında nüfus artışı, -4.25'ti.

Tablo 5-5. Ordu'da Kırsal ve Kentsel Nüfusun Tarihsel Gelişimi (1927-2017)

Yıl	Kentsel	Kırsal	Toplam
1927	16,823	207,408	224,231
1935	20,342	262,712	283,054
1940	24,334	280,683	305,017
1945	27,056	305,952	333,008
1950	32,922	340,106	373,028
1955	39,655	368,032	407,687
1960	58,134	411,245	469,379
1965	83,585	460,278	543,863
1970	118,041	490,680	608,721
1975	134,970	515,553	650,523
1980	169,820	543,715	713,535
1985	220,067	543,790	763,857
1990	348,028	478,858	826,886
1997	368,063	446,095	832,158
2000	416,631	471,134	887,765
2007	395,283	320,126	715,409
2012	423,295	318,076	741,371
2017	468,757	273,584	742,341

Kaynak: TÜİK (1927-2000); TÜİK (2007-2017)

Ordu'da halihazırda devam eden kırsal göçün temel özelliklerinden biri de gençler arasındaki göçtür. Bölgenin kırsal kesimlerinde yaşlı nüfusun artması ve genç nüfusun azalması bu eğilime işaret etmektedir. Ordu kırsalındaki çocuk nüfusunun oranı %14,9 olup bu oran %26,6 olan ulusal ortalamanın çok altındadır. Ordu genelinde çocuk nüfusunun oranı ise %19,5'tir. Ordu'nun kırsal alanlarında çocuk nüfusu oranının son derece düşük olduğu net bir şekilde görülmektedir (Daha fazla bilgi için

Tablo 5-6'ya bakınız).

Tablo 5-6. Ordu'nun Genç, Yetişkin ve Yaşlı Nüfusu (2017)

Nüfus	Toplam İl		Kırsal	
	Nüfus	%	Kırsal	%
Çocuk	144,752	19.50	40,812	14.92
Yetişkin	498,371	67.14	174,476	64.10
Yaşlı	99,218	13.37	58,296	21.31
Toplam	742,341	100	273,584	100

Kaynak: TÜİK, 2017. (0-18 yaş arası çocuk, 18-65 yaş arası yetişkin, 65 yaş üstü yaşlı)

Sonuç olarak, Bolaman Nehri Havzası'nda yaşlı nüfus oranı çok yüksektir ve Ordu'daki yaşlı nüfus oranını aşmaktadır. Nitekim 2019 TÜİK verileri de bu eğilimi doğrulamaktadır. Örneğin Bolaman Nehri Havzası'nın Mesudiye ilçesinde 65 yaş ve üzeri nüfusun yüzdesi %29'dur. Havzanın diğer kısımlarında da bu oran yüksektir: Ulubey'de %25,3, Perşembe'de %23,9, Çamaş'ta %19,3, hem Gürgentepe hem de Kabataş'ta %18,8 % oranındadır. Havzanın en kentleşmiş bölgesi olan Fatsa'da ise nüfusun sadece %11,7'si 65 yaş ve üzeridir.

Ordu nüfusunu, cinsiyet ve eğitim gibi diğer değişkenlere bakarak değerlendirmek de mümkündür. Öte yandan, demografik verilerin analizi yoluyla yaşın göç üzerindeki etkisini bilsek de göçmenlerin cinsiyeti ve eğitim düzeyleri hakkında tam bir bilgimiz yok. Aslında, Bolaman Havzası'ndan göç eden kişilerin yaşlarıyla ilgili eğilimleri de tam olarak bilmiyoruz. Bununla birlikte, göçmen nüfusun genel yaş özelliklerini (genç, yaşlı vb.) biliyoruz. Özellikle bazı bölgelerde yaşlı nüfusun çok yüksek bir oranda olması, kıt ekonomik kaynakların, gençlerin Havzadan göç etmesi üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Havzanın potansiyel kültürel sermayesi ve insan kaynakları; stratejik değerlendirme açısından önem taşır. Öte yandan, bu tür bilgiler, mevcut literatürle ve veri kümeleriyle sınırlıdır ve bu sınırlama önemli bir veri eksikliğine işaret etmektedir. Bu eksiklik, SÇSD kapsamında topluluk düzeyinde anketlerin gerçekleştirilmesi suretiyle giderilecektir.

Bağlılık/Aidiyet Duygusu:

Havza'dan diğer yerlere göç oranının yüksekliği; yerel halkın bölgeye bağlılığı ve aidiyet duygusu ile ilgili soru işaretleri uyandırmaktadır. Öte yandan, fındık ekim sezonunda bu göçmenlerin çoğu evlerine dönmektedir. Bölge sakinleri ve giden göçmenler arasında bölgeye ait olma hissinin güçlü olduğu söylenebilir. Ekonomik açıdan en verimli yaşlarındaki genç nüfusun geçimlerini sağlamak için başka şehirlere göç ettikleri vurgulanmalıdır. Diğer bir deyişle, ekonomik güçlükler, yerel halkın bölgeye aitlik duygusunu etkin bir şekilde ortaya koymasını engellemektedir. Nitekim bu insanlar; bölgeyi tanımaktadır, tarım ve hayvancılık için iş başında yeterli eğitim almıştır, ama en verimli yıllarını vasıfsız işlerde çalışarak kendi topluluklarından uzak geçirmektedir. Planlanan proje; aidiyet duygusu ile ekonomik ihtiyaçlar arasındaki çatışmayı azaltacaktır. SÇSD sürecinde bu etki, kamu katılımına öncelik verilerek ayrıntılı bir şekilde analiz edilecektir. Bu nedenle, aidiyet duygusunun araştırılması, SÇSD çalışmasının bir parçası olacaktır.

ii. Refah ve Geçim

Ordu Büyükşehir Belediyesi söz konusu olduğunda, SÇSD için refah ve geçim kaynakları ile ilgili gerekli tüm bilgilere kamuya açık kaynaklardan ulaşmak mümkündür. Aşağıdaki başlıklardan da görülebileceği üzere, bölgenin sosyo-ekonomik yapısı hakkında detaylı mevcut durum verilerine ulaşılmıştır. Bolaman Nehri Havzası'nda da ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Bununla birlikte, SÇSD kapsamında, Havza'nın geçim haritasının oluşturulması planlanmaktadır. Bu harita için güncel veriler sağlamak amacıyla, anket çalışmaları geçim kaynaklarıyla ilgili soruları içerecektir, ancak konuyla ilgili sınırlı sayıda soruya yer verilecektir. Bu sorular aşağıda belirtilen konular hakkında olacaktır: (1) ana geçim kaynakları (2) tarımsal faaliyetlerin yeri ve türleri, (3) doğal kaynakların kullanımına ilişkin faaliyetler.

Geçim Kaynaklarının Yapısı:

Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi (DOKAP) 2015 raporuna göre, Ordu ekonomisi, büyük ölçüde tarıma dayanmaktadır ve ekonomik açıdan aktif nüfusun %80'i tarım sektöründe çalışmaktadır. Ordu ilinde, ekime uygun araziler sınırlı olmakla birlikte, başka hiçbir tarım türüne uygun olmayan dik eğimli arazilerde fındık ekimi yapılmaktadır. Bu nedenle, Ordu, fındık ile ilişkilendirilmektedir. Kentte yaklaşık bir milyon fındık ağacı bulunmaktadır ve yıllık fındık üretimi 80.000 ton civarındadır.

Orman alanlarının yok edilip fındık tarlalarına dönüştürüldüğü çalışma alanında, ekili alanların %98'inde fındık yetiştirilmektedir. 1975 ile 1995 yılları arasında ormanları fındık tarlalarına dönüştürme süreci hız kazanmıştır (Özdemir, 2006). 500 metrenin üzerindeki yüksekliklerde verim ve kalite azalsa da, fındık yüksek rakımlarda bile yetiştirilmektedir. Fındık, kıyıda 600 - 700 metreye kadar monokültür olarak ekilmektedir. Fındık; Fatsa'dan başlayarak Bolaman Deresi boyunca, Çamaş'tan Çatalpınar'a kadar havzadaki tüm köylerin neredeyse tek geçim kaynağıdır. Tahıl ve sebze tarımı, kıyı kesimlerinde çok küçük ve dar alanlarda yapılmaktadır. Öte yandan, tahıl ve sebze tarımının ticari değeri azdır.

Fındığın ardından, bölgede yetiştirilen diğer tarım ürünleri; mısır, patates, fasulye, soya, buğday ve arpadır. Bunların dışında narenciye, lahana ve barbunya da yetiştirilmektedir.

Ordu'daki yaylalar hayvancılık için uygundur. Aybastı, Gölköy, Mesudiye ve Korgan ilçelerinde koyun ve sığır yetiştiriciliği de dâhil olmak üzere hayvancılık çok gelişmiştir. Arıcılık gelişmiştir ve balıkçılık da ileri düzeydedir.

1970'lerde Ordu ilinde sanayi gelişmiştir. On veya daha fazla işçi çalıştıran sanayi işyeri sayısı 120'yi aşmıştır. Bunların 35'i (%29) fındıkları kabuklarından ayıran fabrikalardır. Sağra Tesisleri, fındığı işleyen en modern tesis olup iç ve dış pazarlarda oldukça güçlü bir markadır. Diğer sanayi kuruluşları arasında kauçuk ve ayakkabı fabrikaları, hayvan yemi fabrikaları, un fabrikaları, balık yağı fabrikaları, soya yağı fabrikaları, çimento fabrikaları, tuğla fabrikaları, kereste fabrikaları, tel çivi fabrikaları ve gemi onarım tersaneleri vardır.

Sanayi, Ticaret, Tarım ve Turizm Sektörleri:

Cumhuriyetin ilk yıllarında Bolaman Nehri Havzası'nda tarım ve hayvancılık temel geçim faaliyetleriydi. Öte yandan, daha sonra mevcut alanın büyük bir kısmı fındık bahçelerine dönüştürülmüştür. Diğer sektörlerde de (ulaşım, ticaret, sanayi ve ormancılık gibi) bazı gelişmeler olmuştur.

Hayvancılık hâlâ Havza'nın iç kesimlerindeki yerleşim alanlarında önemli bir faaliyettir. Yüksekliğin bin metreyi aştığı yerlerde fındık üretiminin ekonomik bir avantajı bulunmadığı için hayvancılık, hayvancılık, bu düzeylerde önemli yaylalarla desteklenen önemli bir potansiyel hâline gelmiştir. Bununla birlikte, kırsal kesimde arıcılık, Havza'da fındık ekiminden sonra en fazla gelir getiren faaliyettir. Havza, arı kovani sayısı bakımından Türkiye'de Muğla'dan sonra ikinci sırada yer almaktadır (Smith, 2006: 413). Yerel halkın önemli bir kısmı gezici arıcıdır. Örneğin, kapsam belirleme çalışmasında alınan bilgilere göre, Havza'dan önemli sayıda arıcı, arıcılık sezonunun büyük bölümünü Güney ve Doğu Anadolu bölgelerinde geçirmiştir. Sonuç olarak, Ordu, mobil arıcılık ve bal üretiminde Türkiye'de ilk sırada yer almaktadır. Bolaman Nehri Havzası'nda bulunan mevcut orman alanlarının, yerel halkın yararı için ekonomik olarak kullanılamayacağı vurgulanmalıdır.

Ordu ilinin ekonomisi; tarım, hayvancılık ve turizm sektörlerine dayanmaktadır. Ordu'da temel sanayi faaliyetleri şunları içerir: "madencilik ve taş ocağı", "metal dışı ve mineral ürünlerin imalatı", "gıda imalatı", "sebze üretimi", "makine imalatı", "tekstil ve hazır giyim", "ahşap işleme sanayi" ve "inşaat ürünleri". Mevcut sanayi tesislerinin çoğu, bölgenin doğal kaynak zenginliğinden yararlanmak için kurulmuştur. Gıda ürünleri ve içecek sektöründe; süt ve süt ürünleri, unlu mamuller ve öğütülmüş tahıl ürünleri, fındık ve fındık ürünleri ve çikolata üretimi öne çıkmaktadır. Ekonomik yaşamın ve sanayinin yatay yapılanması sonucunda, fındık ve fındık ürünleri sektörü ile ilgili makine ve teçhizat imalatı da bölgede önem taşımaktadır. Tekstil sektöründe, hazır giyim üretimi diğer bir üretim faaliyetidir.

Ordu Ticaret ve Sanayi Odası (OTS) 2017 verilerine göre, Ordu ilindeki sanayi işletmelerinin %21,1'i mikro ölçekli, %61,3'ü küçük ölçekli, %14,3'ü orta ölçekli ve %3,2'si büyük ölçekli işletmelerdir. Aktif kapasiteye sahip olduğu bildirilen sanayi işletmesi sayısı 279'dur. Ordu'daki sanayi işletmeleri, Türkiye sanayisinin sadece %0,4'ünü oluşturmaktadır. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin (TOBB) sanayi veri tabanında yer alan aktif kapasite raporlarına göre, Ordu sanayi kuruluşlarında çalışan personel sayısı 11.738 olup Karadeniz Bölgesi'ndeki sanayi işletmelerinin sadece %6,8'i Ordu'da bulunmaktadır (OTS, 2017: 5).

İlde ihracatın %60-%70'ini fındık ve fındık bazlı ürünler oluşturmaktadır. Ayrıca fındık makineleri, bentonit, seramik ürünleri, MDF, laminat parke, çimento, çeşitli mineral cevherleri gibi ürünler de önde gelen ihracat kalemleridir. İl ithalatında, laminat parke yapımında kullanılan ahşap ürünleri, kereste, MDF ve kömür gibi ürünler, dekoratif kağıtlar, fındık yetiştiriciliğinde kullanılan çeşitli püskürtme makineleri ve küçük el aletleri ön plana çıkmaktadır.

Burada vurgulanması gereken önemli bir konu da fındık işleme sektöründe çalışan işçilerin çoğunluğunun mevsimlik istihdam edilmesidir. Bu da sektörün istihdam olanaklarını ve ekonomiye katkısını önemli ölçüde kısıtlamaktadır.

OTS (2017) Faaliyet Raporu'na göre Ordu'da faaliyet gösteren 13.236 firma bulunmaktadır ve bunların 10.744'si mikro ölçekli işletmeler ve 2.463'ü orta ölçekli şirketlerdir. Bu şirketlerin 29'u KOBİ kapsamı dışındadır ve büyük ölçekli şirketler olarak tanımlanabilir. Ordu ilinde faaliyet gösteren 13.256 işletmenin 12.755'si özel sektör kuruluşu olup bu şirketlerin 1.772'si imalat sektöründe faaliyet göstermektedir. Dolayısıyla Ordu'da ticareti ve ticaret sektörünü destekleyen alt sektörlerde toplam 11.484 işletme faaliyet göstermektedir. Bunun yanı sıra, Ordu'da tek kişilik istihdam kapasitesine sahip 4.802 işletme de vardı. Ordu ilinde 1.000'den daha fazla çalışanı olan sadece bir şirket vardı. Ordu'da faaliyet gösteren firmaların sektörel dağılımları incelendiğinde, işletmelerin öncelikle toptan ve perakende ticaret sektöründe

faaliyet gösterdiği görülmektedir. Ticaret sektörünü sırasıyla inşaat, imalat, nakliye ve depolama, konaklama ve gıda hizmetleri sektörleri izlemektedir.

Bu veriler; doğrultusunda vurgulanması gereken konulardan biri de Ordu'da iş yeri enflasyonunun olmasıdır. İlin kendi pazarı için mal ve hizmet üretmesi (örn. kapalı ekonomik yapı) ekonomik sorunun önemli bir nedenidir. Çünkü kentte aynı sektörde kurulan her yeni işletmenin üretimden kopuk olması ve pazardaki diğer iş yerlerinin kârından pay alması, bu işletmelerin daralan piyasa koşullarında ayakta kalmasını çok zor hale getirmektedir.

İstihdam Yapısı:

İŞKUR 2018 verilerine göre 15-35 yaş arasında iş arayan 32.593 kayıtlı kişi bulunmaktadır. Bu kişilerin 17.640'ını kadınlar ve 15.953'ü ise erkekler oluşturmaktadır. Bu veriler; sadece İŞKUR'a yapılan uygulamalarla ilgili olduğundan, çok sınırlıdır ve daha da önemlisi tarım sektörünü kapsamamaktadır. Bunun yanı sıra İŞKUR'a kayıtlı kadınların %55'i yarı zamanlı işlerde çalışmaktadır (İŞKUR, 2019: 17).

İŞKUR verilerinin bir diğer çarpıcı yönü ise, Ordu'daki üniversite mezunları arasında işsizlik oranının, Türkiye'de aynı grup için ortalama işsizlik oranı olan %14,2'ye kıyasla daha yüksek bir düzeyde, %25 oranında olmasıdır. Bu veriler, Ordu'dan dış göçü açıklan faktörlerden biri olarak da düşünülebilir. Aşağıda değerlendirildiği üzere, kentin ticari ve endüstriyel yapısı ve düşük verimli tarımı, bu göç sürecini açıklayan diğer önemli faktörlerdir.

İstihdam oranları genellikle resmi kayıtlara dayandığı için (örn. İŞKUR'a kayıtlı işsizler) veriler, İŞKUR'a kayıtlı olmayan işsizleri içermez. Havzanın istihdam yapısı hakkında ayrıntılı ve eksiksiz veriler toplamak için topluluk düzeyinde ve hane halkı düzeyinde araştırmalar yapılacaktır.

Sosyo-Ekonomik Durum:

Sosyo-Ekonomik Durum (SED) endeksinde nüfus; gelir durumu, boş zaman etkinlikleri, çeşitli varlıklara sahiplik düzeyi gibi çeşitli değişkenlere göre sıralanmaktadır. Bu statüler, en düşük statü olan D'den en yüksek statü olan A+'ya kadar sıralanmaktadır. Tablo 5-7, Bolaman Havza'sındaki ilçelerin SED durumunu göstermektedir. Tabloya göre, havzada tüm ilçelerde A ve A+ yüksek SED gruplarında yer alan kişilerin oranı çok düşüktür. Havzanın bir diğer çarpıcı özelliği ise, Fatsa dışında, tüm ilçelerin nüfusun yarısından fazlasının (43.74%) en düşük grup olan D Grubu'nda yer almasıdır. Bunun yanı sıra, bölgedeki yüksek SED gruplarının oranı (%5,54) ülke ortalamasından (%16,31) çok daha düşüktür. Bölgede en düşük SED statüsü olan D grubundaki kişilerin oranı da (çeşitli ilçeler arasında %43,79 ila %56,65 arasında) Türkiye ortalamasından (%33,19) çok daha yüksektir. Özet olarak, Havza'da yaşayan insanların çoğunluğu, ülke ortalamasının çok üzerinde bir oranla, en düşük SED düzeyine sahiptir.

Tablo 5-7. Bolaman Bölgesindeki SED gruplarının oranı (%), ilçelere göre (Türkiye'yle karşılaştırmalı)

Alan	A+	A	B	C	D
Fatsa	0.91	4.77	14.74	36.02	43.74
Gölköy	0	2.76	14.11	29.08	54.05
Aybastı	0	3.10	13.91	30.24	52.75

Korgan	0	2.79	13.97	28.90	54.33
Kabataş	0	2.76	13.94	28.51	54.79
Çatalpınar	0	2.61	13.91	27.92	56.56
Gürgentepe	0	2.47	13.89	27.79	56.35
Çamaş	0	2.52	14.00	26.84	56.65
Türkiye	4.63	11.68	23.23	27.26	33.19

Kaynak: <https://www.endeksa.com/tr>

Bolaman Havzası'ndaki yerleşim alanlarının yarısından fazlası orman köyleri olduğu için, yoksulluk ve orman köyleri hakkında birkaç hususu daha vurgulamak gerekir. Dünya Bankası tarafından 2017 yılında “Türkiye'nin Orman Topluluklarında Yoksulluk, Orman Bağımlılığı ve Göç” başlıklı bir çalışma yürütülmüştür. Bu çalışma kapsamında yapılan orman köyü hane halkı araştırmasından elde edilen kanıtlar; yoksulluk, orman gelir kırılganlığı ve göç arasındaki bağlantıların bazı yönlerini güçlü bir şekilde destekler niteliktedir. Çalışmanın bulguları; yoksulların ormana daha fazla ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır, çünkü yoksullar çoğu zaman alternatif gelir seçeneklerinden yoksundur. Yoksulların savunmasızlık düzeyleri daha yüksek, fakat gelir getirici varlıkları daha azdır ve sosyal sermayeleri de daha düşük bir düzeydedir. Bunun sonucunda, yoksulların gelir kaynaklarını çeşitlendirme ve tarım ve hayvancılık gibi daha yüksek getirili ekonomik faaliyetlere geçme kapasiteleri de sınırlıdır. Orman bağımlılığı, bir dereceye kadar, bir yoksulluk tuzağını temsil eder çünkü değer zincirinde gelir fırsatları düşük düzeydedir ve getirisi de iyi değildir. Bununla birlikte, değer zincirinin güçlendirilmesi (örneğin yerel düzeyde daha fazla işleme) gibi belirli müdahaleler vasıtasıyla durum iyileştirebilir. Şu anda, ormana en çok ihtiyaç duyan bireyler, gelir düzeyinin en düşük %20'lik diliminde yer almaktadır (Dünya Bankası, 2017: 41). Aynı raporda, söz konusu bireylerin bazı temel ev aletlerine sahip olmadıklarına dair bulgular, yoksulluklarının diğer bir kanıtıdır. (Bkz. Tablo 5-8).

Tablo 5-8. Ev Aletleri Sahipliği Oranı

Ev Aletleri	Hane Sahipliği Yüzdesi
İnternet	0.63
Bilgisayar	1.17
Bulaşık Makinesi	2.47
Buzdolabı	2.54
Televizyon	9.79

Kaynak: Dünya Bankası 2017, 4.Ek'ten uyarlanmıştır.

Yukarıda belirtilen SED çalışmasının sonuçları, T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (SEGE 2017) tarafından 2017 yılında gerçekleştirilen Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi bulguları ile benzerlikler göstermektedir. Söz konusu çalışmada Türkiye'deki şehirlerin sosyo-ekonomik durumları 6 kategoriye göre sıralanmaktadır (1 en yüksek ve 6 en düşüktür). Bu sınıflandırmada demografi, yaşam kalitesi, sosyal içerme, finans, rekabetçi ve yenilikçi kapasite, sağlık, eğitim ve istihdam durumu gibi çeşitli alt kategoriler kullanılmaktadır. Ordu ilinin ortalama puanı, Ordu'yu 81 il arasında 60. sıraya yerleştirmektedir. Bu sıralama, Ordu'yu SED'in düşük ucuna (en düşük kategori 6) yakın olan beşinci kategoriye yerleştirmektedir.

Yukarıdaki veriler, Bolaman Havzası'nda yaşayan kişilerin SED düzeyinin çok düşük olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte, yukarıdaki ele alınan hususlar, çeşitli topluluklar arasında

farklılıklar bulunduğunu ve bu farklılıkları literatür taramasından saptayamadığımızı göstermektedir. Bu veri boşlukları, SÇSD saha çalışması vasıtasıyla giderilecektir.

Tarımsal üretim:

Arazi mülkiyeti:

Ordu'nun Tarım Master Planına göre, Ordu, ülke genelindeki tarım arazilerinin sadece %1,2'sine sahip olmasına rağmen, Türkiye'nin en fazla kayıtlı çiftçiye sahip il sıralamasında ilk sırada yer almaktadır. Aşağıdaki Tablo 5-9'da gösterildiği üzere, Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı bu arazilerin yaklaşık %45'i 0.1-20 dekar arasındadır. Bunun yanı sıra kayıtlı arazilerin büyük bir kısmının (%44) 0.1-20 dekarlık alana sahip olduğu görülmektedir. Bu da Ordu ilindeki tarım arazilerinin parçalı ve küçük olduğunu net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Tablo 5-9. ÇKS'ye Kayıtlı Tarım İşletmelerinin Arazi Büyüklüğüne Göre Dağılımı

Araçık	<5 dekar n küçük	<5-10 dekar n küçük	10-20 dekar	20-50 dekar	50-100 dekar	100-200 dekar	200-500 dekar	Toplam
Tarımsal İşletme Sayısı	16,702	30,288	36,036	25,404	3,063	302	17	111,812
Tarımsal İşletme Toplam Parsel Sayısı	61,509	172,856	278,577	264,996	42,861	6,192	438	827,429
Tarımsal İşletmelerin Toplam Arazileri (Dekar)	57,686.30	224,528.63	514,009.13	748,867.41	196,046.43	37,570.85	4,368.72	1,783,077.48
Ordu'nun Payı (%)	3.28	12.6	29	42	11	2.1	0.02	100
Ordu'nun Payı (%)	17.67	16.23	9.67	3.28	0.57	0.10	0.01	1.20

Kaynak: Tarım Master Planı, 2012.

Başçiftlik, Niksar ve Reşadiye ilçeleri Tokat ili sınırları içerisinde yer almaktadır. Diğer 12 ilçe ise Ordu ilindedir. Aşağıdaki tablolarda (T) harfiyle belirtilen Tokat ilçelerine ait mevcut veriler bulunmamaktadır. Tokat ili sınırları içerisinde yer alan sınırlı sayıdaki köy için ilgili kurumlarla temasa geçilerek bu aşamada gerekli veriler talep edilmiştir.

Tablo 5-100. Bolaman Nehri Havzası'ndaki Tarım İşletmelerinin Toplam ve Ortalama Arazileri, İlçelere göre (2012-2019)

Bolaman Havzası İlçeleri	Toplam İşletme	Tarımsal Sayısı	Tarımsal İşletmelerin Toplam Arazileri (Dekar)		Tarımsal Ortalama Arazileri (Dekar)	İşletmelerin Arazileri
İlçeler / Yıllar	2012	2019	2012	2019	2012	2019
Aybastı	6,002	7,051	63,266.40	69,525.99	10.54	9.86
Başçiftlik (T)						
Çamaş	3,066	3,220	49,534.00	48,260.01	16.15	14.99
Çatalpınar	3,397	3,595	50,220.06	49,258.63	14.78	13.70
Fatsa	11,681	13,542	203,945.00	206,776.55	17.45	15.27
Gölköy	8,568	9,194	103,138.51	108,485.06	12.03	11.80

Gürgentepe	5,709	6,011	76,361.00	74,100.03	13.37	12.33
Kabataş	3,503	3,771	38,995.00	38,426.37	11.13	10.19
Korgan	6,836	6,937	94,949.00	78,584.74	13.88	11.33
Kumru	6,183	6,688	87,730.00	86,718.19	14.18	12.97
Mesudiye	755	829	10,491.00	9,582.79	13.89	11.56
Niksar (T)						
Perşembe	8,351	9,594	117,497.00	125,917.19	14.06	13.12
Reşadiye (T)						
Ulubey	7,462	7,908	123,261.00	118,275.67	16.51	14.96
TOPLAM	71,513	78340	1,019,387.97	1,103,911.22	14.00	12.67

Kaynak: TMP, ÇKS (Çiftçi Kayıt Sistemi) Veriler Ordu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından sağlanmıştır.

Tablo 5-10'da yer alan verilere göre, Havza sınırları içindeki toplam tarımsal işletme sayısı 2012 yılında 71.513 olmuştur. Ordu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından sağlanan 2019 Çiftçi Kayıt Sistemi kayıtları ile karşılaştırıldığında, tarımsal işletme sayısının 78.340'a yükseldiği görülmektedir. 2012- 2019 yılları arasındaki artışa (6.827) rağmen, tarımsal işletmelerin ortalama arazileri daha da küçük ve parçalı bir hale gelmiştir. 2019 yılında, Fatsa, en çok sayıda tarımsal işletmeye (13.542) sahip olan ilçe konumunu sürdürdü ve 206.776,55 dekar ile toplam ekilebilir arazilerin önemli bir bölümüne sahipti. Tarımsal işletme başına düşen ortalama arazi büyüklüğü açısından da Fatsa, ortalama arazi büyüklüğü açısından en avantajlı konumda gibi görünmektedir, havzadaki arazi büyüklüğü giderek azalmaktadır (havzadaki ortalama arazi büyüklüğü 15.27 olmuştur). Buna karşın, Aybastı 9,86 ortalaması ile havzadaki en parçalı ve en küçük arazilere sahip olan ilçe olmayı sürdürmüştür. Ayrıca her iki tablo karşılaştırıldığında (Tablo 5-9 ve Tablo 5-10) havza alanı sınırları içinde kalan tarım arazilerinin, ilin tipik özelliklerini gösterdiği görülmektedir.

Tablo 5-111. Bolaman Nehri Havzası'ndaki Meralar, İlçelere Göre (2012 ve 2018)

Bolaman Havzası İlçeleri	Mera Alanının Büyüklüğü (Dekar) – 2012	Mera Alanının Büyüklüğü (Dekar) - 2018	Değişim
Aybastı	45,147	44,176	-971
Başçiftlik (T)			
Çamaş	N/A	N/A	N/A
Çatalpınar	N/A	N/A	N/A
Fatsa	20	18	-2
Gölköy	36,020	39,044	3,024
Gürgentepe	N/A	N/A	N/A
Kabataş	N/A	N/A	N/A
Korgan	51,170	50,788	-382
Kumru	38,610	38,750	140
Mesudiye	147,470	143,610	-3,860
Niksar (T)			
Perşembe	N/A	N/A	N/A
Reşadiye (T)			
Ulubey	1,300	1,942	642
TOPLAM	319,737	318,328	-1,409

Kaynak: AMP, 2018 - Ordu Çevre Raporu

Tarım Master Planına göre, mera alanları, Ordu ilinin toplam 9 ilçesinin sınırları içerisinde yer alıp Bolaman Havzası'ndaki Aybastı, Gölköy, Korgan, Kumru ve Mesudiye ilçeleri hayvan otlatmaya oldukça uygun yerler olarak tanımlanmıştır. Bu da, mera varlıkları ve fındık ağaçlarının potansiyeli dikkate alındığında, hem büyükbaş hem de küçükbaş hayvancılığın

iyileştirilmesine olanak sağlamaktadır. 2012 ile 2019 yılları arasındaki değişim göz önüne alındığında, yukarıdaki Tablo 5-11'de yer alan bilgilere göre, toplam mera alanında 1.409 dekarlık bir azalma olduğu görülmektedir.

SÇSD sürecinin ileriki çalışmasında (tespit), bu arazilerin azalmasının nedenlerini ve dönüşümü anlamak mümkün olacaktır. Bir sonraki bölümde verilen bilgilere göre, Bolaman Havza'sındaki canlı hayvan sayısında kısmi bir artış olmuştur. Mera alanlarının konumu ile hayvancılık arasındaki güçlü bağlantı nedeniyle iki konuyu birlikte ele almak uygun olacaktır.

Geçim Kaynakları; Bitkisel Üretime ve Hayvancılık Varlıklarına Bağlıdır:

Bolaman Nehri Havzasında tarım, hâlâ geçimlik tarım niteliğinde olmasına ve geleneksel tekniklere yoğunlaşmasına rağmen, geleneksel olarak en önemli sektör olmuştur. Daha önceki bölümlerde de belirtildiği üzere, fındık; tüm Ordu ili ve Bolaman Havzası sınırları içindeki ilçelerin tarımsal faaliyetlerinde baskın olan, temel gelir kaynağıdır. Bunun doğrulanması için, fındık üretimi, TÜİK verileri kullanılarak incelenmiş ve Tablo 5-12-12 kapsamında ve ardından gelen başlık altında ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Tablo 5-122. Bolaman Nehri Havzası'nda Meyve Üretilen Alan, İlçelere Göre (2012-2019)

Bolaman Havzası İlçeleri	Fındık Üretim Alanı (dekar)			Ceviz Üretim Alanı (dekar)			Kivi Üretim Alanı (dekar)		
	2012	2019	Varyasyon	2012	2019	Varyasyon	2012	2019	Varyasyon
Aybastı	89,400	91093	1693	116	120	4	0	0	0
Başçiftlik (T)			0			0			0
Çamaş	70,126	70,130	4	0	0	0	21	23	2
Çatalpınar	48,655	48,650	-5	10	54	44	7	6	-1
Fatsa	269,690	269,690	0	385	344	-41	345	390	45
Gölköy	140,677	140,680	3	0	22	22	11	11	0
Gürgentepe	101,284	101,280	-4	127	220	93	8	10	2
Kabataş	47,361	46,690	-671	66	67	1	0	0	0
Korgan	87,463	87,526	63	36	56	20	0	0	0
Kumru	117,740	117,780	40	36	85	49	22	22	0
Mesudiye	30,439	30,439	0	0	50	50	0	0	0
Niksar (T)			0			0			0
Perşembe	193,300	193,300	0	172	176	4	347	570	223
Reşadiye (T)			0			0			0
Ulubey	176,745	176,750	5	117	149	32	127	130	3
TOPLAM	1,372,880	1,374,008	1128	1,065	1343	278	888	1162	274

Kaynak: TÜİK, 2012; TÜİK, 2019.

Saha araştırması, yerel topluluklarla yapılan görüşmeler ve destekleyici masa başı incelemesi sırasında, havzada pek çok meyve ve sebzenin yetiştirildiği gözlemlenmiştir. Yetiştirilen başlıca meyveler elma, armut, kiraz, ceviz, dut, erik, ayva, şeftali, üzüm, incir ve yetiştirilen başlıca sebzeler patates, domates, biber, soğan ve fasulyedir. Öte yandan, bu ürünler, havzaya ticari getiri sağlayacak şekilde üretilmemektedir. Havzada iç tüketim için, diğer bir deyişle hane halkının kendi ihtiyacını karşılamak için yetiştirilmektedir. Bu ürünler; genellikle yerleşim

yerlerinin yakınındaki bahçelerde, hatta konutlara yakın bahçelerde yetiştirilmektedir. Bu bahçelerin çoğu sisteme kayıtlı değildir, bu nedenle, söz konusu ürünler için kesin üretim miktarına ilişkin mevcut veriler bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Ordu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından 2019 yılında yayımlanan Tarımsal Çalışma Raporu'nda, Ordu ilindeki tarım arazilerinin %86,6'sının fındık üretimi için kullanıldığı belirtilmektedir. Bu nedenle bir sonraki bölümde fındık üretimi daha detaylı olarak incelenecektir.

Bolaman Havzası'nda Fındık Üretimi:

Bu bölüm, Bolaman Havzası'nda fındık yetiştiriciliğinin ilçe bazlı durumunu yıllara göre ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda; istatistikler ve literatür taramaları kullanılarak mevcut durum, fındık üretiminde yıllar arasındaki değişimler, verimliliğe ilişkin eğilimler ve temel sorunlar ortaya konulmuştur.

Türkiye, dünyanın en büyük fındık üreticisidir (toplam yaklaşık %70) ve dünyada fındık üretimi açısından belirleyicidir. İtalya, ABD Azerbaycan, Gürcistan ve İspanya üretim miktarında Türkiye'yi takip eden başlıca ülkelerdir (INC, 2020). Bununla birlikte, ekim alanına oranla dünya fındık üretiminin çoğu, TÜİK'e göre 2019'da 728.380 hektar fındık üretim alanına sahip olan Türkiye'de gerçekleştirilmektedir. Türkiye'de fındık üretiminin büyük bir bölümü; Ordu, Giresun, Samsun, Sakarya, Trabzon, Düzce illerinde gerçekleştirilmektedir. Ordu, en büyük fındık üretim alanına sahiptir ve kayıtlı fındık üreticisi sayısı açısından da 123.416 ile en çok sayıda üreticiye sahiptir (Fındık Raporu, 2020). Bir önceki bölümde Tablo 5-13'te belirtildiği üzere, Bolaman Havzası sınırları içerisinde çoğunlukla fındık ekimi yapan tarımsal işletme toplam sayısı, 2019 yılında hesaplamalara göre yaklaşık 78.000'dir.

Tablo 5-133. Bolaman Nehir Havzasında Fındık Üretim Alanları (Dekar), İlçelere göre

İlçeler / Yıllar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Aybastı	90,054	90,054	90,054	90,054	90,054	90,054	91,093
Fatsa	269,690	269,690	269,690	269,690	269,690	269,690	269,690
Gölköy	140,677	140,677	140,677	140,677	140,677	140,677	140,680
Gürgentepe	101,280	101,280	101,280	101,280	101,280	101,280	101,280
Kabataş	46,687	46,687	46,687	46,687	46,687	46,687	46,690
Korgan	117,740	117,740	117,740	117,740	117,740	117,780	117,780
Kumru	30,439	30,439	30,439	30,439	30,439	30,439	30,439
Mesudiye	193,300	193,300	193,300	192,366	192,366	192,346	193,300
Perşembe	176,745	176,745	176,745	176,745	176,745	176,745	176,750
Ulubey	87,463	87,463	87,463	87,463	87,463	87,526	87,526
Çamaş	70,126	70,126	70,126	70,126	70,126	70,126	70,130
Çatalpınar	48,650	48,650	48,650	48,650	48,650	48,650	48,650
Toplam	1,372,851	1,372,851	1,372,851	1,371,917	1,371,917	1,372,000	1,374,008

Kaynak: TÜİK, 2019.

Türkiye'de Ordu, havzadaki 1.372.851 dekarlık ekilebilir fındık arazisiyle birinci sırada yer almayı sürdürmektedir. 2019'da fındık üretim alanının toplam 2.273.114 dekarıyla, bu alan, Ordu ilindeki fındık arazisinin yaklaşık %60'ını oluşturmaktadır.

Tablo 5-144. Üretim Tablosu (Ton)

İlçeler / Yıllar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Aybastı	6,259	0	6,318	2,222	7,463	7,985	6,544
Fatsa	22,903	18,254	26,747	12,059	32,031	17,955	26,485
Gölköy	9,460	0	9,346	2,613	9,266	16,968	10,549

Gürgentepe	6,810	0	7,353	1,963	4,971	12,606	6,357
Kabataş	3,197	0	3,459	1,676	4,456	4,235	4,520
Kumru	6,210	0	7,132	2,817	6,103	5,486	8,214
Mesudiye	9,697	0	9,051	5,159	7,792	6,901	11,052
Perşembe	1,681	0	2,284	589	2,375	3,667	2,436
Ulubey	15,363	16,610	17,981	7,495	18,431	9,841	17,739
Korgan	14,581	3,162	15,930	7,577	18,957	20,806	20,876
Çamaş	5,927	2,837	6,114	2,942	6,867	3,660	8,607
Çatalpınar	2,993	1,785	4,014	2,356	4,449	3,182	5,068
Toplam (Ton)	105,081	42,648	115,729	49,468	123,161	113,292	128,447

Kaynak: TÜİK

Daha önce de belirtildiği gibi fındık, Ordu'nun tamamında ve Bolaman Havzası ilçelerinde yaşam koşullarını ve standartlarını belirlemektedir. Bu nedenle, proje alanı için fındık verimliliğini ve eğilimlerini göstermek büyük önem taşımaktadır. Aşağıda yer alan tablo (Tablo 5-15), Bolaman Havzası'ndaki verimlilik eğilimlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. 2012-2019 yılları arasında havzada yıllık ortalama verimlilik 67,24 kg/da düzeyindedir. Türkiye'de ortalama 81 kg/da, Ordu'da ise 72.6 kg / da düzeyindedir. Havzadaki fındık verimliliğinin hem ortalamanın altında olduğu hem de düşük verimlilik oranlarına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 5-155. Bolaman Havzasında Fındık Üretimi (dekar/kg), İlçelere Göre

İlçeler / Yıllar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Ortalama Verimlilik (2012-2019)
Aybastı	69,50	0,00	70,16	24,67	82,87	88,67	71,84	58,24
Fatsa	84,92	67,69	99,18	44,71	118,77	66,58	98,21	82,86
Gölköy	67,25	0,00	66,44	18,57	65,87	120,62	74,99	59,10
Gürgentepe	67,24	0,00	72,60	19,38	49,08	124,47	62,77	56,51
Kabataş	68,48	0,00	74,09	35,90	95,44	90,71	96,81	65,92
Korgan	71,00	0,00	81,54	32,21	69,78	62,68	93,85	58,72
Kumru	82,36	0,00	76,87	43,82	66,18	58,59	93,84	60,24
Mesudiye	55,23	0,00	75,04	19,35	78,02	120,47	80,03	61,16
Perşembe	79,48	85,93	93,02	38,96	95,81	51,16	91,77	76,59
Ulubey	82,50	17,89	90,13	42,87	107,26	117,72	118,11	82,35
Çamaş	84,52	40,46	87,19	41,95	97,92	52,19	122,73	75,28
Çatalpınar	61,52	36,69	82,51	48,43	91,45	65,41	104,17	70,02
Toplam (da / kg)	72,83	20,72	80,73	34,24	84,87	84,94	92,42	67,25

Kaynak: TÜİK, 2019.

Fındık Araştırma Enstitüsü tarafından hazırlanan raporda (Fındık Raporu, 2020) havzada fındık üretiminde düşük verimliliğin nedenleri aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır:

- İklim değişikliği nedeniyle aşırı / düzensiz soğuk veya sıcak hava koşulları, bunun yanı sıra fırtına, dolu ve don olayları,
- Bilgi yetersizliği / bilinçsizlik; hem fındık hastalıkları ve zararlılarla mücadele konusunda hem de bitkilerin beslenmesi konusunda bilgi yetersizliği
- Ekonomik ömrünü tamamlamış ve toprağı yorgun fındık bahçeleri,
- Tarım takvimine göre faaliyette bulunmayı zorlaştıran arazi yapısı, verimlilik ve kalite kaybına neden olmaktadır.

Bu zorluklara rağmen, havza ve coğrafi konumu; fındık bahçelerinin veriminin artırılması, alternatif bahçecilik faaliyetlerinin yürütülmesi, hayvancılığın geliştirilmesi ve değer zincirinin iyileştirilmesi açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Aynı raporda, havzada fındık bahçelerinin daha verimli kullanılabilmesi için aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır:

- Tarımsal işletmeler; iklim değişikliğinin neden olduğu anormal hava koşullarına karşı alınabilecek önlemler hakkında bilgilendirilmeli, üreticilerin bu tedbirlere kolayca erişebilmesi sağlanmalı ve bunları uygulanması izlenmelidir.
- Tarımsal Yayım Faaliyetleri kapsamındaki eğitimlerde biyolojik ve biyoteknik yöntemlerin önemini vurgulanmalı, kimyasal kontrolün son çözüm olduğunun altını çizilmeli, organik fındık üretimine verilen destek artırılmalıdır.
- Fındık bahçelerinin yenilenmesi için teknik ve mali destek sağlanmalıdır. Bir proje kapsamında seçilecek bahçeler değerlendirilmeli, seçilmeli ve yenilenmeli ve uzmanlar tarafından uygulamalar yapılmalıdır. Ayrıca yenileme işlemleri sırasında erozyona yol açmayan/erozyonu hızlandırmayacak toprak işleme tedbirleri uygulanmalıdır.

Meyve bahçelerinin yenilenmesi sırasında arazinin eğimi dikkate alınarak uygun teraslama sistemleri uygulanmalıdır (erozyona neden olmayacak/erozyonu hızlandırmayacak toprak işleme tedbirleri uygulanmalıdır).

Bolaman Havzası'nda Hayvancılık:

Literatür incelemeleri ve ilk kapsam belirleme gezisi, Bolaman Havzası'nın kırsal kesimlerindeki hemen hemen her evde küçük ölçekli hayvan yetiştiriciliğinin kültürel olarak uygulandığını ortaya koymuştur. Özellikle de Bolaman Havzası'nda mera arazisi olan ilçeler bir önceki tabloda gösterilmiştir (Tablo 5-11).

516'da yer alan verilere göre, 2012 yılından 2019 yılına kadar toplam sığır sayısında azalma olmuştur. Öte yandan Bolaman Havzası'ndaki toplam manda sayısı 1.183'e çıkmıştır. Korgan İlçesi, 2012'de 14.778 ile en yüksek sığır sayısına sahip ilçeyken en az arı kovanına sahip ikinci ilçe olmuştur. Manda yetiştiriciliği bağlamında, Mesudiye ilçesi en yüksek manda sayısına (485) sahiptir ve koyun yetiştiriciliğinde de ikinci sıradadır. Küçükbaş hayvancılık incelendiğinde, Aybastı ilçesinin en fazla koyuna (16.870) sahip olduğu görülmektedir. Toplam keçi sayısı 1.834'tür ve Mesudiye ilçesi 1.707 keçi ile ilk sırayı almaktadır.

Bu bölümde, Bolaman Nehri Havzası'nda hayvancılığın durumu ilçelere göre ele alınmaktadır. Literatür incelemeleri ve saha çalışması; Bolaman Havzası'nın kırsal kesimlerinde, özellikle de Bolaman Havzası'ndaki mera arazisi olan hemen hemen her evde küçük ölçekli hayvancılık yapıldığını göstermektedir.

516Tablo 5-16. Canlı Hayvan Sayısı ve Eğilimleri

Hayvancılık Türü	Büyükbaş Hayvan Sayısı						Küçükbaş Hayvan sayısı					
	Sığır			Bufalo			Koyun			Keçi		
İlçeler/Yıl	2019	2012	V*	2019	2012	V*	2019	2012	V*	2019	2012	V*
Aybastı	10,777	12,219	-1442	263	113	150	16,870	15,019	1,851	0	0	0
Başçiftlik (T)												

Çamaş	2,743	3,460	-717	0	0	0	877	300	577	0	0	0
Çatalpınar	5,525	5,420	105	10	10	0	1,612	810	802	0	0	0
Fatsa	7,153	5,853	1,300	29	0	29	7,875	3,725	4,150	88	41	47
Gölköy	11,380	14,779	-3,399	78	95	-17	8,620	14,200	-5,580	0	0	0
Gürgentepe	3,274	4,859	-1,585	1	0	1	2,958	1,332	1626	6	0	6
Kabataş	6,178	5,150	1,028	66	40	26	6,000	5,100	900	2	0	2
Korgan	14,778	8,999	5879	109	41	68	5,510	5871	-361	0	0	0
Kumru	12,598	16,784	-4186	98	0	98	9,138	5,246	3892	7	0	7
Mesudiye	8,927	9,018	-91	485	310	175	12,712	18,359	-5647	1,707	1,725	-18
Niksar (T)												
Perşembe	4,683	3,297	1,386	4	0	4	5,550	4,580	970	24	4	20
Reşadiye (T)												
Ulubey	7,189	6,070	1,119	40	24	16	8,710	5,618	3,092	0	0	0
TOPLAM	95,205	95,900	- 603	1,183	633	+550	86,432	80,160	6,272	1,834	1,770	64

Kaynak: TÜİK, 2012; TÜİK, 2019; (D*: Değişim).

Tarımsal Master Planı'ndan elde edilen 2012 verilerine göre, Ordu ilinde tarımsal işletme başına düşen ortalama sığır sayısı sadece 3, tarımsal işletme başına düşen ortalama koyun sayısı ise 113'tür. İlk kapsam belirleme gezisi sırasında yapılan gözlemler, aile ölçekli büyükbaş hayvancılığın köklü bir geçmişi olduğunu ve hemen hemen her hanenin bir dizi hayvana sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca hayvancılık faaliyetlerinin yaygın olarak merada otlatmaya dayandığı ve mevsimsel olarak ilave beslemeye ihtiyaç duyulduğu da görülmektedir. Özellikle de genç neslin köyden kente iç göçü nedeniyle oluşan işgücü kaybı, meralara ulaşım ve/veya meralarda kalma zorlukları ve ilave besleme maliyeti; Havza'da hayvan yetiştiriciliği sistemi üzerinde baskı oluşturan temel nedenlerdir. Hayvancılık; Havzada ek gelir elde etmek için yapılan, küçük ölçekli aile çiftçiliği geleneğidir. SÇSD çalışmasının ileri aşamalarında, daha fazla bilgi edinmek ve tespitte bulunmak için Ev ve Topluluk Düzeyinde Anketler uygulanacaktır.

Bolaman Havzası'nda Arıcılık Faaliyetleri:

2012 Tarım Master Planı'na göre, ilde arıcılık kültürü gelişmiştir ve Tablo 5-17'de gösterildiği üzere Bolaman Havzası'nda toplam arı kovanı sayısı 327.186'dır. Türkiye'nin ilk Arıcılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Ordu'da kurulmuş olup istasyon olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Bunun yanı sıra, 2019 Tarımsal Çalışma Raporu'na göre Ordu, Türkiye'de 573.358 arı kovanı ile birinci sırada yer almaktadır. Tablolar karşılaştırıldığında, arı kovanı sayısının, yedi yıl içinde 327.186'dan 423.869'a çıktığı görülmektedir. Bolaman Nehri Havzası sınırları içinde, Ulubey 76.147 arı kovanı ile ilk sıradır. Ulubey'i takip eden Gürgentepe, Gölköy, Perşembe ilçelerinde sırasıyla 75.000, 72.600 ve 67.200 arı kovanı bulunmaktadır.

Tablo 5-177. Bolaman Havzası'nda Arıcılık Faaliyetleri Eğilimleri, İlçelere Göre (2012-2019)

	2012'de Arıcılık Faaliyetleri			2019'da Arıcılık Faaliyetleri		
İlçeler	Toplam Arıcı Sayısı*	Toplam Arı Kovanı Sayısı**	Arıcı Başına Ortalama Kovan Sayısı	Toplam Arıcı Sayısı*	Toplam Arı Kovanı Sayısı***	Arıcı Başına Ortalama Kovan Sayısı
Aybastı	8	3,162	395	30	4,100	137
Başçiftlik (T)						
Çamaş	14	7,912	565	77	11,992	156
Çatalpınar	15	35,000	2333	190	33,500	176

Fatsa	67	26,000	388	152	32,200	212
Gölköy	21	55,000	2619	290	72,600	250
Gürgentepe	27	62,800	2326	305	75,000	246
Kabataş	11	29,500	2682	143	40,000	280
Korgan	4	350	88	14	1,150	82
Kumru	10	4,402	440	56	8,870	158
Mesudiye	8	5,560	695	32	1,110	35
Niksar (T)						
Perşembe	44	40,000	909	302	67,200	223
Reşadiye (T)						
Ulubey	38	57,500	1513	316	76,147	241
TOPLAM	267	327,186	1246	1907	423,869	183

Kaynaklar: *TÜİK, **AMP, *** 2019 Tarım Çalışma Raporu- Tarım ve Orman İl Müdürlüğü

Saha çalışması gözlemleri ve masa başı literatür incelemesi; arıcılığın özellikle de havzanın ilçelerinde yaşayan kadın çiftçiler arasında, köy toplulukları için temel alternatif gelir getirici faaliyet olduğunu göstermektedir. Bu noktada, tarım işçiliğinin hem hane düzeyinde hem de ilin tüm köylerinde son derece entegre olduğunu vurgulamak gerekir. Bununla birlikte, havzadaki arıcılık faaliyetleri incelenirken 2012 yılından bu yana arıcı sayısının çok arttığı tespit edilmiştir.

Tarım ve Orman İl Müdürlüğü'nün verdiği bilgilere göre, bireysel bazlı tarım destekleri ve teşvikler, hane kayıt oranlarındaki artışı yansıtmış ve bu durum, entegre tarım geleneği yerine bireysel arı kovani mülkiyetini teşvik etmiştir. Arıcıların artışına ilişkin ikinci teori ise, 2012'den sonra gezici arıcıların hesaba katılmaya başlamış olmasıdır.

Bolaman Havzası'nda Kümes Hayvanları Yetiştiriciliği:

Literatür taramalarına ve ilk kapsam belirleme gezisinin sonuçlarına göre, havzada üç temel kümes hayvanı yetiştiriciliği faaliyeti gerçekleştirilmektedir: etlik piliç yetiştiriciliği, yumurta tavukçuluğu ve kaz yetiştiriciliği. Bunun doğruluğunu incelemek için TÜİK verileri gözden geçirilerek Bolaman Havzası'nda kümes hayvanı yetiştiriciliğinin mevcut durumu Tablo 5-18'de sunulmuştur. 2012'den sonra tablodaki verilere dayanarak Fatsa (41.000) ve Çamaş'ta (25.000) ticari etlik piliç tesislerinin kurulduğu görülmektedir. Bununla birlikte, Bolaman Havzası'ndaki hemen hemen her ilçede, hane içi tüketim için yumurta üretilmektedir.

Tablo 5-188. Kümes Hayvanları Sayısı

İlçeler	Kümes Hayvanları Sayısı								
	Etlik Piliç			Yumurta Tavukçuluğu			Kaz		
Yıl	2019	2012	V*	2019	2012	V*	2019	2012	V*
Aybastı	0	0	0	4,250	2,659	1,591	320	12	308
Başçiftlik (T)									
Çamaş	25,000	0	25,000	28,000	27,493	507	8	5	3
Çatalpınar	0	0	0	4,750	3,350	1,400	0	0	0
Fatsa	41,000	0	41,000	35,000	32,500	2,500	115	16	99
Gölköy	0	0	0	6,380	15,300	-8,920	350	0	350

Gürgentepe	0	0	0	1,050	1,700	-650	300	0	300
Kabataş	0	0	0	1,250	4,100	-2,850	0	65	-65
Korgan	0	0	0	2,465	1,000	1,465	400	0	400
Kumru	0	0	0	1,000	3,500	-2,500	625	8	617
Mesudiye	0	0	0	25,00	2,350	150	855	0	855
Niksar (T)									
Perşembe	0	0	0	23,200	15,000	8,200	70	12	58
Reşadiye (T)									
Ulubey	0	0	0	5,350	3,224	2,126	50	0	50
TOPLAM	66,000	0	66,000	115,195	112,176	3,019	3,093	118	2,975

Kaynak: TÜİK, 2012; TÜİK, 2019; (D*: Değişim).

35.000'i Fatsa'da bulunan toplam 115.195 yumurta tavukçuluğu tesisi vardır; 28.000'i Çamaş'ta, 23.300'ü ise Perşembe ilçelerinde yer almaktadır. Diğer taraftan, havza sınırları içinde 3.093 kaz olduğu görülmektedir. Mesudiye 855 kaz sayısı ile birinci sırada yer almıştır. 2012'den bu yana havzada her türlü kümes hayvanı yetiştiriciliğinin giderek arttığı ortaya konmuştur.

Saha çalışması sırasında ve ilk kapsam belirleme gezisinde kurumlar ve il düzeyindeki kişilerle kurulan iletişimler sonucunda, köy bazlı verilerin mevcut olmadığı fark edilmiştir. Yukarıda gösterildiği gibi, bölge temelli verilerin bazı noktalarda anlamlı sonuçlar üretmeyeceği görülmektedir. Bu nedenle, SÇSD çalışmasının daha ilerideki aşaması için bir veri kümesi (Bkz. Ek 5) hazırlanmıştır. Bu çalışma, yaklaşık 30 tarımsal parametre ile kırsal ve orman köylerinin kendi koşullarına göre örneklemine de içermektedir. Veri kümesi, İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından İlçe Tarım Müdürlükleri ile koordinasyon içinde uygulanacaktır. Veri kümesinin sonuçları alındıktan sonra, kümelerdeki eksiklikler analiz edilecek ve topluluk düzeyi anketi vasıtasıyla gerekli bilgiler araştırılacaktır.

Doğal Kaynakların ve Ormancılık Faaliyetlerinin Yararlanıcısı:

Literatür taraması doğrultusunda, Bolaman Havzası sınırları içindeki proje alanının neredeyse tamamının orman oluşumu için uygun koşullara sahip olduğu belirtilmektedir. Öte yandan, havza tarihi boyunca, özellikle de fındık üretimine yönelik ekonomik faaliyetler nedeniyle, yüksek rakımlardaki ormanlar haricinde, çok daha geniş bir alana yayılan ormanların büyük ölçüde tahrip edildiği vurgulanmaktadır.

Bilindiği üzere, dağ köylerinde, tarım ve mera arazisi (gelirin önemli bir belirleyicisi) ciddi ölçüde sınırlıdır. Ortalama olarak, havzadaki orman bölgelerindeki haneler 25 dekar araziye erişebilmektedir. Türkiye'deki kırsal kesimdeki tüm hanelerin ortalaması ise 64 dekadır. Bununla birlikte, daha önce de belirtildiği gibi, kayıtlı tarım arazilerinin %44'ü 0.1-20 dekar arasındadır. Ordu'daki tüm köylerde arazi erişiminin ve arazilerin verimli kullanımının yaygın bir sorun olduğu ortaya konmuştur. Dağlarda ve diğer ormanlık alanlarda iyi tarım arazilerinin azlığı, toplulukların otlatma da dâhil olmak üzere karışık arazi kullanımlarına bağımlı hale gelmesine yol açarak, hayvancılık yönetimini bu alanlarda diğer tarım seçeneklerine göre çok daha önemli bir geçim stratejisi hâline getirmektedir (NBM Strateji Belgesi, 2010, p.7).

NBM Strateji Belgesi'nde (2010) verilen bilgilere göre, arazi bozulması; hayvan otlatma alanlarının taşıma kapasitesini ve üst havza alanlarında tarım arazilerinin verimliliğini önemli ölçüde azaltmıştır. Bu da yaylalarda çiftçilik yapan ailelerin geçim kaynaklarını olumsuz yönde etkileyerek bu bölgelerde yoksulluk oranlarının artmasına yol açmıştır. Azalan bitki örtüsü;

toprağın nem içeriğinde belirgin bir azalmaya yol açmıştır. Bu nedenle, tarım arazileri, kuraklık karşısında daha savunmasız bir durumda kalmıştır. Arazi bozulması nedeniyle, nehir akımları istikrarsızlaşmış ve giderek daha fazla taşkına yol açmıştır. Bu durum da selleri ve sedimantasyon sorunlarını arttırmıştır. Heyelanlar da giderek daha büyük bir sorun hâline gelmiştir. OGM tarafından hazırlanan Bolaman Havzası Değerlendirme Toplantısı notlarına göre, doğal kaynakların bozulması ve yoksulluk arasında bir kısır döngü vardır. Doğal kaynakların bozulması köylülerin verimliliğinin azalmasına yol açar ve bu da köylülerin yoksulluk düzeylerini artırır. Yoksullaşan insanlar doğal kaynaklara daha bağımlı hâle gelir ve bu nedenle doğal kaynaklar daha da bozulur. İlk kapsam belirleme gezisi sırasında, orman köylerinde orman kullanımının ve gelir getirici ekonomik faaliyetlerin ciddi ölçüde sınırlı olduğu tespit edilmiştir.

iii. Yaşam Koşulları

Altyapı:

Ordu'da kentleşme 19. yüzyılda başlamıştır. Ordu kenti; ilk başlarda iç kesimlerde küçük bir kırsal yerleşim yeri iken, kıyı şeridinde küçük bir köye, oradan bir liman kasabasına, daha sonra da bir şehre (Ekinci, 2016: 97-98) dönüşmüştür. Öte yandan, Ordu'daki bazı kronik sorunlar hâlâ çözülemediği için şehrin genel olarak bir çekim merkezi haline geldiğini söylemek zordur (Yüksel ve Yeşil, 2017: 682). 1921'de şehir merkezi hâline gelen ve 2013 yılında büyükşehir statüsü kazanan Ordu'nun fiziksel gelişim düzeyinin, sosyal ve ekonomik kalkınma düzeyi ile eşleştiğini söylemek güçtür. Ordu; ilk bakışta modern bir kent görünümüne sahip olmasına rağmen, şehirde sanayi sektörü yeterince gelişmemiştir, ekonomik sıkıntılar yaşanmaktadır, ulaşım ve altyapı açısından önemli eksiklikler bulunmaktadır. Dış göç yoluyla nüfusun azalması nedeniyle, nüfus artışı oldukça düşük bir düzeydedir. Ulaşım, altyapı ve sosyal alanlar (Günay, 2007: 14-15) gibi kent yaşamını doğrudan etkilen alanlarda önemli eksiklikler bulunmaktadır.

Yüksel ve Yeşil (2017) tarafından, şehir merkezinde çok sayıda katılımcıyla gerçekleştirilen bir araştırmaya göre, halkın en az memnun olduğu hizmet, sağlık hizmeti (100 üzerinden 12 puan) olmuştur. Aslında, aşağıda göreceğimiz gibi, şehirde kişi başına düşen hastane yatağı ve ambulans sayısı ülke ortalamasına yakındır. Öte yandan bu memnuniyetsizliğin temel nedeni, hizmetlere erişim düzeyi ve hizmet kalitesiyle ilgili olabilir. Burada göz önünde bulundurulması gereken diğer bir konu da, şehir merkezinde böyle bir durum söz konusu olduğunda, Bolaman Havzası'nın daha izole kırsal bölgelerindeki sağlık hizmetlerinden memnuniyet düzeyinin çok fazla farklılık göstermeyeceği varsayımdır. Çevre memnuniyeti 100 üzerinden ortalama 21 puan alırken kamu güvenliği için bu puan 24'tür. Kamu güvenliğini 27 puan ile altyapı, 45 puanla ulaşım ve aynı puanla dinlenme tesisleri takip etmektedir. Burada vurgulanan bir diğer nokta da, tüm belirtilen alanlarda, hizmetlerden duyulan memnuniyet düzeyi ortalamasının %50'nin altında olmasıdır.

Aynı çalışmada, katılımcılara Ordu'nun en önemli üç sorunu da sorulmuştur. Katılımcıların yanıtlarında altyapı ile ilgili sorunlara önemli bir yer verildiği görülmektedir (Yanıtlar için Tablo 5-19'a bakınız).

Tablo 5-199. Ordu'nun En Önemli Üç Sorunu (2017)

Sorun	N	%
-------	---	---

Trafik	201	50
Yapı/altyapı	173	43
Ulaşım	97	24
Düzensiz kentleşme	82	21
İşsizlik	75	19
Rekreasyon alanlarının eksikliği	55	14
Kirlilik	50	13
Otopark sorunları / otopark eksikliği	49	12
Alışveriş merkezleri	39	10
Sosyal ve kültürel faaliyetlerin eksikliği	35	9
Çöp toplama	31	8
Yaşam masrafları	27	7
İçme suyu	27	7
Peyzaj	26	7
Sanayi Eksikliği	23	6
Eğitim Seviyesi	14	3
İş fırsatları	13	3

Kaynak: Yüksel ve Yeşil, 2017: 689.

Havzadaki en önemli yerleşim sorunlarının belirlenmesi için katılımcı bir yaklaşım benimsenmesi gerekir. Yukarıda sunulan veriler, Ordu şehir merkezi için elde edilen veriler olduğundan, havzadaki durumun net bir resmini ortaya koymak için yeterli değildir. SÇSD için gerekli olan bu veriler, topluluk düzeyindeki anket (TDA) ile toplanacaktır. Anketten elde edilen bilgiler, Havza'nın en önemli sorunlarının ve altyapı ile ilgili unsurların (ulaşım vb.) haritasının çıkartılmasını sağlayacaktır.

DOKAP raporunda (2015) Ordu'da 2003 ile 2015 yılları arasında dört içme suyu tesisi inşa edildiği ve kentin su sorunlarının 2040 yılına kadar çözüldüğü ileri sürülmektedir (DOKAP, 2015: 152). Öte yandan, içme suyu sorunu, literatürde Havza'nın tüm ilçelerinde en çok bahsedilen sorunlardan biriydi. Bunun yanı sıra, havzanın üst kısmındaki ücra bölgelerde doğal gaz tesislerinin eksikliğinin, göçü tetikleyen önemli unsurlardan biri olduğu da ileri sürülebilir. Bu bağlamda, özellikle de kış aylarında yaşlıların, ilçeden ayrıldığı görülmektedir; zira sobayla başa çıkmakta zordur ve soba kullanımı hava kirliliğine yol açmaktadır.

Halk Sağlığı ve Güvenliği:

Bolaman Havzası'nda heyelan ve sel gibi doğal afetlerin yanı sıra, tarım ve hayvancılıktaki azalma (kişi başına) da dış göçe neden olmaktadır.

Havzada kıyıdan dik bir şekilde yükselen dağlar, nüfusun dar bir kıyı şeridinde yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Öte yandan, kıyı bölgelerinden iç kesimlere kadar, nüfus; hem fiziksel hem de ekonomik koşulların etkisiyle geniş bir alana yayılmaktadır. Yerleşim yeri olmayan bölgelerde meydana gelen doğal olaylar normal görünse de, doğal dengenin bozulduğu yerleşim alanlarında can kaybına neden olmakta, mülklere ve altyapıya zarar veren felaketlere dönüşmektedir. Nitekim Havzada yaşayan nüfus; 1967, 1971, 1972, 1973, 1974, 1977, 1979, 1983, 1988, 2006, 2007 ve 2019 yıllarında bazı ciddi doğal afetlere şahit olmuştur. Dölek'e

(2008) göre, Bolaman Havzası'nın %33,17'si yüksek veya çok yüksek sel riski altındayken %17,08'si yüksek veya çok yüksek oranda toprak kayması riski altındadır. Yine havzanın %71,72'sinde erozyon riski yüksek veya çok yüksek düzeydedir. Havza'da heyelan oranı, %46,13 ile yüksek ya da çok yüksek düzeydedir. Havzada, riskler, yüksekten çok yükseğe doğru giderken doğal afetlerin etkisi altında 16.984 yapı bulunmaktadır. Bu yapılardan 15.824'ü ev, 110'u okul ve 50'si camidir ve bunlar, çok sayıda insanın yaşadığı yerlerde bulunmaktadır (Dölek 2008: iv).

Yukarıdaki riskleri daha iyi açıklayabilmek için havzadaki değişken arazi yapısının, değişken doğal afet riskleri ile kesiştiği vurgulanmalıdır. Tablo 5-20'de, azalma veya artış durumuna bağlı olarak, doğal afet riskine dayalı parametrelerin alt birimleri için 1 ile 5 arasında bir değer belirlenmiştir. Bu sayısal değerlerin nitel eşdeğerleri şunlardır: çok düşük (1), düşük (2), orta (3), yüksek (4) ve çok yüksek (5). Tabloda ayrıntılı olarak sunulduğu üzere, su baskını ve taşkınlar gibi doğal afetler 0 ile 100 metre arasında etkili olurken, 100 ile 450 metre arasında toprak kayması ve heyelan gibi doğal afetler daha yaygındır. Seyelan (yağmur nedeniyle toprak kayması) ve sel gibi doğal afetlerin deniz seviyesinden 450 ila 700 metre yüksekliğindeki bölgelerde meydana gelme ihtimali daha yüksektir. Başka bir deyişle, havzanın tüm bölgelerinin farklı doğal afetlere maruz kalma riski oldukça yüksektir.

Tablo 5-200. Yükseklik ve Afet Türlerine Göre Risk Etki Değerleri

Rakım	Seyelan	Sel	Su basması/taşkın	Toprak kayması/heyelan
0-50	1	1	5	2
50-100	1	1	5	5
100-150	2	1	3	5
150-200	2	2	3	5
200-450	3	3	2	4
450-700	5	4	2	3
700-950	5	4	1	3
950-1500	4	2	1	5
1500-1700	3	1	1	5
1700-	1	1	1	1

Kaynak: Dölek, 2008: 19.

Yukarıdaki Tablo Tablo 5-20 yükseklikten ziyade, arazinin eğimi ile ilgili olduğu için tabloda erozyona yer verilmemiştir. Bununla birlikte, Havza'daki dik eğimli arazi koşulları nedeniyle erozyon; kıyı şeritleri ve çok yüksek platolar dışında havzanın hemen hemen tamamında yüksek bir risk faktörü oluşturmaktadır. Bolaman Havzası'nın yüzde doksan ikisi 5'ten büyük bir eğim derecesine sahiptir ve bunun içinde 20 derece veya daha fazla eğime sahip arazi oranı %40'dan daha fazladır. Bu bölgelerde, yağmur suyunun büyük bir kısmı (emilmek yerine) yerüstünde akmaktadır. Bu da bitki örtüsünün az veya zayıf olduğu yerlerde erozyon faaliyetlerini başlatır. Bu anlamda, tarım arazisi olarak kullanılan alanların hemen hemen tamamı sorunludur ve doğal afetlere yatkındır.

Bölgede doğal afetlerin çok sık olması, çok iyi bir acil durum müdahale planlaması yapılmasını gerektirmektedir. Bu kapsamda, AFAD'dan acil müdahale planları, müdahale ekipleri, bölge

için hazırlanan acil durum toplantı alanları gibi bilgiler istenmiştir. Depreme hazırlık konteynerleri, gönüllü arama kurtarma ekipleri ve acil durum iletişim bilgileri de kapsam belirleme aşamasında AFAD'dan talep edilmiştir.

Sosyal Hizmetler (Sağlık ve Eğitim):

2017 verilerine göre, okuma yazma bilmeyen, okuma yazma bilen ancak herhangi bir örgün eğitim kurumundan mezun olmamış ve sadece ilkokul mezunu olan kişilerin sayısı 32.086'dır. 521'deki verilere göre, ilde eğitim düzeyi düşük olan kişiler çoğunlukla kırsal kesimde yaşamaktadır. Kırsal nüfusta bu kişilerin oranının yarıdan fazla olduğunu söyleyebiliriz. Bu veriler; aynı zamanda Havza'nın kırsal kesimlerinden kentsel alanlara göç eden kişilerin düşük eğitim seviyeleri nedeniyle, işgücü piyasasında daha çok niteliksiz işlerde çalıştıkları anlamına da gelmektedir. Nitekim Bolaman Havzası'ndaki köylerde, göçmen erkek nüfusun büyük şehirlerde ağırlıklı olarak inşaat sektöründe çalıştığı belirtilmiştir. İnşaat sektörde ağırlıklı olarak vasıfsız işçiler çalıştırılmaktadır.

521 Tablo 5-22: Ordu'da eğitim düzeyi, farklı yerleşim bölgelerine göre (2017)

Eğitim	İldeki toplam kişi sayısı	Kırsal alanlardaki kişi sayısı	Kır/kent oranı (%)
Okuma yazma bilmiyor	42,294	27,220	64.1
Okuma yazma biliyor ama ilkokul mezunu değil	84,718	39,450	46.6
İlkokul mezunu	200,874	91,892	45.7
Alt toplam	328,086	158,562	48.3
Ortaokul Mezunu	151,540	54,753	36.1
Lise Mezunu	12,326	30,132	24.4
Alt toplam	274,806	84,885	30.9
Üniversite mezunu	68,939	12,392	18.0
Yüksek lisans derecesine sahip	4,449	573	12.8
Doktora derecesine sahip	1,000	144	14.4
Alt toplam	74,433	13,109	17.6
6 yaşından küçük	60,841	15,622	25.7
Bilinmiyor	4,175	1,406	33.7
Toplam	742,341	273,584	36.9

Kaynak: TÜİK, 2017.

Kırsal ve kentsel alanlarda eğitim düzeyi açısından çok net bir ayrım vardır. Havzanın kırsal kesimlerinde yaşayan nüfusun düşük eğitim düzeyi, proje hedeflerinden bazılarını ulaşılması açısından sorunlar oluşturabilir, zira bu hedeflerden bazıları havzadaki insan sermayesine dayanmaktadır. Bu durumun daha iyi teşhis edilebilmesi için Bolaman Havzası ilçelerinde eğitim düzeyinin mevcut durumu hakkında daha ayrıntılı bilgiye ihtiyaç vardır. Bunun yanı sıra, kırsal göçmen nüfusunun Havza ile olan bağları ve göçmenlerin bölgeye düzenli olarak geri dönüp dönmediği veya kendi topluluklarına kalıcı olarak geri dönme ihtimalleri hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır.

Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü verilerine (2018) göre Ordu ilinde 1.072 doktor, 248 diş hekimi, 298 eczacı, 1.804 hemşire, 703 ebe ve 1803 diğer sağlık personeli bulunmaktadır. Şehir içinde kişi başına düşen hastane yatağı sayısı, aile hekimi sayısı, kişi başına düşen ambulans, doktor ve diş hekimi ziyareti sayısı istatistikleri ülke ortalaması ile benzer eğilimlere sahiptir (ayrıntılı bilgi için bakınız Tablo 5-23, Tablo 5-24, Tablo 5-25).

Tablo 5-232. Sağlıkla İlgili Bazı Göstergeler, Ordu - Türkiye – 1 (2018)

İl	Hastane Sayısı	10.000 kişi başına düşen hastane yatağı sayısı	Nitelikli yatak oranı (yoğun bakım yatakları hariç)	10.000 kişi başına düşen yoğun bakım ünitesi yatağı
Ordu	17	27.8	67.2	3.8
Türkiye	1,534	28.3	71.9	4.6

Kaynak: Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Tablo 5-23'ye göre, 10.000 kişi başına düşen hastane yatağı sayısı 27,8 , ekipmanlı yatakların oranı (yoğun bakım yatakları hariç) 67.2 ve 10.000 başına düşen yoğun bakım ünitesi yatak sayısı 3,8'dir

Tablo 5-243. Sağlıkla İlgili Bazı Göstergeler, Ordu - Türkiye – 2 (2018)

	Aile hekimliği birimi sayısı	Aile hekimliği birimi başına düşen nüfus	112 Acil Yardım İstasyonu Sayısı	112 Acil Yardım İstasyonu başına düşen nüfus	112 Acil Yardım ambulans sayısı	112 Acil Yardım Ambulansı başına düşen nüfus
Ordu	226	3,416	41	18,818	58	13,309
Türkiye	26,252	3,124	2,735	29,983	4,910	16,701

Kaynak: Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Tablo 5-24-23'e göre aile hekimliği birimi sayısı 226, aile hekimliği birimi başına düşen nüfus 3.416, 112 Acil Yardım İstasyonu sayısı 41, 112 Acil Yardım İstasyonu başına düşen nüfus 18.818, Acil Yardım Ambulansı sayısı 58 ve 112 Acil Yardım Ambulansı başına düşen nüfus 13.309'dur.

Tablo 5-254. Ordu'nun ve Türkiye'nin Bazı Sağlık Göstergeleri – 3 (2018)

	Kişi Başına Hekim Ziyaretleri	Kişi Başına Diş Hekimi Ziyaretleri
Ordu	9.4	0.62
Türkiye	9.5	0.65

Kaynak: Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Tablo 5-25'e göre kişi başına düşen hekim ziyareti sayısı 9,4 ve kişi başına düşen diş hekimi ziyareti sayısı ise 0.62'dir. Öte yandan, bu istatistiklerin havzadaki kent merkezleri ve kırsal yerleşim alanları arasında farklılık gösterip göstermediği konusunda ayrıntılı bir bilgi bulunmamaktadır. Havza'daki yerleşim yerlerinin engebeli bir araziye dağılması nedeniyle bu farkın önemli olduğu varsayılabilir.

Boş Zaman Etkinlikleri:

Burada sunulan veriler, Ordu'da yaşayan 400 kişinin kentlerindeki rekreasyon hakkında 2015 yılında tamamlanan bir ankete verdiği cevaplardan elde edilmiştir (Yüksel ve Yeşil, 2017). Tablo 5-24'ten de görülebileceği üzere, belirli bir boş zaman etkinliğini ne sıklıkta gerçekleştirdiklerine "her zaman" ve "sık sık" cevapları veren katılımcıların %41'i boş zamanlarını alışveriş yaparak, %47'si kitap ve gazete okuyarak, %55'i müzik dinleyerek ve %67'si internette gezinerek geçirmektedir. Yukarıdaki etkinliklerin genellikle kapalı mekanlarda gerçekleştirildiği ve şehrin açık alanlar ve ilgili faaliyetler için sınırlı olanaklara sahip olduğu söylenebilir. Öte yandan, "nadiren" ve "hiçbir zaman" seçenekleri birlikte ele alındığında, tatile, kafeye, sinemaya, çeşitli kurslara, bir tiyatroya ve konsere nadiren giden ya da hiç gitmeyen katılımcı oranı sırasıyla %47, %57, %62, %67, %72 ve %77'dir. Bu yüksek oranlar, şehrin bu alanlarda sunduğu olanakların yetersizliği ile açıklanabilir. Bunun yanı sıra, katılımcıların sadece %24'ünün spor yapması da bu çerçevede açıklanabilir. Sonuç olarak, tüm bu faaliyetler göz önüne alındığında, kentin sosyal yaşam faaliyetlerinde önemli eksiklikler olduğu görülmektedir. Bu kapsamda, yukarıda sözü edilen çalışmanın bulguları, TÜİK'in 2015 yılında gerçekleştirdiği *İllerde Yaşam Endeksi Araştırması*'nın sonuçlarıyla uyumludur.

526Tablo 5-25. Ordulular arasında serbest zaman etkinlikleri (2015)

Faaliyetler	Her Zaman		Sık Sık		Bazen		Nadiren		Hiçbir zaman	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Televizyon izlemek	29	7.3	81	20.2	206	51.5	76	19.0	8	2.0
Kitap ve gazete okumak	58	14.5	128	32.0	143	35.8	64	16.0	7	1.8
Sinemaya gitmek	4	1.0	19	4.8	130	32.5	196	49.0	51	12.8
Tiyatroya gitmek	6	1.5	14	3.5	82	20.5	190	47.5	108	27.0
Konsere gitmek	4	1.0	10	2.5	79	19.8	196	49.0	111	27.8
Tatile çıkmak	11	2.8	46	11.5	158	39.5	134	33.5	51	12.8
Müzik dinlemek	85	21.2	135	33.8	116	29.0	51	12.8	13	3.2
Spor	26	6.5	69	17.2	165	41.2	104	26.0	36	9.0
Arkadaş toplantıları	40	10.0	112	28.0	168	42.0	71	17.8	9	2.2
Aile üyeleri ile pikniğe gitmek	18	4.5	69	17.2	191	47.8	105	26.2	17	4.2
Alışveriş yapmak	36	9.0	128	32.0	163	40.8	64	16.0	9	2.2
Akraba ziyareti	35	8.7	102	25.5	174	43.5	77	19.2	12	3.0
Çeşitli kurslara gitmek	7	1.7	24	6.0	99	24.8	157	39.2	113	28.2
Kahvehaneye gitmek	13	3.3	17	4.2	32	8.0	73	18.2	265	66.2
Kafelere gitmek	17	1.5	30	7.5	127	31.8	131	32.8	95	23.8
İnternet (haber, bilgi, sosyal medya, vb.)	117	29.3	152	38.0	67	16.8	32	8.0	32	8.0

Kaynak: Yüksel, M & Yeşil, M. (2017) Kent ve Rekreasyon (Ordu Kenti Örneği). *Mavi Atlas* 5(2), 355-382.

Sosyalleşme fırsatları:

Yol ağlarının yetersizliği nedeniyle, eğitim ve sağlık gibi hizmetlere erişim çok küçük nüfuslu bazı ücra köyler için önem taşıyan diğer bir konudur. Havza'daki coğrafi koşullar her türlü erişimi zorlaştırmaktadır. Sosyolojik, ekonomik ve kültürel açıdan Havza'daki insanların sosyal

olarak dışlandığı söylenebilir. Havza merkezlerindeki temel sosyal etkinlikler; camiye giderek namaz kılmak, kahvehanede zaman öldürmek, sosyalleşmek ve komşu ziyaretleri yapmaktır. Tarımsal faaliyetleri etkileyen çevre koşullarının sosyal yaşamı da etkilediği öngörülebilir. Örneğin, Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü verilerine göre, Bolaman Havzası ve yakın çevresinde yıllık ortalama donlu günü sayısı şöyledir: Fatsa (22,6); Korgan (117,6) ve Aybastı (157.9). Buna karşılık, şehir merkezinde don yaşanan gün sayısı 10 günden azdır.

iv. Sosyal Özellikler

Kültürlerarası etkileşimler

Bolaman, toplumsal hayatında kültürel zenginliğe sahip bir havzadır. 93 Harbi olarak bilinen 1877-78 Osmanlı-Rus savaşının en dikkat çekici sonuçlarından biri, Müslüman Gürcülerin Batum bölgesinden, Ordu ve Samsun arasındaki orta Karadeniz bölgesine kitlesel göçü olmuştur. Önce geçici noktalara aktarılsalar da sonra zaman içerisinde kırsalda yeni göçmen köyleri oluşmuştur. Günümüzde üçüncü kuşak Gürcü göçmenler, dedelerinin ve ninelerinin “93 Harbi”ni takip eden yıllarda orta Karadeniz'deki Ordu ili ve çevre ilçeleri Fatsa ile Ünye'ye geldiklerini anlatmaktadır (Özel, 2010). Bu nedenle günümüzde BNH'de ve Gököy'de bulunan Cihadiye'de ve Fatsa'da bulunan Kabakdağ'da birçok Gürcü köyü veya mahallesi bulunmaktadır. Aybastı'da Alacalar, Kabataş'ta Alankent Düz Mahallesi bu yerleşimlere örnek teşkil etmektedir. Online bir araştırmaya göre Ordu'da 37 Alevi köyü de bulunmakta olup bunların bir kısmı havza içerisindedir; Fatsa'daki Işıktepe köyü bunlardan biridir. BNH'deki belirli yerleşim yerlerinde bireysel olarak yaşayan birçok Ermeni ve Rum azınlık vardır. Ancak bu kültürel gruplar arasında bilinen hiçbir açık çatışma konusu yoktur.

Hassas Gruplar

Mevsimlik Tarım İşçileri:

Pikolo Derneği, 2018 yılında Fair Labor Association (Adil Çalışma Derneği) ile ortaklık içerisinde Düzce, Sakarya ve Ordu'da “Tarım Aracısı Profil Çalışmasını” tamamlamıştır. Burada, amacımız doğrultusunda Ordu iline ait bulgulara odaklanılmıştır. Bu çalışma, fındık tarımında çalışan mevsimlik göçmen işçiler ile ilgilidir. Çalışmanın bulguları, Ordu'da 163 tarım aracısı (Çavuş veya Dayıbaşı) ile yapılan görüşmelere dayanmaktadır (toplamda 3 ilde 309 görüşme yapılmıştır). Görüşmeler, özellikle mevsimlik tarım işçilerinin barınma ve çalışma koşullarına odaklanmıştır. Aracıların yüzde doksan altısı geçmişte mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmıştır ve/veya halen çalışmaktadır (Pikolo 2018). İşe aldıkları işçilerin demografik özelliklerine bakıldığında, 2017 yılında Ordu'da 12.741 işçi bulunmaktaydı. Bu işçilerin yüzde elli altısı kadın ve %44'ü erkekti. İşçilerin %75'inden fazlası 16-30 yaşları arasındaydı ve %12'den biraz fazlası 15 yaş ve altındaydı. Bu çocukların tamamı hasatta çalışırken %51'i çuval taşımış, %21'i filiz toplamış ve %7'si diğer işleri yapmıştır. Veriler, yetişkin işçilerin yaptıkları işler ile genç mevsimlik tarım işçilerinin yaptıkları işler arasında önemli bir fark olmadığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, ağır işlerle uğraşan çocuklar ve gençlerin, kas-iskelet bozukluğu başta olmak üzere gelecekte sağlık sorunlarıyla karşılaşma olasılıkları daha yüksektir.

Bu işçilerin yüzde altmış ikisi başka mahsullerde de çalışmıştır (Antalya'da domates; Amasya'da elma; Bursa'da çilek vb.) ve yüzde 38'i sadece tek bir mahsulde çalışmıştır. Bu işçiler ağırlıklı olarak Diyarbakır, Mardin, Şanlıurfa, Şırnak ve Batman'dan gelmiştir. Aracıların neredeyse yarısı ücretlerini mevsimlik işçilerden almaktadır. Hemen hemen tüm

işçiler ücretlerini hasat sonunda doğrudan araçlardan almaktadır. İşçilerin yüzde yetmiş üçü, ulaşım masraflarını kendileri karşılamaktadır. İşçiler toplu olarak otobüs veya minibüs ile seyahat etmektedirler. Hasat sırasında tarlalara genellikle traktörlerle ulaşmaktadırlar. Ordu'da işveren tarafından sağlanan tüm işçi barınakları ve "evler" önemli eksikliklere sahip olup fiziksel açıdan yetersiz ve hijyenden yoksundur. Araçların yaklaşık %44'ü, kendi komisyonlarına ek olarak işçi ücretlerinde daha fazla kesinti yapmıştır. Ordu'da işçilerin %96'sından fazlası günde en az 9 saat, %36'sı ise 12 saat çalışmıştır.

Tarım Sektöründe Çocuk İşçiliği:

Çocuk işçiliği, mevsimlik tarım işçiliğinde halen devam eden bir sorundur. Yoğun çalışma dönemlerinde çocuklar okula düzenli devam etmeyip derslerinde geri kalmakta ve okula döndüklerinde bunu telafi edememektedirler. Bu nedenlerle ve de bu tür işlerle uğraşan çocukların çok küçük yaşta olmaları nedeniyle bu sektör bir öncelik olarak değerlendirilmiştir. Mevsimlik tarım işçiliği, doğası gereği aileleri her türlü riske maruz bırakırken bu risklere karşı en hassas durumda olanlar çocuklar olmaktadır. Ekonomik ve sosyal nedenlerden ötürü, yetişkin mevsimlik işçilerin çocukları genellikle anne ve babalarıyla beraber bir yerden diğerine seyahat etmektedir. Bunun sonucunda çocuklar, anne-babaları ve diğer yetişkinlerle birlikte, ailelerinin geçimini sağlamak için yaşlarına uygun olmayan işlerde çalışmaktadır.

Tarım sektöründeki çocuk işçiliği iki grupta ele alınabilir (Gülçubuk 2012). Birinci grup, aile işinde veya başka bir işte ücretsiz veya ücretli çalışan çocuklardır. Bu çocuklar, iş buldukları günlerde çalışıp akşamlarını veya çalışmadıkları günleri evde geçirmektedirler. Çalışma ve barınma koşulları, sürekli yaşadıkları yerleşim yerine bağlıdır.

İkinci grupta ise, aileleri ve akrabaları ile birlikte yaklaşık 3 ila 7 aylığına mevsimlik olarak başka bir bölgede çalışmaya giden çocuklar bulunmaktadır. Bu çocuklar yaşamlarını, herhangi bir altyapı hizmeti olmaksızın uygunsuz yaşam ve barınma koşullarında sürdürmektedirler. İşçilik dışında herhangi bir meslekleri veya kullanabilecekleri bir becerileri olmadığı için tarım sektöründe "Çocuk İşçiliğinin En Kötü Şekillerini"ni oluşturmaktadır.

Çocuk işçiliği, çocuklar için büyük riskler taşımaktadır. Çalışan çocukların maruz kaldığı olumsuz barınma, beslenme, sağlık ve çalışma koşulları yaşamları boyunca kronik sağlık sorunlarına neden olabilmekte, çocukları oyun, spor ve sosyokültürel faaliyetlerden mahrum bırakabilmekte ve kişilik gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Öte yandan, çocuk işçiler için temel sorunlardan biri de eğitimidir. Çalışan çocuklar genellikle okula devam edememekte veya hem çalışan hem de okula giden çocuklar, okulda yeterince başarılı olamadıklarından zorunlu eğitimlerini tamamlayamamaktadır. Bu, hem çocukların çalışma hayatına erken katıldıkları için temel bilgileri öğrenemeyip eğitimden uzak kalacakları hem de gelecekteki çalışma hayatları için gerekli yetkinliğe sahip olamayacakları anlamına gelmektedir. Çocuğun eğitim sürecini erken yaşta bırakması veya yeterli eğitimi alamaması, ilerideki yaşamında yoksulluğun ve yoksunluğun devam etmesine neden olmaktadır. Yetersiz eğitim, çocuğun gelecekte aile üyeleri gibi vasıfsız bir işçi haline gelmesine neden olup bir yoksulluk kısır döngüsü oluşturmaktadır.

Tarım, çocuk işçiliğinin en yaygın olduğu sektörlerden biridir. Tarımda makineleşmeden kaynaklanan makine ve ekipman tehlikesi, pestisitlere ve çeşitli kimyasallara maruz kalma, uzun çalışma süreleri, zorlu iklim koşullarına maruz kalma, ağır kaldırma-taşıma, fiziksel zorlanma, akrep, yılan ve böcek sokmaları gibi riskler çocuk işçilerin karşılaştığı sağlık ve güvenlik riskleri arasında en yaygın olanlardır. Tarım sektöründe çalışmak, çocuğun iş kazası

ve meslek hastalığına yakalanma riskini artırmaktadır. Çoğunlukla dik yamaçlarda yer alan fındık bahçelerinde, herhangi bir denge kaybı sonucunda yaralanmaya sebebiyet verecek kazaların meydana gelmesi ihtimali yüksektir. Çocuklar, mevcut koşullar karşısındaki yetersiz deneyimlerinden ötürü iş kazalarına karşı en hassas durumda olan gruplar arasındadır.

Tarım, çocuk işçiliği açısından kayıt dışı bir sektör olup kayıt dışı bir sektörde çalışan çocukların iş sağlığı ve güvenliği yoktur, yaralandıklarında veya hastalandıklarında ödeme alamamaktadırlar ve kendilerini, işverenlerin olumsuz davranışlarından koruyamamaktadırlar.

Sonuç olarak, çocukların eğitim almasının engellenmesi veya zorlaştırılması, genç yaşta ve korumasız istihdama neden olması, her türlü gelişimi olumsuz etkilemesi, fiziksel ve duygusal ihmal ve istismar açısından yüksek risk taşıması gibi sebepler yüzünden, mevsimlik tarım işinde çalışmak, çocuk işçiliğini engelleme konusunda bir öncelik alanı olarak tanımlanmıştır.

Mevsimlik tarım işçilerinin en yaygın olarak çalıştığı alanlardan biri, fındık hasadıdır. Mevsimlik işçiler fındık hasadında çalışmak üzere, Ağustos ve Eylül aylarında genellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan Batı Karadeniz Bölgesine göç etmektedir. İşçi gruplarının tüm aile ile birlikte göç etme eğiliminin yüksek olması, çocukları göç sürecinin bir parçası haline getirmektedir. Bu göçten en çok etkilenen taraf çocuklardır. Fındık hasadında aktif olarak çalışan çocuk işçiler yukarıda belirtilen tehlikelere maruz kalırken hasat döneminde aileleri ile birlikte bölgede yaşayan çocuklar çalışmasalar bile sağlık, ulaşım, barınma, beslenme, temiz suya erişim açısından aileleriyle aynı yaşam şartlarına tabi olup eğitim haklarından feragat etmek zorunda kalabilmektedir.

Çalışma dönemi nedeniyle eğitimini yarıda bırakan veya eğitime hiç başlamayan çocukların zorunlu eğitime devam edebilmeleri, gelecekteki açısından büyük önem taşımaktadır. Çocuklar, yetişkinler için bile uygun sayılamayacak çalışma koşulları altında ağır fiziksel işlerde çalışmaktadır. Asgari standartların çok altındaki koşullarda, çoğunlukla temel altyapıdan yoksun geçici yerleşim alanlarında yılda yaklaşık 4 ila 7 ay yaşamaktadırlar. Geçici çadırlardaki hayatın, birçok eksiklik ve mahrumiyeti beraberinde getirdiği görülmektedir. İçme ve kullanma suyuna erişimde yaşanan zorluklar, yeterli hijyen koşullarına sahip olmayan tuvalet ve banyolar, katı atıkların uygun koşullarda bertaraf edilmemesi, yiyeceklerin hazırlanmasında ve depolanmasında yaşanan aksaklıklar, barınma koşulları ile ilgili en büyük sorunlardır. Öte yandan, geçici çadırların çoğu yerleşim yerlerinden uzakta bulunmaktadır. Bu durum, başta çocuklar olmak üzere fındık tarımında çalışan tüm işçiler için bir güvenlik sorununu da beraberinde getirmektedir.

Ayrıca, fındık hasadında çalışan ailelerin okul öncesi çocuklarının bakımı ve eğitimi gibi bazı temel sorunları da bulunmaktadır. Ailelerin çalışma ortamı düşünüldüğünde bu çocukların kişisel bakım, bireysel dil gelişimi, zihinsel algı, psikomotor beceriler için gerekli olan okul öncesi eğitime ulaşmaları oldukça zor görünmektedir. En tehlikeli durumlar, anne ve babalar okul öncesi dönemdeki çocukları için çocuk bakımına ulaşamadığında ortaya çıkmaktadır. Güvenilir bir çocuk bakımı kaynağı bulamayan aileler, okul öncesi dönemdeki çocuklarını uzun iş günü boyunca tarlalara götürmek zorunda kalıp çocukları zehirli kimyasallara ve tehlikeli tarım ekipmanlarına maruz bırakmaktadır. Aileler çocuklarını tarlalara getirmediğinde ise, küçük yaştaki çocuklara bakacak kadar olgun veya bilgili olmayabilecek büyük bir kardeşle bırakmak zorunda kalabilmektedir. En son seçenek, ailelerin çocuklarını iyi tanıdıkları birine bırakmalarıdır. Bu seçeneklerin hepsi, çocuk bakımı açısından tehlikeli olabilecek durumlar içermektedir.

TÜİK, 2019'un son çeyreğinde (Ekim-Kasım-Aralık) 5-17 yaş arası çocuklara *Çocuk İşgücü Araştırması* isimli özel bir araştırma uygulamıştır. Araştırma verilerine göre, bir ekonomik faaliyette çalışan 5-17 yaş grubu çocuk sayısı 720.000 olarak belirlenmiştir. Bu sayının %70,6'sını erkek çocuklar, %29,4'ünü ise kız çocuklar oluşturmuştur. Çalışan çocukların %34,3'ünün eğitime devam etmediği belirlenmiştir.

Anket verilerine göre, tarım sektöründe çalışan çocuklar, %30,8 ile ikinci sırada yer alırken birinci sırada ise %45,5 ile hizmet sektörünün yer aldığı anlaşılmaktadır.

Veriler yaşa göre incelendiğinde, 5-14 yaş arası çalışan çocukların %64,1'inin tarım sektöründe olduğu görülmüştür.

Çalışma ortamında çocukların fiziksel sağlığını olumsuz etkileyen faktörler incelendiğinde, çocukların uygun olmayan hava ve sıcaklık koşullarında çalıştıkları, kimyasallara, toza, dumana veya zararlı gazlara maruz kaldıkları görülmüştür. Öte yandan, çalışan çocukların %6,4'ünün kaza riskiyle karşı karşıya olduğu, %4,6'sının ise çalıştıkları iş yerinde göz yorgunluğu veya görsel odaklanma konusunda riski altında olduğu tespit edilmiştir (Kaynak; TÜİK İşgücü Anketi, 2019).

Çocuk işçiliğinde dikkat edilmesi gereken faktörlerden biri de Covid-19 pandemi döneminin proje alanındaki etkileridir. Proje alanında korona virüsü bulaşının artmasıyla, eğitime ara verilebilir ve uzaktan eğitime geçiş önlemleri uygulanabilir. Bu durumun tarımda çocuk işçiliği riskini artırması muhtemeldir.

Mülteciler:

Toplanan bilgilere dayanılarak proje alanında topluluk olarak yaşayan mülteci bulunmadığı ve mültecilerin tarımsal faaliyetlere dahil olmadıkları söylenebilir. Ancak bu konu, SÇDS kapsamında daha detaylı incelenecektir. Ordu'daki mültecilerle ilgili literatür taramasından elde edilen bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Ordu ilinin Altınordu ilçesinde bulunan sığınmacı ve mülteci çocukların sosyal profilleri hakkında bilgi vermeyi amaçlayan bir çalışma mevcuttur (Bulut, 2018). Araştırmanın popülasyonunu ve örneklemini, Altınordu ilçesinde lise düzeyinde eğitim ve öğretime devam eden 58 çocuk oluşturmuştur. Araştırmaya katılan çocukların yüzde altmış yedisi kız, %33'ü ise erkektir. Bu çocukların çoğu (%37,9) 16 yaşındadır. Bunların yüzde altmış dokuzu aileleriyle (yani anne-babaları ve diğer kardeşleriyle) yaşamaktadır. Annelerin yüzde 26'sı ve babaların ise yüzde 38'i yüksek lisans eğitimi almıştır. Çocukların yüzde 81'i savaş ve terör nedeniyle, geri kalan yüzde 5'i ekonomik, yüzde 2'si dini zulüm ve yüzde 2'si başka nedenlerle ülkelerini terk etmiştir. Çocukların %82,8'inin Irak'tan, %3,4'ünün İran'dan, %6,9'unun Afganistan'dan ve %6,9'unun ise diğer ülkelerden geldiği görülmüştür. Çocukların %48,3'ünün Ordu'da 3 yıldan fazla bir süredir yaşadığı, %44,8'inin eğitim açısından kendisini yeterince başarılı bulmadığı, %34,5'inin ise okuma yazmada güçlük çektiği ortaya çıkmıştır.

Ordu ilindeki mültecilerin ve mülteci çocukların büyük çoğunluğu Iraklı olup savaş ve terör nedeniyle ülkelerini terk etmişlerdir. Eğitim ve öğretime devam eden çocukların sosyal profillerinin çok farklı olmadığı, sosyo-ekonomik durumlarının birbirine benzediği görülmüştür. Bu benzerliklerin yanı sıra, dil sorunu en büyük ortak sorunlardan biridir. Ayrıca, yukarıdaki çalışmada vurgulandığı gibi, mültecilerin çoğu yüksek vasıflı olmalarına rağmen tam kapasitelerini gerçekleştirme fırsatı bulamamaktadır ve Ordu'daki yaşam standartları ortalamanın altındadır.

İl Göç İdaresi Müdürlüğü yetkililerinin 2018 yılında yaptığı açıklamaya göre, "2018 yılı güncel rakamlarına ve Suriyeli mültecilerin illere göre dağılımına baktığımızda Ordu'da 4 bin civarında mülteci vardır. Şehirdeki mülteciler Iraklı, Afgan, İranlı ve Suriyelilerden oluşmaktadır. Ordu'da yaşayan 659 Suriyeli bulunmaktadır. Bu sayılar, sürekli hareket halinde oldukları için değişmektedir. Bu durum, istihdam fırsatlarının mevcut olup olmamasıyla ilişkilidir. Başka bir iş bulur bulmaz kaldıkları yerden ayrılmaktadırlar. Ülkemizde ikamet iznine sahip olan yabancılara baktığımızda Ordu'da 832 Iraklı ve İranlı vardır. Hızlı bir akın söz konusu olduğu için 4 ila 5 bin arasında bir sayıdan bahsedilebilir”.

Diğer Potansiyel Hassas Gruplar

Kapsam belirleme sürecinde, havzada diğer potansiyel hassas grupların da olduğu tespit edilmiş, ancak bu grupların durumlarını ayrıntılı olarak öğrenmek için bir yol bulunamamıştır. Diğer potansiyel hassas grupların durumları, SÇSD saha çalışması kapsamında yapılacak toplum ve hane halkı düzeyindeki anketlerle incelenecektir. Bu gruplar, aşağıdaki bireyleri içerebilmektedir:

- Engelli bireyler ve bakıma muhtaç kişiler,
- Okuma-yazması olmayan kişiler,
- Kadın hane reisleri,
- Türkçe bilmeyen kişiler,

v. Kırsal kesimde yoksulluk içinde veya yoksulluk sınırının altında yaşayan kişiler.

Kültürel Miras

Turizm sektörü, Ordu ilinin ekonomisine önemli bir katkıda bulunmaktadır. Ordu ilinin doğal ve kültürel yapısı, doğa ve kültür turizminin gelişmesine olanak sağlamaktadır. Ordu İli 2017 Yılı Çevre Durum Raporuna (2018: 2) göre kentte 36 sit alanı mevcuttur. İlde ayrıca, tek yapı ölçeğinde korunmuş 475 tarihi eser mevcuttur. Bunların 291'i sivil mimari örneği, 54'ü dini yapı, 52'si mezarlık, 48'i kültürel yapı, 9'u harabe, 8'i idari bina, 7'si askeri bina, 6'sı ise endüstriyel ve ticari yapıdır.

Ancak, BNH'de projeden etkilenme riski altında olabilecek kültürel miras alanları hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Bu konu, SÇSD çalışması sırasında ele alınacaktır. Karadeniz Kültür Envanteri⁵ verilerine göre, proje alanındaki yerleşimlerin çevresinde bulunan kültür varlıkları aşağıda sunulmuştur⁶. Bunların proje faaliyetlerinden etkilenme riski, fizibilite çalışmaları tamamlandıktan sonra değerlendirilecektir.

Tablo 5-27 Etkilenen yerleşim yerlerinin çevresindeki kültürel miraslar

Kültürel Miras	Tür	İl	İlçe	Yerleşim	Koordinat
Akoluk Köprüsü	Kültürel yapı	Ordu	Ulubey	Akoluk	40.8209, 37.7009
Tarihi yol kalıntısı	Kültürel yapı	Ordu	Fatsa	Kılıçlı	40.9987, 37.5394

⁵ <https://karadeniz.gov.tr/ordu-kulturel-tasinmaz-varliklar/?&sahife=3>

⁶ Tablo, sivil mimari eseri olan bina ve konutları içermemektedir.

Beylerli Mahalle Camii	Dini yapı	Ordu	Kabataş	Beylerli	40.7101, 37.4607
Bolaman Kalesi ve Sur Duvarları	Arkeolojik alan	Ordu	Fatsa	Bolaman	41.0366, 37.5917
Budak Camii	Dini yapı	Ordu	Korgan	Çiftlik	40.8234, 37.3978
Çatak Köyü Merkez Camii	Dini yapı	Ordu	Ünye	Çatak	41.0699, 37.1265
Gölköy Kalesi	Arkeolojik alan	Ordu	Gölköy	Kaleköy	40.6916, 37.5896
Göller Köyü Kalesi	Arkeolojik alan	Ordu	Çatalpınar	Akkaya	40.9015, 37.4480
Hamam 1 (Sefalık Mah.)	Kültürel yapı	Ordu	Aybastı	Sefalık Mh.	40.6812, 37.422
Hamam 2 (Sefalık Mah.)	Kültürel yapı	Ordu	Aybastı	Sefalık Mh.	40.6812, 37.4221
Hamam 1 (Selimiye Mah.)	Kültürel yapı	Ordu	Aybastı	Selimiye Ngh.	40.9841, 37.8760
Hicret Kuba Mescidi	Dini yapı	Ordu	Korgan	Yeşilalan Mh.	40.7613, 37.3419
Kilise 1 (Bolaman Mah.)	Dini yapı	Ordu	Fatsa	Bolaman Mh.	41.0368, 37.5916
Kilise 1 (Gölköy Mah.)	Dini yapı	Ordu	Gölköy	Gölköy Mh.	40.6146, 37.6128
Kilise 1 (Kuşluvan Mah.)	Dini yapı	Ordu	Gölköy	Kuşluvan Mh.	40.6211, 37.6258
Kıran Mahalle Camii	Dini yapı	Ordu	Ulubey	Kıryanıçmı r Mh.	40.8422, 37.7873
Kösebucağı Mahalle Camii	Dini yapı	Ordu	Fatsa	Kösebucağı Mh.	40.8947, 37.4066
Külekçi Camii	Dini yapı	Ordu	Çamaş	Edirli Mh.	40.9485, 37.5006
Mevlana Camii	Dini yapı	Ordu	Çatalpınar	Merkez Mh.	40.8827, 37.4538
Mezar 1 (Budak Mah.)	Lahit ve mezarlıklar	Ordu	Çamaş	Budak Mh.	40.9218, 37.5612
Mezar 1 (Danışman Mah.)	Lahit ve mezarlıklar	Ordu	Çamaş	Danışman Mh.	40.9357, 37.5303
Mezar 2 (Danışman Mah.)	Lahit ve mezarlıklar	Ordu	Çamaş	Danışman Mh.	40.9358, 37.5295
Mezar 1 (Kazancı Mah.)	Lahit ve mezarlıklar	Ordu	Perşembe	Kazancı Mh.	41.0580, 37.6499

Kaynak: Karadeniz Kültür Envanteri

Somut olmayan kültürel mirasa ilişkin resmi kayıt bulunmamaktadır. UNESCO'ya göre atalarımızdan miras kalan ve gelecek nesillere aktaracağımız somut olmayan kültürel miras; sözlü gelenekler, gösteri sanatları, sosyal uygulamalar, ritüeller, kutlama etkinlikleri, doğa ve

evren hakkındaki bilgiler ile uygulamalar veya geleneksel sanatların üretimi ile ilgili bilgi ve beceriler gibi gelenekler veya hayat deneyimleridir. Türkiye genelinde olduğu gibi havza içerisinde de doğum, ölüm, düğün, sünnet törenleri gibi somut olmayan kültürel miraslara örnek olarak verilebilecek törenler ve kültürel uygulamalar bulunmaktadır. Bu konu, topluluk düzeyindeki ankette daha ayrıntılı olarak incelenecektir. Karadeniz Kültür Envanterinde, Ordu'nun somut olmayan kültürel mirası sözlü edebiyat, geleneksel törenler, yemek kültürü gibi bazı ayrıntılarla sunulmaktadır.

5.1.3 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Masa başı incelemesi ve ilk saha ziyaretinin ışığında belirlenen temel toplumsal cinsiyet sorunları. Tüm sorunlar, havzadaki potansiyel etki alanları olarak kabul edilerek kapsama dahil edilmektedir. BNH projesi bağlamındaki temel toplumsal cinsiyet sorunları aşağıdaki şekilde yapılandırılmıştır:

Kırsal Kesimdeki Dezavantajlı Kadınlar (Engelli, Yaşlı, Mülteci, İşsiz, Göçmen İşçi ve Kadın Aile Reisi)

Türkiye'de dezavantajlı sosyo-ekonomik arkaplana sahip kadınlar ile erkekler arasında eşitsizlikler mevcuttur (Dünya Bankası, CPF Türkiye). Kadın ve erkek topluluk üyeleri, değişimlerden farklı şekillerde etkilenmekte olup ihtiyaçları, sorunları, baş etme stratejileri ve kaynaklara erişimleri farklıdır. Bu eşitsizlikler kırsal alanlarda çok daha belirgindir. Özellikle engelli, yaşlı, işsiz, göçmen işçi kadınlar ve hane reisleri kırsal ve kentsel topluluklarda daha derin hassasiyetlere sahiptir.

İlk paydaş toplantılarında bu kadınların dezavantajlı durumları vurgulanmış, kadın çiftçilere yönelik tarımsal desteklerin önemi, yaşlı kadınların ev içi sorumluluklarının azaltılması ve kadın göçmen işçilerin durumlarının güçlendirilmesinin altı çizilmiştir. BNH Projesinde kadınlar hassas bir grup olarak kabul edilmekte olup bölgede daha derin hassasiyetlere sahip dezavantajlı kadınlara özel ilgi gösterilecektir.

Hassas bir grup olarak kadın topluluğu üyeleri, BNH yatırımlarının merkezinde yer almaktadır ve daha derin hassasiyetlere sahip kadınlara daha fazla dikkat gösterilmelidir. Farklı kadın kullanıcıların dikkate alınmaması, toplulukların BNH yatırımlarına katılamaması, bu yatırımlardan sınırlı yararlanmasa, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının ve özellikle havza yönetimine ilişkin planların başarısız olması, alt projelerin sürdürülebilir olmaması, kadınların iş yükü ve sorumluluklarının artması ve geçim fırsatlarını yitirmeleri, ailelerin parçalanması, yeniden yerleştirme sürecinde toprak hakları, mülkiyet ve krediye erişim açısından eşitsizlik ve kadınların yönettiği hanelerde yoksulluk gibi durumlara sebep olacaktır. Ayrıca, kırsal kesimdeki dezavantajlı kadınların ihtiyaçlarını, sorunlarını ve seslerini göz ardı etmek, bu kadınların sınırlı katılımı ve kapsayıcılığın sağlanamaması gibi riskler doğuracaktır (ICIMOD, 2000). Bu nedenle, alt projelerde tasarım ve uygulama sırasında kapsayıcı ve katılımcı yaklaşımın uygulanıp uygulanmadığı değerlendirilerek projeler buna göre sıralanacak ve BNH'de kırsal kesimde yaşayan kadınları tüm yönleriyle kapsayacaklardır.

Kadınların Temel Hizmetlere Erişimi (Genellikle Sağlık ve Eğitim)

Başta eğitim ve sağlık hizmetleri olmak üzere temel hizmetlere erişim ve bunlardan yararlanma, kırsal kesimdeki kadınların sosyo-ekonomik koşullarının belirlenmesindeki temel hususlardır. Kadınlar, arazi yapısı, ulaşım zorlukları ve iklim nedeniyle sağlık ve eğitim tesislerine

erişmekte güçlük çekmektedir. Ayrıca kadınlar, özellikle kronik hastalıklar için tedavi hizmetlerine ulaşmada çeşitli engellerle karşı karşıyadır.

Türkiye'de tarım sektöründe çalışan kadınların dörtte biri okuma yazma bilmemektedir (TÜİK, 2016). Kadınların tarımsal üretime katılımı, eğitim hizmetlerine kayıt yaptırmalarının önünde bir engeldir (Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), 2018). İl düzeyinde cinsiyete göre ayrıştırılmış birinci tur istatistikler aşağıdaki gibidir.

Ordu	Oran
Ortaokul Mezunu Olan Kadınların Oranı (25 yaş)	19,30
Ortaokul Mezunu Olan Kadınların Oranı (25 yaş)	28,10

Kaynak: TEPAV, 2018

İl Sağlık Müdürlüğünden, cinsiyete göre ayrıştırılmış ilave bilgiler talep edilmiştir. Geribildirimler gelmeye devam etmektedir. Sağlıkla ilgili ayrıntılı istatistikler (sosyo-ekonomik bağlam), Bölüm 5.1.2'de yer almaktadır.

Kırsal kesimdeki kadınlar, sınırlı bakım hizmetleri, evde doğum, erken yaşta doğum gibi bazı olumsuz koşullarla karşı karşıyadır. Bunun yanı sıra, havzada akraba evlilikleri yaygındır (L.Baş., N.Ulukan, 2020) ve bu durum, anne ile bebek sağlığı açısından bazı risklere neden olmaktadır. Öte yandan, ücretsiz aile işçisi olarak çalışmak, sosyal güvencenin bulunmaması riskini de beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla kadınlar, iş kazaları ve meslek hastalıkları açısından koruyucu sağlık hizmetlerinden tam olarak yararlanamayabilir (TBMM, 2018).

Aşağıda, bazı sağlık göstergeleri sunulmuştur:

Ordu	Oran
Doğurganlık (19 yaş altı) (binde bir)	59,23
Anne ölümü oranı (100.000 doğum, bölgesel düzey)	12,5

Kaynak: TEPAV, 2018

Ulaşım ile ilişkili kısıtlamalar da kadınların sağlık hizmetlerine erişimini engellemektedir. Kırsal kesimdeki kadınlar, acil durum, tedavi ve bakım ihtiyaçları için hastanelere ulaşmada güçlük çekmektedir. Sınırlı ulaşım, kadınların anne bakım hizmetlerine erişiminin önünde de büyük bir engeldir.

Alt projelerin, etkilenen köylerdeki mevcut sağlık hizmetleri üzerindeki potansiyel etki ve baskıları ile kronik hastalıklar ve/veya mevcut sağlık sorunları üzerindeki projeye bağlı potansiyel etkiler, SÇSD Süreci sırasında değerlendirilecektir. Özellikle toz, gürültü, patlatma (varsa) gibi inşaatla ilgili etkiler ve proje çalışanlarının inşaat tarafındaki tedavi ihtiyaçları dikkate alınacaktır. Ayrıca, tarımla ilgili alt projelerde pestisit kullanma olasılığı değerlendirilecektir.

Teknoloji Kullanımı Dahil Olmak Üzere Kadınların Becerilerinin Geliştirilmesi

Kırsal kesimdeki kadınlar, mesleki eğitimlere ve hayat boyu eğitim fırsatlarına erişimde güçlük çekmektedir. Kırsal kesimdeki kadınları, ulusal ve küresel işgücü gereksinimlerine uyum sağlamak ve onları sosyo-ekonomik hayatta güçlendirmek için beceri geliştirme fırsatlarının ve bilgi paylaşım platformlarının sağlanması esastır. Kadınların işgücü gereksinimlerini karşılamak için güncel bilgilere uyum sağlaması ve becerilerini artırması gerekmektedir. Ayrıca kadınlar, çocuk bakımı dahil olmak üzere ev içerisindeki sorumlulukları ve düşük eğitim düzeyleri nedeniyle tarımsal yayın hizmetlerinden yararlanmada güçlük çekmektedir (TBMM, 2018).

Mesleki eğitim fırsatlarının artırılması, kadınların sosyo-ekonomik yaşamda güçlendirilmesi için hayati öneme sahiptir (Kulak 2011 Aktaran Gazioğlu, 2014). Bu bakımdan SÇSD Süreci esnasında, alt projelerin kadınların gelir alanında yeni bilgi ve teknolojileri öğrenme ve kullanma imkanını içerip içermediği değerlendirilecektir. Özellikle tarım ve ormanla ilgili alt projelerin yenilikçi ve güncel eğitim ve yaklaşımları içerme potansiyeline sahip olması beklenmektedir. Fizibilite çalışmaları tamamlandığında ayrıntılı bir değerlendirme yapılacaktır.

Kadın İşgücü ve Zaman Yoksulluğu

Türkiye, benzer gelir düzeylerine sahip ülkeler arasında kadınların işgücüne katılım oranlarının en düşük olduğu ülkelerden biridir (Dünya Bankası, CPF Türkiye). Kadınların işgücüne katılımı, bölgelere göre farklılık göstermektedir. TÜİK'in Toplumsal Cinsiyet İstatistiklerine göre (2013) kadınların işgücüne katılımı %38,2 ile ülke ortalamasının üzerindedir. Ordu ilinde istihdam edilen kadınların ve erkeklerin oranı aşağıdaki gibidir:

Ordu	Oran
Kayıtlı Kadın İstihdamı (İl)	12,89
Kayıtlı Erkek İstihdamı (İl)	30,45

Kaynak: TEPAV, 2018

Türkiye'de kadınlar, toplam 16-17 çalışma saati ile tarımsal üretimin bel kemiğidir ve tarımsal üretim ihtiyacının yarısından fazlasını karşılamaktadır (Gazioğlu, 2014: 100). Kadınlar, ev içerisindeki sorumlulukları ve iş yükleri nedeniyle işgücüne dahil olmada zorluklar çekmektedir. Aşağıda örnek bir günlük çalışma programı (ücretsiz tarım işçisi) yer almaktadır:

Zaman	Sorumluluk
06.00 – 07.00	Bahçeye Gidiş
07.00 – 10.00	İş
10.00 – 10.20	Ara (Yemek)
10.20 – 12.30	İş
12.30 – 13.30	Öğle Yemeği
13.30 – 16.00	İş
16.00 – 16.20	Ara
18.00	İş Bitimi

Farklı toplumsal cinsiyet görev ve sorumluluklarının göz ardı edilmesi, kadın göçmen tarım işçilerinin hassasiyetlerinin artmasına veya devam etmesine, evdeki iş yüklerinin artmasına veya devam etmesine ve kadınlar için nakdi yardımların yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Alt projelerde eşit olmayan ve katı bir toplumsal cinsiyet işgücü ayrımının yapılması halinde, kadınlara erkeklerden daha az ücret ödenecektir. Ayrıca, iş yükü nedeniyle sağlık riskleri ortaya çıkacaktır.

Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet, önemli bir toplumsal cinsiyet sorunu olmaya devam etmektedir. Kadınlara yönelik şiddet, fiziksel, duygusal, psikolojik veya cinsel şiddet şeklinde olabilir. Kırsal kesimdeki kadınlar şiddete karşı hassas durumdadır. Aile içi ortamda (eş şiddeti) ve/veya dışarıda eşleri dışındaki kişiler tarafından şiddete maruz kalabilmektedirler. Ordu'da ŞÖNİM (Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi) bulunmamaktadır.

Veriler, Doğu Karadeniz Bölgesinde yaşayan (evli veya beraber yaşadığı biri olan) kadınların %38'inin şiddete maruz kaldığını göstermektedir (Gazioğlu, 2014: 100). Aile içi şiddet,

kadınların refahını, çalışma kabiliyetini ve sosyoekonomik hayata katılımlarını azaltmaktadır. Kırsal kesimdeki kadınların ekonomik olarak güçlendirilmesi, istihdam karşısındaki hassasiyetlerini azaltacaktır. Kırsal kesimdeki kadınlara toprak, kredi ve diğer kaynaklara erişimin sağlanması ve karar alma organlarına dahil edilmeleri, kırsal kesimdeki kadınların güçlendirilmesinin önünü açacaktır.

Bunun yanı sıra, kırsal kesimdeki kadınlar, uzak yerlerden yakmak için odun getirirken veya karanlıkta yürürken dışarıda çeşitli risklerle karşı karşıyadır. Alt projelerde çatışma faktörlerinin bulunup bulunmadığı, süreç kapsamında değerlendirilecektir. Özellikle gri alt projeler inşaat işlerinden oluşmaktadır ve topluluklarda inşaat işçilerinin bulunması (teorik olarak), kırsaldaki kadınlara ilişkin çatışma ve gerilimi artırma potansiyeline sahip olabilmektedir.

Altyapı Erişimi (Su, Kanalizasyon ve Ulaşım)

Herkesin temiz suya, kanalizasyona ve ulaşım hizmetlerine erişim hakkı vardır. Kadınlar, geçim koşulları nedeniyle altyapı hizmetlerine ulaşmakta güçlük çekmektedir. Ayrıca, kadınların altyapı hizmetlerine sınırlı erişimi, sağlık sorunlarına ve iş yüklerinin artmasına neden olacaktır. Bu alt projelerin, altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi üzerindeki etkileri SÇSD kapsamında değerlendirilecektir. Projelerin altyapı üzerindeki etkileri tespit edilirken kırsal ve kentsel olanlar dahil olmak üzere yol rehabilitasyon projelerinin fizibilitesi ve projelerin, heyelanlara karşı kontrolü dikkate alınacaktır. Buna ek olarak, gelecekte su, kanalizasyon ve ulaşım hizmetlerinde yapacakları iyileştirmeleri belirlemek için ilgili belediyelerden mevcut ve gelecekteki altyapı planları talep edilmiştir.

Kadınların Karar Alma Sürecine Katılımı

Ordu ili, 2017 yılı Türkiye Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksinde 81 il arasında 37. sırada yer almıştır (TEPAV, 2018). 2012-2015 yılları arasında bu oran 43 olmuştur (TEPAV, 2018). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmak için birçok çaba gösterilse de kadınların karar alma sürecine katılımına ilişkin veriler iyileştirilmelidir. Şu anda meclislerde Ordu ilini temsil eden hiçbir kadın üye bulunmamaktadır. Aynı durum, Ordu Büyükşehir Belediyesi ve İlçe Belediyeleri için de söz konusudur. Şehir meclislerindeki kadın temsilcilerin oranı aşağıdaki gibidir:

Ordu	Oran (%)
Kadın üyelerin oranı - Ordu Büyükşehir Belediyesi	2,7
Kadın üyelerin oranı - Ordu İlçe Belediyeleri	4,1

Kaynak: TESEV, 2018

BNH'de toplam üç kadın köy muhtarı vardır. Masa başı incelemesine göre Ordu ilinde toplam beş kadın sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloya bakınız.

	İlçe	Köy	Muhtarın Adı
1	Gürgentepe	Ağızlar	Elmas GEDİK
2	Gürgentepe	Göller	Yeşim DEMİRER
3	Gürgentepe	Gültepe	Aylin ÇALIŞ

Ordu - BNH Muhtarları	Sayı
-----------------------	------

Toplam erkek muhtar sayısı	256
Toplam kadın muhtar sayısı	3

İlk çalışmalar, BNH'de hiç kadın kooperatifinin bulunmadığını ortaya çıkarmıştır (TOB).

Alt projelerin yararlarına ve kadınların ihtiyaçlarının, sorunlarının, başa çıkma stratejileri ve hassasiyetlerinin değerlendirilmesine odaklanılacaktır. Alt projeler kadınların ihtiyaçlarını ve yaşadıkları güçlükleri dikkate alıp kadınlara özgür bir karar verme ortamı sağladığı takdirde iş bölümünde, yeni gelir alanlarında ve katılımcı uygulamada değişiklikler ortaya çıkabilir.

Gelir Kaynaklarına İlişkin Geleneksel Toplumsal Cinsiyete Dayalı İş Bölümü (Tarım, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği)

Kadın ve erkek topluluk üyeleri farklı görevlere sahip olup tarımsal üretimin çeşitli yönlerini deneyimlemektedir. Farklı toplumsal cinsiyet çıkarlarının ve ihtiyaçlarının göz ardı edilmesi, üretimi olumsuz yönde etkileyecek ve yerel bilgi kaybına neden olacaktır. Tarım (genellikle fındık), arıcılık, orman ürünleri ve balıkçılık BNH'nin ana gelir kaynaklarıdır. Kadın ve erkeklerin, tarımsal üretimde farklı görev ve sorumlulukları vardır. Örneğin, kadın çiftçiler genellikle bitkilerin toplanması ve bakımı ile uğraşırken, erkek çiftçiler pazarlamayla uğraşmaktadır. Başka bir deyişle, kadınlar pazarlama dışındaki tüm hayvancılık faaliyetlerinden (bakım, sağım, süt ürünlerinin hazırlanması) sorumludur. Bu tür bir iş bölümü, doğrudan geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve tutumlarıyla ilişkili olup kadınların iş yükünü artırmaktadır. Özellikle tarım ve ormanla ilgili alt projelerin potansiyel etkilerinin toplumsal cinsiyet iş bölümünü pekiştirdiği mi yoksa tarımsal üretimde kadınların konumunu güçlendirmek için yenilikçi bir yaklaşım mı gösterdiği, SÇSD sürecinde değerlendirilecektir.

Kadın Girişimciliği

Kooperatifler dahil olmak üzere kadınların yönettiği işletmeler, kırsal kalkınma için çok önemli bileşenlerdir. Yerel kadın mağazacıların, esnafın ve kadın kooperatiflerinin desteklenmesi, yerel satın alma olasılığı ve tarım sektöründe yeni girişim alanlarının ortaya çıkma olasılığı SÇSD süreci kapsamında değerlendirilecektir. Gri yatırımlara ilişkin inşaat işleri sırasında köylerde yemek, temizlik, ham madde, ekipman, barınma vb. ihtiyaçların ortaya çıkacağı varsayılmaktadır. Bu, köylerde halihazırda kadınların yönettiği işletmelerin yanı sıra havzada iş kurmayı düşünen kadın girişimciler için de olumlu bir etki yaratacaktır. Ayrıca tarım-gıda değer zincirleri, markalaşma ve tarımsal ürünlerin pazarlanması gibi konularda özel olarak tasarlanmış projeler, kadınların yönettiği işletmelerin kalitesini ve sayısını artıracaktır.

Kaynaklara ve Arazi Mülkiyetine Erişim ve Kontrol

Kadınların arazi mülkiyeti ve doğal kaynaklara erişimi, kırsal kalkınmanın kritik bileşenleridir. Türk medeni kanunu, kadınların mülkiyet haklarını çeşitli şekillerde etkilemiştir. Bu kanun, küçük ölçekli tarım arazilerini miras yoluyla devralma konusunda kadınlara karşı ayrımcılık yapmaktadır (Kocabıçak, 2018). Örneğin, kadın ve erkek evli oldukları takdirde araziye ortak mülk olarak sahip olmaktadır. Ancak, genellikle tapuda sadece erkeğin adı yazmaktadır. Bu durum, kadınların karar alma sürecine katılımını sınırlandırmakta ve krediye erişimlerini zorlaştırmaktadır.

Orman ve ağaçlar üzerindeki erişim ve kontrol ayrımı, hane halkının geçim kaynaklarını ve eşit olmayan erişim ve kontrol kaynaklarını etkileyecektir. Bu durum kadının, kadınların (veya erkeklerin) karar vermelerinde daha az rol almasına; öz saygısının ve statüsünün azalmasına ve

bilgi, teknoloji, eğitim ve sınırlı toprak kullanımı gibi girdilere eşit düzeyde ulaşamamalarına neden olmaktadır.

5.2 Saha Çalışması ve Yerinde Gözlemler

Kapsam belirleme belgesi, katılımcı bir süreçte dayanmaktadır. Bu nedenle, başlangıçtaki paydaş katılımı, temel sorunların ve SÇSD'nin kapsamının belirlenmesine büyük ölçüde katkıda bulunmuştur. Kapsam belirleme belgesinde sunulan verilerin önemli bir kısmı, paydaş katılım faaliyetlerinde, özellikle de aşağıdaki faaliyetlerde elde edilmiştir:

- 13-17 Temmuz 2020 tarihleri arasında Ordu'da gerçekleştirilen saha çalışması ve
- OMO paydaş kuruluşlarıyla devam eden katılım faaliyetleri.

Kapsam Belirleme Saha Çalışması sırasında aşağıdaki faaliyetler gerçekleştirilmiştir:

- Paydaş toplantıları ve
- Saha ziyaretleri ve istişareler (toplantı ve görüşmeler)

Paydaş Toplantıları

Türkiye Orman Mühendisleri Odasının (OMO) genel koordinasyonunda paydaşlar toplantılara davet edilmiştir. Katılımcı listesi, Bölüm 8 PKP'de yer almaktadır. Toplantılar üç farklı paydaş grubu için yapılmıştır:

- Oturum - I: Bakanlıklar ve Yerel Kuruluşlarla Toplantı
- Oturum - II: Sivil Toplum Kuruluşları ve Özel Sektörle Toplantı (Paydaş Toplantısı)
- Oturum - III: Belediye Başkanları ve Kaymakamlar ile Toplantı

Tüm toplantılarda aşağıdaki kurul üyeleri bilgilendirici sunumlar yapmıştır:

- Mehmet ÇELİK, Genel Müdür Yardımcısı, OGM
- Halil OFLU, Bölge Müdürü, Amasya Bölge Müdürlüğü
- Dr. Erhan DEMİR, Daire Başkan Yardımcısı, Etüt, Planlama ve Tahsisler Daire Başkanlığı, DSİ
- Serkan KAMAN, Müdür Yardımcısı, DSİ 7. Bölge Müdürlüğü
- Celal KANBUR, Müdür Yardımcısı, Giresun Orman Bölge Müdürlüğü
- Ayşegül SELİŞİK, FAO Türkiye Temsilci Yardımcısı
- Ekrem YAZICI, FAO/UNECE Ortak Ormancılık ve Kereste Bölümü Başkan Yardımcısı, FAO
- Dora SIRER, BHN'nin SÇSD Ekip Lideri

Saha ziyaretleri ve İstişareler

Saha çalışması, 13-16 Temmuz 2020 tarihleri arasında OMO rehberliğinde yapılan yerinde gözlemler ve istişarelerden (toplantılar ve yapılandırılmamış görüşmeler) oluşmuştur. **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**7, saha ziyaretlerinin bir özetini sunmaktadır. Fotoğraflar için Ek 5'e bakınız.

Tablo 5-28 Kapsam Belirleme için Saha Ziyaretleri

13 Temmuz 2020			
Katılımcılar	Yer / Tarih	Faaliyetler	Kilit konular
• Ordu Valisi • SÇSD Ekibi • FAO • OGM	Ordu Valilik Binası (13.7.20)	• Açılış konuşmaları • Paydaşlarla toplantılar (kamu kurumları)	• Projenin genel hedefleri

• DSİ • KGM			
• Ordu Büyükşehir Belediye Başkanı • İlçe Belediye Başkanları • SÇSD Ekibi • FAO • DSİ • KGM • OGM	• Ordu Büyükşehir Belediyesi (13.7.20)	• Açılış konuşmaları • Paydaşlarla toplantılar	• Projenin genel hedefleri
• Ordu Valisi • Ordu Vali Yardımcısı • Ordu Büyükşehir Belediye Başkanı • SÇSD Ekibi • FAO • OGM • DSİ • KGM	Ordu Valilik Binası (13.7.20)	• Açılış konuşmaları • Paydaşlarla toplantılar • OGM, DSİ, KGM, FAO'nun sunumları • Tartışma ve değerlendirme	• İşin büyüklüğü • Projenin amacı • Kurumlar tarafından planlanan yatırımların tanıtımı • BNH'nin çevresel ve sosyal sorunlarının görüşülmesi
14 Temmuz 2020			
• Ordu Valisi • Ordu Vali Yardımcısı • İlçe Belediye Başkanları • SÇSD Ekibi • FAO • OGM • DSİ • KGM • Sivil kuruluşları • Özel Sektör	• Ordu Büyükşehir Belediyesi (14.7.20)	• Açılış konuşmaları • Paydaşlarla toplantılar (belediyeler, STK'lar ve özel şirketler) • OGM, DSİ, KGM, FAO'nun sunumları • Tartışma ve değerlendirme	• İşin büyüklüğü • Projenin amacı • Kurumlar tarafından planlanan yatırımların tanıtımı • BNH'nin çevresel ve sosyal sorunlarının görüşülmesi
• SÇSD Ekibi • FAO • OGM • DSİ • KGM •	• Ordu Büyükşehir Belediyesi (14.7.20)	• Genel Değerlendirme Toplantısı	• Saha ziyareti planının güncellenmesi • SÇSD Ekibini 3 gruba ayırarak daha etkili bir saha ziyaretinin planlanması
15 Temmuz 2020 (SÇSD Ekibi Çevre Grubu)			
• SÇSD Ekibi Çevre Grubu • OSKİ • DSİ	Fatsa Organize Sanayi Bölgesi (OIS) - Taşkın Yapısı (15.7.20)	• Gözlemler • OSB'de şiddetli sele neden olan nehrin yanında saha araştırması	• Kamulaştırmaya gerek yoktur • ÇED Yönetmeliğine tabi değildir • İnşaat 2021/2022'de başlayacaktır
	Şahsene Regülatörü (15.7.20)	• Regülatör için önerilen alanda saha ziyareti	• Şahsene Regülatörü, Fatsa ilçesi ve mahallelerine su temin edecektir • Arazi tahsis gereklidir • "ÇED gerekli değil" kararının alınması gerekmektedir • Son tasarımlar 2022'de hazır olacaktır
	Çamaş (15.7.20)	• İçme suyu baraj gölü ve su arıtma tesisi (SAT) için önerilen alana saha ziyareti	• Gölet, Çamaş ilçesi ve mahallelerine su temin edecektir • Baraj gölü için "ÇED gerekli değil" kararı alınması gerekmektedir • SAT, ÇED yönetmeliğine tabi değildir • Baraj gölü için arazi tahsis gereklidir • Önerilen arazi bir şahsa ait olduğundan SAT için arazinin kamulaştırılması gerekmektedir • İki projenin de kesin projeleri 2022'de hazır olacaktır
	Çatalpınar (15.7.20)	• İçme suyu baraj gölü ve su arıtma tesisi (SAT) için önerilen alana saha ziyareti	• Gölet, Çatalpınar ilçesi ve mahallelerine su temin edecektir • Baraj gölü için "ÇED gerekli değil" kararı alınması gerekmektedir • SAT, ÇED yönetmeliğine tabi değildir • Baraj gölü için arazi tahsis gereklidir • Önerilen arazi bir şahsa ait olduğundan SAT için arazinin kamulaştırılması gerekmektedir • İki projenin de kesin projeleri 2022'de hazır olacaktır

	Kabataş (15.7.20)	İçme suyu baraj gölü ve su arıtma tesisi (SAT) için önerilen alana saha ziyareti	- Gölet, Kabataş ilçesi ve mahallelerine su temin edecektir - Baraj gölü için "ÇED gerekli değil" kararı alınması gerekmektedir - SAT, ÇED yönetmeliğine tabi değildir - Baraj gölü için arazi tahsisi gereklidir - Önerilen arazi bir şahsa ait olduğundan ve fındık üretimi için kullanıldığından, SAT için arazinin kamulaştırılması gerekmektedir. - İki projenin de kesin projeleri 2022'de hazır olacaktır
	Çatalpınar-Elmaköy (15.7.20)	Planlanan nehir taşkın kontrol yapılarına saha ziyareti	- Yapının amacı, taşkın neden olduğu hasarı en aza indirmek ve havzada gerçekleşen tüm birikimi önlemektir. "ÇED gerekli değil" kararının alınması gerekmektedir - Kamulaştırma sorunu yoktur - İnşaat 2021/2022'de başlayacaktır
	Aybastı-Yağcılı (Sağlık mahallesi) (15.7.20)	- Heyelan alanına ziyaret - Heyelandan ciddi şekilde etkilenen vatandaşlarla görüşme	15 yıkılmış ev 30 hasarlı ev - Heyelan nedeniyle tahliye edilen alanın izlenmesi - Vatandaşlarla görüşme ve değerlendirme
15 Temmuz 2020 (Tarım ve Orman Grubu)			
- SCSD Ekibinin Tarım ve Orman Grubu - İl Tarım ve Orman Müdürlüğü	Ordu-Fatsa Konakbaşı (15.7.20)	- Pilot projenin gözlemlenmesi - Vatandaşlarla görüşme ve değerlendirme	Serbest Sistem Organik Yumurta Tavukçuluğuna İlişkin Saha İncelemesi
	Ordu-Ünye (15.7.20)	- Pilot projenin gözlemlenmesi - Vatandaşlarla görüşme ve değerlendirme	Solucan Gübresine İlişkin Saha İncelemesi Üretim Tesisi
	Ordu -Fatsa-Kılıçlı (15.7.20)	- Pilot projenin gözlemlenmesi - Vatandaşlarla görüşme ve değerlendirme	Seyyar Hasat ve Fındık Kurutma İstasyonuna İlişkin Saha İncelemesi
	Ordu-Fatsa Konakbaşı (15.7.20)	- Pilot projenin gözlemlenmesi - Vatandaşlarla görüşme ve değerlendirme	Modern Kivi Yetiştiriciliğine İlişkin Saha İncelemesi.
	Ordu-Fatsa-İlica (15.7.20)	- Pilot projenin gözlemlenmesi - Vatandaşlarla görüşme ve değerlendirme	Mantar Üretimine İlişkin Saha İncelemesi
	Ordu-Aybastı-Çakırlı (15.7.20)	- Pilot projenin gözlemlenmesi - Vatandaşlarla görüşme ve değerlendirme	Süt Toplama ve Süt Ürünleri İşleme Merkezine İlişkin Saha İncelemesi
	Ordu-Aybastı-Uzundere (15.7.20)	- Pilot projenin gözlemlenmesi - Vatandaşlarla görüşme ve değerlendirme	Kaz Yetiştiriciliğine İlişkin Saha İncelemesi
	Ordu-Aybastı-Uzundere (15.7.20)	- Pilot projenin gözlemlenmesi - Vatandaşlarla görüşme ve değerlendirme	Sığır Yetiştiriciliğine İlişkin Saha İncelemesi
15 Temmuz 2020 (SCSD Ekibi Sosyal Grubu)			
- SCSD Ekibi - FAO	Bolaman Kalesi ve Hazinearoğlu	- Gözlemler (Kültürel miras) - Toplantı	- Sellerin neden olduğu iş ve iş günü kayıplarının ve diğer ekonomik kayıpların büyüklüğü - Yerleşim yerlerinin göç ve sosyo-ekonomik sorunları

• Bolaman Belediye Başkanı • Fatsa Belediye Başkanı • İlçe Mahalleleri muhtarları • Organize Sanayi Bölgesi Müdürü • OGM • DSİ	Konağı (15.7.20)	• Muhtarlar yapılan görüşmeler • OSB Müdürünün yerel taşkınlık hakkındaki sunumu • Fatsa Organize Sanayi Bölgesine ziyaret • Yerel temasların kurulması	
• SÇSD Ekibi • FAO • KGM • OGM • Çatalpınar Belediye Başkanı	Çatalpınar Tünelinin Konumu (15.7.20)	• Gözlemler • KGM'nin sunumu	• Tünel ihtiyacının gerekçesi (yatırım planından çıkarılmıştır)
• SÇSD Ekibi • FAO • KGM • OGM	Kuyuluştan Direkli'ye (yol ve köprü koşullarının incelenmesi) (15.7.20)	• Gözlemler • Sunum	• Önemli bir erişim noktası ancak yenilenmesi gerekmektedir
• SÇSD Ekibi • FAO • KGM • OGM • Muhtarlar • Köylüler	Belenköy Mesire Alanı	• Gözlemler • Sunum • Görüşme • Yerel temasların kurulması	• İyi bir potansiyele sahip olup iyileştirilmesi gerekmektedir • Stratejik nokta
• SÇSD Ekibi • FAO • OGM • Kabataş İlçesi Muhtarları • Ordu milletvekili • Kabataş Belediye Başkanı	Kabataş Belediye Başkanlığı (15.7.20)	• Toplantı • Belediye Başkanı Sn. Yakup Yılmaz'ın Sunumu • Muhtarlar yapılan görüşmeler • Yerel temasların kurulması	• En büyük sorun içme suyudur. İçme suyunun taşınması gerekmektedir. Koku ve atık su sorunları mevcuttur. • Köy, Bolaman nehrinin iyileştirilmesini talep etmektedir ancak bu turizmle ilişkili bir talep değildir • Daha iyi yolların talep edilmesi • Arıcılık ve arıcılık ürünleri endüstrisine ilişkin tavsiyeler • Altyapıyı zorlayan mevsimsel nüfus hareketleri • Geçim kaynaklarının durumu (tarım, hayvancılık ve arıcılık) • İlçenin, doğal yönleri dışında turistlere sunulabilecek pek fırsatları yoktur
• SÇSD Ekibi • FAO • OGM • Kabataş İlçesi Muhtarları • Ordu Milletvekili • Kabataş Belediye Başkanı • Başkanlık Divanı Üyeleri	Aybastı (Aybastı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi) (15.7.20)	• Toplantı • Ordu milletvekilinin sunumu • Kabataş belediye başkanının sunumu • FAO'nun Sunumu • Muhtarların Sunumu	• BNH'nin çevresel ve sosyal sorunlarının Kabataş ilçesi vatandaşları ve muhtarları ile görüşülmesi
• SÇSD Ekibi • Aybastı Belediye Başkanı • Sanayi bölgesi işbirliği başkanı • Aybastı Tarımsal Kalkınma Forumu Başkanı • Kızılay Başkanı • Muhtarlar • MHP milletvekili • Aybastı İşveren Odası Ofisi • Bölge sakinleri	Aybastı	• Saha İncelemesi • Belediye Başkanının Sunumu • Toplantı	• Konumu nedeniyle Sanayi Bölgesinin inşaatına ilişkin sorunlar. Doğal afetlerin etkilerine açık olması • Bal evlerinin inşasına yönelik ihtiyaç • Hayvancılığın azalması ve bunu önlemeye yönelik tedbirler (yem endüstrisi, küçükbaş hayvan yetiştirme tesisi) • Hayvancılıkta rekabet güçleri düşük olduğu için (yem bitkileri üretmezler) hayvan desteğinde pozitif ayrımcılık beklentisi • Doğalgaz ihtiyacı • Orman ürünlerinin işlenmesi için fabrika ihtiyacı • Aybastı'da geçmişte hayvancılık iyi seviyede olmasına rağmen zamanla gücünü kaybetmiştir • Burada yol, su ve kanalizasyon sorunları mevcuttur • Göç oranı yüksektir • Göçün ana nedenleri, hayvancılık faaliyetlerinin azalması ve işsizliktir • Yakın çevredeki doğal su etkin bir şekilde kullanılamamaktadır • Kırmızı balık üretebilmektedirler; deniz ürünleri de desteklenmelidir • Ormancılar, ağaçların kesilip yeni ağaçların dikilmemesinden şikayet etmişlerdir

			- Aybastı'nın çeşitli vadilerinde yeraltı sularını beslemek üzere kar ve yağmur sularını toplamak için havzalar oluşturulabilir. - Su sorunu, baraj gölleriyle çözülebilir - Yol ihtiyaçları - Hayvan destekli %50 indirimli hayvan ürünlerini satın almak pazardaki fiyatlarından daha pahalıya mal olmaktadır - Gençler korunmalıdır, spor kompleksi ihtiyaçları - Destek projelerine geç dönemlerde öncelik verilmelidir - Altyapıyı ve istihdamı artıracak herhangi bir girişim olmazsa herkes göç edecektir - Fatsa, Aybastı'daki su kaynağını kullanmaktadır - Hayvan atıklarının çaya gönderilmesi çok büyük bir sorundur - Yağmur yağdığında mevcut baraj gölünde türbülans meydana gelmektedir - Arazi toplulaştırma ihtiyacı
- ŞÇSD Ekibi - FAO - OGM - Sağlık Mahallesi Muhtarı - Ordu Milletvekilleri - Belediye Başkanı - Bölge sakinleri	Sağlık Mahallesi	- Afetten etkilenen alana ziyaret - Görüşme - Yerel temasların kurulması	- Yerel halkın herhangi bir kredi veya tazminat alamaması, gerekli ekipmanı geri almak için mülklerine erişememesi, evlerin halen afet bölgesi olarak bırakılması gibi şikayetleri devam etmektedir - Evlerin güvensiz olması - Yeni inşaat için kredi alınması
- ŞÇSD Ekibi - FAO - OGM - Kızılot Mahallesi Muhtarı - Belediye Başkanı	Kızılot	- Belediye Başkanının Sunumu - İçme Suyu Proje Alanının İncelenmesi	- Su kaynağından çekilen suyun dağıtılamaması sorunu - Su ihtiyacının boyutu - Kızılot baraj gölü, OGM'nin eski yangın baraj gölünden içme suyu baraj gölüne dönüştürülmüştür - Ekosistem göllerinde regülatör yüksekliğinin 1 metreye çıkarılması, bu baraj göllerinde herhangi bir tehlikeye neden olmayacaktır
16 Temmuz 2020			
- ŞÇSD Ekibi - FAO - OGM - Aybastı Orman İşleri - Aybastı Valisi	Perşembe Yaylası (16.7.20)	- Yayla, Karga Zirvesi/ Saha incelemesi - Ekoturizm hakkında bilgiler	Gözlemler
- ŞÇSD Ekibi - FAO - OGM	Aybastı (16.7.20)	- Aybastı-Toygar - Gözlemler	Önerilen ekoturizm erişim yoluna ilişkin saha incelemesi
- ŞÇSD Ekibi - FAO - OGM	Aybastı-Çakırlı (16.7.20)	- İnceleme - Yerel toplulukla görüşmeler	- Gözlemler - BNH'nin çevresel ve sosyal sorunlarının vatandaşlarla görüşülmesi - Bölgenin önlenebilir doğal afetlere eğiliminin olması
- ŞÇSD Ekibi - FAO - OGM	Aybastı (16.7.20)	- Aybastı-Toygar - Gözlemler	Gölet, Aybastı ilçesi ve mahallelerine temin edecektir
- ŞÇSD Ekibi - FAO - OGM	Kabataş (16.7.20)	- Kabataş-Kuzköy - Gözlemler	Bal Ormanında Saha İncelemesi

Saha ziyareti sonucunda ortaya çıkan başlıca bulgular ve gözlemler şunlardır:

Zayıf Altyapı:

Havzada ve bölgede herhangi bir kalkınma girişiminin başlatılabilmesi için ulaşım ve kentsel ile kırsal su, kanalizasyon ve atık arıtma hizmetleri açısından zayıf olan altyapının ele alınması gerekmektedir.

Yaşlı Nüfus Oranı:

Bolaman nehri havzasında yaşlı nüfus oranı çok yüksektir. Saha ziyaretlerinde çok fazla genç veya orta yaşlı nüfusun bulunmadığı görülmüştür. Bu, çeşitli yerlerde (kahvehaneler veya açık alanlar gibi) yerel halkla yapılan görüşmelerde de doğrulanmıştır. Ekonomik fırsatların

olmaması nedeniyle bu yaş kategorilerindeki insanların çoğu daha iyi istihdam fırsatları için başka şehirlere göç etmektedir. Nüfusun yaş yapısı ve dışarıya göç oranının yüksek olması, havzadaki sosyal hayatı hemen hemen her yönden etkilemiştir

Dışarıya göç:

Özellikle 2000 yılından bu yana kırsal nüfus, geri dönüşü olmayan bir oranda dışarıya göç vermektedir. Bu durum, saha ziyaretlerinden ve bu ziyaretler sırasında yerel halktan toplanan bilgilerden de anlaşılmaktadır. Yaşlıların çoğu, bir zamanlar göçmen işçi olduklarını ve para kazanmak için başka şehirlere gittiklerini bildirmiştir. Kendilerinin de vurguladığı gibi çoğu, inşaat sektöründe işçilik gibi vasıfsız işler yapmıştır. Yine birçoğunun belirttiği gibi bölgedeki gençler halen bu yolu seçmekte ve başka şehirlerde işçi olarak çalışmaktadır. Havzadaki düşük eğitim düzeyi göz önüne alındığında, bu durum şaşırtıcı değildir. Havzadaki yaşlı bireyler, şu anda bölge dışına giden göçmenlerin kendileri gibi emeklilik yaşında buraya geri döneceklerini düşünmektedir. Ekonomik açıdan en verimli yıllarını bölge dışında vasıfsız işlerde çalışarak geçiren bu gençlerin durumu, havzanın en önemli sosyal sorunlarından biri olarak da vurgulanmıştır.

Geçim Ekonomisi:

Bolaman Nehri Havzası, Fatsa'nın dar sahil bölgesinden iç kesimlere doğru yayılmaktadır. Havzanın ve yerleşim yerlerinin çoğu, ciddi derecede bakımsız olan araziye yayılmıştır. Bu olumsuz jeomorfolojik koşullar, geçim kaynaklarını sınırlandırmaktadır. Mevcut geçim kaynakları, sermaye birikimini çok düşük hale getirmiştir. Birçok insan için ekonomik faaliyetler, geçim ekonomisini ifade etmektedir. Esasen, havzayla ilgili literatür taramasının sonuçlarından biri, yerel halkın çoğunluğunun, sosyal ve ekonomik hayat açısından en düşük SES puanlarına sahip olmasıdır. Bu durum, günlük hayat gerçekliğinin bir parçası olarak saha ziyaretlerinde gözlemlenmiştir.

Yerli Bal Üretimi Sıralaması:

Literatür taramasında Ordu'daki gezici arıcılık ve bal üretiminin, ülkede ilk sırada yer aldığı görülmüştür. Aslında havzada geniş çaplı seyahatler gerçekleştirilmesine rağmen yerel bal üretiminin markalaşmasına dair herhangi bir referansa veya görünür ipucuna rastlanmamıştır.

Düşük eğitim düzeyi:

Ayrıca havzada, zorunlu eğitim yaşından sonra eğitime devam oranının düşük olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla havzadaki gençler, düşük eğitim seviyelerinde okula gitmeyi bırakmıştır. İstihdam fırsatlarının dışında, havzadaki genç nüfusun yararına olacak herhangi bir sosyal tesis yoktur. Bu nedenle sosyal hayat, genç erkekler için bile çok sınırlı olmuştur. BNH'de geleneksel kırsal kültürün devam etmesi nedeniyle genç kadınlara yönelik fırsatlar daha da sınırlıdır. Bazı kişiler, mesleki eğitim fırsatlarının bu gençlerin becerilerinin geliştirilmesine yardımcı olabileceği görüşünü savunmuştur.

Okullara erişimde karşılaşılan güçlükler:

Yerleşimlerin konumu ve geniş bir coğrafi araziye yayılması, gençlerin eğitim tesislerine erişimini çok zorlaştırmış ve bu durum, ildeki eğitim düzeyinin düşük olmasına katkıda bulunmuştur.

Emek yoğun tarım:

Saha ziyaretleri sırasında, bölgenin orantısız derecede kırsal olmasına rağmen makineli tarım faaliyetlerinin veya görünürde makinelerin bulunmadığı gözlemlenmiştir. Bu durum, bölgedeki arazi sahiplerinin küçük arazilere sahip olmasından kaynaklanmakta olup bölgedeki tarımsal

faaliyetleri emek yoğun hale getirmektedir. Bu sebeple de mevsimlik tarım işçiliği kullanımı artmaktadır.

Yaz mevsiminde su sıkıntısı:

Yerel halktan birçok kişi, özellikle yaz aylarında içme suyunun bulunmamasını ana sorunlardan biri olarak vurgulamıştır. Hatta yerel halkın bir kısmı, havzada nüfus artışına neden olduğu ve içme suyu sorununu hızlandırdığı için yaz aylarında yakınlarını ziyarete gelen akrabalarını görmek bile istemediklerini belirtmişlerdir.

Tarımda kaçırılan fırsatlar:

Yerel halktan birçok kişi, hayvancılıktan elde edilen yün gibi tarım ürünlerinin bir kısmının etkin bir şekilde kullanılmadığını ve atık muamelesi gördüğünü dile getirmiştir.

Afet sonrası yönetim eksikliği:

Saha ziyaretleri sırasında, doğal afete maruz kalan bazı kırsal yerleşimler ziyaretler edilmiş ve bu alanların bazıları afet bölgesi ilan edildiği için insanlar evlerine erişememiştir. Evlerin etrafına kordon çekilmiştir. İnsanlar bunun kendileri için aylardır devam eden bir durum olduğunu ifade ederek ilgisizlikten ve yaşadıkları maddi sıkıntılardan şikâyet etmişlerdir. Kadın sakinler özellikle eleştirel görüşler dile getirmişlerdir.

Sosyal tesis eksikliği:

Birçok kırsal yerleşim yerinde kahvehaneler tek sosyal toplanma yerleri olduğu için sosyal tesislerin eksikliği yerel halk için bir başka endişe kaynağı olmuştur. Bu kahvehanelerin de erkeklere özel alanlar olduğunu belirtmekte yarar vardır.

5.3 Çevresel ve Sosyal Hususlara İlişkin Ön Tespit

Bu bölümde, yukarıda bahsi geçen hedefler dikkate alınarak en yaygın alt havza sorunları/hassasiyetleri ile ilgili ön tespitler doğrultusunda yapılan kapsam dışında bırakma/kapsam dahiline alma çalışması gösterilmektedir.

İleride yapılacak değerlendirmelerde dikkate alınacak ve projenin (ve alt projelerin) olumsuz etkileri ile ilgili sonuçların izlenmesi adına referans noktası görevi görecek temel parametrelerin belirlenmesi bakımından kilit öneme sahip konuların/hassasiyetlerin kapsam dışında bırakılması/kapsam dahiline alınması faydalı olacaktır.

Konu kapsamını belirleme çalışması, SÇSD sürecinde dikkate alınması gereken öncelikli ihtiyaçların ve hassasiyetlerin anlaşılmasına yöneliktir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, proje ile ilgili birincil öneme sahip konuları belirlemek için ortaya yapılandırılmış bir yöntem koymaktır. Kapsam belirleme süreci, paydaş katılımının planlanması ile birlikte gerçekleştirilecek ve böylelikle kilit paydaşlar ile ön tespiti yapılan konular arasında bağlantı sağlanmış olacaktır.

Genel olarak BNH için SÇSD, yeni sorunların veya risklerin tespit edilmesini sağlayabilecek ek veya yeni bilgilerin edinilmesi ve belirlenen bir sorunun önemli veya önemsiz olduğunun belirlenmesi için detayların kapsamını ve düzeyini mümkün olduğunca daraltarak veya genişleterek esnek, dinamik ve tekrarlı bir yapı içerisinde işlem yapılması amacıyla tasarlanmıştır.

Bu bölümde yer verilen çalışmanın amacı, masa başı incelemeleri ve saha çalışmalarının yanı sıra OMO ile işbirliği dahilinde paydaş kuruluşlar ve toplum mensupları ile devam eden katılım faaliyetlerinden anlaşıldığı üzere BNH'de ön plana çıkan sorun ve hassasiyetlerin uygunluğuna göre Ç&S konularının kapsam dahiline alınması/kapsam dışında bırakılmasıdır.

Kapsam belirleme çalışmasının sonucunda başlangıç olarak kilit konular, Tablo 5-29'de gösterildiği şekilde belirlenmiştir:

Tablo 5-29. BNH'deki Kilit Konuların Ön Tespiti

Sorunlar/Hassasiyetler	Kapsam dahilinde/dışı	ŞÇSD kapsamına alma/kapsam dışında bırakma	Doğrulama Araçları
Hava kirliliği	KAPSAM DIŞI	Toz ve gaz emisyonları ile ilgili herhangi bir endişe kaynağı belirtilmemiştir. Planlanan alt projelerden emisyon üretimi olası değil.	Yok
İklim	KAPSAM DAHİLİNDE	Sel ve heyelanların ana nedeni, şiddetli yağışlar ve fırtınalar. İklim değişikliği, havzadaki tarımsal faaliyetleri, üretim kapasitesini ve biçimlerini etkilemektedir.	Meteorolojik veri
Arazi örtüsü	KAPSAM DAHİLİNDE	Masa başı incelemesinde ormanların fındık tarlalarına dönüşmesi öngörülmektedir. Vatandaşlarla yapılan istişareler, bunun artık sorun olmadığına işaret etmektedir.	Son 10 yılın arazi örtüsü haritalarının karşılaştırılması
Su kaynakları	KAPSAM DAHİLİNDE	Kırsal kesimlerde kanalizasyon ağının ve foseptik çukurlarının olmaması, atık suyun doğrudan derelere boşaltılması, taşkın ile taşınan toprağın kirlenmesi	Mevcut su kalitesi analizlerinin gözden geçirilmesi ve yerinde gözlem
Heyelan riskleri	KAPSAM DAHİLİNDE	Dik yamaçlar, jeolojik yapı ve önlemlerin yetersizliği düşünüldüğünde toplum sağlığına ve güvenliğine büyük ölçüde etki edecek şiddetli toprak kaymaları yaşanabilir. Heyelanlar, toprak kirliliğinin başka yerlere taşınmasına da sebep olmaktadır (örn; tarım kaynaklı nitratlar).	Heyelan risk haritalarının, yerleşim haritası, arazi örtüsü haritası ve arazi kullanım haritasının birbiriyle örtüştürülmesi
Sel riskleri	KAPSAM DAHİLİNDE	Sık şiddetli yağışlar, arazi kullanım yöntemleri, bitki örtüsü vs. nedeniyle taşkın geçmiş, havza için önem arz etmektedir.	Taşkın risk haritalarının, yerleşim haritası, arazi örtüsü haritası ve arazi kullanım haritasının birbiriyle örtüştürülmesi
İçme suyu	KAPSAM DAHİLİNDE	İçme suyu bulanık ancak toplum sağlığı ile ilgili bir vaka bildirilmemiş.	Su kalitesi kayıtları, sağlık kayıtları, yeraltı su kaynakları ile ilgili konum haritası, yer üstü su kaynakları

Sorunlar/Hassasiyetler	Kapsam dahilinde/dışı	ŞÇSD kapsamına alma/kapsam dışında bırakma	Doğrulama Araçları
Toprak kirliliği	KAPSAM DAHİLİNDE	Paydaşlar tarafından önemli bir mesele olarak belirtilmese de toprak kirliliğine ilişkin riskler, etki değerlendirmesinde ele alınacaktır.	Toprak kalitesi ile ilgili mevcut veriler (özellikle tarım arazilerinden kaynaklı olanlardan ziyade bölgesel kirlilik ile ilgili olanlar)
Erozyon	KAPSAM DAHİLİNDE	Verimli üst toprak katmanı, şiddetli erozyon ve taşkınlar ile yok oluyor.	Toprak kayması haritaları, yamaç analizi, arazi kullanımı haritaları, bitki örtüsü haritaları
Biyçeşitlilik	KAPSAM DAHİLİNDE	Havzada ender görülen tehdit altındaki ve nesli tükenmekte olan türler/gösterge türleri, özel koruma alanları ve yasal olarak korunan alanlar bulunmaktadır.	Mevcut doğal alan haritaları, BNH'deki doğal alanların Corine haritası, doğal ve kritik alanlar ile ilgili başka değerlendirmelerin sonuçları
Yetersiz su kaynağı	KAPSAM DAHİLİNDE	Yeraltı sularının fazla kullanılması ve kapasitelerinin nüfusun önemli ölçüde arttığı yaz aylarında yetersiz kalması ihtimali düşüktür.	Nüfus verileri, su kaynaklarını kapasiteleri ve alternatif kaynaklar ile ilgili bilgiler, CİS: Yerleşim planı, yeraltı kuyularının dağılımı, hidroloji tabakası
Katı Atıklar	KAPSAM DAHİLİNDE	Katı atıkların toplanması ve bertarafı ile ilgili herhangi bir endişe kaynağı belirtilmemiştir. Bugün için önemli bir mesele olmasa da uygulama aşamasında endişe kaynağı olabilir.	Atık yönetimine yönelik altyapı ve belediye kapasitesinin değerlendirilmesi
Dışarı göç	KAPSAM DAHİLİNDE	Havza, kırsal kesimden dışarı yüksek oranda göç yaşamaktadır. Planlanan projeler, havzadaki istihdam olanaklarını ve tarımsal üretkenliği arttırmalı ve böylelikle göçün yönünü tersine çevirmelidir. Bölgeye bağlılık hissini arttıracaktır.	Demografik bilgiler Göç istatistikleri Projenin kırsal üretkenliğe muhtemel etkisi Yerel halkın bölgeye bağlılığı İşçilerin göç ettiği bölgelerdeki ekonomik açıdan çekici gelen faktörler/gelir düzeyi
Dengesiz nüfus piramidi	KAPSAM DAHİLİNDE	Yaşlı nüfusun fazla, genç nüfusun az olması nedeniyle ekonomik açıdan bağımlı insan oranının yüksekliği, havzadaki kırsal nüfus yapısını dengeleyecek planlanan projeler ile azalacaktır.	Doğum ve ölüm istatistikleri Nüfusun yaş dağılımı
Tarımsal geçim kaynakları	KAPSAM DAHİLİNDE	Fındık üretimine aşırı bağımlılık Proje, tarımsal üretime ve tarımsal ürünlerin çeşitliliğine etki edecektir.	Tarım istatistikleri Arazi ve hayvan sahipliği istatistikleri İl Orman ve Tarım Müdürlüğü kayıtları Fındık ile geçinen hanelerin tahmini gelirleri

Sorunlar/Hassasiyetler	Kapsam dahilinde/dışı	ŞÇSD kapsamına alma/kapsam dışında bırakma	Doğrulama Araçları
İstihdam yapısı	KAPSAM DAHİLİNDE	Yüksek genç işsizlik oranı, yüksek kadın işsizlik oranı ve yüksek mevsimlik işçilik oranı Planlanan projeler, yüksek genç nüfusu ve kadın işsizlik oranlarını azaltıp Ordu'da fındık mevsimi dışındaki iş imkanlarını arttıracaktır.	İŞKUR istatistikleri TÜİK işgücü piyasası istatistikleri
Sınırlı ekonomik katkı	KAPSAM DAHİLİNDE	Küçülen hizmet, sanayi ve ticaret sektörleri Planlanan projeler, yeni sektörlerin önünü açıp ekonomiye yeni aktörlerin katılımını ve iş imkanlarının artmasını sağlayacaktır.	Ticaret ve sanayi odalarına ilişkin istatistikler TÜİK gelir istatistikleri
Düşük SES	KAPSAM DAHİLİNDE	Planlanan projelerle, BNH'de sosyo-ekonomik durumu ülke ortalamasının bir hayli altında olan insanların durumu iyileştirilecektir.	SES İstatistikleri
Bölünmüş icar	KAPSAM DAHİLİNDE	Toprak mülkiyetinin küçük ve bölünmüş yapısı nedeniyle istimlak sırasında ekonomik değer kaybı yaşanabilir.	Arazi sahipliği istatistikleri
Ortak varlıkların (orman ve mera) kullanımı ile ilgili sorunlar	KAPSAM DAHİLİNDE	Ormanlık alanlar ve meralar, havzadaki insanların geçim kaynakları arasında önemli bir yer tutarken proje bileşenlerinden de etkilenecek niteliktedir.	Arazi sahipliği istatistikleri
Fiziksel iskân	KAPSAM DIŞI	Arazi edinim planları olmadığı için bu aşamada bunu değerlendirmek mümkün değil. Bu konu, İskan Çerçevesi aşamasında değerlendirilecektir.	
Altyapı yetersizliği	KAPSAM DAHİLİNDE	Güvenlik, hizmetlere erişim, trafik ve dinlenme alanları ile ilgili sorunlar konusunda planlanan yatırımların uygulanmasıyla gelişme kaydedilecektir.	TÜİK yaşam endeksi verileri
Toplum Sağlığı ve Güvenliği	KAPSAM DAHİLİNDE	TULIP kapsamında inşaat çalışmalarının yapılması planlanmaktadır. Tarım arazileri ile yerleşim alanlarının farklı doğal afetlere maruz kalma durumu, planlanan projeler ile değişecektir.	Akademik çalışmalar AFAD istatistikleri
Düşük eğitim seviyesi	KAPSAM DAHİLİNDE	Eğitime ve eğitim imkanlarına erişim, planlanan projeler ile artacaktır.	TÜİK eğitim istatistikleri
Toplumsal dışlanma	KAPSAM DAHİLİNDE	Mahallelerin kopuk olması durumu ve ev ile sınırlı sosyal hayat/faaliyetler, planlanan programların uygulanmasıyla değişecektir.	Akademik çalışmalar

Sorunlar/Hassasiyetler	Kapsam dahilinde/dışı	ŞÇSD kapsamına alma/kapsam dışında bırakma	Doğrulama Araçları
Kültürel miras	KAPSAM DAHİLİNDE	Korunan alanlar, proje faaliyetlerinden etkilenme riski taşımaktadır.	Karadeniz Kültür Envanteri
Hassas gruplar	KAPSAM DAHİLİNDE	Mevsimlik tarım işçilerinin ve mültecilerin durumu ve çocuk işçi uygulaması	Akademik çalışmalar Sivil toplum ve mevsimlik işçi araçlarından geribildirim
Kırsal kesimde dezavantajlı durumdaki kadınlar (engelli, yaşlı, mülteci, işsiz, göçmen işçi ve kadın aile reisi)	KAPSAM DAHİLİNDE	Proje, kadınların sınırlı katılım göstermesine, kapsayıcılık konusunda başarısız olunmasına ve erkeklerin göç etmesine neden olabilir. Proje, kırsal kesimlerdeki dezavantajlı kadınların ihtiyaçlarını, sorunlarını ve seslerini göz ardı edebilir.	TÜİK Demografi İstatistikleri, İşçileri Bakanlığı Verileri, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Verileri
Kadınların temel hizmetlere erişimi (sağlık ve eğitim)	KAPSAM DAHİLİNDE	Projenin etkilenen köylerdeki mevcut sağlık hizmetlerine etkisi ve üzerinde oluşturacağı baskı. Proje, kronik hastalıklara ve/veya mevcut sağlık sorunlarına etki edebilir.	Millî Eğitim Bakanlığı Verisi Sağlık Bakanlığı Verisi
Teknoloji kullanımı dahil olmak üzere kadınların beceri gelişimi	KAPSAM DAHİLİNDE	Proje ile birlikte gelir üretme alanında yeni bilgi ve teknolojilerden yararlanılabilir.	Tarım ve Ormancılık Bakanlığı (kırsal hizmetler) verileri, Millî Eğitim Bakanlığı (halk eğitim merkezi) verileri, Belediye verileri
Kadın İşgücü ve Zaman Azlığı	KAPSAM DAHİLİNDE	Tarım işçisi olarak çalışan kadınların artan ve/veya devam eden hassasiyetleri, proje sırasında artabilir ve şiddetlenebilir. Proje esnek saatleri göz ardı edip çocuk ve yaşlı bakımında sınırlı hizmet imkânı sağlayarak ve cinsiyete dayalı iş bölümü geleneğini şiddetlendirerek kadınların ev işlerini arttırabilir.	İşgücü verili (kayıtlı istihdam)
Kadınlara Karşı Şiddet.	KAPSAM DAHİLİNDE	Proje sırasında bazı konularda çatışma yaşanabilir. İnşaat çalışmaları nedeniyle cinsel istismar/taciz vakalarında artış veya kadınların işgücü katılımlarının artması sonucunda hane içi şiddet vakalarında artış yaşanma ihtimali	Güvenlik (Şiddet) Verileri Bu konuda mesai veren sivil toplum/kadın örgütlerinden geribildirim
Kadınların altyapı hizmetlerine erişimi (su, temizlik ve ulaşım)	KAPSAM DAHİLİNDE	Projeler, su haklarına erişim ve kadın sağlığı konusunda etki edebilir.	Belediye Kayıtları, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Kentsel Ulaşım Verileri

Sorunlar/Hassasiyetler	Kapsam dahilinde/dışı	SÇSD kapsamına alma/kapsam dışında bırakma	Doğrulama Araçları
Kadınların Karar Verme Sürecine Katılımı	KAPSAM DAHİLİNDE	Projelerde kadınların ihtiyaçları, sorunları, başa çıkma stratejileri ve hassasiyetleri dikkate alınmalıdır.	Üye listesi (üretici örgütleri ve STK'lar) Üretim verileri, Gelir Elde Etme Verileri
Gelir Kaynakları ile İlgili Cinsiyete Dayalı İş Bölümü (Tarım, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık ve su ürünleri)	KAPSAM DAHİLİNDE	Planlanan projeler, iş bölümünde değişikliklere neden olabilir. Alternatif gelir alanları ortaya çıkabilir. Projelerde, yerel kadın çiftçilerin ihtiyaçları, sorunları ve başa çıkma stratejileri dikkate alınmalıdır.	Raporlar ve makaleler
Kadın Girişimciliği	KAPSAM DAHİLİNDE	Yerel düzeyde kadın esnafa ve girişimcilere, proje sırasında destek olunacaktır. Proje sırasında tarım sektöründe yerel alım imkanları ve yeni iş alanları ortaya çıkabilir.	Ticaret ve Sanayi Verileri, Kredi Kullanımı
Kaynaklara Erişim ve Kaynak Denetimi ile Arazi Sahipliği	KAPSAM DAHİLİNDE	Planlanan proje, arazi ve iskan konusunda sınırlı kullanıma neden olabilir.	Çiftçi kayıt verileri, FÇ henüz hazır değil.

6 BOŞLUK ANALİZİ

Havza özellikleri ile ilgili masa başı incelemesi ve saha çalışmasından elde edilen geribildirimler doğrultusunda kilit konular (sorunlar, endişe kaynakları, hassasiyetler), 5. Bölüm'de değerlendirilmiştir. 5. Bölüm'ün sonundaki özet tabloda, çeşitli SÇSD analizlerinde işe yarayacak ve referans olarak katkı sağlayacak çevresel ve sosyal veriler ile ilgili boşluklara yer verilmiştir. Aşağıdaki bölümlerde mevcut veriler, bilgi kaynakları ve veri toplama çalışmaları ile giderilmesi gereken boşluklardan bahsedilmektedir.

Mevcut bilgilerin, bölge ile il düzeyindeki araştırmalar ve istatistiklerden ibaret olduğu unutulmamalıdır. BNH ile ilgili konuya özel bilgiler sınırlı ve eski olsa da bazı açılardan bağlamı açıklayıcı niteliktedir. Bu nedenle literatür incelemesi, havzayı içine alan Ordu ölçeğinde gerçekleştirilmiştir.

Bir sonraki SÇSD aşamasında niteliksel ve niceliksel araştırma yöntemlerinden birlikte yararlanılacak ve birincil ve ikincil veriler birlikte değerlendirilecektir. Veriler, BNH'deki yerleşim birimlerinin sosyo-ekonomik özelliklerini anlamak amacıyla farklı kaynaklardan edinilen istatistikler, kayıtlar ve haritalar aracılığıyla toplanmaktadır. Hem çevresel hem sosyal açıdan bu yöntemle özellikle bölgedeki ve havza genelindeki yerleşim yerlerinde bulunan sorunlu noktalar tespit edilmektedir. Aşağıdaki bölümün sonunda bulunan Tablo 6-7'de, tespit edilen bilgi boşlukları ve bilgi elde etmek yöntemleri ve araçları özetlenmiştir. Bu bölümde,

- öncelikle veri boşluklarını gidermek için yararlanılan yöntem açıklanacak ve
- sonrasında kapsam belirleme çalışmaları dahilinde tespit edilen boşlukları gidermek için yararlanılan tekniklerden bahsedilecektir.

6.1 Boşluk Giderme Stratejisi

6.1.1 Veri kaynakları

Stratejik değerlendirmede ikincil veri kaynaklarının yanı sıra yerel özellikler ile ilgili birincil veriler de oluşturulacaktır. Veri toplama işlemleri, 1) saha çalışmaları, 2) resmi yazışmalar yoluyla gerçekleşecektir. Saha çalışmasında stratejik çevresel ve sosyal değerlendirme için çeşitli istişarelerden yararlanılacaktır. Bunlardan bazıları,

- Havza dahilindeki ilçelerin seçilen mahallelerinde muhtarlarla görüşmeler,
- Havza dahilindeki proje alanlarının yakınlarında bulunan bazı kırsal ve ormanlık yerleşim birimlerinde hane düzeyinde görüşmeler
- Etkilenen yerleşim birimlerinde yaşayan kadınlar ve diğer dezavantajlı insanlar ile görüşmeler,
- Yerel paydaş kurum ve kuruluşlarının temsilcileri ile görüşmeler şeklindedir.

Stratejik değerlendirmenin ana kaynağı olarak mahalle düzeyinde yarı yapılandırılmış bir anket hazırlanmıştır. Anket, özellikle ilgili çevresel, ekonomik ve sosyal konularda birinci elden yerleşim birimlerine özel bilgi elde etmek için hazırlanmıştır. Anketin amacı demografik profil ve sosyoekonomik yapı, sosyal hizmetler ve altyapı, göç ve nüfus hareketleri, dezavantajlı gruplar, cinsiyet konuları, eğitim imkanları, ekonomik faaliyetleri, orman kullanımı, toprak mülkiyeti, mevsimlik işçilerin durumu, tarımsal faaliyetler, yaylacılık, hayvancılık faaliyetleri,

kültürel miras, yerleşim birimlerinin çevresel ve doğal afet geçmişi, su kaynakları, kirlilik, muhtemel toplumsal çatışma kaynakları, kanalizasyon sistemleri ve beşeri sermaye gibi konularda bilgi toplanmasıdır. Anket dahilinde muhtarların proje ile ilgili görüşlerine de yer verilmektedir (Bkz. **Ek 2**: Mahalle Düzeyinde Çevresel ve Sosyal Değerlendirme Anketi).

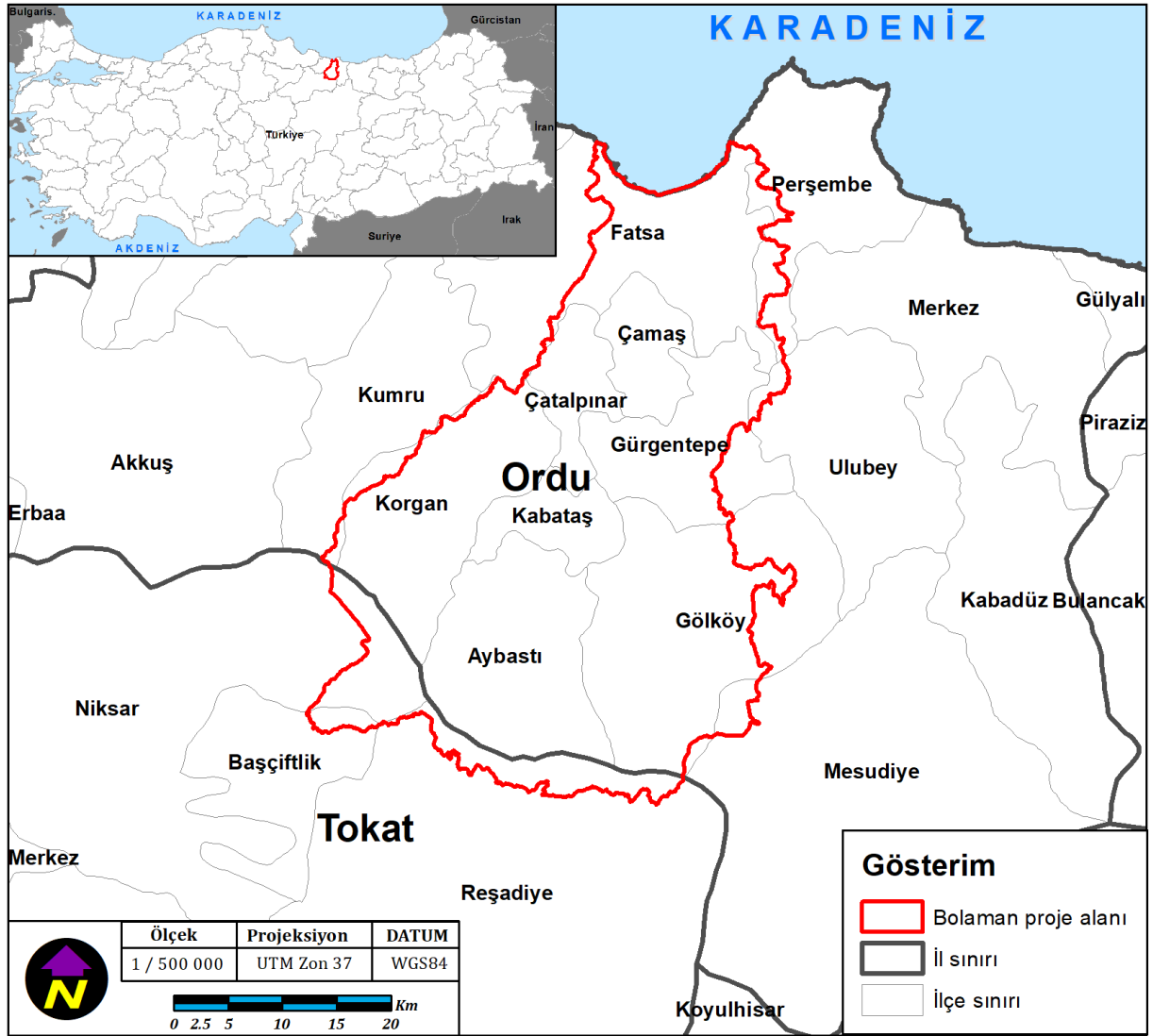
Stratejik değerlendirme kaynaklarından biri olarak hane düzeyinde yarı yapılandırılmış bir anket de hazırlanmıştır. Anket, özellikle ilgili çevresel, ekonomik ve sosyal konularda birinci elden haneye özel bilgi elde etmek için hazırlanmıştır. Anket, rasgele seçilen yerleşim birimlerindeki hane temsilcilerine uygulanacaktır. Anketin amacı hanenin demografik profili ve sosyoekonomik özellikleri, toprak mülkiyet durumu ve toprağa bağlı ekonomik faaliyetleri, orman ve doğal kaynaklardan yararlanma faaliyetleri ve projenin köye etkisi ile ilgili düşünceler konusunda bilgi toplanmasıdır (Bkz. **Ek 3**: Hane düzeyinde çevresel ve sosyal değerlendirme anketi). Hane düzeyinde yapılan anketin rasgele örneklem çalışması, azınlık gruplarının ve kadınların dahil edilmesini sağlamak adına takip edilecektir.

Muhtarlarla istişareler ve hane düzeyinde anketlerden oluşan saha çalışmalarının yanı sıra etkilenen bölgelerdeki kadınlar ile hassas gruplar ve kurumsal paydaşların temsilcileri ile ayrıntılı mülakatlar da referans koşulların belirlenmesi bakımından önemli olacaktır. Veri eksiklerinin giderilmesi için kurumsal yazışmalara başlanmıştır. Devlet kurumlarına yapılan veri talepleri, **Ek 4**'te gösterilmiştir.

6.1.2 Anket Çalışmaları İçin Örneklem Belirleme

Orman Genel Müdürlüğü'nün sağladığı verilere göre proje alanında 266 yerleşim yeri bulunmaktadır. Bu yerler Ordu ilinin Fatsa, Çamas, Çatalpınar, Gürgentepe, Korgan, Kabataş, Gölköy, Aybastı, Kumru, Mesudiye, Perşembe ve Ulubey ilçeleri ile Tokat ilinin Başçiflik, Niksar ve Reşadiye ilçelerinde bulunmaktadır. Yerleşim yerleri, **Ek 1**'de sıralanmıştır. Bu yerleşim yerlerinin 234'ü, Ordu'da, 32'si Tokat'ta, 103'ü ise orman köyleri/mevkilerinde bulunmaktadır. Ordu, 2013 yılında büyükşehir belediyesi olurken o günden bu yana ile bağlı köyler, mahalle statüsü kazanmıştır (Bkz. 3. Bölüm: Yasal ve İdari Çerçeve). Ancak bu idari değişime rağmen 140 mahalle, sosyal ve ekonomik açıdan hala kırsal bölgelere bağlıdır⁷.

⁷ Eren Şenola, Büyükşehir statüsündeki illerde kırsal nüfusun tespit: Ordu ili örneği [Büyükşehir statüsüne sahip illerde kırsal nüfusun belirlenmesi: Türk Coğrafya Dergisi 72 (2019) 5363. DOI:10.17211/tcd.546150, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/738286>

Şekil 6-1. BNH'de projeden etkilenen ilçeler

Havza'daki tüm yerleşim yerlerinin özelliklerini tespit etmek üzere tamamını temsil edecek daha büyük ölçekte yerleşim yerlerinden bazı vakaları seçmek amacıyla rasgele örneklem tekniğinden yararlanılmıştır. Örneklem boyutu, mahalle düzeyindeki anket için %95 güven seviyesi ve %10 hata payı ile belirlenmiştir. Buna göre 266 yerleşim yerinden 71'i seçilmiştir. Örneklem seçim sürecinde öncelikle tüm yerleşim birimleri alfabetik olarak sıralanmış, sonrasında bilgisayar desteğiyle rasgele sayı oluşturulup örnek yerleşim yerleri tespit edilmiştir (Bkz. www.dcode.fr/random-selection). Ayrıca, ihtiyaç olması durumunda hane anketine cevap vermeyen yerleşim yerlerinin yerini doldurmak adına örneklem grubuna 10 yedek yerleşim yeri eklenmiştir (Bkz. Tablo 6-1).

Tablo 6-1. Mahalle düzeyinde anket ile ilgili örneklem stratejisi

Yerleşim yeri sayısı	Güven düzeyi (%)	Hata payı (%)	Örneklem büyüklüğü	Yedek	Toplam
266	95	10	71	10	81

Tablo 6-2 'de, ilçelere göre örnek yerleşim yerlerinin dağılımı gösterilmektedir. Rasgele seçilen 81 ilçenin 75'i Ordu'da, 6'sı Tokat'ta bulunmaktadır.

Tablo 6-2 Rasgele Seçilen Yerleşimler

İlçe	Toplam yerleşim yeri sayısı	Örnek yerleşim yeri sayısı	İl	Sayı
Aybastı	21	9	Ordu	75
Çamaş	23	11		
Çatalpınar	23	11		
Fatsa	54	15		
Gölköy	27	8		
Gürgentepe	22	3		
Kabataş	19	3		
Korgan	29	12		
Kumru	1	0		
Mesudiye	3	0		
Perşembe	10	3		
Ulubey	2	0		
Başçıftlık	5	0	Tokat	6
Niksar	3	1		
Reşadiye	24	5		
Total	266	81	Total	81

Rasgele seçilen yerleşim birimlerinin isimleri, kırsal ve nüfus özellikleri, Tablo 6-3'de gösterilmiştir. Bu yerleşim birimlerinin elli üçü kırsal özellikleriyle bilinirken⁸ 36'sı ise orman köyüdür. Koyunculu (Ordu/Aybastı) ve Gültepe (Ordu/Gürgentepe) mahallerinin muhtarları kadındır. Örneklem kontrol edildiğinde hem yeşil hem gri proje bileşenlerinden etkilenen yerleşim yerlerinin örnekleme dahil olduğu, bu yerlerde farklı türde sosyo-ekonomik faaliyetlerin söz konusu olduğu, farklı yükseklik ve coğrafi özelliklere ve farklı etnik kökene sahip nüfus topluluklarına ev sahipliği yaptıkları belirlenmiştir.

Tablo 6-3 Mahalle düzeyinde anket için seçilen köyler

İl	İlçe	Kırsallık	Orman statüsü	Mahalle/Köy Adı	Toplan Nüfus (2019)	Kadın	Erkek
Ordu	Aybastı	Kırsal		Alacalar Mh.	1.402	704	698
Ordu	Aybastı	Kırsal	Orman	Beştam Mh.	527	241	286
Ordu	Aybastı			Koyunculu Mh.	498	253	245
Ordu	Aybastı			Fatih Mh.	678	349	329
Ordu	Aybastı			Küçükyaka Mh.	943	479	464
Ordu	Aybastı	Kırsal	Orman	Sarıyar Mh.	495	244	251

⁸ Eren Şenola, Büyükşehir statüsündeki illerde kırsal nüfusun tespit: Ordu ili örneği [Büyükşehir statüsüne sahip illerde kırsal nüfusun belirlenmesi, Türk Coğrafya Dergisi 72 (2019) 5363. DOI:10.17211/tcd.546150, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/738286>

İl	İlçe	Kırsallık	Orman statüsü	Mahalle/Köy Adı	Toplan Nüfus (2019)	Kadın	Erkek
Ordu	Aybastı	Kırsal	Orman	Sefalık Mh.	363	180	183
Ordu	Aybastı	Kırsal	Orman	Uzundere Mh.	752	364	388
Ordu	Aybastı	Kırsal	Orman	Zaferimilli Mh.	635	297	338
Ordu	Çamaş			Akpınar Mh.	338	164	174
Ordu	Çamaş	Kırsal	Orman	Budak Mh.	418	208	210
Ordu	Çamaş			Gümüşlü Mh.	132	63	69
Ordu	Çamaş	Kırsal	Orman	Hisarbey Mh.	373	173	200
Ordu	Çamaş			Kemal Paşa Mh.	563	260	303
Ordu	Çamaş			Sakargerış Mh.	1.002	496	506
Ordu	Çamaş			Sarıyakup Mh.	747	353	394
Ordu	Çamaş	Kırsal		Söken Mh.	263	135	128
Ordu	Çamaş			Sucuali Mh.	247	127	120
Ordu	Çamaş			Taşoluk Mh.	828	405	423
Ordu	Çamaş			Tepeli Mh.	167	83	84
Ordu	Kabataş	Kırsal		Alankent Mh.	463	230	233
Ordu	Kabataş			Eceli Mh.	454	227	227
Ordu	Kabataş			Yakacık Mh.	746	384	362
Ordu	Korgan	Kırsal	Orman	Aşağıkozpınar Mh.	346	173	173
Ordu	Korgan			Aşağıyaylacık Mh.	342	170	172
Ordu	Korgan	Kırsal	Orman	Beypınarı Mh.	351	180	171
Ordu	Çatalpınar			Dere Mh.	333	170	163
Ordu	Çatalpınar	Kırsal		Göller Mh.	1.756	874	882
Ordu	Çatalpınar	Kırsal	Orman	Gündoğdu Mh.	717	356	361
Ordu	Çatalpınar			Güneyce Mh.	407	196	211
Ordu	Çatalpınar	Kırsal	Orman	Karahasan Mh.	481	238	243
Ordu	Çatalpınar			Karşıyaka Mh.	549	270	279
Ordu	Çatalpınar	Kırsal	Orman	Keçili Mh.	941	453	488
Ordu	Çatalpınar			Kıran Mh.	870	431	439
Ordu	Çatalpınar	Kırsal		Madenköy Mh.	323	152	171
Ordu	Çatalpınar			Merkez Mh.	1.452	736	716
Ordu	Çatalpınar	Kırsal	Orman	Şirinköy Mh.	464	231	233
Ordu	Fatsa	Kırsal	Orman	Aşağıyavaş Mh.	370	180	190
Ordu	Fatsa	Kırsal	Orman	Bağlarca Mh.	370	181	189
Ordu	Fatsa	Kırsal		Bolaman Mh.	1.418	712	706

İl	İlçe	Kırsallık	Orman statüsü	Mahalle/Köy Adı	Toplan Nüfus (2019)	Kadın	Erkek
Ordu	Fatsa	Kırsal		Bucaklı Mh.	134	74	60
Ordu	Fatsa	Kırsal		Buhari Mh.	394	182	212
Ordu	Fatsa			Dumlupınar Mh.	7.381	3.868	3.513
Ordu	Fatsa			Hamlik Mh.	171	82	89
Ordu	Fatsa	Kırsal	Orman	Karataş Mh.	134	61	73
Ordu	Fatsa	Kırsal	Orman	Kılıçlı Mh.	573	286	287
Ordu	Fatsa	Kırsal		Kösebucağı Mh.	855	422	433
Ordu	Fatsa			Şerefiye Mh.	7.314	3.740	3.574
Ordu	Fatsa	Kırsal		Yassıbahçe Mh.	254	125	129
Ordu	Fatsa	Kırsal	Orman	Yenikent Mh.	243	118	125
Ordu	Fatsa			Yenipazar Mh.	1.242	628	614
Ordu	Fatsa	Kırsal	Orman	Yukarıardıç Mh.	616	312	304
Ordu	Gölköy	Kırsal	Orman	Akçalı Mh.	587	304	283
Ordu	Gölköy	Kırsal		Alanyurt Mh.	975	494	481
Ordu	Gölköy	Kırsal	Orman	Cihadiye Mh.	272	131	141
Ordu	Gölköy	Kırsal		Düzyayla Mh.	943	487	456
Ordu	Gölköy	Kırsal	Orman	Güzelyayla Mh.	151	58	93
Ordu	Gölköy	Kırsal	Orman	Haruniye Mh.	471	228	243
Ordu	Gölköy	Kırsal	Orman	İçyaka Mh.	646	305	341
Ordu	Gölköy			Paşapınar Mh.	381	198	183
Ordu	Gürgentepe	Kırsal	Orman	Bahtiyarlar Mh.	1.088	527	561
Ordu	Gürgentepe	Kırsal	Orman	Tepeköy Mh.	751	353	398
Ordu	Gürgentepe	Evet	Evet	Gültepe Mh.	232	118	114
Ordu	Korgan	Kırsal	Orman	Büyükakçakese Mh.	274	135	139
Ordu	Korgan	Kırsal		Çamlı Mh.	1.285	622	663
Ordu	Korgan	Kırsal		Çiftlik Mh.	1.506	722	784
Ordu	Korgan	Kırsal	Orman	Çitlice Mh.	905	469	436
Ordu	Korgan	Kırsal	Orman	Duralı Mh.	219	107	112
Ordu	Korgan	Kırsal		Tepealan Mh.	2.601	1.254	1.347
Ordu	Korgan	Kırsal	Orman	Yeşilalan Mh.	544	279	265
Ordu	Korgan	Kırsal	Orman	Yeşildere Mh.	196	90	106
Ordu	Korgan			Yukarıyaylacık Mh.	706	356	350
Ordu	Perşembe	Kırsal	Orman	Hacılar Mh.	244	113	131
Ordu	Perşembe	Kırsal		İmeçli Mh.	291	141	150

İl	İlçe	Kırsallık	Orman statüsü	Mahalle/Köy Adı	Toplan Nüfus (2019)	Kadın	Erkek
Ordu	Perşembe	Kırsal		Sırakovancı Mh.	452	220	232
Tokat	Niksar	Kırsal	Orman	Bilgili Köyü	243	109	134
Tokat	Reşadiye			Eskituraç	488	248	240
Tokat	Reşadiye	Kırsal	Orman	Kuyucak Köyü	73	38	35
Tokat	Reşadiye			Nizam	893	463	430
Tokat	Reşadiye			Şeyhlioğlu	1.117	532	585
Tokat	Reşadiye			Tahirbey	1.114	546	568

Kaynak: OGM, 2020.

Hane düzeyinde anket çalışması için rasgele olmayan uygun örneklem yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bu örneklemin mantığı, bazı sıradışı ancak farklı ve önemli vakaların hane düzeyindeki anketlerin dışında kalmamasını sağlamaktır. Bu örneklem grubuna Alevilerin ve Gürcülerin bulunduğu etnik azınlık köyleri dahil edilmiştir. Arıcılık yapan ve arı kovanlarını yaz aylarında Doğu Anadolu'ya taşıyan bazı köyler de hane düzeyindeki anketlere dahil edilmiştir. Sahip oldukları toprakların küçük olması nedeniyle ekonomik açıdan dezavantaj yaşayan ve Türkiye'nin batısındaki inşaat çalışmalarına mevsimlik işçi gönderen ve toprak kayması ve taşkın gibi doğal afetler yaşamış köyler de araştırmaya dahil edilmiştir. Bu köylerin isimleri ve belli başlı özellikleri Tablo 6-4'te gösterilmiştir. Söz konusu köylerin dışında gri ve yeşil yatırım bölgelerinin civarında bulunan ve proje kapsamında değerlendirilebilecek diğer köyler de, rasgele seçim yapılarak örneklem grubuna dahil edilmiştir.

Tablo 6-4. Hane anketi için seçilen yerleşim yerleri

İl	İlçe	Kırsallık	Orman statüsü	Mahalle/Köy	Toplan Nüfus (2019)	Kadın	Erkek	Özellik
Ordu	Gölköy	Kırsal		Direkli Mh.	632	312	320	Arıcılık
Ordu	Gölköy	Kırsal	Orman	Süleymaniye Mh.	955	446	509	Gürcü köyü
Ordu	Gölköy	Kırsal	Orman	Yuvapınar Mh.	151	82	69	Gürcü köyü
Ordu	Fatsa	Kırsal	Orman	İnönü Mh.	187	91	96	Karışık Alevi toplulukları
Ordu	Fatsa	Kırsal	Orman	Tepecik Mh.	431	225	206	Karışık Alevi toplulukları
Ordu	Gürgentepe			Akyurt Mh.	1237	597	640	Karışık Alevi toplulukları
Ordu	Aybastı			Sağlık Mh.	604	305	299	Toprak kayması
Ordu	Gölköy	Kırsal		Aydoğan Mh.	1.376	701	675	Toprak kayması
Ordu	Gölköy			Kuşluyan Mh.	3.135	1.497	1.638	Toprak kayması
Ordu	Gölköy			Sarıca Mh.	766	369	397	Toprak kayması
Ordu	Aybastı	Kırsal	Orman	Çakırlı Mh.	1.597	795	802	Küçük icar ve mevsimlik göçmen işçiliği

Kaynak: Kapsam Belirleme Saha Ziyareti, 2020

Hane düzeyinde anket için seçilen yerleşim yerlerinin adı, Tablo 6-4'te gösterilmiştir. Ancak bu yerleşim yerlerinden temsili ve güvenilir nitelikte örnek alabilmek için ortalama hane büyüklüğünün belirlenmesi gereklidir. İlgili ilçelerdeki ortalama büyüklüğünü hesaplamak için TÜİK'in 2019 verilerinden yararlanılmış ve ortalama büyüklük, 3 kişi olarak tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 6-5).

Tablo 6-5. BNH'deki Tahmini Hane Büyüklüğü

İlçe	Ortalama hane büyüklüğü
Gölköy	2.89
Aybastı	2.95
Korgan	3.56
Kabataş	2.89
Çatalpınar	3.46
Gürgentepe	2.75
Çamaş	2.84
Fatsa	3.1
Havza ilçelerinin ortalama hane büyüklüğü	3

Seçilen ilçelerin nüfuslarından ortalama hane sayısı hesaplanmıştır. Hane düzeyinde ankette yararlanılmak üzere tahmini hane sayısından temsili ve güvenilir nitelikte rasgele olmayan bir örneklem seçilmiştir. Özellikle köylerin toplam nüfusu, 11.000'i aşmaktadır. Bu köydeki hanelerin toplam sayısı yaklaşık 4000 olarak hesaplanmıştır. Bu hesaba göre seçilen her bir köyde yapılacak hane anketlerinin sayısı, Tablo 6-6'da gösterilmiş olup toplam sayı 135'tir. Bu anketler, üç erkek ve iki kadından oluşan beş kişilik deneyimli bir ekip tarafından yüz yüze gerçekleştirilecektir. Hane anketinde yasal sorumluluk (rıza) formu kullanılacaktır (Bkz. Ek 8: Rıza Formu). COVID-19 koşulları gereği, saha çalışması sırasında alınacak önlemler ile ilgili bir kılavuz hazırlanmıştır (Bkz. Ek 9). Ankete katılanların en az %30'u, bu köylerde yaşayan kadınlar arasından seçilecektir. Mahalle düzeyindeki anketler, hane düzeyinde anketlerin uygulanacağı ve yerleşim yerleri ile ilgili bilgilerin edinileceği 11 köyün muhtarlarına uygulanacaktır.

Tablo 6-6 Hane düzeyinde anket sayısı

İl	İlçe	Mahalle/Köy	Toplan Nüfus (2019)	Tahmini hane sayısı	Hane anketi örneklemi
Ordu	Gölköy	Direkli Mh.	632	211	8
Ordu	Gölköy	Süleymaniye Mh.	955	318	11
Ordu	Gölköy	Yuvapınar Mh.	151	50	3
Ordu	Fatsa	İnönü Mh.	187	62	3
Ordu	Fatsa	Tepecik Mh.	431	143	5
Ordu	Gürgentepe	Akyurt Mh.	1237	412	15
Ordu	Aybastı	Sağlık Mh.	604	201	7
Ordu	Gölköy	Aydoğan Mh.	1.376	459	17
Ordu	Gölköy	Kuşluvan Mh.	3.135	1045	38

İl	İlçe	Mahalle/Köy	Toplan Nüfus (2019)	Tahmini hane sayısı	Hane anketi örneklemi
Ordu	Gölköy	Sarıca Mh.	766	255	9
Ordu	Aybastı	Çakırlı Mh.	1.597	532	19
TOPLAM			11801	3931	135

6.2 Cinsiyet Analizi

Ana hedef gruplardan biri olan BNH'nin kırsal kesimlerindeki kadınlar, SÇSD sürecinde hassas bir grup olarak belirlenmiştir. Bölgedeki cinsiyet sorunlarını tespit etmek amacıyla bu süreçte politikalar, planlar, akademik çalışmalar, haritalar, haberler, ulusal ve uluslararası raporlar, devam eden ve tamamlanan projeler, verilen destekler ve istatistikler incelenmiştir. Cinsiyet ile ilgili kritik öneme sahip konuların tespiti için saha ziyaretlerinden elde edilen bulgulardan (kadın çiftçiler ile yapılan kısa görüşmeler ve kurumlarla yapılan toplantılardan) ve saha gözlemlerinden yararlanılmıştır.

Masa başı incelemesi kapsamında toplanan cinsiyete göre ayrıştırılmış veriler ile niteliksel veriler. Ancak, özellikle tarım sektöründe çalışan kırsal kesimdeki kadınların tespiti konusunda bazı sıkıntılar yaşanmıştır. Bu sıkıntılar, şu şekilde sıralanabilir (FAO, 2016):

- Genel olarak tarım sektöründe cinsiyet bakımından veri eksikliği söz konusudur.
- Kırsal ve kentsel alanlarda yaşayanlara yönelik cinsiyet bakımından ayrıştırılmış karşılaştırılabilir veri bulunmamaktadır.
- Türkiye İstatistik Kurumu, cinsiyet ve tarımsal üretim konusunda herhangi bir cinsiyet göstergesi belirlememiştir.
- Tarım ve Orman Bakanlığı'nın cinsiyete yönelik verilerinde cinsiyet analizi sınırlı düzeydedir.

İlgili kurumlardan cinsiyet konuları ile ilgili güncel istatistikler ve kilit veriler talep edilmiştir. Bu konu takip edilmektedir. Cinsiyet konuları ile ilgili önemli veri eksikleri, köy ve hane düzeyinde ayrıntılı bilgi ve cinsiyete göre ayrıştırılmış veri olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu veri eksikliği gidermek için mahalle ve hane düzeyinde anketler hazırlanmış ve anketlere cinsiyet ile ilgili sorular dahil edilmiştir. Ayrıca kadınların ihtiyaçları, sorunları ve başa çıkma stratejileri ile ilgili ayrıntılı bilgi edinilmesinin gerekli olduğu durumlarda telefon ve/veya internet üzerinden ayrıntılı görüşme gerçekleştirilecektir.

Cinsiyet eşitliği çalışmasının genel hedefi, cinsiyet konularını SÇSD sürecine dahil etmek ve projenin cinsiyete duyarlı değerlendirme, tespit ve değerlendirme aşamalarının uygulanmasını sağlamaktır. Özel hedefleri ise şu şekilde sıralanabilir:

- SÇSD ile ilgili mevcut ve referans niteliğinde cinsiyete göre ayrıştırılmış bilgilerin toplanması.
- Fizibilite çalışması ışığında cinsiyet ile ilgili çevresel ve sosyal etkiler ile risk türlerinin tespit edilmesi.
- Kadınların paydaş analizine dahil edilmesi ve BNH'deki kilit kadın paydaşların belirlenmesi. En hassas durumdakiler dahil olmak üzere mahalle düzeyinde kadınların

ve kadınların öncülük yaptığı kuruluşların ilgi alanları, endişe kaynakları ve bunlara yönelik teşviklerin analiz edilip fikirlerinin SÇSD sürecinde dikkate alınması.

BNH'nin kırsal kesimlerinde yaşayan kadınlar, SÇSD sürecinin ana hedef grubu ve hassas bir grup olarak belirlenmiştir. Masa başı incelemesi ile paydaş katılımından elde edilen ilk bulgular ışığında cinsiyet temelli boşluk analizleri, dört bağlam kapsamında yedi bileşen olarak yapılandırılmıştır.

Saha, ara ve makro düzeyde öncelikle birinci ve ikinci elden kaynaklar toplanıp incelenmektedir. Tür, seviye, bağlam ve güncel veriler ışığında mevcut kaynaklar ile ilgili bir ön boşluk analizi gerçekleştirilmiştir. SÇSD sürecinde ikinci ve üçüncü kez (gerekirse) kaynak toplama işlemi gerçekleştirilecektir.

BNH'nin kırsal kesimlerinde cinsiyete göre ayrılmış verilerin toplanması amacıyla sosyoekonomik durum ve hane durumu ile ilgili anketlere cinsiyet ile ilgili sorular eklenmiştir. SÇSD sürecinde gerekmesi durumunda mahalle düzeyinde kadınlarla telefon ve/veya internet üzerinden ayrıntılı görüşmeler gerçekleştirilecektir. Cinsiyet durumu ile ilgili daha ayrıntılı bilgi elde etmek için potansiyel proje yararlanıcılarına aşağıda bahsi geçen yapılandırılmış sorular (bunlarla sınırlı olmaksızın) sorulacaktır:

- Kadınlar ile erkekler arasında iş bölümü nasıl?
- İklim değişikliği nedeniyle herhangi bir değişim yaşandı mı?
- Kaynaklara erişim konusunda cinsiyet eşitsizliği söz konusu mu?
- Kaynaklara erişim ve bunların kontrolü konusuna etki eden faktörler nelerdir?
- Farklı kaynaklar ve faaliyetler ile ilgili kararları kim alıyor?
- Çalışmak isteseniz ne tür sorunlarla karşılaşabilirsiniz? Şu anda çalışıyorsanız ne tür sorunlarla karşılaştınız?
- Mülk sahibiyseniz (cevap verilmesi isteğe bağlı) mülkiyetinizi koruma veya ev içi karar verme süreçlerine katılım konusunda sıkıntı yaşadınız mı?
- Özel hayatınızda miras ile ilgili konularda bir sorun veya kısıtlama ile karşılaştınız mı? Lütfen açıklayınız.

Elde edilen bulgular ışığında yapılan cinsiyet analizi sonucunda

- BNH'nin durumu ile ilgili sorulara cevap verilmesini,
- Cinsiyete duyarlı adımların atılmasını,
- TULIP kapsamında cinsiyet konularının belirlenmesini,
- ve gerekli değişikliklerin yapılıp izleme sistemine cinsiyete göre ayrıştırılmış veriler kazandırılmasını sağlayacak tavsiyelerde bulunulacaktır.

6.3 Boşluk Analizinin Özeti

Yukarıda bahsi geçen değerlendirmeler ışığında boşluk analizi ve veri toplama aracı ile ilgili olarak Tablo 6-7'de bir özet sunulmuştur.

Tablo 6-7. Boşluk Analizi ve Veri Toplama Araçları

Sorunlar/Hassasiyetler	Veri Boşlukları	Veri Toplama Araçları	Coğrafi Kapsam
ÇEVRESEL			
İklim	Eksik yok.	Yok	Ordu İli Doğu Karadeniz
Arazi örtüsü	Arazi kullanım haritaları	OGM'den alınacak haritalar	BNH
Toprak kaymaları	Güncel toprak kayması risk haritası Topoğrafya haritası Jeoloji haritası Aktif madenlerin ve taş ocaklarının konumu Yol haritası	AFAD/OGM'den alınacak risk haritası AFAD/MTA'dan alınacak güncel durum haritası ÇŞİM veya Valilik'ten alınacak bilgiler KGM'den alınacak harita	BNH
Taşkınlar	Güncel taşkın risk haritası Yol haritası	AFAD/OGM'den alınacak risk haritası KGM'den alınacak harita	BNH
İçme suyu	İçme suyu inceleme kayıtları Sağlık kayıtları İçme suyu kaynağı olan yeraltı kuyularının ve su arıtma tesislerinin koordinatları Atık su boşaltım noktaları	ÇŞİM ve DSİ'den alınacak veriler İl Sağlık Müdürlüğü'nden alınacak su kaynaklı hastalık kayıtları OSKİ ve DSİ'den alınacak bilgiler OSKİ ve ÇŞİM'den alınacak bilgiler	BNH
Erozyon	Güncel erozyon risk haritası	AFAD/OGM'den alınacak risk haritası	BNH
Biyçeşitlilik	Doğal Alan Haritalarının CBS Katmanları	OGM ve DKMP'den alınacak dijital CBS haritaları Kritik durumdaki doğal alanlar ve türler ile ilgili özel saha çalışmaları Mahalle düzeyindeki anketler	BNH
Yetersiz su kaynağı	Havza hidroloji haritası Yeraltı kuyularının konumu	DSİ'den alınacak hidroloji haritası	BNH
Çevre Altyapısı	Kanalizasyon sistemi, su ve atık su arıtma tesisleri ve atık sahalarının kapsam alanı	OSKİ ve ÇŞİM'den alınacak haritalar ve bilgiler	BNH

Sorunlar/Hassasiyetler	Veri Boşlukları	Veri Toplama Araçları	Coğrafi Kapsam
		Mahalle düzeyindeki anketler	
SOSYAL			
Dışarı göç	Havzanın göç eğilimleri Göçün nedenleri Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun köylerin statüsünün değiştirilmesine yönelik etkisi <i>Yukarıda bahsi geçen meseleler, köylerdeki nüfus değişikliği ile ilgili resmi istatistikler üzerinden bilgi toplanmasını zorlaştırmaktadır.</i>	Mahalle düzeyindeki anketler	Yerleşim ve BNH
Dengesiz nüfus piramidi	Havzanın demografik özellikleri	Mahalle düzeyindeki anketler	Yerleşim ve BNH
Tarımsal geçim kaynakları	Havzadaki tarımsal faaliyetlerin özellikleri Farklı coğrafi özelliklere sahip yerleşim yerlerinin tarım ile ilgili sorunlarının nedenleri	Mahalle düzeyinde anket Hane düzeyinde anket TRGM'nin resmi kayıtları	Yerleşim ve BNH
İstihdam yapısı	Havzaya özel istihdam yapısı	Mahalle düzeyinde anket, hane düzeyinde anket	Hane, yerleşim ve BNH
Sınırlı ekonomik katkı	Havzadaki yerleşim birimlerine göre gelir dağılımı	Mahalle düzeyindeki anketler	Yerleşim ve BNH
Düşük SES	Muhtarlara ve hanelere göre SES değerlendirmesi Evlerin ve ekonomik kaynakların yapısal özellikleri	Mahalle düzeyinde anket Hane düzeyinde anket	Hane, yerleşim ve BNH
Bölünmüş icar	Hanelerin geçim stratejileri Yan geçim kaynaklarının özelliği	Mahalle düzeyindeki anketler Hane düzeyinde anket TRGM'nin resmi kayıtları	Hane, yerleşim ve BNH
Ortak varlıkların (orman ve mera) kullanımı ile ilgili sorunlar	Doğal kaynakların yerleşim yerine göre kullanımı ve ormanlık alanlar ile ilişkiler	Mahalle düzeyindeki anketler	Yerleşim ve BNH
Altyapı yetersizliği	Altyapı sorunlarının sürdüğü yerler	Mahalle düzeyinde anket KGM ve DSİ'nin resmi kayıtları	Yerleşim ve BNH

Sorunlar/Hassasiyetler	Veri Boşlukları	Veri Toplama Araçları	Coğrafi Kapsam
Toplum sağlığı ve güvenliği	Etkilenen yerlerde önleme ve koruma ile ilgili bilgiler	Mahalle düzeyinde anket AFAD kayıtları	Yerleşim ve BNH
Sosyal imkanlar ve hizmetlerin olmaması	Havzadaki sosyal hizmetlerin güncel durumu Yerleşim yerlerinin sosyo-kültürel faaliyet imkanları	Mahalle düzeyindeki anketler	Yerleşim ve BNH
Düşük eğitim seviyesi	Havzadaki eğitim imkanları ve düzeyi	Mahalle düzeyinde anket Hane düzeyinde anket	Hane, yerleşim ve BNH
Toplumsal dışlanma	BNH'deki farklı dini mezhepler ve kültürler arasındaki gerginliklerin nedenleri, yerel topluluklar arasındaki çatışmanın nedenleri	Mahalle düzeyindeki anketler	Yerleşim ve BNH
Kültürel miras	Proje faaliyetlerinden etkilenebilecek kültürel eserler	Resmi yazışma Mahalle düzeyindeki anketler	Yerleşim ve BNH
Hassas gruplar			
Kırsal kesimde dezavantajlı durumdaki kadınlar (engelli, yaşlı, mülteci, işsiz, göçmen işçi ve kadın aile reisi)	Hane düzeyinde bilgi gerekli	Mahalle düzeyinde anket, hane düzeyinde anket	BNH,
Kadınların temel hizmetlere erişimi (sağlık ve eğitim)	Eğitim ve sağlık imkanları, sağlık hizmetlerinin durumu ve hastalıklar ile ilgili köy düzeyinde güncel bilgi gerekli.	Mahalle düzeyindeki anketler Hane düzeyinde anket	BNH
Teknoloji kullanımı dahil olmak üzere kadınların beceri gelişimi	Hane düzeyinde beceri seviyesi ve eğitim ihtiyaçları ile ilgili yerleşim yerine göre veriler gerekli.	Mahalle düzeyindeki anketler Hane düzeyinde anket, ayrıntılı mülakatlar	BNH
Kadın İşgücü ve Zaman Azlığı	Hane düzeyinde zaman azlığı/kısıtlılığı ile ilgili yerleşim yerine göre veriler gerekli.	Hane düzeyinde anket Ayrıntılı mülakatlar	BNH
Kadınlara Karşı Şiddet.	Yok Ancak, daha çok tespitte bulunmak adına hane ve köy düzeyinde niteliksel veriler toplanacaktır.	Mahalle Düzeyinde Anket - Ayrıntılı Mülakatlar, Kilit Bilgi Kaynakları İle Görüşme (Polis/Jandarma ve Ordu Barosu)	BNH
Kadınların altyapı hizmetlerine erişimi (su, temizlik ve ulaşım)	Yok Ancak, daha çok tespitte bulunmak adına havza	Mahalle düzeyindeki anketler Hane düzeyinde anket	BNH

Sorunlar/Hassasiyetler	Veri Boşlukları	Veri Toplama Araçları	Coğrafi Kapsam
	düzeyinde niteliksel veriler toplanmalıdır.	Ayrıntılı mülakatlar Kilit Bilgi Kaynağı Görüşmesi (Belediye)	
Kadınların Karar Verme Sürecine Katılımı	Hane düzeyinde kadınların karar verme süreçlerine katılımı ile ilgili yerleşim yerine özel veriler gerekli.	Ayrıntılı Mülakatlar, Kilit Bilgi Kaynakları ile Görüşme (Kadın Sivil Toplum Kuruluşları)	BNH
Gelir Kaynakları Özelinde Cinsiyete Bağlı İş Bölümü (Tarım, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık ve su ürünleri)	Hane düzeyinde kadınların geçim kaynakları doğrultusunda ihtiyaçları, sorunları ve başa çıkma stratejileri ile ilgili güncel ve yerleşim yerine özel veriler gerekli. Ayrıca, doğal kaynak yönetimi ve havzada meydana gelen doğal afetler bağlamında elde edilen bulgular değerlendirilmeli.	Mahalle düzeyindeki anketler Hane düzeyinde anket Ayrıntılı Mülakatlar, Kilit Bilgi Kaynakları İle Görüşme (Harici Temsilciler, Memurlar (DİB))	BNH
Kadın Girişimciliği	Köy düzeyinde bilgi gerekli	Mahalle düzeyindeki anketler Hane düzeyinde anket Ayrıntılı mülakatlar Kilit Bilgi Kaynağı Görüşmesi (KOSGEB)	BNH
Kaynaklara Erişim ve Kaynak Denetimi ile Arazi Sahipliği	Bölgeye özel veri gerekli	Mahalle düzeyindeki anketler Hane düzeyinde anket Ayrıntılı mülakatlar Kilit Bilgi Kaynağı Görüşmesi (Tapu ve Kadastro GM görevlileri ve Ordu Barosu)	BNH

7 ÖN ETKİ DEĞERLENDİRMESİ

7.1 Uygunluk Değerlendirmesi

Normalde bir nehir havzası ıslak programına yönelik SÇSD, havza planlanması ile kol kola ilerleyen bir süreçtir. Burada amaç planlama sürecine havzada yaşayanların katılımını sağlayarak kalkınma projelerinin, havzanın çevresel ve sosyal hassasiyetleri ile uyumlu ve katılımcı bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktır.

"BNH için SÇSD" bağlamında kalkınma projeleri, SÇSD'den önce tamamlanmıştır. Dolayısıyla kapsam belirleme sürecine, fizibilite çalışmasına tabi muhtemel projelerden oluşan uzun bir liste ile başlanmıştır. FAO tarafından eş zamanlı olarak yürütülen fizibilite analiz sürecine destek olmak adına kapsam belirleme çalışması, havzanın en bariz sosyal ve çevresel hassasiyetleri ile kavramsal olarak tanımlanmış alt projelerin birbiriyle ilişkisini/uygunluğunu belirleyecek şekilde tasarlanmıştır.

Uygulamaya dönük bir temel oluşturmak amacıyla kapsam belirleme çalışmasında, 278 alt projenin tamamını yansıtacak 14 proje kategorisine yer verilmektedir⁹. Kategorilere ayırma işlemi, projeler arasında hedefler ve faaliyet kapsamı bakımından benzerliklere göre gerçekleştirilmiştir. 14 tematik grup, aşağıda sıralanmıştır:

Tablo 7-1. Planlanan projelerin alt kategorileri

Gri yatırımlar	
GRİ1	İçme suyu kaynakları
GRİ2	Taşkın ve Sediment Kontrolü İçin İklim Dayanıklı Yapılar
GRİ3	İçme Suyu ve Atık Suyu Arıtma Tesisleri
GRİ4	Köy Yollarının Islahı
Yeşil yatırımlar	
YEŞİL5	Erozyon kontrolü, taşkın kontrolü ve sediment taşınımının azaltılması
YEŞİL6	Mera ıslahı ve iklim dayanıklı mera sahalarının yönetimi
YEŞİL7	Ekosistem havuzları (yağmur suyu hasadı)
YEŞİL8	Ormanların ıslahı ve sürdürülebilir şekilde yönetimi
YEŞİL9	Ahşap dışı ürünler, ekoturizm ve gelir getirici faaliyetler
YEŞİL10	Ormanlara yönelik koruyucu ve destekleyici faaliyetler
YEŞİL11	Sürdürülebilir tarımsal üretimin artması
YEŞİL12	Hayvancılığın geliştirilmesi
YEŞİL13	Sürdürülebilir mera ıslahı ve yönetim planları
YEŞİL13	Tarımsal değer zincirlerinin güçlendirilmesi

⁹"Yeşil" ve "gri" yatırımlar kapsamında planlanan faaliyetler ve alt projelerin detayları ve açıklamaları için Ek 7'ye bakabilirsiniz.

Uygunluk denetimi, planlanan tüm proje kategorilerinin, BNH'deki önemli konuları ve hassasiyetleri tespit eder nitelikte olduğunu teyit etmektedir. TULIP alt projeleri ile kilit konuların birbirine uygunluğu, SÇSD sürecinde bahsi geçen proje hedefleri için de söz konusudur. Uygunluk denetimi için Tablo 7-2'ye bakabilirsiniz.

Uygunluk denetimi, aynı zamanda Bölüm 5.3'te belirtildiği üzere saha çalışma ve masa başı değerlendirmeleri ile tespit edilen Ç&S konularının da uygun olduğunu göstermektedir.

Kapsam belirleme görüşmesinde "uygunluk" analizinin sonuçlarının da tartışılması ve değerlendirilmesi tavsiye edilmektedir. Sağlıklı bir tartışma platformunun oluşturulmasına destek olmak için havza özellikleri (zafiyetler, hassasiyetler, sorunlar ve endişe kaynakları) ve kilit öneme sahip konular, öncelikle nesnel olarak toplanan bilgiler ışığında (örn; paydaş kuruluş havuzları, mahalle düzeyinde anketler ve bilimsel saha çalışmaları) teyit edilecektir.

Etki azaltma önlemlerinin geliştirilmesinde, Dünya Bankası Grubu'nun (WBG) genel ve sektöre özgü ÇSG kılavuzları çevre, sağlık ve güvenlik önlemlerinin azaltılması önerilerinde dikkate alınacaktır.

Ulusal ÇED Yönetmeliğine göre, planlanan yatırımlar için bir ÇED Raporuna ihtiyaç duyulmadığı anlaşılmaktadır. Ek-7'de projelerle ilgili bilgilerle birlikte, projelerin ÇED yönetmeliğine göre durumuna ilişkin bilgiler de yer almaktadır.

Yine de, tüm projelerin çevresel ve sosyal yasal çerçeveye uygun olarak uygulanmasını sağlamak için OGM, alt projelerin de Dünya Bankası'nın Çevresel ve Sosyal Çerçevesine göre kategorize edildiğinden ve tüm alt-projelerin hem inşaat hem de işletme aşamaları için gerekli Çevresel ve Sosyal değerlendirme belgelerinin (ÇSYP gibi) mevcut olduğundan emin olunmalıdır. OGM, gerekli çevresel ve sosyal değerlendirme belgelerinin diğer paydaşlar, yani DSİ, DSİ, KGM, TRGM, belediyeler ve kaymakamlıklar tarafından hazırlanmasını ve uygulanmasını sağlamak için koordinasyon rolünü üstlenmelidir.

Tablo 7-2. BNH'deki Kilit Konular Karşısında TULIP Alt Projelerinin Uygunluğu

BNH SÇSD'ye Özel Ç&S Konuları	BNH ile ilgili kilit konular	TULIP Hedefleri	Kilit konular ve hedefler ile uyumlu TULIP alt projeleri
Su	- Yaz aylarında sınırlı su kaynağı - Su kalitesi sorunları (bulanıklık, toplam koliformlar) - Taşkın ve erozyonun neden olduğu kirlilik - Yetersiz kanalizasyon sistemi ve doğrudan boşaltım sonucunda yaşanan kirliliğin yüzey su kaynaklarını tehdit etmesi	- Sürdürülebilir su kaynağı temin edilmesi - Temiz suya erişim sağlanması - Havza genelinde taşkın kontrolü - Havza genelinde erozyon kontrolü	- İçme suyu kaynakları (GRİ-1) - Arıtma tesisleri ve su iletim kanalları (GRİ-3) - Taşkın kontrol yapıları (GRİ-2) - Erozyon denetim çalışmaları (YEŞİL-5) - Ekosistem havzaları (yağmur suyu hasadı) (YEŞİL-7)
Toprak	- Erozyonla üst toprak katmanının yok olması - Erozyonun etkilerine karşı hassas tarım toprakları	- Meraların korunması ve ıslahı - Dik yamaçlardaki fındık tarlalarının korunması - Ormanların korunması	- Sürdürülebilir mera ıslahı ve yönetim planları (YEŞİL-12) - Ormanların ıslahı ve sürdürülebilir şekilde yönetimi (YEŞİL-7) - Ormanlara yönelik koruyucu ve destekleyici faaliyetler (YEŞİL-10)
Biyoçeşitlilik ve Ekosistemler	- Zengin biyoçeşitlilik (bilimsel olarak teyit edilecek) - Hassas doğal yaşam alanları - Nadir, tehdit altında ve nesli tükenme tehlikesi olan türlerin varlığı - BNH içindeki 3 Özel Biyoçeşitlilik Alanı Perşembe Yaylası, Ulugöl Tabiat Parkı ve Karadeniz sahil kesimi. - Diğer projelerin neden olacağı muhtemel tehditler (su gücü vs.) - Orman yaşam alanlarının çoğu, fındıklıklar ve kıyı bölgelerine yakın yerlerde ovalar ile bölünmüş durumda. - Afet sonrası yönetim eksikliği	- Havza genelinde biyoçeşitliliğin korunması - Hassas ekosistemlerin korunması - Erozyon kontrolü, mevcut biyoçeşitliliği ve doğal yaşam alanlarını değiştirebilecek taşkınlar ve erozyon.	- Ormanlara yönelik koruyucu ve destekleyici faaliyetler (YEŞİL-10) - Ormanların ıslahı ve sürdürülebilir şekilde yönetimi (YEŞİL-7) - Taşkın denetim yapıları (GRİ-1) - Erozyon kontrol çalışmaları (GRİ-1)

BNH SÇSD'ye Özel Ç&S Konuları	BNH ile ilgili kilit konular	TULIP Hedefleri	Kilit konular ve hedefler ile uyumlu TULIP alt projeleri
Toplum Sağlığı ve Güvenliği	- Afet risklerine meyilli yerleşim yerleri ve geçim kaynakları - Afetler (taşkınlar ve toprak kayması) ile zarar görmüş bağlantı yolları - Afet sonrası yönetim eksikliği	- Toplum sağlığı ve güvenliğinin sağlanması - Taşkınların ve toprak kaymalarının kontrol altına alınması	- Erozyon kontrolü, taşkın kontrolü ve sediment taşınımının azaltılması (GRİ-1) - Taşkın, toprak kayması ve sedimentasyon kontrol çalışmaları (GRİ-2) - İklimе dayanıklı köy yolu sistemi (GRİ-4)
Yerel Ekonomi ve Geçim Kaynakları	- Büyük oranda tarım ve özellikle fındığa endeksli ekonomi - Turizm potansiyeli - Hayvancılık yaygın - Önemli sayıda göçebe arıcı ve arı üretimi - Havzada küçük toprak mülkiyeti nedeniyle makineli tarım faaliyetinin olmaması - Emek yoğun tarım faaliyetleri - Mevsimlik tarım işçiliğinden yoğun olarak yararlanılması - Tarımda değerlendirilemeyen fırsatlar - Geçim ekonomisinin hüküm sürmesi	- Yerel toplulukların sürdürülebilir şekilde kalkınması - Ekosistem hizmetlerinden sürdürülebilir şekilde yararlanılması - Geçim kaynaklarının geliştirilmesi	- İçme suyu arıtımı (GRİ-3) - Mera yetiştiriciliği ve iklimе duyarlı mera yönetimi (YEŞİL-5) - Ekosistem havzaları (yağmur suyu hasadı) (YEŞİL-6) - Ahşap dışı ürünler, ekoturizm ve gelir getirici faaliyetler (YEŞİL-8) - Sürdürülebilir tarımsal üretimin artması (YEŞİL-11) - Hayvancılık ve otlatma veriminin artırılması (YEŞİL-11) - Sürdürülebilir mera ıslahı ve yönetim planları (YEŞİL-12) - Tarımsal değer zincirlerinin güçlendirilmesi (YEŞİL-13) - Markalaşma, organizasyon ve pazarlama ağının kurulması (YEŞİL-14)
Arazi kullanımı	- Ormanlık alanlar - Tarım arazileri - Ormanlar yok edilip fındık tarlasına dönüştürülmüş.	- Meraların korunması - Ormanlık alanların korunması	Mera yetiştiriciliği ve iklimе duyarlı mera yönetimi (YEŞİL-6)
Kültürel Miras	Zengin kültürel miras (somut ve somut olmayan)	Kültürel miras değerlerinin korunması	Erozyon kontrolü, taşkın kontrolü ve sediment taşınımının azaltılması (YEŞİL-5)

BNH SÇSD'ye Özel Ç&S Konuları	BNH ile ilgili kilit konular	TULIP Hedefleri	Kilit konular ve hedefler ile uyumlu TULIP alt projeleri
	Tarihi köprülere ve kalelere zarar vermiş taşkın ve toprak kayması olayları		Taşkın, toprak kayması ve sedimentasyon kontrol çalışmaları (GRİ-2)
Toplum refahı	- Dışarıya göç büyük. Bu nedenle nüfusun çoğu yaşlı. - Düşük eğitim seviyesi - Yetersiz sosyal imkanlar	- Yaşam koşullarının iyileştirilmesi - Eğitim imkanlarına erişimin arttırılması (bağlantı yolları)	İklimе dayanıklı köy yolu sistemi (GRİ-4)
Ulaşım Altyapısı	- Taş düşmeleri - Yol yüzeylerinde çatlaklar ve kopmalar - Şiddetli fırtına, taşkın ve toprak kaymalarının neden olduğu hasarlar - Turizm faaliyetlerini geliştirme engeli - Kışın yolların kapanması - Şev stabilitesine yönelik yetersiz önlemler - Toplum güvenliğine yönelik taşkın ve toprak kayması tehlikeleri	Ulaşım altyapısının iyileştirilmesi	İklimе dayanıklı köy yolu sistemi (GRİ-4)

7.2 Ön Etki Değerlendirmesi

Bu bölümde, 5. bölümde değerlendirilen havza hassasiyetleri ile planlanan TULIP projelerinin birbirine uygunluğu teyit edildikten sonra alt projelerin "ön etki değerlendirme" yapılacaktır. Böylelikle söz konusu etkilerin daha detaylı değerlendirileceği bir sonraki aşama için genel bir çerçeve oluşturulacaktır. Bu da, SÇSD aşamasında detaylı olarak değerlendirilmek üzere "hiç veya önemsiz derecede olumsuz Ç&S etkileri" olan alt projelerin ve "önemli etkileri" olan alt projelerin tespit edilmesini sağlayacaktır.

Ön etki değerlendirmesinde, uzman görüşü doğrultusunda niteliksel bir yöntem benimsenmektedir. Değerlendirme, masa başı incelemesinden elde edilen bulgular, ilk saha çalışması sırasında paydaşlardan edinilen göstergeler ve saha çalışmasına katılanların gözlemleri doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla ön değerlendirmenin amacı, mevcut verilerin teyit edilmesi aşamasında yararlanılması adına veri boşluklarını yapılandırılmış bir şekilde tanımlayarak daha kapsamlı bir stratejik değerlendirme yapılmasını sağlamaktır. Mahalle ve hane düzeyinde anketler için ilgili kurumlardan gelen veri talepleri ile ilgili olarak Ek 4'e bakabilirsiniz.

Kapsam belirleme aşamasından sonra SÇSD'nin ikinci aşamasında uygunluk analizi gerçekleştirilen ve 14 grupta toplanan projeler, genel bir etki değerlendirmesine tabi tutulacaktır.

Planlanan yatırımların tam konumları ile ilgili bilgi eksikliği nedeniyle etki değerlendirmesi oldukça sınırlı olmaktadır. Bu durum, özellikle kümülatif etki konularının ele alındığı sırada hissedilmiştir. Ayrıca mevcut ve öngörülmüş planlı faaliyetler ile ilgili bilgi eksikliği de, kümülatif etkilerin değerlendirilmesine imkan tanımamaktadır. Alt projeler, haritalama katmanlarında coğrafi koordinatları ile birlikte belirtildiği zaman kümülatif etkiler ile ilgili yorum yapmak da mümkün olacaktır. Dolayısıyla muhtemel kümülatif sonuçları olacak küçük çaplı etkilere, bir sonraki SÇSD aşamasında daha detaylı değinilecektir.

Bu amaçla her bir proje grubunun etkileri, aşağıdaki yönlerden inşaat ve işletme aşamaları için geniş çapta değerlendirilecektir:

- **Etki süresi:** Kısa Vadeli (KV) - Uzun Vadeli (UV) etkileri
- **Etkinin tersine çevrilebilirliği:** Geçici (G) - Kalıcı (K) etkileri
- **İhtimal:** Olası değil / Olası / Kesin
- **Kümülatif endişe kaynakları:** Muhtemel kümülatif etkileri

Daha önce de bahsedildiği üzere ön değerlendirmede, sadece olumsuz etkilere ağırlık verilmektedir. Bu nedenle sadece olumlu etkileri olan projeler, başka değerlendirme yapılmadan otomatik olarak kapsam dışında bırakılmaktadır. Bir sonraki aşamada ayrıntılı değerlendirme yapılırken kapsam dahilindeki bu etkilere de yer verilecektir.

Aşağıdaki etki değerlendirmesi, "önemlilik analizine" göre yapılmıştır. İlk değerlendirmede doğrudan etkilere ağırlık verilirken dolaylı etkiler sonraki aşamada ele alınacaktır.

Etkilerin çoğu "yerel" niteliktedir. Yani etkiler, faaliyet alanı ve çevresiyle sınırlı kalmaktadır. Erozyon, toprak kayması, taşkın, tarım alanlarının kirlenmesi ve havza hidrolojisindeki değişimler gibi bölgesel etkiler de gözlemlenmiştir.

Bu aşamada sosyal etkilerin, toplum güvenliği ve mera ve hayvancılık projesi süresince inşaat faaliyetlerinden ve kokudan rahatsızlık açısından değerlendirildiği unutulmamalıdır. Geçim kaynakları ve sosyal refah, diğer sosyal etkileri oluştursa da bunlar genel olarak alt projelerden olumlu olarak etkilenmektedir. SÇSD sırasında farklılıklara ayrıca değinilecektir. Burada tartışılan konu, SÇSD kapsamında bir yaklaşım benimsenmesi ve odaklanması gereken büyük çaplı etkilerin anlaşılmasıdır.

Önemlilik değerlendirmesi, "kısa vadeli ve geçici" etkilerin "önemli olmadığı", "uzun vadeli ve kalıcı" etkilerin ise "önemli" olduğu mantığına dayalıdır. Niteliksel değerlendirmede yararlanılan belirleyici önemlilik parametreleri için aşağıdaki kısma bakabilirsiniz:

Geçici: 6 aydan az sürmesi beklenen etkiler Kalıcı: Projenin etkilediği insanlar ve ekosistemler üzerinde kalıcı olması beklenen etkiler. Kısa vadeli: Sadece projenin yapım aşamasında oluşması beklenen etkiler. Uzun vadeli: Projenin işletme aşamasında oluşması beklenen etkiler.
--

Etkilerin oluşma olasılığı ile ilgili olarak değerlendirme kapsamında aşağıdaki tanımlardan yararlanılmaktadır:

İhmal edilebilir: Etkisi olmayacak. Olası değil: Etki oluşması beklenmiyor. Etki oluşabilir ancak nadiren oluşur. Olası: Çoğu koşulda oluşması beklenen etkiler. Kesin: Kesinlikle oluşacak etkilerin sonuçları.
--

Projenin alt kategorilerinin etkilerine kısaca bakmak gerekirse bu noktada aşağıda bahsi geçen bulgular elde edilmiştir: Ayrıntılar için Tablo 7-3'e bakınız.

Tablo 7-3. Alt Projelerin Olumsuz Etkileri

Alt Proje Kategorileri	Kodlar	İnşaat Faaliyetleri	İnşaat Sırasında Oluşacak Etkiler	İşletme Faaliyetleri	Faaliyet Sırasında Oluşacak Etkiler
GRİ YATIRIMLAR (GRİ)					
1. İçme suyu kaynakları • Göletler, • Su iletim kanalları	GRİ-1	• Saha hazırlığı • Üst toprak katmanının ve bitki örtüsünün kaldırılması • Hafriyat işleri • Makine kullanımı • Şantiye ofisi ve işgücü • Malzeme taşıma • Ağaç kesimi	• Toz • Makine gürültüsü • İşçi kazaları (inşaat) • İşgücü kaynaklı atık üretimi • İşgücü kaynaklı atık su • İnşaat molozu • İşçi sağlığı ve güvenliği • Cinsel sömürü ve taciz dahil olmak üzere toplum sağlığı ve güvenliği • Muhtemel arazi istismarı • Bağlantı yollarının kullanımında yaşanan kesinti Geçici, Kısa Vadeli, Kesin ÖNEMSİZ	• Kimyasalların depolanması • Enerji tüketimi • Malzeme depolama • Klorlama	• Görsel etkiler • İşçi kazaları (bakım) • Su çekilmesi • Sürdürülebilir olmayan su kullanımı • Doğal yaşam için su seviyesinde azalma • Gürültü • Doğal ürünlerin yitirilmesi Kalıcı, Uzun Vadeli, Muhtemel, Kümülatif Olabilir ÖNEMLİ

Alt Proje Kategorileri	Kodlar	İnşaat Faaliyetleri	İnşaat Sırasında Oluşacak Etkiler	İşletme Faaliyetleri	Faaliyet Sırasında Oluşacak Etkiler
2. Taşkın ve sedimentasyon için iklime dayanıklı yapılar - Taşkın kontrolüne yönelik yapılar - Sedimentasyon kontrolüne yönelik yapılar	GRİ-2	- Saha hazırlığı - Üst toprak katmanının ve bitki örtüsünün kaldırılması - Hafriyat işleri - Nehir yataklarında inşaat ve betonarme çalışmaları - Nehir yatağında rüsubat temizleme - Makine kullanımı - Şantiye ofisi ve işgücü - Malzeme taşıma - Ağaç kesimi	- Toz - İşgücü kaynaklı atık üretimi - İşgücü kaynaklı atık su - İnşaat molozu - Makine gürültüsü - İşçi sağlığı ve güvenliği - Cinsel sömürü ve taciz dahil olmak üzere toplum sağlığı ve güvenliği - Muhtemel arazi istismarı - Bağlantı yollarının kullanımında yaşanan kesinti Geçici, Kısa Vadeli, Muhtemel ÖNEMSİZ	Tek seferlik kurulum ve faaliyet	- Su altındaki yaşama etkileri - Kıyı ekolojisine etkileri - Düşük nehir debisine ve havza hidrolojisine etkileri - Nehir boyundaki toplulukların su hakları - Doğal yaşam alanının yok olması - Doğal ürünlerin yitirilmesi - Balık hareketliliğinin ve göçünün engellenmesi - Bent içindeki durgun su nedeniyle azalan mera alanları - Durgun su nedeniyle siltasyon artışı Kalıcı, Uzun Vadeli, Muhtemel, Kümülatif Olabilir ÖNEMLİ
3. İçme Suyu ve Atık Suyu Arıtma Tesisleri - AAT'ler - Su şebekesinin genişletilmesi	GRİ-3	- Saha hazırlığı - Üst toprak katmanının ve bitki örtüsünün kaldırılması - Hafriyat işleri - Makine kullanımı - Şantiye ofisi ve işgücü - Malzeme taşıma - Ağaç kesimi	- Toz - İşgücü kaynaklı atık üretimi - İşgücü kaynaklı atık su - Saha temizliği - İnşaat molozu - Makine gürültüsü - İşçi sağlığı ve güvenliği	- Faaliyet ve bakım - Güç kaynağı	- Gürültü - Koku - Yüzey ve yeraltı suyu kirliliği - Doğal ürünlerin yitirilmesi

Alt Proje Kategorileri	Kodlar	İnşaat Faaliyetleri	İnşaat Sırasında Oluşacak Etkiler	İşletme Faaliyetleri	Faaliyet Sırasında Oluşacak Etkiler
			- Cinsel sömürü ve taciz dahil olmak üzere toplum sağlığı ve güvenliği - Muhtemel arazi istismakı - Bağlantı yollarının kullanımında yaşanan kesinti Geçici, Kısa Vadeli, Kesin ÖNEMSİZ		Kalıcı, Uzun Vadeli, Muhtemel, Kümülatif Olabilir ÖNEMLİ
4. Köy Yollarının Islahı - Yollar - Köprüler	GRİ-4	- Saha hazırlığı - Üst toprak katmanının ve bitki örtüsünün kaldırılması - Hafriyat işleri - Makine kullanımı - Şantiye ofisi ve işgücü - Malzeme taşıma - Ağaç kesimi	- Toz - Makine gürültüsü - Titreşim - Toz - Yüzey sularının kirlenmesi - Kazılan topraklar - Moloz - Tehlikeli atık - İşçi sağlığı ve güvenliği - Cinsel sömürü ve taciz dahil olmak üzere toplum sağlığı ve güvenliği - Muhtemel arazi istismakı ve ekonomik iskan Bağlantı yollarının kullanımında yaşanan kesinti Geçici, Kısa Vadeli, Kesin	- Ulaşım - Bakım	- Doğal yaşam alanlarının birbirinden kopması - Doğal yaşam alanlarının bozulması - Yan yamaçların artması - Toprak kayması ve erozyon riskinin artması - Doğal ürünlerin yitirilmesi - Artan trafik kaynaklı gürültü ve toz Kalıcı, Uzun Vadeli, Muhtemel, Kümülatif Olabilir ÖNEMLİ

Alt Proje Kategorileri	Kodlar	İnşaat Faaliyetleri	İnşaat Sırasında Oluşacak Etkiler	İşletme Faaliyetleri	Faaliyet Sırasında Oluşacak Etkiler
			ÖNEMSİZ		
YEŞİL YATIRIMLAR					
5. Erozyon kontrolü, taşkın kontrolü ve sediment taşınımının azaltılması • Drenaj kanalları • Menfezler • Tel kafes • İstinat duvarları • Teraslama	YEŞİL-5	• Nehir yataklarında inşaat ve betonarme çalışmaları • Hafriyat • Makine kullanımı ile tortu temizliği • İnşaat molozu • Ağaçlandırma • Üst toprak katmanının yok olması • Şantiye ofisi ve işgücü • Malzeme taşınımı	• İnşaat molozu • Makine gürültüsü • İşçi sağlığı ve güvenliği • Cinsel sömürü ve taciz dahil olmak üzere toplum sağlığı ve güvenliği • Muhtemel arazi istismarı • Bağlantı yollarının kullanımında yaşanan kesinti Geçici, Kısa Vadeli, Muhtemel ÖNEMSİZ	• Tek seferlik kurulum • Bakım faaliyetleri • Toprak kaymalarının önlenmesi	• Doğal yaşam yollarının kapanması ve bölünmesi • Su yaşamı ve göçmen balık sürülerine etkileri • Kıyı ekolojisine etkileri • Düşük nehir debisine etkileri • Nehir yatağındaki değişimler • Nehir boyundaki toplulukların su hakları • Doğal yaşam alanının yok olması • Doğal kaynakların yitirilmesi • Balık hareketliliğinin ve göçünün engellenmesi • Bent içindeki durgun su nedeniyle azalan mera alanları • Durgun su nedeniyle siltasyon artışı Kalıcı, Uzun Vadeli, Muhtemel, Kümülatif Olabilir ÖNEMLİ

Alt Proje Kategorileri	Kodlar	İnşaat Faaliyetleri	İnşaat Sırasında Oluşacak Etkiler	İşletme Faaliyetleri	Faaliyet Sırasında Oluşacak Etkiler
6. Mera ıslahı ve iklime dayanıklı mera sahalarının yönetimi Mera ıslah planı	YEŞİL-6	- Yem bitkilerinin ekimi - Sulama - Gübre katkısı	- Kimyasalların depolanması - İşçi sağlığı ve güvenliği - Cinsel sömürü ve taciz dahil olmak üzere toplum sağlığı ve güvenliği - Muhtemel arazi istismakı - Bağlantı yollarının kullanımında yaşanan kesinti Geçici, Kısa Vadeli, Muhtemel ÖNEMSİZ	- Dışkı birikimi - Gübre katkıları - Doğal yaşam alanına doğru genişleme	- Nitrat özütleme - Toprağın asitleşmesi - Yeraltı suyu kirliliği - Yüzey sularının kirlenmesi - Biyoçeşitliliğin yok olması - Yem üretimi ve gübre birikimi sonucunda yaşam alanının yok olması Kalıcı, Uzun Vadeli, Muhtemel, Kumülatif Olabilir, Bölgesel. ÖNEMLİ
7. Ekosistem havzaları (yağmur suyu hasadı) Büyükbaş hayvanlar için içme suyu göletleri	YEŞİL7	- Hafriyat - Göletlerin kurulumu - Tel örgü çekme - Betonarme işleri	- Toz - Gürültü - İşçi sağlığı ve güvenliği - Cinsel sömürü ve taciz dahil olmak üzere toplum sağlığı ve güvenliği - Muhtemel arazi istismakı - Bağlantı yollarının kullanımında yaşanan kesinti Geçici, Kısa Vadeli, Muhtemel ÖNEMSİZ	Etkisinin olacağı tahmin edilmiyor.	Etkisi yok

Alt Proje Kategorileri	Kodlar	İnşaat Faaliyetleri	İnşaat Sırasında Oluşacak Etkiler	İşletme Faaliyetleri	Faaliyet Sırasında Oluşacak Etkiler
8. Ormanların ıslahı ve sürdürülebilir şekilde yönetimi - Mevcut yolların iyileştirilmesi (900 km. civarı) - Yeni orman yolları	YEŞİL-8	- Hafriyat - Drenaj - Eğim stabilizasyonu	- Toz - Gürültü - İşçi sağlığı ve güvenliği - Cinsel sömürü ve taciz dahil olmak üzere toplum sağlığı ve güvenliği - Muhtemel arazi istismarı - Bağlantı yollarının kullanımında yaşanan kesinti Geçici, Kısa Vadeli, Muhtemel ÖNEMSİZ	Yolların ulaşım ve orman bakımı için kullanılması	- Artan toprak kayması riski - Ortak varlıklar ile doğal ürünlerin yok olması Kalıcı, Uzun Vadeli, Muhtemel, Kumülatif Olabilir, Bölgesel. ÖNEMLİ
9. Ahşap dışı ürünler, ekoturizm ve gelir getirici faaliyetler - Mesire alanları (farklı ölçeklerde günlük sosyal faaliyetlerin yapıldığı) - Küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık ile süt ürünleri yetiştiriciliği için hibe	YEŞİL-9	- Saha hazırlığı - Bitki örtüsünün sıyrılması	- Ormanlık alanların arsaya dönüştürülmesi - Doğal yaşama verilen rahatsızlık - Gübre kullanımının artması - Meralara binen yükün artması	- Mesire alanlarının işletilmesi ve bakımı - Atık üretimi, toplanması ve bertarafı - Atık suların toplanması	- Atık ve atık su üretimi - Ortak varlıklar ile doğal ürünlerin yok olması - Meraların üzerindeki otlatma baskısının artması Uzun Vadeli, Muhtemel, Bölgesel ÖNEMSİZ
10. Ormanlara yönelik koruyucu ve destekleyici faaliyetler - Fidanlıklar için sulama, elektrik ve aydınlatma sistemleri - Tüplü fide yetiştiriciliği için üretim tesisi	YEŞİL-10	- hafriyat - inşaat faaliyetleri	- toz - gürültü - İşçi sağlığı ve güvenliği - Cinsel sömürü ve taciz dahil olmak üzere toplum sağlığı ve güvenliği	- sulama - elektrik tüketimi	Üretim alışkanlarının değişimi Kısa vadeli, olası değil ÖNEMSİZ

Alt Proje Kategorileri	Kodlar	İnşaat Faaliyetleri	İnşaat Sırasında Oluşacak Etkiler	İşletme Faaliyetleri	Faaliyet Sırasında Oluşacak Etkiler
- Fidanlıklarda hizmet ve çok amaçlı ambarların inşa edilmesi - Ordu fidanlığında tohum stok merkezi ve toprak depolama tesisinin ve Tirebolu fidanlığında çok amaçlı depolama ve toprak depolama tesisinin inşa edilmesi - Tüplü fidan yetiştirme makinesi ve toprak eleme tesisinin inşa edilmesi - Makine parkuru - Fidanlıklarda istinat duvarları			- Muhtemel arazi istimlakı - Bağlantı yollarının kullanımında yaşanan kesinti Geçici, Kısa Vadeli, Muhtemel ÖNEMSİZ		
11. Sürdürülebilir tarımsal üretimin artması - Seraların kurulması - Yağmur suyu hasadı - Yeni mahsullerin yetiştirilmesi - Fındık tarlalarında teraslama	YEŞİL-11	- teraslama çalışmaları - sulama sistemi kurulması - Tel örgü çekme - küçük çaplı betonarme işler - Yeni mahsullerin yetiştirilmesi - sera kurulumu	- Biyoçeşitliliğe yönelik muhtemel tehditler (yeni mahsullerin yetiştirilmesi sonucunda) - İşçi sağlığı ve güvenliği - Cinsel sömürü ve taciz dahil olmak üzere toplum sağlığı ve güvenliği - Muhtemel arazi istimlakı - Bağlantı yollarının kullanımında yaşanan kesinti Kalıcı, Uzun Vadeli, Muhtemel, Bölgesel ÖNEMLİ	Bakım	Teraslama sırasında veya sonrasında ürün alamama, üretim alışkanlıklarında değişim Kısa vadeli, olası değil, bölgesel ÖNEMSİZ

Alt Proje Kategorileri	Kodlar	İnşaat Faaliyetleri	İnşaat Sırasında Oluşacak Etkiler	İşletme Faaliyetleri	Faaliyet Sırasında Oluşacak Etkiler
12. Hayvancılığın geliştirilmesi - Süt ürünleri yetiştiriciliği - Hayvan barınakları - Kümes hayvancılığı - Artan arıcılık	YEŞİL-12	Küçük çaplı inşaat faaliyetleri	- hafriyat - inşaat - moloz yönetimi Geçici, Kısa Vadeli, Muhtemel ÖNEMSİZ	Hayvancılık faaliyetleri Gübre birikimi	- Koku - Su tüketimi - Yüzey ve yeraltı sularının kirlenmesi - Atık üretimi Kalıcı, Uzun Vadeli, Muhtemel ÖNEMLİ
13. Sürdürülebilir mera ıslahı ve yönetim planları - FV sistemleri - Güneş enerjisiyle ısıtma - Evlerin ısı yalıtımı	YEŞİL-13	Küçük çaplı inşaat işleri	- Gürültü - Atık üretimi Geçici, Kısa Vadeli, Muhtemel ÖNEMSİZ	- Tek seferlik kurulum - Bakım	Önemli bir olumsuz etki söz konusu değil
14. Tarımsal değer zincirlerinin güçlendirilmesi - Süt ürünlerini toplama ve işleme merkezleri - Mantar kompost üretim tesisi - Fındık kurutma tesisleri - Arıcılık Malzemeleri Üretim Merkezi - Kadınlara yönelik küçük işletmeler - Meyve-Sebze İşleme ve Kurutma Tesisleri	YEŞİL-14	Küçük çaplı inşaat faaliyetleri	- Gürültü - Atık üretimi Geçici, Kısa Vadeli, Muhtemel ÖNEMSİZ	- Tek seferlik kurulum - Bakım	Önemli bir çevresel etki söz konusu değil Artan nüfus
15. Markalaşma, organizasyon ve pazarlama ağının kurulması	YEŞİL-15	Yok	Yok	Yok	Yok

8 SÇSD SÜRECİNE PAYDAŞ KATILIM PROGRAMI

SÇSD kapsamında, sosyal ve çevresel endişelerin teklif edilen projenin hazırlık aşamasına entegre edilmesi amacıyla, etkilenebilecek topluluklar dahil olmak üzere çeşitli ulusal ve yerel paydaşlar ile istişare edilecektir. SÇSD çıktıları, teklif edilen projenin Bolaman Nehri Havzası'nın kalkınma eğilimlerine olan etkisini yansıtacak olup teklif edilen proje ve alt bileşenlerine ilişkin çevresel ve sosyal sorunların ve fırsatların belirlenmesi için gereken bilgileri sağlayacaktır. Paydaşların katkı sağlayabileceği geniş kapsamlı bir platform görevi görecektir olması nedeniyle SÇSD, tek seferlik bir etki değerlendirmesinden ziyade bir süreç şeklinde yürütülecektir. SÇSD süreçleri, sürekli ve iki yönlü bir etkileşim ile tanımlanmaktadır.

Bolaman Nehri Havzası Rehabilitasyon Projesi'nin Stratejik, Çevresel ve Sosyal Değerlendirme (SÇSD) hazırlığına ilişkin görev tanımına göre paydaş katılımı, projenin en önemli hedeflerinden biridir. Bu hedefe, paydaşların katılımı için hesap verebilir ve şeffaf bir sürecin uygulanması yoluyla ulaşılabilir.

ESS 10'da belirtildiği üzere paydaş katılım süreci, paydaşların belirlenmesi ve analizi ile başlar ve paydaşlar ile etkileşimin planlanması ile devam eder. Bu bölümde Görev Tanımı'nda belirtildiği üzere (1) paydaş haritasının çıkarılması ve (2) katılım yöntemleri ele alınacaktır.

8.1 Paydaş Haritasının Çıkartılması

Paydaş haritasının amacı, her bir paydaş grubunun, bu grupların çıkarlarının ve projeye etkilerinin belirlenmesidir. Bir projenin SÇSD sürecinde belirlenen paydaşlar, uygulama sırasında değişebilir; bu nedenle haritanın bu değişikliklere uygun şekilde güncellenmesi gerekecektir.

Paydaşların, proje döngüsü içerisinde mümkün olan en erken şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Burada önemli olan, yalnızca paydaşların listelenmesi değil aynı zamanda projeden nasıl etkileneceklerinin (doğrudan veya dolaylı etki), ilgi düzeylerinin ve projeye olası etkilerinin değerlendirilmesidir. Paydaş haritasının çıkarılması sırasında paydaşlar arasındaki dinamikler ve projeye dahil olmalarına ilişkin risk ve fırsatlar göz önünde bulundurulmaktadır. Paydaş haritasının temelinde paydaşların ilgi düzeyi ve proje ile olan etkileşimi yatmaktadır. Paydaşlar, şu kategorilere ayrılacaktır:

- Doğrudan Paydaşlar,
- Dolaylı Paydaşlar ve
- Diğer İlgili Taraflar.

8.1.1 Doğrudan Paydaşlar

Kişi, grup ve topluluklar olmak üzere projeden doğrudan etkilenen ve proje sırasında proje hakkında işbirliği yapılacak ve istişare edilecek kilit paydaşlar, iki gruba ayrılmaktadır:

- Doğrudan iç paydaşlar
- Doğrudan dış paydaşlar

Doğrudan iç paydaşlar

TULIP çerçevesindeki proje bileşenleri, şu kurumlar tarafından yürütülecektir:

- Orman Genel Müdürlüğü (OGM)
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ)
- Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM)
- Tarım Reformu Genel Müdürlüğü (TRGM)

Proje bileşenlerinin birbirleriyle uyumluluğu, fizibilite raporları ile gösterilecektir. OGM, DSI, TRGM ve KGM, proje hazırlık aşamasında istişare içerisinde olmuştur. Bu koordinasyon, SÇSD sürecinde de devam edecektir. TULIP projesi kapsamında bir koordinasyon ekibi oluşturulmuştur. Koordinasyon listesi, sorumlu kişinin bilgileri ile birlikte 6. ekte verilmiştir. Bu süreçte aşağıda verilen iç paydaşların koordinasyon içerisinde olması gerekmektedir:

- Ordu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü
- Samsun Karayolları 7. Bölge Müdürlüğü
- Samsun DSI 7. Bölge Müdürlüğü
- Giresun Orman Bölge Müdürlüğü
- Amasya Orman Bölge Müdürlüğü
- Orman Genel Müdürlüğü'nün
 - Dış ilişkiler, Eğitim ve Araştırma Dairesi Başkanlığı
 - Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı
 - Odun Dışı Ürün ve Hizmetler Dairesi Başkanlığı
 - Silvikültür Dairesi Başkanlığı
 - Fidanlık ve Tohum İşleri Dairesi Başkanlığı
 - Orman ve Köy İlişkileri Dairesi Başkanlığı
 - Ağaçlandırma Dairesi Başkanlığı
- FAO
- Dünya Bankası

Doğrudan dış paydaşlar

Kamu İdareleri

Projeye doğrudan bağlantılı olan kamu idarelerinin OGM, DSI ve KGM projelerinin tasarım, uygulama ve operasyon aşamalarına etkisi bulunmaktadır. Projenin uygulamaya konulması için onaylarının gerekmesi nedeniyle bu idare ve kuruluşların projede önemli bir rolü bulunmaktadır. Proje boyunca etkileri büyük olacak bu paydaşlar, ulusal, bölgesel ve yerel seviyede faaliyet göstermekte olup doğrudan etki kategorisinde oldukları için sürece daha yoğun katılım sağlamaları gerekecektir. Bu nedenle SÇSD sürecine görüşme ve resmi yazışma yoluyla dahil olacaklardır.

Sürece doğrudan katılım sağlayacak yerel, bölgesel ve ulusal kamu idareleri şunlardır:

- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı
- Hazine ve Maliye Bakanlığı
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
- Tarım ve Orman Bakanlığı
- Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKA)
- Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP)
- Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (DOKAP)
- Ordu Büyükşehir Belediyesi su ve Kanalizasyon İdaresi (OSKİ)
- Ordu Büyükşehir Belediyesi
- Tokat Belediyesi
- Fındık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü-Tarım ve Orman Bakanlığı
- Arıcılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü-Tarım ve Orman Bakanlığı
- Ordu Kültür ve Turizm Müdürlüğü
- Ordu Valiliği
- Tokat Valiliği
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet İl Müdürlükleri
- Doğrudan etkilenen yerleşim yerlerinin muhtarları

Projeden Etkilenen Kişiler:

Bolaman nehri havzasındaki yerleşim yerlerinde yaşayanlar, inşaat aşamasında etkilenecekleri veya sunulan hizmetlerden faydalanacakları için projenin paydaşları arasında sayılmaktadır. Projenin sunacağı faydalardan ve olası olumsuz yönlerinden doğrudan etkilenecekleri için bu kişilerin projenin tasarım aşamasından başlayarak sürece dahil edilmeleri önem arz etmektedir. Bu sebepten dolayı katılımcı bir şekilde gerçekleştirecek SÇSD sürecinde yapılacak anket ve görüşmeler yoluyla fikir ve önerileri alınacak, SÇSD paylaşım sürecine davet edilecek ve eşit, tarafsız ve şeffaf bir şekilde sürece katılma şansına sahip olacaklardır. Projeden etkilenen kişiler, proje bileşenlerinden farklı şekillerde etkilenen gruplardır:

- Çiftçiler (özellikle fındık yetiştiricileri)
- Hayvan yetiştiricileri
- Arıcılar
- Orman köylüleri
- Afetzedeler
- Kırılgan kişiler
 - Kadın ve kız çocukları
 - Mevsimlik tarım işçileri
 - Çocuk işçiler
 - Etnik azınlıklar
 - Engelliler
 - Kronik hastalık nedeniyle eve bağlı kişiler veya yaşlılar
 - Hasta, yaşlı veya engelli bakımı nedeniyle evden çıkamayan kişiler
 - Topraksız köylüler
 - Sürüsü olmayan çobanlar
 - Sosyal yardımlara bağlı yoksul köylüler

8.1.2 Dolaylı Paydaşlar

TULIP projelerinden dolaylı olarak etkilenecek olması nedeniyle bazı gruplar, sürece dolaylı paydaş olarak katılacaktır. SÇSD sürecinde bu paydaşlar ile gerek görülmesi halinde doğrudan iletişim kurulabilecektir. Bununla birlikte İnternet sayfası, duyurular, basına servis edilen bilgiler ve resmi yazışma gibi kanallardan proje ilgili bilgi alacaklardır. Tüm paydaşlara açık olan paylaşım süreci ve şikâyet mekanizması ile SÇSD sürecine katılım sağlayabileceklerdir. Bu gruplar şunlardır:

- Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA)
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)
- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)
- Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)
- İl Emniyet Müdürlükleri
- İl Milli Eğitim Müdürlükleri
- İl Ticaret Müdürlükleri
- İl Sağlık Müdürlükleri
- Ordu ve Tokat'ta proje bölgesi dışında yaşayan topluluklar
- Havzadan metropollere göçen insanlar
- Dolaylı katılım sağlayan ulusal düzey ve il ve ilçe düzeyindeki kamu idareleri
- Ordu ve Tokat'ta alt proje alanları dışındaki ilçe belediyeleri
- Dolaylı etkilenen yerleşim yerlerinin muhtarları

8.1.3 Diğer ilgili taraflar

Projeden etkilenen kişiler dahil olmak üzere kayda değer etkisi olan yerel, bölgesel ve ulusal kuruluşlar da katılım sürecine dahil olabilecektir. Projenin hazırlık ve uygulama aşamalarına önemli etkileri olabilecek bu yapılar, SÇSD sürecine dahil edilmiştir. Projeye ilişkin bilgileri, İnternet sayfası, duyurular ve basına servis edilen bilgiler yoluyla edineceklerdir. SÇSD sürecine katılım sağlayabilecekleri alanlar, diyalog faaliyetleri (görüşme, telefon görüşmesi, yazışma, vb.) ve herkese açık olan paylaşım süreci ve şikâyet mekanizmasıdır. Diğer ilgili taraflar aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir:

- Özel Sektör
 - Yatırımcılar
 - Üreticiler
 - Yükleniciler ve alt yükleniciler
 - İşletmeler ve dükkânlar
 - Bankalar
 - Çalışanlar
- Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar)
 - Belediye Meclisleri
 - Köy dernekleri
 - Köy kooperatifleri
 - Yerel STK'lar
 - Meslek Odaları
- Akademik Kurumlar
 - Ordu Üniversitesi
 - Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
 - Karadeniz Teknik Üniversitesi
- Basın ve Medya
 - Haber Ajansları
 - Yerel Gazeteler
 - Yerel TV Kanalları

8.1.4 Paydaş Analizi

Bu başlık altında paydaşlar, **proje üzerindeki etkilerine** ve **ilgi düzeylerine** göre çeşitli kategorilere ayrılmıştır. Kırmızı ile ifade edilen kategoriler ile SÇSD sürecinde yoğun ve yakın iletişim içerisinde olunması gerekecektir. Turuncu ile ifade edilen kategoriler ile SÇSD sürecinde orta düzeyde iletişim içerisinde olunacaktır. Sarı ile ifade edilen kategoriler ile SÇSD sürecinde nadiren ve uzaktan iletişim içerisinde olunacaktır. Son olarak, yeşil ile ifade edilen kategoriler ile SÇSD sürecinde dolaylı iletişim (örn; medya) içerisinde olunacaktır.

Tablo 8-1. Paydaşların önceliklendirilmesi, proje üzerindeki etkilerine ve ilgi düzeylerine göre

Düzy	Projeye etki etme ihtimali yüksek	Projeye etki etme ihtimali orta düzeyde	Projeye etki etme ihtimali düşük
Projeye yüksek düzeyde ilgi	Doğrudan iç paydaşlar	Kırılgan gruplar dahil olmak üzere Havza'da yaşayan kadın ve erkekler	Havza'dan metropollere göç eden kadın ve erkekler
Projeye orta düzeyde ilgi	Doğrudan katılım sağlayan ulusal düzey ve il ve ilçe düzeyindeki kamu idareleri	Basın ve medya Akademik kuruluşlar Yerel STK'lar Özel sektör	Ordu ve Tokat'da proje bölgesi dışında yaşayan topluluklar

Düzy	Projeye etki etme ihtimali yüksek	Projeye etki etme ihtimali orta düzeyde	Projeye etki etme ihtimali düşük
Projeye düşük düzeyde ilgi	Ordu ve Tokat'ta proje dışı alanlarda faaliyet gösteren ulusal düzeyde ve il ve ilçe düzeyinde dolaylı katkı sağlayan kamu idareleri	Dolaylı etkilenen yerleşim yerlerinin muhtarları	Turistler Komşu iller

8.2 Paydaş Katılım Yöntemleri

8.2.1 Katılım ilkeleri

Şeffaf katılım: Projeyle ilişkin bilgilerin paydaşlara açık bir şekilde iletilmesi elzemdir. Projenin olumlu ve olumsuz tüm yönleri, tüm paydaşlar ile paylaşılacaktır.

Toplumsal cinsiyet konuları dahil olmak üzere duyarlı katılım: Farklı paydaş grup ve topluluklarının özel ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran duyarlı bir katılım süreci uygulanacaktır. Katılım süreci boyunca iletişimin aksamadan gerçekleştirilmesini sağlayacak tedbirler alınacaktır.

Kapsayıcı/ayırıcı olmayan katılım: İlgi ve ihtiyaçları farklı olan gruplar arasında katılım açısından bir hiyerarşi olmaması ve tüm grupların eşit ve adil bir katılım sürecine tabi olması sağlanacaktır. Bazı kişi veya toplulukların özellikleri nedeniyle katılım kanallarına erişim sıkıntısı yaşaması halinde bu sıkıntıları ortadan kaldıracak tedbirler alınacaktır.

Ayrıca, paydaş katılım sürecinde paydaşlara zamanında, anlaşılır ve erişilebilir bilgi verilecektir ve paydaşlar ile kültürel açıdan uygun bir şekilde istişare edilecektir.

COVID-19 sürecinde paydaş katılım faaliyetlerinde alınacak tedbirlere ilişkin bir rehber hazırlanmıştır (bkz. 9. Ek).

8.2.2 Paydaş Katılım Faaliyetleri

SÇSD kapsamında aşağıdaki faaliyetler gerçekleştirilecektir:

- Kapsam Belirleme Toplantıları
- Havza Komisyonları
- Belirleme ve Değerlendirmeye Yönelik SÇSD Saha Çalışması ve Paydaş İstişare Toplantısı
- Bölge Çalıştay
- SÇSD'nin Doğrulaması
 - Doğrulama Toplantısı
 - COVID-19 gerekliliklerine uygun olarak uzaktan istişare araçları
 - Kurumsal paydaşlar ile resmi yazışma
- Çevrimiçi Forum
- OMO'nun Katılım Faaliyetleri
- Kırılma Grupların ve Kadınların Katılımı

Kapsam Belirleme Toplantıları

2020 yılının Ağustos ayının son haftasında yapılması planlanan ilk kapsam belirleme toplantısı, FAO, OGM ve Dünya Bankası arasında gerçekleştirilecektir. Paydaşların FAO'nun TULIP SÇSD kapsam belirleme çalışmaları ve sorun ve alternatifler hakkındaki algısını anlamasına yardımcı olması için Taslak Kapsam Belirleme Raporu sunulacaktır. SÇSD sürecinin

kolaylaştırılması ve gerekli kararların nihai haline kavuşturulması için paydaşlardan geribildirim alınması ve paydaşlar ile doğrudan çalışılması planlanmaktadır.

İkinci kapsam belirleme toplantısının Eylül ayının ilk haftası doğrudan iç paydaşlar arasında gerçekleştirilmesi planlanmaktadır¹⁰. Taslak Kapsam Belirleme Raporu, FAO, Dünya Bankası ve OGM'nin TULIP SÇSD kapsam belirlemesine ilişkin algılarının anlaşılması için paydaşlara destek olması, geribildirimlerinin alınması, endişelerinin anlaşıldığından emin olunması için süreç boyunca birlikte çalışılması ve alternatif işbirliği yöntemlerinin geliştirilmesi amacıyla sunulacaktır.

Havza Komisyonları

Kırılğan gruplar dahil olmak üzere topluluk üyelerinin paydaş katılım sürecine katılımının desteklenmesi amacıyla mahalle seviyesinde havza komisyonları kurulacaktır. Komisyonların aylık olarak İnternet üzerinden toplanması planlanmaktadır. Yerel halkın ihtiyaçları, sorunları, beklentileri ve şikâyetleri, komisyonda ele alınacaktır. Alt grup olarak kurulacak komisyonlar, çiftçiler, kadınlar dahil kırılğan gruplar, muhtarlar, topluluk liderleri, önde gelen çiftçiler ve ilgili diğer paydaşlardan oluşacaktır. Havza komisyonları, yerel halka bölgenin sorunlarını gruplar halinde tartışma imkânı sunacaktır. OGM, komisyonların kurulması için havzadaki tüm muhtarlara bir yazı gönderecektir. Bu yazı ile kadın, muhtar, fındık üreticisi, arıcı ve diğer grupların birer komisyon oluşturması ve kendi alanlarındaki sorunları tartışması istenecektir. Komisyonların temsilcilerinin iletişim bilgileri, muhtarlar yoluyla OGM'ye iletilecektir. OGM, yerel halkı bilgilendirmek istediğinde bu komisyonların temsilcileri ile iletişime geçecektir. Komisyonlar, soru, fikir ve endişelerini OGM'ye iletecek olup bu bilgiler, SÇSD sürecine dahil edilecektir. OMO, komisyonlar ile iletişimde kolaylaştırıcı rolü üstlenecektir. SÇSD ekibi, aramaların hazırlanması için OGM'yi destek verecektir.

Belirleme ve Değerlendirmeye Yönelik SÇSD Saha Çalışması ve Paydaş İstişare Toplantısı

SÇSD veri boşuklarının giderilmesini amaçlayan saha çalışması, yalnızca bir veri toplama faaliyeti değil, aynı zamanda bir paydaş istişare faaliyeti olarak tasarlanmıştır. "Çevresel ve Sosyal Veri Toplama Yöntemleri" bölümünde belirtildiği üzere projenin birincil etki alanı içerisinde yaşayan yerel topluluklar ile yapılacak saha çalışması kapsamında şu istişare faaliyetleri gerçekleştirilecektir:

- Muhtarlar ile mahalle düzeyinde anket
- Seçili kırsal ve ormanlık yerleşimlerde hane halkı anketi
- Topluluk liderleri, kilit bilgi kaynakları, kadın ve kırılğan gruplar dahil olmak üzere projeden etkilenen kişiler ile görüşmeler

Havzadaki belirli yerleşim yerlerinin muhtarları ile yapılacak mahalle düzeyinde görüşmeler yoluyla bu yerleşim yerlerinin sosyal, ekonomik, çevresel ve altyapısal özellikleri öğrenilecek ve hassasiyetleri belirlenecektir. Topluluk temsilcilerinden projenin yerleşim yeri üzerindeki olası etkilerini değerlendirmeleri istenecektir. Havzadaki proje bölgesi etrafındaki seçili kırsal ve ormanlık yerleşim yerlerinde yapılacak hane halkı anketleri ile farklı özelliklere sahip yerleşim yerlerindeki haneler hakkında bilgi edinilecektir (Alevi, Gürcü, heyelanzone, arıcı, vb.). Hane halkı üyelerinin (kadınlar dahil) proje ile ilgili görüşleri de alınacaktır. Kadınlar,

¹⁰ OGM, DSİ, KGM, TRGM, Ordu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Samsun Karayolları 7. Bölge Müdürlüğü, Samsun DSİ 7. Bölge Müdürlüğü, Giresun Orman Bölge Müdürlüğü, Amasya Orman Bölge Müdürlüğü.

derinlemesine görüşmeler yoluyla sürece dahil edilecektir. Bu görüşmelere ilişkin detaylı bilgi, "Toplumsal Cinsiyet Analizi" bölümünde verilmiştir. Kırılgan gruplar, önde gelen çiftçiler, topluluk liderleri, üretici grubu temsilcileri ve kilit bilgi kaynaklarının derinlemesine görüşmeler ile sürece katılmaları sağlanacaktır. Belirleme ve değerlendirme aşamalarına katılım sağlanmasına yönelik istişare araçları ayarlanacaktır. Bu şekilde çevresel ve sosyal önceliklerin belirlenmesine yerel toplulukların da katılması sağlanacaktır.

Bölge çalıştay (çevresel ve sosyal önceliklerin belirlenmesi)

Üzerinde anlaşılan önceliklerin gerçekleştirilmesi için kurumsal paydaşların yaptığı önceliklendirme çalışmalarının sonuçlarının tartışılacağı bir bölge çalıştay düzenlenecektir. Tüm paydaşlar, duyurular ve resmi yazışma yoluyla OMO'nun düzenleyeceği toplantıya davet edilecektir. Kurumsal paydaşların ve yerel toplulukların farklı olan çevresel ve sosyal öncelikleri ayrı ayrı bildirilecek olup aynı veya benzer olan öncelikleri ise birbirine entegre edilerek bildirilecektir. Danışman, SÇSD paydaşları tarafından önceliklerin seçilmesine ilişkin bir rapor hazırlayacaktır. Rapor, uygun İnternet sayfaları ve kültürel açıdan duyarlı medya kanalları yoluyla kamuoyuna duyurulacaktır. Bu raporun paylaşılması, OGM'nin sorumluluğundadır.

SÇSD'nin Doğrulaması

Doğrulama toplantısı, belge paylaşım sürecinde kurumsal olmayan paydaşlara ulaşılması için en çok tercih edilen yöntemdir. Fakat bu toplantı, belirli bir gün ve zamanda gerçekleştirileceği için herkese uygun olmayabilir. COVID-19 pandemisi sırasında toplantı konusunda yeni alternatifler denenmiş ve bu alternatifler, başarılı olmuştur. SÇSD paylaşım sürecinde bu iki yöntemden de yararlanılması planlanmaktadır. Bu şekilde daha etkili bir katılım süreci yürütülecektir. SÇSD'nin doğrulama süreci, üç bileşenden oluşacaktır:

- i. SÇSD Doğrulama Toplantıları
- ii. COVID-19 gerekliliklerine uygun olarak uzaktan istişare araçları
- iii. Kurumsal paydaşlar ile resmi yazışma

SÇSD Doğrulama Toplantıları:

Paydaşlar, SÇSD kapsamında oluşturulacak Paydaş Forumu vasıtasıyla SÇSD sürecine katılım sağlayabileceklerdir. Bunun haricinde iki bölgesel doğrulama toplantısı yapılacaktır. İlki, kilit paydaşlar ve topluluk temsilcilerinin katılımı ile gerçekleştirilecektir. Bu toplantıda SÇSD taslağı sunulacak olup azaltım tedbirleri konusunda istişarede bulunulacaktır. Farklı paydaş gruplarına ulaşabilmek için bu ilk toplantıya havza komisyonu temsilcileri, muhtarlar ve STK'lar da davet edilecektir.

İkinci toplantı, büyük bir salonda katılmak isteyen herkese açık şekilde gerçekleştirilecektir. Bu toplantıda SÇSD taslağı sunulacak olup azaltım tedbirleri konusunda istişarede bulunulacaktır. Farklı paydaş gruplarına ulaşabilmek için çeşitli yerel gazetelerde ikinci toplantının duyurusu yapılacaktır. Tüm paydaşların bilgilendirilmesi amacıyla SÇSD saha çalışmasından başlayarak tüm istişarelerde doğrulama toplantısına çağrı yapılacak olup muhtarlar ve saha çalışmasında alınan telefon numaralarına SMS yoluyla hatırlatma gönderilecektir. Muhtarlar ve Havza Komisyonları davet edilecek ve toplantı, İnternet üzerinden forumlardan duyurulacaktır.

Tüm toplantılarda katılımcı listesi hazırlanacaktır. Katılımcı listesinde katılımcıların cinsiyet, yaş, meslek, eğitim düzeyi, vb. gibi bilgileri de yer alacaktır. SÇSD istişare ve katılım planına göre kadınlar, mevsimlik tarım işçileri, göçmen çiftçiler ve ötekileştirilmiş grupların dahil edilmesi sağlanacaktır.

COVID-19 Koşulları Altında SÇSD Doğrulaması:

SÇSD'nin hazırlanması sırasında COVID-19 pandemisi devam etmekte olup hastalık, tüm dünyaya yayılmıştır. Paydaş katılım faaliyetlerinde alınacak tedbirlere ilişkin bir rehber hazırlanmıştır (bkz. 9. Ek). COVID-19 pandemisi nedeniyle doğrulama toplantısının gerçekleştirilememesi halinde OGM, istişare ve belgenin paylaşılması konusunda ek tedbirler alacaktır. Ülke genelinde kısıtlamalar olması nedeniyle belgeler, OGM'nin resmi İnternet sayfası üzerinden paylaşılacaktır. Diğer kamu kuruluşları ile resmi yazışmalar ve elektronik ortamda bilgi paylaşımı, olağan şekilde devam edecektir.

Bu SÇSD istişaresi ile ilgili geribildirim, resmi yazışma, elektronik veya basılı geribildirim formları, e-posta ve bu amaçla oluşturulmuş çağrı merkezi yoluyla toplanacaktır. Salgın nedeniyle kamuoyunun bilgilendirilmesinin yalnızca bu kanallarla sınırlı olması sebebiyle projeden etkilenen tüm kişilerin SÇSD belgesinden haberdar olabilmesi için muhtarlarla ayrıca istişare edilecektir. Ayrıca muhtarlardan projeden etkilenen ve iletişim kanallarına erişimi olmayan kişilerin soru ve endişelerini iletmeleri istenecektir.

Paylaşım sürecinde kaydedilen tüm geribildirimler, SÇSD belgesine eklenecek ve bu belge nihai haline ulaştırılacaktır.

Paylaşım: SÇSD belgesinin İngilizce ve Türkçe versiyonları, OGM, DSİ ve KGM'nin resmi İnternet sayfalarında paylaşılmaktadır. TULIP belgeleri de OGM'nin merkez ve taşra birimlerinde mevcut olacaktır. SÇSD belgesinin paydaşların erişimine en az 15 gün boyunca açık olacağı şu kanallardan duyurulacaktır:

- OGM, DSİ ve KGM İnternet sayfaları
- OGM, DSİ ve KGM binalarında asılan duyuru posterleri
- Yerel medya reklamları (en az üç yerel gazete)
- Havzadaki yerleşim yerlerinin muhtarlarına gönderilecek resmi yazı
- Halka açık yerlere asılması için havzadaki yerleşim yerlerinin muhtarlarına gönderilecek posterler

Geribildirim Çağrısı: Bu kanallar vasıtasıyla paydaşlara yapılacak SÇSD geribildirim çağrısında şu bilgiler yer alacaktır:

- Proje hakkında kısa bilgi
- SÇSD hakkında kısa bilgi
- Paylaşım süreci ve katılımın önemi
- Paydaş katılımı ve şikâyet mekanizmasına ilişkin bilgi
- Kırılgan gruplar dahil olmak üzere tüm paydaşların katılım sağlamasına yönelik çağrı
- OGM iletişim bilgisi

Geribildirim Formu: SÇSD'nin paylaşılan ilk versiyonuna paydaşların katkı sağlaması için aşağıdaki geribildirim formu hazırlanacaktır (Tablo 8-2). Form, OGM İnternet sayfasında 15 gün boyunca erişime açık olacak olup basılı nüshaları da OGM'nin taşra birimlerinde bulunacaktır. Havzadaki muhtarlara gönderilen paylaşım mektubuna ek olarak bu formun bir nüshası da gönderilecektir.

Tablo 8-2 SÇSD Örneklem Geribildirim Formu

SÇSD Belgesi Geribildirim Formu		Tarih:
İsim:		Geribildirim:
Soy İsim:		[yazıyla]
Telefon:		
E-posta:		

Meslek:		
Cinsiyet:		
Bağılı olunan kurum/kuruluş (varsa):		
Not: İsim ve iletişim bilgisi gibi kişisel bilgilerin paylaşılması zorunlu değildir. Bu bilgiler sadece gerektiğinde tarafınıza geri dönüş yapılması için istenmektedir.		

Çağrı Merkezi: Paylaşım süreci boyunca telefon yoluyla da geribildirim yapılabilecektir. Bu nedenle, belirlenen telefon numarası/ları, OGM merkezinde sürekli olarak erişilebilir olacaktır. 15 gün boyunca gelen çağrıları yanıtlayacak ve 2. Tablo'da belirtilen bilgiler ile birlikte geribildirimleri kayıt altına alacak bir personel görevlendirilecektir.

Kurumsal paydaşlar ile resmi yazışma

SÇSD raporu, kurum ve kuruluşlara resmi yazıyla duyurulacak ve katkılarını yazılı olarak belirli bir süre içinde sunmaları istenecektir.

Çevrimiçi Forum

TULIP'in 3' bileşenine göre doğal kaynaklar yönetimi planlamasının desteklenmesine yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu bileşen kapsamında şu faaliyetler planlanmıştır:

- Türkiye'de benzer sorunlar yaşayan havzalara da uyarlanabilecek bütünlük bir doğal kaynaklar yönetim modelinin geliştirilmesine yönelik teknik destek,
- Bütünlük doğal kaynaklar yönetimine yönelik kurumsal koordinasyon ve kapasite geliştirme desteği,
- İzleme ve değerlendirme,
- Şikayetlerin telafi edilmesi dahil olmak üzere çevresel ve sosyal yönetim ve iletişim,
- katılımcı kuruluşların teknik, çevresel ve sosyal kapasitelerinin güçlendirilmesi dahil proje yönetimi desteği.

OGM, bu amaçla İnternet üzerinden bir forum oluşturacak ve ulusal ve yerel paydaşları bu foruma katkı sağlamaya davet edecektir. Forumun hedefleri aşağıdakiler olacaktır:

- Paydaşlardan projeye ilişkin geribildirim alınması,
- Doğal kaynak yönetimine ilişkin ulusal bilgi dağarcığının oluşturulması,
- Deneyimlerin paylaşılması,
- Uluslararası çevre ve sosyal standartların yaygınlaştırılması,
- Doğal kaynak yönetimi konusunda güçlenmeleri için proje paydaşlarına yardımcı olunması,
- Kurumsal paydaşların SÇSD'nin değerlendirilmesi konusunda kapasitesinin geliştirilmesi.

2020 yılının Ocak ayı itibarıyla Türkiye'de 62 milyonu aşkın İnternet kullanıcısı bulunmaktadır. Aktif sosyal medya kullanıcı sayısı ise 54 milyondur. Başka bir deyişle, nüfusun yüzde 74'ü İnternet ve yüzde 64'ü aktif sosyal medya kullanıcısıdır. En yaygın kullanılan sosyal medya platformu, Facebook'tur¹¹. Bu nedenle Facebook'ta bir forum oluşturulması düşünülmektedir.

¹¹ Simon Kemp (2020) DIGITAL AROUND THE WORLD IN APRIL 2020
<https://wearesocial.com/blog/2020/04/digital-around-the-world-in-april-2020>

OMO'UN Katılım Faaliyetleri

Katılımcı stratejik bir çevresel ve sosyal değerlendirme sürecinin başlatılması adına FAO ve Türkiye Orman Mühendisleri Odası (OMO) arasında 27 Temmuz 2020 tarihinde bir anlaşma imzalanmıştır. OMO, hizmet sağlayıcı olarak paydaş katılım faaliyetlerini yürütüp FAO/SÇSD Ekibi'ne analiz desteğinde bulunmaktadır. OMO, bölgede düzenli aralıklarla istişare faaliyetleri düzenleyerek SÇSD Ekibi'ne yerel ile ilgili bilgiler aktarmaktadır. Kapsam Belirleme Paydaş Katılım programı çerçevesinde OMO'nın en önemli görevleri (1) basın komisyonlarının kurulmasını sağlamak, (2) saha çalışmasına katılmak ve (3) toplantıları düzenlemek şeklindedir.

Hassas Grupların Katılımı

Alt proje alanları ve komisyonlarda, bazıları hassas gruplardan olabilecek doğrudan paydaşlar yer alacaktır. Dezavantajlı veya hassas gruplar, endişelerini dile getirmek için sesini duyuramayan veya bir projenin etkilerini anlamamış ve TULIP sürecine katılım ve/veya projeyi anlama konusunda kısıtlı imkanları olan veya istişare sürecine katılım sağlamakta zorlanan kişiler anlamına gelmektedir. Dolayısıyla SÇSD kapsamında yapılacak çalışmalar, (1) Proje alanında yaşayan hassas durumdaki paydaşların belirlenmesi, (2) bu paydaşların sürece katılımının sağlanması gibi iki önemli işleve sahip olacaktır. Bunun için mahalle ve hane düzeyinde anketlere hassas gruplar ile ilgili ayrıntılı sorular eklenecek, kurum ve kuruluşlardan resmi veri talep edilecek ve hassas durumdaki bireyler ile (veya temsilcileri ile) ayrıntılı mülakatlar gerçekleştirilecektir.

BNH Projesi'nin her aşamasında göz önünde bulundurulması gereken toplumsal cinsiyet eşitliği konusu, güçlü ve kapsamlı bir paydaş katılımının sağlanması için bağlamsal yönden önemli bir yaklaşımdır. Toplumsal cinsiyet eşitliği meselesinin önemi, toplumda kadınların ve erkeklerin doğal kaynaklar farklı düzeyde faydalanyor olması, değişimlerden farklı olarak etkileniyor olması, farklı ihtiyaçları, sorunları, baş etme stratejileri olması ve kaynaklara erişimlerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

SÇSD sürecinde cinsiyete duyarlı bir paydaş katılım yaklaşımının sergilenmesi, kadınların görünür olmasını, dikkate alınmasını ve karar verme süreçlerine dahil edilmesini sağlayacaktır. Bu yaklaşım kapsamında, karar verme süreçlerinden hep dışlanmış gruplar da dahil olmak üzere kadınların ve erkeklerin farklı öncelikleri ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulmaktadır.

Özel tasarlanan faaliyetler sayesinde kadınların SÇSD sürecine aktif katılımı sağlanacaktır. Bu faaliyetler, komisyon toplantıları, köy düzeyinde proje bilgilendirme toplantıları ve paydaş forumu şeklinde olacaktır. Sadece hane düzeyinde değil, araçlar üzerinden de (STK'lar, kurumlar) kadınların sürece aktif katılımları sağlanacaktır. Hassas durumdaki kadınlara bilhassa önem verilecektir. Kadınlar, aşağıdaki kategorilerle sınırlı olmak üzere temsil imkânı bulacaktır:

Saha Düzeyi:

Engelli kadınlar, yaşlı kadınlar, yoksul kadınlar, kadın aile reisleri, kadın işçiler, kadın göçmen tarım işçileri, kız çocukları

Orta Düzey:

Kadın STK'ları (Öncelikli Olarak) Ordu Kadını Güçlendirme Derneği, Gül Sultan Kadını Güçlendirme Derneği, Sanat ve Kadın Dayanışma Derneği, Türk Kadınlar Birliği Ordu Şubesi, Karadeniz Kadınları Sürdürülebilir Kalkınma Derneği.

Kadın Kooperatifleri (Öncelikli Olarak) Kadın kooperatiflerinin resmi listesi, Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından paylaşılacaktır.

Tablo 8-3. Katılım Planı Özeti

Paydaşlar	Katılım Hedefi	Katılım Faaliyeti	Katılım Zamanı ve Yeri	Yorumlar	İlgili Kurumlar
OGM FAO DB	Bilgilendirme, İstişare, Katılım, İşbirliği ve Güçlendirme	Kapsam Belirleme Toplantısı - 1. Oturum	Ağustos'un son haftası, 2020 Çevrimiçi	FAO'nun TULIP SÇSD Kapsam Belirleme çalışması, sorunları ve alternatifleri ile ilgili bakış açısının anlaşılması ve paydaşlara destek olunması adına Kapsam Belirleme Raporu'nun Taslağı açıklanacaktır. Süreci kolaylaştırmak ve SÇSD süreci ile ilgili nihai kararı paydaşların vermesini sağlamak üzere kendileriyle işbirliği yapılması amacıyla paydaşlardan geribildirim alınması ve doğrudan birlikte mesai verilmesi planlanmaktadır.	Düzenleyen: OGM Oturum Başkanlığı: DB
Doğrudan İç Paydaşlar (kurumsal): OGM, DSİ, KGM, TRGM, FAO, DB, Ordu İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, Samsun Karayolları 7. Bölge Müdürlüğü, Samsun 7. Bölge Müdürlüğü Giresun Orman Bölge Müdürlüğü, Amasya Orman Bölge Müdürlüğü	Bilgilendirme, İstişare, Katılım, İşbirliği ve Güçlendirme	Kapsam Belirleme Toplantısı - 2. Oturum	Eylül'ün ilk haftası, 2020 Ordu'da	Paydaşlara destekte bulunmak, FAO, DB ve OGM'nin TULIP SÇSD kapsam belirleme çalışması ile ilgili görüşünün anlaşılmasını sağlamak, paydaşlardan geribildirim alıp onlarla doğrudan çalışmak, süreç boyunca kendileriyle işbirliğinde bulunmak, endişelerinin anlaşılıp birlikte alternatif geliştirmek amacıyla kapsam belirleme raporunun taslağının gözden geçirilmiş hali paydaşlarla paylaşılacaktır.	Düzenleyen: OGM ve OMO Oturum Başkanlığı: FAO İzleme: DB
Fındık üreticileri Muhtarlar, Arıcılar, Hassas gruplar (belediye meclislerinin desteğiyle) Gençler (belediye meclislerinin desteğiyle)	Ortaklık, İşbirliği	Havza Komisyonları	Eylül 2020 BNH'de	Hassas grupların paydaş katılım sürecine iştirakleri dahil olmak üzere topluluk mensuplarının desteklenmesi amacıyla mahalle düzeyinde havza komisyonları oluşturulacaktır. Komisyonların, her ay internet üzerinden çalışması beklenmektedir. Komisyonda yerel halkın ihtiyaçları, sorunları, beklentileri ve şikayetleri ele alınacaktır.	Yerel topluluklara çağrı ve yönlendirme OGM Destekleyen : OMO ve SÇSD Ekibi

Kadınlar, Toplum liderleri, Öncü çiftçiler				Komisyonlar, alt grup olarak kurulacak ve çiftçiler ile kadınlar dahil olmak üzere hassas gruplar, muhtarlar, toplum öncüleri ve diğer ilgili paydaşlardan oluşacaktır. Komisyonların kurulması ile ilgili olarak kamuoyuna duyuru yapılması ve çağrıda bulunulması OGM'nin görevidir. OGM, muhtarlara resmi yazı göndererek bu süreci başlatacaktır. Komisyonların görüşleri, soruları ve endişeleri, OGM'ye iletilecektir. Bu bilgi, SÇSD sürecine dahil edilecektir.	
Tüm paydaşlar ve ilgili diğer ulusal kurumlar	Bilgilendirme, Ortaklık, İşbirliği, İstişare, Katılım, İşbirliği ve Güçlendirme	Çevrimiçi Toplantı	Eylül 2020 Facebook	Bu amaçla OGM, internet üzerinden bir forum oluşturacak ve ulusal ve yerel paydaşları bu foruma katkı sağlamaya davet edecektir. Forumun amacı, paydaşlardan proje ve UYM bilgi tabanının oluşturulması ile ilgili geribildirimler almak, deneyimleri paylaşmak, uluslararası çevresel ve sosyal standartları yaygınlaştırmak, proje paydaşlarının UYM sahibi olmasına yardımcı olmak ve SÇSD sürecinde kurumsal paydaşların kapasitesini geliştirmektir.	Oluşturan: OGM Duyuran: OGM, DSİ, KGM, TRGM
Doğrudan iç paydaşlar Havza'da etkilenen yerlerin muhtarları Kadınlar ve hassas gruplar, öncü çiftçiler, üretici gruplarının temsilcileri ve kilit bilgi kaynakları Kadın grupları, mevsimlik işçiler ve temsilciler	Bilgi ve Fikir Edinme, Bilgilendirme, İstişare Katılım	Tespit ve değerlendirme amaçlı SÇSD Saha Çalışması ve Paydaş İstişaresi (Anketler, Araştırmalar, Mülakatlar)	Eylül'ün 2. haftası, 2020 BNH'de (ve telefonla)	Saha çalışması, sadece veri toplama faaliyeti olarak değil, aynı zamanda bir istişare faaliyeti olarak planlanmıştır. Havza genelinde seçilen yerleşim yerlerinin muhtarlarıyla yapılacak mahalle düzeyindeki mülakatlarla yerleşim yerlerinin sosyal, ekonomik, çevresel ve altyapısal özellikleri keşfedilip hassasiyetleri belirlenecektir. Toplum temsilcilerinden, projenin yerleşim birimine muhtemel etkileri ile ilgili değerlendirme yapmaları istenecektir. Havza'daki proje alanlarında bulunan seçilmiş kırsal ve ormanlık yerleşim birimlerinde yapılacak hane düzeyinde araştırma ile farklı özelliklere sahip yerleşim birimlerinin hassasiyetleri belirlenecektir. Ayrıntılı mülakat sürecine hassas gruplar, öncü çiftçiler, toplum öncüleri, üretici grupların temsilcileri ve kadınlar katılım gösterecektir. Tespit ve değerlendirme aşamalarına katılım sağlanması için istişare araçlarında düzenlemeye gidilecektir.	Düzenleme ve uygulama: OMO ve FAO (SÇSD Ekibi)
Doğrudan kurumsal paydaşlar, kadın STK'ları dahil diğer ilgili taraflar ve çocuk işçiliği konuları ile ilgilenen STK'lar	Bilgilendirme, İstişare, Katılım	Bölgesel Çalıştay (Ç&S önceliklerinin belirlenmesi)	Ekim'in ilk haftası, 2020 Ordu'da	Ortak önceliklerin belirlenmesi amacıyla kurumsal paydaşların üstlendiği önceliklendirme çalışmanın sonuçlarını tartışmak üzere bölgesel bir çalıştay düzenlenecektir. Kurumsal paydaşların ve yerel toplulukların belirlediği çevresel ve sosyal öncelikler (saha çalışmasından elde edilecek), birbirinden farklıysa ya ayrı ayrı	Düzenleyen: OGM ve OMO

				raporlanacak ya da birbirine benzer veya aynı ise topluluklar ve kurumsal paydaşlar adına birleştirilip tek bir öncelikler listesi olarak belirlenecektir. Toplantıya yerel medya, üniversiteler ve kadın dernekleri dahil olmak üzere STK temsilcileri de davet edilecektir.	Oturum Başkanlığı: FAO İzleme: DB
Doğrudan paydaşlar, havza komisyonlarının temsilcileri, muhtarlar, farklı doğrudan paydaş gruplarının temsilcileri	Bilgilendirme, İstişare, Onaylanma	SÇSD Onay Toplantısı - 1	Ekim'in 3. haftası, 2020	Bunun dışında iki bölge onay toplantısı gerçekleştirilecek olup ilki kilit paydaşlar ve toplum temsilcileri ile yapılacaktır. Bu toplantıda SÇSD taslağı sunulacak ve azaltma önlemleri ile ilgili istişarelerde bulunulacaktır. İlk onay toplantısında farklı paydaş gruplara erişmek adına Havza Komisyonu temsilcileri, muhtarlar ve STK'lar davet edilecektir.	Düzenleyen: OGM ve OMO Oturum Başkanlığı: OGM ve FAO İzleme: DB
Havza'daki tüm paydaşlar	Bilgilendirme, İstişare, Onaylanma	SÇSD Onay Toplantısı - 2	Ekim'in son haftası, 2020	İkinci toplantı, katılmak isteyen herkese açık olacak şekilde büyük bir salonda gerçekleştirilecektir. Bu toplantıda SÇSD taslağı sunulacak ve azaltma önlemleri ile ilgili istişarelerde bulunulacaktır. İkinci onay toplantısı için farklı paydaş gruplara erişmek adına üç farklı yerel gazetede toplantının duyurusu yapılacaktır. Muhtarlar ve Havza Komisyonları davet edilecek ve toplantı, internetten de duyurulacaktır. SÇSD'nin istişare ve katılım planı doğrultusunda kadınların, mevsimlik tarım işçilerinin, göçmen çiftçilerin, küçük çaplı uygulayıcıların ve dışlanmış grupların toplantıya katılmasına özen gösterilecektir. COVID-19 salgını nedeniyle onay toplantısının gerçekleşmemesi durumunda OGM, bu belgenin istişare edilip açıklandığı sırada ek önlemler alacaktır.	Düzenleyen: OGM ve OMO Oturum Başkanlığı: OGM ve FAO İzleme: DB

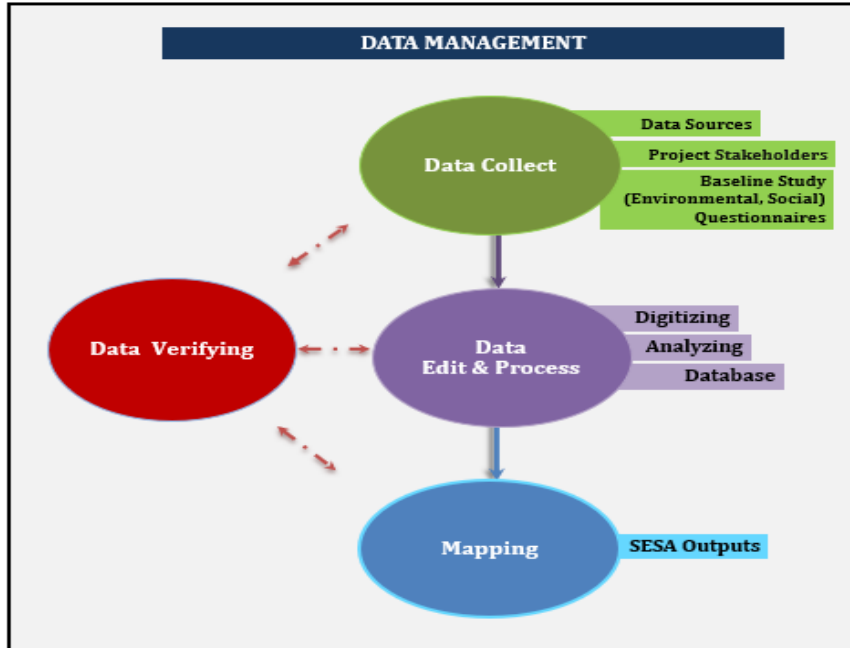
9 BİR SONRAKİ SÇSD AŞAMASI

9.1 Sorun Tespit Aşaması

Tespit aşaması, Kapsam Belirleme Raporu'nun sonuçları ışığında Bolaman Nehir Havzası'ndaki çevresel ve sosyal sorunlara öncelik tanımak adına kalkınma kriterleriyle başlayacaktır. Kapsam belirleme aşamasında tanımlanan risk ve sorunların niceliklendirilmesini sağlayacak kriterler uygulanarak kilit çevresel ve sosyal etkiler (hem olumlu hem olumsuz) tespit edilecektir.

Sıcak noktaların tespiti için aşağıda açıklanan yöntemle kilit çevresel ve sosyal sorunlar haritalandırılacaktır. Haritalandırma çalışmasında etki alanları, sıcak noktalar, kritik derece riskli alanlar ve nihai olarak muhtemel kümülatif etkiler gösterilecektir. Bu amaç doğrultusunda CBS veritabanı tasarlanacak ve SÇSD süreci boyunca işletilecektir.

- (i) Haritalandırma çalışmaları için gerekli veriler, aşağıda bahsi geçen üç ana kaynaktan edinilecektir:
 - Proje paydaşlarından (OGM, TRGM, DSİ, KGM) alınan veriler
 - Diğer resmi makamlardan alınan veriler (TÜİK, MTA, ÇŞB, Valilikler, İl Müdürlükleri, OSKİ, Ordu Büyükşehir Belediyesi)
 - Mahalle ve Hane Düzeyindeki Anketler ile her bölge için toplanan referans veriler (çevresel ve sosyal)
- (ii) Veri toplandığında veri analiz sınıflandırması, veri işleme ve haritalandırma işlemi yapılarak tespit aşamasını detaylandırmak üzere iş tanımında belirtilen her bölge ile ilgili çıktılar oluşturulacaktır.
- (iii) Kaynaklardan toplanan ham veriler, aşağıda bahsi geçen çizelge doğrultusunda teyit edilip değerlendirilecektir.

Şekil 9-1. Veri Yönetim Çizelgesi

Katmanları temsil eden haritaların listesi aşağıda verilmiştir. CBS analizleri, BNH'daki kritik alanların ve kritik çevresel ve sosyal konuların belirlenmesinde yararlanılmak üzere bu katmanların üst üste bindirilmesiyle gerçekleştirilecektir.

Çevre Haritaları

- İl sınırı
- İlçe sınırı
- Topoğrafya (DEM)
- Nehirler, nehir kolları, göller
- Depolama havzası, baraj vs. gibi hidrolojik yapılar
- Yollar
- Eski deprem kayıtları (>5 M)
- Deprem riski
- Corine arazi örtüsü
- İl çevre planı (1/100 000)
- Geçmiş toprak kayması kayıtları
- Toprak kayması risk haritası
- Taşkın risk haritası
- Geçmiş taşkın kayıtları
- Erozyon risk haritası
- İklim değişiklikleri
- Jeoloji
- Yeraltı su kuyuları
- Yerleşim birimleri (merkezi ve bağlı)

Biyoçeşitlilik haritaları

- Yasal koruma altındaki alanların sınırları
- Orman meşçere haritası
- Orman yönetim birimi sınırları
- Kilit Biyoçeşitlilik Alanları
- Önemli Kuş Alanları
- Önemli Bitki Alanları
- Birinci Derece Kelebek Alanları
- Sistemik Koruma Planı Öncelik Alanları
- EUNIS doğal yaşam alanı haritası (3. seviye)
- DKMP Ordu ve Tokat İl Biyoçeşitlilik Araştırma Sonuçları (türler, yaşam alanları, öncelikli alanlar vs.)

Sosyal haritalar

- Göç eğilimleri
- Nüfus yaş piramidi
- Düşük SES
- Tarımsal faaliyet türleri (bitkisel üretim)
- Tarımsal faaliyet türleri (hayvansal üretim)
- Fındık üretiminde düşük verimlilik
- Sulama ile ilgili hassas alanlar (varsa)

- Doğal kaynaklardan yararlananlar
- Ormancılık faaliyeti
- Yaşam kalitesi: Altyapı
- Sosyal hizmetler
- Halk sağlığı ve güvenliği
- Sosyal ilişkiler
- Sosyo-kültürel imkanlar
- Hassas gruplar
- Mevsimlik tarım işçileri
- Çocuk işçiliği
- Kültürel miras
- Turizm imkanları
- Toplumsal cinsiyet
- Kadınların yönettiği yerleşim birimleri (muhtar ve aza)

Tespitin son adımı, öncelik raporunun hazırlanması ve bulgular ile analizlerin yerel paydaşlar ve kilit paydaşlar ile istişare edilmesidir. Ortak öncelikler belirlemek için kurumsal paydaşların gerçekleştirdiği önceliklendirme çalışmasının sonuçları, bölgesel çalıştayda tartışılacaktır.

9.2 Değerlendirme Aşaması

Değerlendirme aşamasında aşağıdaki detaylar yer alacaktır:

- Proje gruplarına göre çevresel ve sosyal etkilerin ve risk derecelerinin incelenmesi çeşitli kriterlere göre yapılacaktır:
 - Etki alanının büyüklüğü
 - Önem derecesi
 - Geçici/kalıcı etki
 - Kısa/Orta/Uzun vadeli etki
- Etkileri azaltmaya yönelik tedbirler önerilecektir.

9.3 SÇSD Raporu'nun Ana Hatları

Nihai SÇSD Raporu'nun ana hatları aşağıda sunulmaktadır:

1. Giriş
2. Proje Tanımı
3. SÇSD Hedefleri
4. Yasal, Kurumsal ve Politika Çerçevesi
5. Veri Toplama ve Değerlendirme Yöntemi
 - 5.1. Kapsam Belirleme Süreci

- 5.2. SÇSD için veri toplama
- 5.3. Tespit yöntemi
- 5.4. Stratejik değerlendirme yöntemi
 - Bileşene bağlı değerlendirme
 - Kümülatif etkiler
 - Katılımcı değerlendirme

6. Çevresel ve Sosyal Durum

6.1. Çevresel Durum

Su kaynakları, su kalitesi, havza hidrolojisi, taşkınlar, hava kalitesi, çevre gürültüsü, toprak kalitesi, erozyon, toprak kayması, katı atık yönetimi, kanalizasyon sistemleri vs.

6.2. Biyoçeşitlilik

Arazi örtüsü, kara ve deniz biyoçeşitliliği, hassas doğal alanlar, sıcak noktalar

6.3. Sosyo-Ekonomik Durum

- i. Nüfus ve göç
- ii. Refah ve geçim kaynağı
- iii. Yaşam koşulları
- iv. Sosyal ilişkiler
- v. Hassas gruplar
 - Mevsimlik tarım işçileri
 - Çocuk işçiliği
 - Mülteciler
 - Diğer hassas gruplar
- vi. Cinsiyet meseleleri

6.4. Toplum Sağlığı ve Güvenliği

6.5. Kültürel Miras

- i. Somut
- ii. Somut Olmayan

7. Kilit Konuların Belirlenmesi

8. Projenin Stratejik Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirmesi

- 7.1. Tüm paydaşlar ile mutabakata varılan öncelikli Ç&S konuları
- 7.2. İlgili alt projelerin etki değerlendirmesi ve kümülatif etki değerlendirmesi
 - i. Yeşil proje
 - ii. Gri projeler

iii. Kurumsal gelişme faaliyetleri

9. Etki Azaltma önlemleri

- i. Her proje kategorisi ile ilgili azaltma önlemleri
- ii. Daha çok Ç&S ve daha sürdürülebilir seçenekler için alternatif projeler

10. Kurum ve kapasite eksiklerinin değerlendirilmesi

- iii. Çevresel ve sosyal yönetim planları ve sistemlerinin hayata geçirilmesine yönelik kapasite analizi
- iv. Kapasite geliştirme faaliyetleri

Yukarıda SÇSD Raporu’na ilişkin olarak tanımlanan içerik aşağıdakileri de kapsayacaktır:

“Yasal, Kurumsal ve Politika Çerçevesi” başlıklı 4. Bölüm, “Yasal Boşluk Analizi” ve boşlukların kapatılmasına dair yaklaşımları da içerecektir.

Kurumsal Yapı ve Kapasite Değerlendirmesi başlıklı 10. Bölüm, ilgili kurumların projeye dair sorumluluklarının belirlenmesini de içerecektir.

9.4 Çalışma Planı

Aşağıdaki çalışma planı, SÇSD ile ilgili paydaş katılım faaliyetlerinin, haritalandırma çalışmalarının, analizlerin ve değerlendirmelerin belli bir zaman dilimi içerisinde yapılması amacıyla hazırlanmıştır.

Tablo 9-1. Çalışma Planı

	Görevler (Ayrıntılı)	Hafta İlerleme	13-19 Tem	20-26 Tem	27 Tem-02 Ağu	03-09 Ağu	10-16 Ağu	17-23 Ağu	24-30 Ağu	31 Ağu-06 Eyl	7-13 Eyl	14-20 Eyl	21-27 Eyl	28 Eyl-4 Ekim	5-11 Ekim	12-18 Ekim	19-25 Ekim	26 Ekim-1 Kas	2-8 Kas	9-15 Kasım	16-22 Kasım	23-29 Kasım	30 Kas-6 Ara	7-13 Ara	14-20 Ara
B O L A M A N S E S A	Saha Çalışması																								
	Mevcut İlgili Tüm Verilerin Gözden Geçirilmesi (Masaüstü İncelemesi)																								
	Eksik Verilerin ve Veri Doldurma Araçlarının Analizi																								
	Eksik Verileri Toplamak için Anketlerin Geliştirilmesi																								
	İlgili Kuruluşlardan Resmi Veri/Belge Talebi																								
	Masaüstü ve Saha Çalışmaları ile Alınan Dokümanların Analizi, Etkilerinin Daha Geniş Bir Şekilde Değerlendirilmesi ve Tanımlanması																								
	Taslak Kapsam Raporu'nun Hazırlanması ve Sunulması ve Revizyon/Çeviri Süreci/Paydaşların Gözden Geçirilmesi ve Yorumlanması																								
	Kapsam Toplantısı-1 (Raporun Sunumu)																								
	Son Kapsam Raporunun Sunulması																								
	Kapsam Toplantısı-2 (Zorunlu olması halinde)																								
	Anket Uygulaması (Hanehalkı Düzeyi + Topluluk Düzeyi) ve Analizi																								
	Alt Proje Fizibilite Raporları Alınması ve Analiz Edilmesi																								
	İlgili Kurumlardan Derlenen Verilerin Gözden Geçirilmesi																								
	Mevcut Durumun Belirlenmesi																								
	Çevresel Konuların Haritalaması																								
	Sosyal Konuların Haritalaması																								
	Sorunların Doğrulamasının Yapılması																								
	Çevre Haritalarının Çakıştırılması																								
	Sosyal Haritalarının Çakıştırılması																								
	Paydaş Katılımı																								
	Bölgesel Çalıştay																								
	SESA Paydaşları tarafından Önceliklerin Seçimi Hakkında Bir Rapor Hazırlanması																								
	Mevcut Durumun Sonuçlandırılması																								
	Stratejik Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirmesi																								
	Azaltma tedbirlerinin belirlenmesi																								
	Taslak SESA Hazırlanması ve Sunulması																								
	SESA Onay Toplantısının Yapılması																								
	Geri Bildirimlerin Entegre Edilmesi																								
	SESA Nihai Raporu Hazırlanması ve Sunulması																								

REFERANSLAR

AFAD (2020) Afet Yönetimi Kapsamında 2019 Yılına Bakış ve Doğa Kaynaklı Olay İstatistikleri, T.C. İçişleri Bakanlığı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ankara

Baş, L.; ULUKAN, Nihan C. (2020), Fındık Tarımında Mevsimlik Çalışan Yerli Kadın İşçiler: Fatsa Örneği, *Fiscaoeconomia*, 4(1): 111-131.

Bulut, C. (2018) 13-18 Yaş Arası Sığınmacı ve Mülteci Çocukların Sosyo Demografik Profili: Ordu İli Örneği; Altınordu Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, Ordu

Bulut, İ. 2010. Waterfalls of Aybasti (Ordu). *İstanbul Uni. Geography Journal* 20:1-14.
DKMP Korunan Alanlar (Protected Areas) (<https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP>)

DOKAP (2015) Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2015 Yılı DOKAP Eylem Planı İlerleme Raporu, 2016, Giresun

Dölek, İ. (2008) Bolaman Çayı Havzasının (Ordu) Uygulamalı Jeomorfoloji Etüdü, İstanbul Üniversitesi

ESRS (2020) Concept Environmental and Social Review Summary (ESRS) of World Bank (ESRSC01188)

Food and Agriculture Organization of the United Nations (2016), National Gender Profile of Agricultural and Rural Livelihoods Turkey, Country Gender Assessment Series, Ankara.

Forestry Directorate General, 2020 Stakeholder Institutions Evaluation Meeting Notes

Gazioğlu, E. (2014), Doğu Karadeniz Bölgesinin Toplumsal Cinsiyet Rejimi ve Kadınların Toplumsal Konumları, *Karadeniz Araştırmaları*, 40: 95-108.

Hazelnut Research Institute, 2020 Hazelnut Report (unpublished)

ICIMOD (2000), Briefs/Guidelines on Gender and Natural Resource Management

International Bank for Reconstruction and Development International Finance Corporation Multilateral Investment Guarantee Agency Country Partnership Framework for The Republic of Turkey for the Period FY18-FY21, July 2017.

International Nut and Dried Fruit Council, Hazelnut Culture in Turkey (2018)

İŞKUR (2019) 2019 İşgücü Piyasası Araştırması Türkiye Raporu, T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu, Ankara

Ministry of Agriculture and Forest, 2018. Final Report of the Terrestrial and Inland Water Ecosystems Biodiversity Inventory and Monitoring Work of the Ordu Province. 590 pg.

Nufusu.net

Ordu İli Çevre Durumu Raporu (2018) Ordu İli 2017 Yılı Çevre Durum Raporu, Ordu ili Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü.

Ordu Provincial Directorate of Agriculture and Forest, Agriculture Master Plan (2014)

Ordu Provincial Directorate of Agriculture and Forest, Study Report (2019)

Ordu Department of Nature Protection and National Parks, 2020. Natural SITES and Natural Assets of Ordu Province.

OTS (2017) Ordu İli Sanayi Raporu, Ordu Ticaret ve Sanayi Odası, Ordu

Özbucak, T.B, Taş, B., Akçin, Ö.E. 2016. Macrophytic Flora of the Riparian Zone of Akçaova River. Ordu Uni. Sci. Tech. Journal 6 (2): 1-13. (in Turkish).

Özdemir, M. (2006) Bolaman Çayı Havzasının Coğrafyası. Ankara: Türk tarih Kurumu.

Özel, O. (2010) Migration and Power Politics: The Settlement of Georgiam Immigrants in Turkey (1878-1908), Middle Eastern Studies, 46 (4), 477-496.

PID (2020) Project Information Document (PID) of World Bank

Pikolo (2018) Agricultural Intermediary Profile Study.

Şenol, E. (2019) Büyükşehir Statüsündeki İllerde Kırsal Nüfusun Tespiti: Ordu İli Örneği; Türk Coğrafyası Dergisi, 72:53-63.

The World Bank's Environmental and Social Standards (ESSs)

TEPAV (2018), Karşılaştırmalarla 81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi, 2018.

TESEV (2007), İyi Yönetişim Raporları: Belediyelerde Kadın, Kadınlar İçin Belediye, İstanbul.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (2018), Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi ve Kırsalda Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesi Konulu Komisyon Raporu, Ankara.

TurkStat

World Bank (2017) Poverty, Forest Dependence and Migration in the Forest Communities of Turkey

World Bank and Ministry of Environment and Forest, Turkey National Basin Management Strategy, 2010 Sector Note (Final Draft)

World's Biodiversity Hotspots (<https://www.cepf.net/our-work/biodiversity-hotspots>)

Yüksel, M. and Yeşil, M. (2017) Kent ve Rekreasyon (Ordu Örneği), Mavi Atlas, 2(5), 355-382.

Masa başı İncelemede Yararlanılan Belgeler

ÇORUH VE DOĞU KARADENİZ HAVZALARI TAŞKIN YÖNETİM PLANININ HAZIRLANMASI PROJESİ [Rapor] / yaz. Tarım ve Orman Bakanlığı. - 2019.

2020 Yılı Özel Bütçe Uygulama Talimatı [Rapor] / yaz. Tarım ve Orman Bakanlığı. - 2020.

2020 Yılı Yatırım Programı [Rapor] / yaz. Strateji ve Bütçe Başkanlığı. - 2020.

Adaptation to climate change by stream corridor restoration/rehabilitation [Rapor] / yaz. Celer Erda. - 2020.

Akçaova Deresi (Ordu) Riparian Zonunun Makrofit Florası [Rapor] / yaz. ÖZBUCAK Tuğba BAYRAK, TAŞ Beyhan ve AKÇİN Öznur ERGEN. - 2016.

Akarsu Geçişlerinde Taşkın Kaynaklı [Rapor] / yaz. Yanmaz A.Melih. - 2022.

ATIKSU ARITIMI EYLEM PLANI [Rapor] / yaz. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. - 2017.

BÜTÜNCÜL HAVZA PLANLAMASI VE YÖNETİMİNİN HUKUKİ TEMELE DAYANDIRILMASI [Rapor] / yaz. Girgin Eşref.

Bolaman Çayı Havzasının Doğal Afet Kaynakları [Rapor] / yaz. DÖLEK İskender. - 2010.

Bolaman Çayı Melet Irmağı Arasında Perşembe Yarımadasının Uygulamalı Fiziki Coğrafyası [Rapor] / yaz. Gürgen Gürcan. - 1993.

BOLAMAN ÇAYI HAVZASI REHABİLİTASYON PROJESİ [Rapor] / yaz. Karayolları Genel Müdürlüğü. - 2020.

BOLAMAN ÇAYI HAVZASI REHABİLİTASYON PROJESİ PAYDAŞ KURUMLAR DEĞERLENDİRME TOPLANTISI [Rapor] / yaz. Orman Genel Müdürlüğü. - 2020.

BOLAMAN ÇAYI HAVZASININ UYGULAMALI JEOMORFOLOJİ ETÜDÜ [Rapor] / yaz. Dölek İskender. - 2008.

Bolaman Havzası Entegre Havza Yönetimi/Kırsal Kalkınma Projesi [Rapor] / yaz. Orman Genel Müdürlüğü. - 2019.

Bolaman Havzası Entegre Projesi [Rapor] / yaz. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü. - 2020.

BOLAMAN HAVZASI TARIMSAL KALKINMA PROJESİ [Rapor] / yaz. Tarım ve Orman Bakanlığı. - 2020.

Bolaman River Basin Rehabilitation Project, 2020 [Kitap].

China-Qinghai Xining Water Environment Management Project [Rapor] / yaz. Environmental Quality Assessment & Research Center of Lanzhou University. - 2013.

Climate Change Strategy 2010-2023 [Rapor] / yaz. Ministry of Environment and Urbanization. - 2010.

Concept Environmental and Social Review Summary [Rapor] / yaz. World Bank. - 2020.

Desertification and Erosion [Rapor] / yaz. MINISTRY OF FORESTRY AND WATER AFFAIRS.

DETERMINATION OF LANDSLIDE SUSCEPTIBILITY IN THE MELET RIVER BASIN (ORDU,TURKEY) BY BIVARIATE STATISTICAL ANALYSIS METHOD [Rapor] / yaz. AVCİ Vedat ve ESEN Fatma. - 2018.

DHAKA METROPOLITAN DEVELOPMENT PLAN STRATEGIC ENVIRONMENTAL ASSESSMENT [Rapor] / yaz. World Bank. - 2007.

DOĞU KARADENİZ HAVZASI AKARSULARININ FİZİKO-KİMYASAL SU KALİTESİ MEVSİMSSEL DEĞİŞİMLERİNİN BELİRLENMESİ [Rapor] / yaz. SERDAR SERKAN. - 2015.

Doğu Karadeniz Bölümü Doğal Afet Planlarının Hazırlanması [Rapor] / yaz. Yurt Recep. - 2012.

Doğu Karadeniz Bölge Planı [Rapor] / yaz. DOKA. - 2014.

Doğu Karadeniz Gelişim Projesi,DOKAP [Rapor] / yaz. T.C Orman ve Su İşleri Bakanlığı. - 2016.

Doğu Karadeniz Turizm Master Planı [Rapor] / yaz. DOKAP. - 2016.

Elekçi Deresi (Fatsa,Ordu)'nin Fizikokimyasal Özellikleri ve Epilitik Alg Florasının İncelenmesi [Rapor] / yaz. Yılmaz Özlem. - 2013.

Energy Supply Reliability and Financial Recovery Project [Rapor] / yaz. GSE. - 2019.

Environment & Social Framework for IPF Operations [Rapor] / yaz. World Bank. - 2018.

Environmental and Social Framework [Rapor] / yaz. World Bank. - 2017.

ENVIRONMENTAL AND SOCIAL MANAGEMENT FRAMEWORK FOR THE TRANSFORMING LANDSCAPES FOR RESILIENCE AND DEVELOPMENT IN ZAMBIA [Rapor] / yaz. MINISTRY OF NATIONAL PLANNING DEVELOPMEN. - 2019.

Environmental Performance Reviews Turkey [Rapor] / yaz. OECD. - 2019.

Ergene Nehri Havzası için Hidromorfometrik Analizlerle Taşkın Duyarlılık Değerlendirilmesi [Rapor] / yaz. Turoğlu Hüseyin ve Aykut Tunahan. - 2019.

EU INTEGRATED ENVIRONMENTAL APPROXIMATION STRATEGY [Rapor] / yaz. Ministry of Environment and Forestry. - 2006.

First National Communication of Turkey on Climate Change [Rapor] / yaz. Ministry of Environment and Forestry. - 2007.

Floods and their likely impacts on ecological environment in the bolaman river basin [Rapor] / yaz. Turoğlu Hüseyin ve Dölek İskender. - 2011.

Forest Policy Note Turkey [Rapor] / yaz. World Bank. - 2020.

Gaga Gölü (Ordu, Türkiye) Su Kalitesinin İncelenmesi [Rapor] / yaz. Taş Beyhan. - 2011.

HASSAS SU KÜTLELERİ İLE BU KÜTLELERİ ETKİLEYEN ALANLARIN BELİRLENMESİ VE SU KALİTESİNİN İYİLEŞTİRİLMESİ [Rapor] / yaz. Orman ve Su İşleri Bakanlığı. - 2016.

Havza Yönetim Yaklaşımları, Politikaları ve Faaliyetleri [Rapor] / yaz. World Bank. - 2008.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN SU KAYNAKLARINA ETKİSİ PROJESİ [Rapor] / yaz. Orman ve Su İşleri Bakanlığı. - 2016.

ILICA DERESİ (FATSA, ORDU) ALGLERİ VE SU KALİTESİNİN İNCELENMESİ [Rapor] / yaz. Çetin Murat. - 2012.

IMPROVING MUNICIPAL SERVICES IN REFUGEE AFFECTED AREAS IN TURKEY [Rapor] / yaz. ILBANK. - 2020.

INTEGRATED PROJECT FOR SOURCE SUSTAINABILITY AND CLIMATE RESILIENT RAIN-FED AGRICULTURE IN HIMACHAL PRADESH [Rapor] / yaz. Government of Himachal Pradesh Himachal Pradesh Forest Department. - 2019.

Kırsal Çevre Yılığ [Rapor] / yaz. KIRSAL ÇEVRE VE ORMANCILIK SORUNLARINI ARAŞTIRMA DERNEĞİ. - 2009.

KARADENİZ SAHİLYOLU PROJESİ HAPAN TÜNEL GUZERGAHININ MUHENDİSLİK JEOLJİSİ VE JEOMEKANİK DEĞERLENDİRİLMESİ [Rapor] / yaz. Şans Gökhan. - 2005.

LABOR MANAGEMENT PROCEDURES [Rapor] / yaz. Ministry of Water and Environment Republic of Uganda. - 2020.

Melet Irmağı Havzası'nda erozyon riskinin MICONA modeli ile değerlendirilmesi [Rapor] / yaz. Hatipoğlu İlter Kutlu ve Uzun Ali. - 2020.

NATIONAL BASIN MANAGEMENT STRATEGY [Rapor] / yaz. World Bank. - 2012.

NATIONAL CLIMATE CHANGE ACTION PLAN [Rapor] / yaz. MINISTRY OF ENVIRONMENT AND URBANIZATION. - 2011.

Ordu 2015-2019 Stratejik Planı [Rapor] / yaz. OSKI. - 2014.

ORDU İLİ 2017 YILI ÇEVRE DURUM RAPORU [Rapor] / yaz. T.C.ORDU VALİLİĞİ ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ. - 2018.

ORDU İLİNDE, 04-06/07/2016 TARİHLERİ ARASINDA MEYDANA GELEN SEL-TAŞKIN-SU BASKINI VE HEYELAN OLAYLARININ GENEL DEĞERLENDİRMESİ [Rapor] / yaz. AFAD. - 2016.

ORDU'DAKİ OLMUŞ/MUHTEMEL AFET OLAYLARININ DEĞERLENDİRMESİ [Rapor] / yaz. AFAD. - 2020.

Project Information Document (PID) [Rapor] / yaz. WORLD BANK. - 2020.

Project Procurement Strategy for Development [Rapor] / yaz. World Bank. - 2016.

Republic of Turkey:Sustainable Urban Water Supply and Sanitation [Rapor] / yaz. World Bank. - 2016.

Resilient Landscape and Livelihood Project [Rapor] / yaz. Ministry of Agriculture and Livestock Resource. - 2018.

Resilient Landscape and Livelihood Project [Rapor] / yaz. The Federal Democratic Republic of Ethiopia. - 2018.

REVISED ENVIRONMENTAL AND SOCIAL MANAGEMENT FRAMEWORK [Rapor] / yaz. World Bank. - 2020.

Southern Coastal Development Plan -Strategic Environmental Assessment [Rapor] / yaz. Ministry of Public Works, Transport and Telecommunication, Albania. - 2007.

SRATEGIC REGIONAL ENVIRONMENTAL AND SOCIAL ASSESSMENT (SRESA) [Rapor] / yaz. THE UNITED REPUBLIC OF TANZANIA. - 2013.

STRATEGIC ENVIRONMENTAL AND SOCIAL ASSESSMENT (SESA) [Rapor] / yaz. REPÚBLIC OF MOZAMBIQUE MINISTRY OF LAND, ENVIRONMENT AND RURAL DEVELOPMENT. - 2017.

Strategic Environmental and Social Assessment of Renewable Energy Projects in the East Nile Region [Rapor] / yaz. Renewable Energy Authority (NREA) Ministry of Electricity and Renewable Energy. - 2016.

Strategic/Sectoral, Social and Environmental Assessment of Power Development Options in The Nile Equatorial Lakes Region [Rapor] / yaz. SNC LAVALIN INTERNATIONAL. - 2007.

SUSPENDED SEDIMENT LOAD PREDICTION BY USING WAVELET-FUZZY LOGIC COMBINATION MODEL [Rapor] / yaz. KABATAŞ Mehmet Burak. - 2014.

TANYERİ BARAJI ÖRNEĞİNDE BARAJLARIN TAŞKIN NEDENİYLE ÜSTTEN AŞILMA GÜVENİLİRLİĞİNİN BELİRLENMESİ [Rapor] / yaz. Çalamak Melih. - 2017.

Teknik Önlemlerle Heyalan Kontrolü [Rapor] / yaz. Aydın Abdurrahim [ve diğerleri]. - 2015.

TÜRKİYE ÇÖLLEŞME VE EROZYONLA MÜCADELE FAALİYETLERİ [Rapor] / yaz. ORMAN VE SU İŞLERİ BAKANLIĞI. - 2011.

TÜRKİYE ULUSAL ORMANCILIK PROGRAMI [Rapor] / yaz. Çevre ve Orman Bakanlığı. - 2004.

TÜRKİYE'DE SU VE DOĞUKARADENİZ'DE SU [Rapor] / yaz. Gültekin Fatma.

TÜRKİYE’NİN MÜLTECİLERDEN ETKİLENEN BÖLGELERİNDE BELEDİYE HİZMETLERİNİN İYİLEŞTİRİLMESİ [Rapor] / yaz. İLBANK. - 2019.

TÜRKİYE’NİN MÜLTECİLERDEN ETKİLENEN BÖLGELERİNDE BELEDİYE HİZMETLERİNİN İYİLEŞTİRİLMESİ PROJESİ [Rapor] / yaz. İLBANK. - 2019.

TURKEY COUNTRY GENDER ASSESSMENT 2017 [Rapor] / yaz. World Bank. - 2018.

TURKEY Land Degradation Neutrality [Rapor] / yaz. Ministry of Forestry and Water Affairs. - 2016.

TURKEY MUNICIPAL SERVICES IMPROVEMENT PROJECT IN REFUGEE AFFECTED AREAS [Rapor] / yaz. İLBANK. - 2020.

Turkey Resilient Landscape Integration Project (TULIP) [Rapor] / yaz. World Bank. - 2020.

Turkey’s National Climate Change Adaptation Strategy and Action Plan [Rapor] / yaz. Ministry of Environment and Urbanization. - 2011.

ULUSAL HAVZA YÖNETİM STRATEJİSİ [Rapor] / yaz. ORMAN VE SU İŞLERİ BAKANLIĞI. - 2014.

ULUSAL SU PLANI [Rapor] / yaz. TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI. - 2019.

Uzbekistan Agriculture Modernization Project [Rapor] / yaz. Ministry of Agriculture and Uzbekistan Agroindustry and Food Security Agency (UZAIKSA). - 2019.

Valuing Forest Products and Services in Turkey: A Pilot Study of Bolu Forest Area [Rapor] / yaz. World Bank. - 2015.

Water Resources Development & Strategy [Rapor] / yaz. General Directorate of State Hydraulic Works. - 2020.

EKLER

ANNEX 1. Köy Listesi

ANNEX 2. SÇSD İçin Mahalle Düzeyinde Anket Örneği (Taslak)

ANNEX 3. SÇSD Saha Çalışması İçin Hane Düzeyinde Anket Örneği (Taslak)

ANNEX 4. Veri Talep Edilecek Devlet Kurumları Listesi

ANNEX 5. İlk Kapsam Belirleme Gezisi ve Fotoğraf Kaydı

ANNEX 6. Koordinasyon Listesi

ANNEX 7. Alt Proje ve Faaliyetlerin Açıklaması

ANNEX 8. Hane Düzeyinde Anket İçin Onam Formu

ANNEX 9. COVID-19 Salgını Süresince Saha Çalışması ve Paydaş Katılımı İle İlgili Kılavuzlar